

01/2015

ELÄKETURVAKESKUKSEN KÄSIKIRJOJA

Yksityisalojen työeläkkeiden lisäeläketurva

Eliisa Rynänen, Johanna Kujanpää
ja Eija Kaipainen-Perttula

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

01/2015

ELÄKETURVAKESKUKSEN KÄSIKIRJOJA

Yksityisalojen työeläkkeiden lisäeläketurva

Eliisa Ryyänen, Johanna Kujanpää
ja Eija Kaipainen-Perttula

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20 • Faksi 09 148 1172

Pensionskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20 • Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Telephone +358 29 411 20 • Fax +358 9 148 1172

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Tampere 2015

ISBN 978-951-691-227-4 (nid.)

ISBN 978-951-691-228-1 (PDF)

ISSN 1795-9578 (painettu)

ISSN 1798-7504 (verkkajulkaisu)

LUKIJALLE

Kädessäsi on yksityisalojen työeläkejärjestelmään sisältyvää rekisteröityä lisäeläketurvaa kuvaava käsikirja. Kirjan ensisijainen tehtävä on olla rekisteröidyn lisäeläketurvan toimeenpanon tukena.

Toimeenpanon ohjeistuksessa kerrotaan oikeudesta rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen, eläkkeen käsittelystä, laskennasta ja kustannustenjaoista.

Käsikirjan alkuosassa kuvataan rekisteröidyn lisäeläketurvan alkuvaiheita, sisältöä ja niitä merkittävimpiä muutoksia, joita eläketurvan sisällössä on tapahtunut lisäeläketurvan voimassaolon vuosikymmeninä. Rekisteröidyn lisäeläketurvan laajuutta kuvataan kirjan liitteessä muutamien lukumääriä ja euromääriä sisältävin tilastoin.

Kirjan ovat kirjoittaneet Eliisa Ryyänen ja Johanna Kujanpää Eläketurvakeskuksesta sekä Eija Kaipainen-Perttula Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elostta. Eliisa Ryyänen on kirjoittanut kuvauksen lisäeläketurvasta ja osittain lisäeläketurvan muutoksiin liittyvän osion sekä käsikirjan liitteet. Johanna Kujanpää on kirjoittanut eläkkeiden vakuuttamiseen, laskentaan ja kustannustenjakoon liittyvän osion ja Eija Kaipainen-Perttula osan lisäeläketurvan muutoksiin liittyvästä osiosta.

Kiitämme rakentavista kommentteista Tiina Nurmea ja Markku Rautiaista Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisesta sekä Anne Korhosta, Timo Orispäättä, Ritva Tarkiaista ja Kaisu Vassista Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varmasta sekä työtovereitamme Eläketurvakeskuksen suunnittelu- ja lakiosastolla.

Helsingissä lokakuussa 2015

Tekijät

TIIVISTELMÄ

Yksityisalojen palkansaajia ja yrittäjiä koskevien lakisääteisten eläkejärjestelmien voimaantulovaiheessa niiden eläketurvan taso jäi varsin matalaksi. Tästä syystä pidettiin tarpeellisena, että eläketurvaa voitiin täydentää vapaaehtoisella lisäeläkejärjestelyllä.

Työntekijäin, yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkelakeihin sisällytettiin lakien voimaantulovaiheessa säädökset lisäeläketurvasta. Lisäeläkejärjestelyn sai työeläkelakien alaiseksi rekisteröimällä se Eläketurvakeskuksessa sosiaali- ja terveysministeriön antamin ehdoin. Rekisteröity lisäeläketurva noudatti soveltuvin osin työntekijäin, yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkelakeja kuten esimerkiksi vapaakirjaoikeuden ja indeksiturvan osalta.

Tavallisimmin lisäeläketurvalla täydennettiin lakisääteisiä peruseläkkeitä sen verran, että päästiin 60 prosentin mukaiseen kokonaiseläkkeen tasoon. Lisäeläketurvalla voitiin myös alentaa eläkeikää ja laajentaa esimerkiksi perhe-eläkkeen saamisen ehtoja.

Määrällinen lisäeläke rakentui siten, että lisäeläke yhdessä peruseläketurvan mukaisen eläkkeen kanssa oli esimerkiksi 60 prosenttia eläkepalkasta. Vakuutettavan lisäeläkkeen määrä tarkistettiin vuosittain vakuutusmaksua määrättäessä ajantasaisin työsuhde- ja eläketiedoin. Näin ollen rekisteröidyn lisäeläkkeen taso pysyi oikean suuruisena lakisääteisen eläketurvan tason muutosten yhteydessä.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan rakenteesta johtuen lakisääteiseen eläketurvaan tulleet muutokset aiheuttivat sen, että lisäeläketurvasta tuli ajan myötä rakenteeltaan monimutkaista ja sen ylläpidosta kallista. Etuusperusteisena ja työeläkeindeksiin sidottuna rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuutus oli kallis, josta johtuen uusien vakuutusten myynti tyrehtyi ja vakuutusmaksutulo pieneni, eikä se riittänyt eläkemenon ja hoitokulujen kattamiseen. Myös rekisteröidyn lisäeläketurvan tarve pienentyi aivan olennaisesti lakisääteisten peruseläkkeiden tason noustua.

Muun muassa edellä mainittujen syiden johdosta

- rekisteröidyt lisäedut suljettiin vuoden 2000 lopussa. Uusia lisäeläkejärjestelyjä ei voinut enää perustaa eikä olemassa oleviin järjestelyihin voinut ottaa uusia vakuutettuja. Voimassa olevat järjestelyt saivat jatkua, mutta niiden eläketurvan sisältöä ei saanut enää muuttaa.
- vuoden 2005 alusta rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuuttamista jatkettiin kiinnitetyn euromääränä. Tällä helpotettiin lisäeläketurvan hoitoa ja sääs-

tettiin kustannuksissa. Alemman eläkeiän vakuuttaminen peruseläketurvasa lopetettiin.

- rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuuttaminen YEL:n osalta lopetettiin vuoden 2006 lopussa – siirtymäsäännösten johdosta viimeiset YEL-lisäeläketurvan vakuutukset päättyivät vuonna 2010. TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan vuoden 2016 lopussa.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä maksetaan vielä vuosikymmenien ajan. Vuoden 2005 muutoksen ja vakuuttamisen lopettamisen yhteydessä lisäeläketurvan alemmat eläkeiät suojattiin siten, että eläkkeensaajalla on tietyin edellytyksin edelleen oikeus saada myös peruseläketurvan mukaiset vanhuuseläkkeensä lisäeläketurvan alemmassa eläkeiässä.

SAMMANFATTNING

När de lagstadgade pensionssystemen för den privata sektorns löntagare och företagare trädde i kraft var nivån på pensionsskyddet i de systemen rätt så låg. Av den orsaken ansågs det behövt att pensionsskyddet kunde kompletteras med ett frivilligt tilläggspensionssystem.

I samband med att lagarna om pension för arbetstagare, företagare och lantbruksföretagare trädde i kraft inkluderades bestämmelser om tilläggspensionsskydd. Tilläggspensionssystemen omfattades av arbetspensionslagarna genom att registrera dem hos Pensionsskyddscentralen enligt social- och hälsovårdsministeriets villkor. Registrerat tilläggspensionsskydd följde till tillämpade delar arbetstagarnas, företagarnas och lantbruksföretagarnas pensionslagar, till exempel vad gällde fribrevsrätt och indexskydd.

Vanligast var att man med tilläggspensionsskyddet kompletterade de lagstadgade grundpensionerna till den grad att totalpensionens nivå var 60 procent. Med tilläggspensionsskyddet kunde man också sänka pensionsåldern och utvidga till exempel villkoren för rätten till familjepension.

Strukturen för den kvantitativa tilläggspensionen byggdes upp så att tilläggspensionen tillsammans med pensionen enligt grundpensionsskyddet exempelvis var 60 procent av den pensionsgrundade lönen. Beloppet på den försäkrade tilläggspensionen justerades årligen med uppdaterade anställnings- och pensionsuppgifter när försäkringsavgiften fastställdes. Sålunda hölls storleken av den registrerade tilläggspensionen på rätt nivå i samband med förändringar av nivån på det lagstadgade pensionsskyddet.

På grund av den registrerade tilläggspensionens struktur orsakade de kommande förändringarna för det lagstadgade pensionsskyddet att tilläggspensionsskyddet med tiden blev mer komplicerat till sin struktur och dyrt att upprätthålla. Som förmånsbestämd och arbetspensionsindexbunden var försäkringen för det registrerade tilläggspensionsskyddet dyr, av vilket följde att försäljningen av nya försäkringar stannade av och försäkringspremieinkomsten minskade, och den räckte inte till för att täcka pensionsutgiften och omkostnaderna. Även behovet av registrerat tilläggspensionsskydd minskade helt väsentligt efter att nivån på de lagstadgade grundpensionerna stigit.

Bland annat de ovan nämnda orsakerna ledde till att

- de registrerade tilläggsförmånerna stängdes i slutet av år 2000. Nya tilläggspensionssystem kunde inte längre grundas och i de befintliga syste-

men kunde inte nya försäkrade tas med. De ikraftvarande systemen fick fortsätta, men innehållet i deras pensionskydd fick inte längre ändras.

- från och med början av år 2005 fortsatte försäkringen av det registrerade tilläggspensionsskyddet som ett fixerat eurobelopp. Med detta underlättades skötseln av tilläggspensionsskyddet och kostnader sparades in. Man slutade att försäkra den lägre pensionsåldern i grundpensionsskyddet.
- man slutade försäkra det registrerade tilläggspensionsskyddet för FöPL:s del i slutet av år 2006. Med anledning av övergångsbestämmelser upphörde de sista försäkringarna för FöPL-tilläggspensionsskydd år 2010. Försäkringen av APL-tilläggspensionsskydd kommer att upphöra i slutet av år 2016.

Pensioner enligt registrerat tilläggspensionsskydd kommer att fortsätta betalas i decennier. I samband med reformen år 2005 och i och med att försäkrandet upphörde skyddades tilläggspensionsskyddets lägre pensionsåldrar på så sätt att pensionstagarna under vissa förutsättningar fortfarande har rätt att få även grundpensionsskyddets ålderspensioner enligt tilläggspensionsskyddets lägre pensionsålder.

EXECUTIVE SUMMARY

When the statutory pension systems covering wage-earners and self-employed persons came into force, the pension provision they offered was quite low. For this reason, it was found necessary that the pension provision could be enhanced with voluntary supplementary pension arrangements.

When the acts came into force, the Employees' Pensions Act, the Self-employed Persons' Pensions Act and the Farmers' Pensions Act included regulations on supplementary pension provision. Supplementary pension arrangements became subject to the earnings-related pension acts when the arrangements were registered at the Finnish Centre for Pensions under conditions issued by the Ministry of Social Affairs and Health. The registered supplementary provision was governed in part by the Employees' Pensions Act, the Self-employed Persons' Pensions Act and the Farmers' Pensions Act, for example, in terms of the paid-up policy right and index security.

In most cases, the supplementary pension provision was used to enhance basic pensions in order to achieve a 60-percent total pension level. The supplementary pension provision could also be used to lower the retirement age and to expand, for example, the conditions for receiving survivors' pensions.

A quantitative supplementary pension was constructed so that, together with the basic pension provision, the supplementary pension amounted to, for example, 60 per cent of the pensionable wage. The insured supplementary pension amount was adjusted each year with up-to-date employment and pension data when determining the insurance contribution. This way the registered supplementary pension remained at the correct level in connection with amendments to the level of the statutory pension provision.

Due to the structure of the registered supplementary pension, it became complex in structure and expensive to administer when the statutory pension provision was amended. As a defined benefit pension system and being linked to the earnings-related pension index, the registered supplementary pension insurance was expensive. This, in turn, led to a halt in the sales of new policies. In addition, the premium income was reduced and was no longer sufficient to cover pension expenditure and administration. The need for registered supplementary pensions was also considerably reduced when the level of the statutory basic pension increased.

The aforementioned reasons, among others, led to the following:

- Registered supplementary pensions were closed at the end of the year 2000. No new supplementary pension arrangements could be established, nor could new entrants be taken in existing arrangements. Arrangements that were in force were allowed to continue, but their pension provision could no longer be changed.
- The supplementary pension provision insurance continued as of the beginning of the year 2005 as a fixed euro amount. This was done to facilitate the management of supplementary pension provision and to reduce costs. The lower retirement age in the basic pension provision was abolished.
- As for the Self-employed Persons' Pensions Act, registered supplementary pension insurance was terminated at the end of 2006. Due to the transitional period regulations, the last supplementary pension provision insurances were closed in 2010. The supplementary pension provision insurance under the Employees' Pensions Act will be terminated at the end of 2016.

Pensions under registered supplementary pension provision will be paid for decades to come. In connection with the 2005 pension reform and when insuring was terminated, the lower retirement ages of the supplementary pension provision were protected. This means that, under certain conditions, the pension recipients continue to be entitled to receiving basic old-age pensions as of the lower retirement age of the supplementary pension provision.

SISÄLTÖ

KUVAUS REKISTERÖIDYSTÄ LISÄELÄKETURVASTA	17
1 Rekisteröity lisäeläketurva lakisääteisen eläketurvan täydentäjäksi	17
1.1 Rekisteröidyn lisäeläketurvan alkuvaiheet	17
1.2 Rekisteröityä lisäeläketurvaa koskeva säädöshierarkia	19
1.2.1 Lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä ja etuuksia koskeva säädöshierarkia	19
1.2.2 Säädstasojen sisältö pääpiirteissään.....	20
1.3 Rekisteröidyn lisäeläketurvan nykyvaihe	22
2 Rekisteröity TEL-lisäeläketurva	24
2.1 TEL-lisäeläketurvan etuudet	24
2.1.1 TEL-lisäeläketurvana rekisteröitävät etuudet ja rekisteröimisehdot.....	24
2.1.2 Rekisteröimiskelpoiset TEL-lisäedut ja lisätujen kartta	29
2.1.3 TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen saamisen ehtoja koskevat laajennukset	30
2.1.4 Määrällinen TEL-lisäeläke	31
2.1.4.1 Määrällisen TEL-lisäeläketurvan rakenne ja karttuminen ennen vuotta 2005	31
2.1.4.2 TEL-lisäeläkkeen karttuminen 31.12.2004 kiinnittämisen jälkeen.....	37
2.1.4.3 TEL-lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika.....	37
2.1.4.4 TEL-lisäeläkkeen eläkepalkka.....	38
2.1.4.5 TEL-lisäeläkkeen indeksisidonnaisuus.....	39
2.1.4.6 Vanhuuseläke.....	39
2.1.4.7 Työkyvyttömyyseläke	40
2.1.4.8 Työttömyyseläke	41
2.1.4.9 Perhe-eläke	41
2.1.4.10 Hautausavustus.....	42
2.1.4.11 Lisäeläkkeen yhteensovitus.....	42
2.2 TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen, vakuutusmaksut ja vapaakirjan muodostaminen	43
2.2.1 Vakuuttaminen	43
2.2.2 Vakuutusmaksu.....	44
2.2.3 Vapaakirjan muodostaminen	45
2.3 TEL-lisäeläketurvan rahoitus ja kustannustenjako	46
2.3.1 TEL-lisäeläkkeiden rahoitus	46
2.3.2 Kustannustenjako	47
3 Rekisteröity MYEL- ja YEL-lisäeläketurva	48
3.1 YEL-lisäeläketurvan etuudet.....	48
3.1.1 YEL-lisäeläketurvana rekisteröitävät etuudet ja rekisteröimisehdot.....	49

3.1.2	Rekisteröimiskelpoiset YEL-lisäedut ja lisätujen kartta	51
3.1.3	YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen saamisen ehtoja koskevat laajennukset	51
3.1.4	Määrällinen YEL-lisäeläketurva	51
3.1.4.1	Määrällisen YEL-lisäeläketurvan rakenne, karttuminen ja tavoite-eläke	52
3.1.4.2	YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen perusteena oleva työtulo	52
3.1.4.3	YEL-lisäeläkkeen indeksisidonnaisuus	52
3.1.4.4	Vanhuuseläke	52
3.1.4.5	Työkyvyttömyyseläke	54
3.1.4.6	Työttömyyseläke	55
3.1.4.7	Perhe-eläke	55
3.1.4.8	Hautausavustus	56
3.1.4.9	Lisäeläkkeen yhteensovitus	56
3.2	YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen, vakuutusmaksut ja vapaakirjan muodostaminen	57
3.2.1	Vakuuttaminen	57
3.2.2	Vakuutusmaksu	58
3.2.3	Vapaakirjan muodostaminen	58
3.3	YEL-lisäeläketurvan rahoitus ja kustannustenjako	59
3.3.1	YEL-lisäeläkkeiden rahoitus	59
3.3.2	Kustannustenjako	60
3.4	MYEL-lisäeläketurva	61

REKISTERÖIDYN LISÄELÄKETURVAN MERKITTÄVIMPIÄ MUUTOKSIA

4	Eläketurvan muutoksia 1970-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan	63
4.1	Tasokorotus työeläkkeisiin 1.7.1975	63
5	Eläketurvan muutoksia 1980-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan	65
5.1	Rintamaveteraanien varhaiseläkkeistä oma laki vuonna 1982	65
5.2	Joustavia eläkejärjestelyjä työeläkejärjestelmään vuosina 1986 ja 1987	66
6	Eläketurvan muutoksia 1990-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan	67
6.1	Perhe-eläkeuudistus vuonna 1990	67
6.1.1	Uudistuksen vaikutukset perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksiin	68
6.1.2	Uudistuksen vaikutukset perhe-eläkkeen määrälliseen lisäeläketurvaan	70
6.2	Lainmuutokset vuoden 1994 alussa	71
6.3	Lisäeläketurvan indeksihyvitys	73
6.4	Lainmuutokset vuoden 1996 alussa	73

6.5	Lisäeläke-etuuksien tasa-arvoistaminen 1.12.1997	77
6.5.1	Taustalla Euroopan unionin direktiivin muutos	77
6.5.2	Suomen lainsäädäntö	78
6.5.3	Lisäetujen tilanne tasa-arvolain muutoksen voimaantulon aikoihin.....	78
6.5.4	Tasa-arvoistamisen malli ja lainmuutokset	79
6.5.5	Tasa-arvoistamisen toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa	80
6.6	Rahastokoron alentaminen 1997–1998.....	81
7	Eläketurvan muutoksia 2000-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn	
	lisäeläketurvaan	82
7.1	Rekisteröidyn lisäeläketurvan sulkeminen vuoden 2001 alussa.....	82
7.2	Eläkeuudistus vuoden 2005 alussa – lisäeläketurvan vakuutettavan määrän kiinnittäminen.....	85
7.2.1	Eläkkeen saamisen ehtojen laajennusten vakuuttamisen lopettaminen	87
7.2.2	Rekisteröityjen lisäeläkkeiden euromäärän kiinnittäminen vuoden 2004 lopussa	88
7.3	YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2006 lopussa	89
7.4	TyEL:n ja YEL:n voimaantulo vuoden 2007 alusta	90
8	Eläketurvan muutoksia 2010-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn	
	lisäeläketurvaan	91
8.1	Varhennetun vanhuuseläkkeen lopettaminen vuoden 2013 alussa	91
8.2	Lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vuoden 2014 alusta alkaen vanhuuseläkkeeksi samassa iässä kuin peruseläketurvan mukainen eläke	91
8.3	YEL-lisäeläketurvan rahoituksen muutos vuoden 2014 alussa	93
8.4	TEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2016 lopussa	94
8.5	TEL-lisäeläketurvan rahoituksen muutos vuoden 2017 alussa	96
	REKISTERÖIDYN LISÄELÄKKEEN VAKUUTTAMINEN, LASKENTA JA KUSTANNUSTENJAKO	99
9	Lisäeläketurvan vakuuttaminen	99
9.1	TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen.....	99
9.1.1	Vakuutettavat etuudet.....	100
9.1.2	TEL-lisäeläketurvan henkilöpiiri.....	100
9.1.3	TEL-lisäeläketurvan järjestäminen	101
9.1.4	TEL-lisäeläketurvan vakuutus sopimuksen tiedot	101
9.1.5	TEL-lisäeläketurvan säilyttäminen eräissä muutostilanteissa	102
9.1.6	TEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2016 lopussa	102
9.2	TEL-lisäeläketurvan kiinnitetty tavoitemäärä.....	103
9.2.1	Kiinnitetty tavoite-eläke.....	103
9.2.2	Hautausavustuksen kiinnitetty tavoitemäärä	104
9.3	Eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettava TEL-lisäeläke.....	104

9.4	TEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksu	106
9.5	TEL-lisäeläketurvan tietojen korjaaminen ja korjaamiseen liittyvä vakuutusmaksu	106
9.6	YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen.....	107
9.7	Vapaakirjan muodostaminen TEL-lisäeläkevakuutuksen päättyessä.....	107
10	Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke	109
10.1	Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen	109
10.1.1	Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke	109
10.1.2	Jatkovakuutuksen mukainen vanhuuseläke	110
10.1.3	Vapaakirjana myönnettävä TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke.....	111
10.1.4	Vanhuuseläke TEL-lisäeläkejärjestelyn päättyessä vuoden 2016 lopussa	111
10.1.5	Vanhuuseläke tietyissä tilanteissa	111
10.2	TEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määrä	113
10.2.1	Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke	113
10.2.2	Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke.....	117
10.2.3	TEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa.....	119
10.2.4	TEL-lisäeläketurvan tasa-arvoistamisesta johtuva takuueläke.....	123
10.2.5	Vuoden 2005 uudistuksen kokonaiseläkettä täydentävä TEL-lisäeläke	123
10.2.6	Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	125
10.3	Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen.....	125
10.3.1	Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke	125
10.3.2	Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke.....	126
10.3.3	Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke vakuuttamisen lopettamiseen liittyen	126
10.4	YEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläkkeen määrä.....	127
10.4.1	YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke	127
10.4.2	Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke.....	127
10.4.3	YEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa.....	127
11	Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke.....	128
11.1	Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.....	128
11.1.1	Lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke	128
11.1.2	Vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke.....	129
11.2	TEL-lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen määrä	129
11.2.1	TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke	129
11.2.2	Lisäeläkkeen karttumisen maksuvapautusajalta.....	129
11.2.3	Vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke.....	130
11.2.4	Osatyökyvyttömyyseläke.....	130

11.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen	132
11.4 YEL-lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen määrä.....	133
12 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen perhe-eläke.....	133
12.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen	133
12.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen perhe-eläke	133
12.1.2 Vapaakirjana myönnettävä perhe-eläke	134
12.1.3 Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset	134
12.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrä.....	134
12.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen.....	135
12.3.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen perhe-eläke	136
12.3.2 Vapaakirjana myönnettävä perhe-eläke	136
12.4 YEL-lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrä	137
12.5 MYEL-lisäeläketurvan mukainen perhe-eläke	138
12.6 Työnantajavakuutuksen mukainen perhe-eläke	138
13 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen hautausavustus	138
13.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen.....	138
13.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus	139
13.1.2 Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus	139
13.1.3 Hautausavustus vakuuttamisen päättyessä lain nojalla vuoden 2016 lopussa	139
13.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen hautausavustuksen määrä.....	140
13.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen	140
13.3.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus	141
13.3.2 Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus	141
13.4 YEL-lisäeläketurvan hautausavustuksen määrä.....	141
14 Eläke-etuudet, joiden yhteydessä ei makseta lisäeläketurvan mukaista eläkettä	142
15 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten etuuksien indeksointi	143
15.1 Lisäeläketurvan mukaisen etuuden määrän tarkistaminen etuuden alkamisvuoden tasoon.....	143
15.2 Indeksihyvitys TEL-lisäeläketurvassa	144
16 Ensisijaisten etuuksien vähentäminen rekisteröidystä lisäeläkkeestä	144
17 Rekisteröidyn lisäeläkkeen ratkaiseva eläkelaitos.....	145
18 Rekisteröidyn lisäeläkkeen hakeminen	146
19 Rekisteröidyn lisäeläkkeen hakemuksen käsittely	146
19.1 Lisäeläkkeen myöntäminen	146
19.2 Päätös lisäeläkkeestä.....	147
19.3 Lisäeläkkeen alkaminen.....	147
20 Rekisteröidyn lisäeläkkeen maksaminen.....	148
20.1 Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan maksaminen.....	148
20.1.1 TEL-lisäeläketurva.....	148
20.1.2 YEL-lisäeläketurva.....	148
21 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako.....	149

21.1 TEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako	149
21.2 YEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako.....	151
Liite 1 Rekisteröidyn lisäeläkkeen muuntaminen	153
Liite 2 Rekisteröidyn lisäeläketurvan voimassa oleva ohjeistus	164
Liite 3 Tilastotietoja rekisteröidystä lisäeläketurvasta	166
Liite 4 Lyhenteet	176
Liite 5 Sanasto.....	177
Liite 6 Lähteet.....	184

KUVAUS REKISTERÖIDYSTÄ LISÄELÄKETURVASTA

Seuraavassa kuvataan rekisteröidyn lisäeläketurvan elämän kaarta järjestelmän voimaantulosta vakuuttamisen lopettamiseen: kuvataan tarpeita, joiden pohjalta järjestelmä aikanaan luotiin, eläketurvan sisältöä sen voimassaolon vuosina sekä niitä muutoksia, jotka johtavat lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettamiseen.

Kuvauksen lähdeaineistona on pääosin käytetty Eläketurvakeskuksen yleiskirjeitä 1960-luvulta alkaen. Yleiskirjeissä julkaistiin lisäeläketurvan sisältöön vuosien mittaan tulleet muutokset. Rahoitukseen ja kustannustenjakoon liittyvä sisältö perustuu sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin lasku- ja kustannustenjakoperusteisiin sekä niihin tulleisiin muutoksiin.

1 Rekisteröity lisäeläketurva lakisääteisen eläketurvan täydentäjäksi

1.1 Rekisteröidyn lisäeläketurvan alkuvaiheet

Yksityisten alojen työeläkejärjestelmän voimaantulovaiheessa 1960-luvulla lakisääteisen eläketurvan taso jäi matalaksi. Eläkkeen tavoitetaso oli aluksi 40 prosenttia eläkepalkasta.

Sopivaksi vanhuuseläkkeen tasoksi todettiin tuolloin vanhusten olosuhteita koskevien tutkimusten perusteella noin 60 prosenttia työntekijän palkasta ja työkyvyttömyystapauksessa tarpeellisena pidettiin vielä tätäkin korkeampaa eläkkeen tasoa. Myös monissa ennen työntekijäin eläkelain (TEL) voimaantuloa tehdyissä vapaaehtoisissa yksityisten alojen eläkejärjestelyissä eläkkeen tavoitetaso oli 60 prosenttia. Julkisten alojen lakisääteisissä järjestelmissä eläkkeen tavoitetaso oli 66 prosenttia eläkepalkasta.

Mainittu 60 prosentin tavoitetaso oli kuitenkin niin korkea, ettei sen toteuttamista lakisääteisen eläketurvan osalta sen voimaan tullessa pidetty mahdollisena ja eläketurvan tavoitetasoksi jäi tuolloin 40 prosenttia.

TEL:n mukaan eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luettiin lain voimaantullessa jatkuvina olevien tai sen jälkeen alkaneiden työsuhteiden ajat. Jatkuvana olevan työsuhteen kesto ennen lain voimaantuloa otettiin huomioon puolikkaana. Nämäkin vaikuttivat osaltaan siihen, että työeläketurvan taso jäi järjestelmän voimaantulovaiheessa varsin matalaksi.

Joidenkin työntekijäryhmien kohdalla pidettiin tarpeellisena alentaa lakisääteistä 65 vuoden vanhuuseläkeikää lisäeläkejärjestelyllä. Tarpeelliseksi koettiin myös työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurvan saamisen ehtojen lievennyksen sekä hautausavustuksen vakuuttamista. Näiden syiden ja voimaantulovaiheen eläketurvan matalan tason vuoksi sisällytettiin lakisääteiseen eläkejärjestelmään mahdollisuus vakuuttaa lain säätämää eläketurvaa parempi eläketurva vapaaehtoisella lisäeläkejärjestelmällä.

Alusta alkaen päädyttiin siihen, että vapaaehtoinen lisäeläkejärjestelmä oli mahdollista saattaa TEL:n alaiseksi ja tästä syystä lisäeläkejärjestelmää koskevat säännökset otettiin TEL 11 §:ään. Vastaavasti säädökset rekisteröidystä lisäeläketurvasta otettiin maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) 11 §:ään ja yrittäjien eläkelain (YEL) 11 §:ään heti näiden lakien tullessa voimaan vuoden 1970 alussa.

Lakisääteistä eläketurvaa paremman vapaaehtoisen eläkejärjestelyn sai työeläkelakien alaiseksi rekisteröimällä se tietyin, sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin Eläketurvakeskuksessa. Siitä käytettiin nimitystä rekisteröity lisäeläketurva. Rekisteröinnin jälkeen lisäeläketurvan kohdalla noudatettiin soveltuvin osin TEL:n, MYEL:n ja YEL:n säännöksiä. Työntekijällä ja yrittäjällä oli ansaittuun lisäeläkkeeseen vapaakirjaoikeus¹ ja eläkevastuu² oli pääosin katettava. Työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luettiin myös vanhuuseläkeikään jäljellä oleva aika eli tuleva aika³ kuten peruseläketurvassakin. Olennaista oli myös se, että lisäeläkkeillä oli sama indeksiturva kuin lakisääteisillä eläkkeillä ja lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet kuuluivat konkursisyyhteisvastuun piiriin. Puitteet rekisteröidyn lisäeläketurvan sisällölle olivat sosiaali- ja terveysministeriön antamissa rekisteröimisehdoissa.

TEL 11 §:ssä säädettiin myös, että työntekijällä oli työsuhteen päättymisen jälkeen oikeus jatkaa lisäeläketurvan vakuuttamista maksamalla itse vakuutusmaksut (jatkovakuutus).

1 Jos lisäeläketurvan mukainen vakuutus päättyy, eikä vakuutetulla tai hänen omaisillaan ole neljän kuukauden kuluessa oikeutta eläkkeen saamiseen, työntekijällä on oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen eläkkeeseen, hänen edunsaajillaan vastaiseen perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan vastaiseen hautausavustukseen, jos nämä etuudet sisältyvät lisäeläketurvaan.

2 Eläkevastuulla (vastuuvälillä) tarkoitetaan sitä varojen määrää, joka tarvittaisiin eläkevastuun laskentahetken mennessä karttuneiden, vakuutettujen etuuksien maksamiseen.

3 Lisäeläkkeen tuleva aika otetaan pääsääntöisesti huomioon eläketapahtumasta lisäeläketurvan vanhuuseläkeikään saakka. Peruseläketurvan mukainen tuleva aika on aika työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaan tuleva aika oli aika työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumasta vanhuuseläkeiän täyttämispäivään. Jos peruseläketurvan eläkeikä lisäeläketurvan myötä oli 65 vuotta alempi, tuleva aika laskettiin tähän alempaan eläkeikään saakka.

Työnantajalla oli ennen YEL:n voimaantuloa oikeus sisällyttää itsensä tietyin ehdoin TEL:n mukaisesti työntekijöilleen järjestämäänsä eläketurvaan, erikseen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen ja erikseen perhe-eläkkeen osalta (työnantajavakuutus). Työnantajavakuutus oli peruseläketurvaa, mutta noudatti perusteiden ja rahoituksen osalta TEL-lisäeläketurvaa. Uusia työnantajavakuutuksia ei saanut YEL:n voimaantulon jälkeen ottaa ja suurin osa voimassa olleista vakuutuksista päättyi YEL:n voimaan tullessa vuonna 1970. Muutama työnantajavakuutuksen mukainen eläke on vielä maksussa.

Kun vapaaehtoinen lisäeläketurva oli mahdollista rekisteröidä TEL:n mukaiseksi, työnantaja saattoi halutessaan järjestää työntekijöilleen sekä perus- että lisäeläketurvan mukaiset etuudet yhden eläkejärjestelmän puitteissa ja pystyi näin hoitamaan työntekijöidensä koko eläketurvan asioimalla vain yhteen eläkelaitokseen. Samoin yrittäjä saattoi järjestää sekä perus- että lisäeläketurvan mukaiset etuudet samassa eläkelaitoksessa. Maatalousyrittäjien perus- ja lisäeläketurva vakuutettiin aina maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa.

1.2 Rekisteröityä lisäeläketurvaa koskeva säädöshierarkia

Suuri osa rekisteröityä lisäeläketurvaa koskevasta ohjeistuksesta on annettu lain tasoa alemmissa säädöksissä. Tämä oli mahdollista ennen vuonna 2000 voimaan tullutta perustuslakia (731/1999), jonka 80 § 1 momentin mukaan oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lain tasolla. Työntekijän eläkelain (TyEL) voimaantulon myötä TEL ja sen nojalla annetut alemman asteiset säädökset kumoutuivat vuoden 2007 alusta. Seuraavassa lueteltuja lisäeläketurvaa koskevia säädöksiä sovelletaan kuitenkin edelleen TyEL:n voimaanpanolain 30 a § 1 momentin perusteella. Momentin mukaan lisäeläketurvaan sovelletaan edelleen, mitä ennen vuotta 2007 voimassa olleessa TEL 11 §:ssä ja sen nojalla annetuissa alemmanasteisissa säädöksissä sekä TEL:n muuttamisesta annettujen lakien voimaantulosäännöksissä säädetään. (Ks. luku 7.4.)

1.2.1 Lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä ja etuuksia koskeva säädöshierarkia

Lisäeläketurvaa koskevat säädöstatot hierarkkisessa järjestyksessä ovat seuraavat:

1. työeläkelait
2. työeläkeasetukset

3. sosiaali- ja terveysministeriön päätökset
4. sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat vapaakirjan ehdot ja perusteet
5. Eläketurvakeskuksen hallituksen vahvistamat rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartat
6. sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat laskuperusteet
7. sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat kustannustenjakoperusteet
8. sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat vakuutusehdot
9. vakuutusopimus tai Finanssivalvonnan (aiemmin sosiaali- ja terveysministeriön) vahvistamat eläkekassojen ja -säätiöiden säännöt.

1.2.2 Säädösten sisältö pääpiirteissään

1. Lait

- antavat mahdollisuuden järjestää lisäetuja TEL:n, MYEL:n ja YEL:n alaisena
- siirtävät lisäetujen rekisteröinnin Eläketurvakeskukselle
- määrittelevät työntekijän maksuosuudelle ylärajan
- säätävät vapaakirjaoikeudesta
- antavat oikeuden lisäeläketurvan vakuuttamiseen jatkovakuutuksena
- säätävät lisäeläkkeiden kustannustenjaosta.

2. Asetukset

- määrittelevät vapaakirjan muodostamistilanteet
- määräävät vapaakirjojen muuntamisesta
- antavat oikeuden peruseläkkeen normeerauskorotuksen yhteensovittamiseen⁴
- määräävät vapaakirjaehtojen ja -perusteiden vahvistamisesta.

3. Sosiaali- ja terveysministeriön päätökset määrittelevät lisäeläketurvalle

- edut, jotka voidaan rekisteröidä
- henkilöpiirin määrittelyn periaatteet
- tietyt rajoitukset eläkejärjestelyn jakamiselle useaan eläkelaitokseen.

⁴ Yhteensovituksen ei haluttu leikkaavan kokonaan eläkkeeseen sisältyvää korotusta (normeerauskorotus), joka aiheutui alemman eläkeiän vakuuttamisen johdosta eläkkeeseen tehtävästä eläkeikämuunnosta ja josta työnantaja oli maksanut korotettua vakuutusmaksua. Eläke yhteensovitettiin ilman korotusta ja korotusta pienennettiin sen jälkeen samassa suhteessa kuin yhteensovitus oli pienentänyt eläkettä. Eläkeikämuunnosta aiheutuvaa normeerauskorotuksen yhteensovitusta sovellettiin vanhuus- ja varhennettuihin vanhuuseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma oli vuoden 1995 jälkeen.

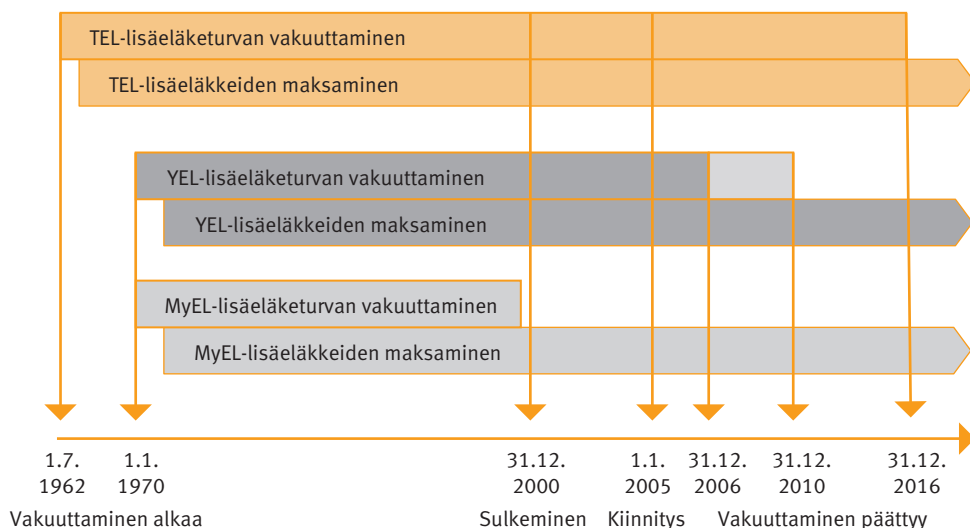
4. Vapaakirjan ehdot ja perusteet määrittelevät
 - vapaakirjan muodostamisen
 - vapaakirjan ja vapaakirjaan perustuvan eläkkeen laskemisen perusteet
 - eläkkeen muuntokertoimet
 - alennettujen eläkeikien normeerauskorotuksen yhteensovituksen.
5. Rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartat
 - määrittelevät yksityiskohdat sille, minkä sisältöisenä lisäedut voidaan rekisteröidä.
6. Laskuperusteet määrittelevät
 - ansaitun eläkkeen ja rahastoidun eläkkeen laskentakaavat
 - vastuuvelan, eläkevastuun ja vakuutusmaksujen laskentakaavat
 - vapaakirjan laskukaavan.
7. Kustannustenjakoperusteet määrittelevät
 - miten kustannukset maksetuista eläkkeistä jakautuvat eläkelaitosten kesken.
8. Vakuutusehdot määrittävät
 - mitä vakuutussovimuksessa pitää määritellä eläkeoikeudesta
 - vakuutuksenantajan ja -ottajan velvollisuuksista ja oikeuksista
 - vakuutusmaksujen maksamisesta (ennakot, lopullinen maksu, eräpäivät, korkoutus, takaisinlainaoikeudet, viivästyskorot)
 - vakuutuksen lakkaamisesta
 - tapaturma-, liikenne- ja sotilasvammalain mukaisten eläkkeiden yhteensovituksesta
 - eläkkeen maksamisesta
 - lainsäädännön muutosten huomioonottamisesta.
9. Vakuutussovimus sekä eläkekassojen ja -säätiöiden säännöt määrittelevät
 - eläkejärjestelyn henkilöpiirin (eläketurvakohtaisesti)
 - eläketurvan sisällön yksityiskohdat
 - sovimuksen voimaantulon.

1.3 Rekisteröidyn lisäeläketurvan nykyvaihe

Seuraava kuvio esittää rekisteröidyn lisäeläketurvan nykyvaihetta lisäturvan vakuuttamisen ja toisaalta lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden maksamisen kannalta.

Kuvio 1.1.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuuttaminen ja eläkkeiden maksaminen.

Rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden vakuuttaminen alkoi TEL:n voimaan tultua 1.7.1962 ja YEL- sekä MYEL-lisäeläketurvaa saattoi vakuuttaa YEL:n ja MYEL:n voimaan tultua vuoden 1970 alusta.

Lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset suljettiin vuoden 2001 alussa. Sulkeminen tarkoitti sitä, että uusia vakuutuksia ei voinut enää ottaa eikä TEL-lisäeläketurvan mukaisiin vakuutuksiin saanut enää sisällyttää uusia vakuutettuja. Sulkemishetkellä voimassa olevat vakuutukset saivat jatkaa, mutta vakuutusten eläketurvan sisältöä ei saanut sulkemisen jälkeen muuttaa lukuunottamatta tuleviin lainmuuksiin sopeuttamista. MYEL-lisäeläketurvan vakuutuksista viimeinenkin oli päättynyt jo ennen vakuutusten sulkemishetkeä. (Ks. luku 7.1.)

Vuoden 2005 alusta vakuuttamista jatkettiin siten, että vakuutettava määrä kiinnitettiin tietyn euromäärän suuruiseksi. Ennen kiinnittämistä vakuutettavan lisäeläkkeen määrä (lisäeläkkeen tavoite-eläkkeen määrä vanhuuseläkeiässä) laskettiin viimeisimmillä työsuhte- ja eläketiedoilla vuosittain vakuutusmaksua

määrättäessä. Vakuutuksen jatkaminen kiinnitettynä euromääränä tarkoitti sitä, että lisäeläkkeen tavoite-eläke eläkeiässä laskettiin viimeisen kerran vuoden 2004 lopussa sen hetkisillä tiedoilla ja tuo euromäärä kiinnitettiin palkkakertoimeen sidottuna vakuutettavaksi euromääräksi. (Ks. luvut 2.1.4.1 ja 2.1.4.2.)

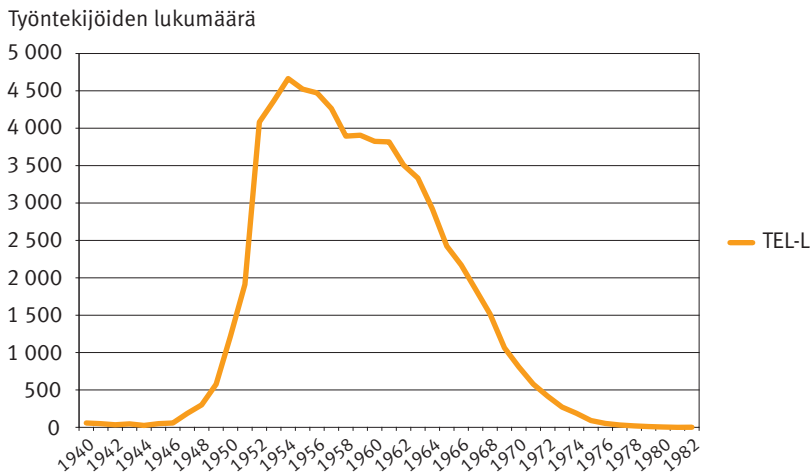
YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuuttaminen lopetettiin lain nojalla vuoden 2006 lopussa. Lain siirtymäsäännöksen mukaan ne vakuutetut, jotka täyttivät lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän viimeistään vuonna 2010, saivat jatkaa vakuutustaan eläkeikään saakka. Näin ollen viimeiset YEL-lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset ovat päättyneet vuonna 2010. (Ks. luku 7.3.)

TEL-lisäeläketurvan mukainen vakuuttaminen lopetetaan lain nojalla vuoden 2016 lopussa (ks. luku 8.4).

TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden maksu on alkanut muutaman vuoden kuluttua vakuuttamisen alkamisesta. Eläkkeiden maksu jatkuu vielä vuosikymmeniä. Seuraavat kuviot esittävät niiden työntekijöiden ja yrittäjien lukumääriä vuoden 2014 lopussa, jotka eivät vielä ole eläkkeellä ja joilla on rekisteröidyn TEL- tai YEL-lisäeläketurvan mukainen jatkuva vakuutus tai vapaakirja, joka aikanaan tulee maksuun.

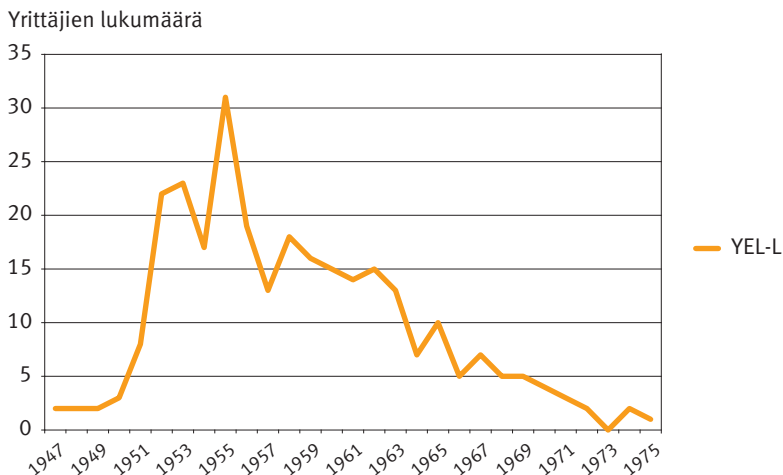
Kuvio 1.2.

Niiden työntekijöiden lukumäärä ikäluokittain 31.12.2014, joilla on TEL-lisäeläketurvan mukainen jatkuva vakuutus tai vapaakirja ja jotka eivät vielä ole eläkkeellä. Kaikkiaan työntekijöitä on noin 67 700, joista noin 30 700 on miehiä. Nuorimmat työntekijöistä ovat syntyneet 1980-luvun alussa. Heidän vanhuuseläkkeensä voinevat tulla maksuun vielä 2040-luvulla.

Kuvio 1.3.

Niiden yrittäjien lukumäärä ikäluokittain 31.12.2014, joilla on YEL-lisäeläketurvan mukainen vapaakirja ja jotka eivät vielä ole eläkkeellä. Kaikkiaan yrittäjiä on noin 280, joista noin 220 on miehiä. Nuorimmat yrittäjistä ovat syntyneet 1970-luvulla.

2 Rekisteröity TEL-lisäeläketurva

Seuraavassa kuvataan kompaktissa muodossa, millaista eläketurvaa työnantaja on voinut tarjota työntekijöilleen ja heidän edunsaajilleen TEL-lisäeläketurvan mukaisella vakuutuksella eläkejärjestelmän voimaantulosta vuodesta 1962 alkaen. Kuvaus vastaa soveltuvin osin myös jatkovakuutusta ja työnantajavakuutusta.

2.1 TEL-lisäeläketurvan etuudet

Sosiaali- ja terveysministeriön antamat rekisteröimisehdot määrittelevät, millaisia etuuksia TEL-lisäeläketurvalla voidaan vakuuttaa ja Eläketurvakeskuksen hallituksen vahvistama lisäetujen kartta tarkentaa etuuksien rakenteen ja etuuden määrän.

2.1.1 TEL-lisäeläketurvana rekisteröitävät etuudet ja rekisteröimisehdot

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa asetuksellaan (aiemmin päätöksellä) TEL 11 §:ssä tarkoitettujen vapaaehtoisten lisäetujen rekisteröimisehdot [26]. Ehtojen

mukaan TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen on ryhmäeläkevakuutusta ja vakuutuksen henkilöpiiri tulee määrittellä ryhmittäin objektiivisesti siten, että ryhmää ei muodosta nimetty tai muuten yksilöllisesti määritelty henkilö. Saman vakuutuksen piiriin kuuluvilla työntekijöillä voi olla erilainen eläketurva. Tätä varten vakuutuksen työntekijät voidaan jakaa eläkeryhmiin ja kullekin eläkeryhmälle määrittellä oma eläketurvansa.

Rekisteröimisehtojen mukaan TEL 11 §:n mukaisena vapaaehtoisena lisäetuna on voitu ja voidaan vakuuttaa yksi tai useampia seuraavassa luetelluista etuuksista. Osa luettelossa mainituista etuuksista on lain ja siihen tulleiden muutosten perusteella sisällytetty rekisteröityyn lisäeläketurvaan koko sen vakuuttamisen ajan vuodesta 1962 vuoden 2016 loppuun saakka ja osa vain tietynä vakuuttamisen ajanjaksona. TEL:n lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan lain nojalla vuoden 2016 loppuun (ks. luku 8.4).

Rekisteröidyt lisäeläkejärjestelyt suljettiin vuoden 2000 lopussa (ks. luku 7.1). Järjestelyjen sulkeminen tarkoitti sitä, että uusia vakuutuksia ei voinut sulkemisen jälkeen ottaa eikä olemassa oleviin vakuutuksiin voinut sisällyttää uusia vakuutettuja. Olemassa olevien lisäeläkejärjestelyjen eläketurvan sisältöä ei myöskään voinut enää sulkemisen jälkeen muuttaa. Uusina lisäeläkejärjestelyinä on sulkemisen jälkeen kuitenkin voinut vakuuttaa seuraavassa olevan luettelon kohdan 8 mukaisia, eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettavia lisäeläkekeitä.

TEL 11 §:n mukaisina lisäetuina on voinut vakuuttaa seuraavat etuudet:

1. vanhuuseläkeiän alentaminen 65 vuodesta (tai korottaminen 65 vuodesta)
2. työkyvyttömyyseläkkeen saamisen ehtojen laajennus siitä, mitä TEL:ssä on säädetty
3. perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennus siitä, mitä TEL:ssä on säädetty
4. vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen määrän korotus TEL:n edellyttämstä määrästä (määrällinen lisäeläke)
5. lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä 65 vuoden ikään maksettava vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 65 vuotta alempi
6. perhe-eläkkeen määrän korotus TEL:n edellyttämstä määrästä (määrällinen lisäeläke)
7. hautausavustus
8. eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettava vanhuuseläkkeen lisäeläke sekä mahdollinen vastainen perhe-eläkkeen lisäeläke ja hautausavustus.

Saman henkilöpiirin käsittävän eläketurvan järjestäminen on rekisteröimisehtojen mukaan mahdollista jakaa eri eläkelaitoksille siten, että perus- ja lisäeläketurva vakuutetaan eri eläkelaitoksissa (jaetut vakuutukset).

Nykyään kaikki vakuutukseen liittyvän rekisteröidyn lisäeläketurvan etuudet tulee rekisteröimisehtojen mukaan olla vakuutettuna samassa eläkelaitoksessa, joko samassa tai eri eläkelaitoksessa kuin TyEL:n mukainen eläketurva.

Edellä olevan luettelon kohdan 4 mukainen eläkkeen määrän korotus oli rekisteröimisehtojen mukaan ulotettava koskemaan sekä vanhuus-, työkyvyttömyys- että työttömyyseläkettä.

Aiemmin, kun lisäeläketurvalla voitiin vakuuttaa edellä olevan luettelon kohtien 1–3 mukaisia eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksia, samat saamisen ehdot tuli olla vakuutettuina myös peruseläketurvassa. Jos lisäeläketurvan eläkeikä oli esimerkiksi 58 vuotta, silloin vakuutettiin myös peruseläketurvassa sama alempi eläkeikä. Eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset oli aina vakuutettava siinä eläkelaitoksessa, joka huolehti samalle henkilöpiirille järjestetystä TEL:n mukaisesta vähimmäiseläketurvasta⁵.

Aiemmin edellä olevan luettelon kohtien 4 ja 6 mukaiset vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkkeiden määrälliset lisäedut tuli keskenään vakuuttaa samassa eläkelaitoksessa, joka voi olla eri eläkelaitos kuin peruseläketurvan vakuuttanut. Hautausavustus voitiin järjestää joko perus- tai lisäeläketurvan vakuuttaneessa eläkelaitoksessa.

Rekisteröimiskelpoisten lisäetujen vakuuttamiseen liittyviä tarkennuksia

- Vanhuuseläkkeen alennettujen eläkeikien vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin eläkeuudistuksen yhteydessä vuoden 2004 lopussa. Lisäeläketurvassa säilyi alemman eläkeiän vakuuttaminen ja vakuutetuilla säilyi uudistukseen liittyvien siirtymäsäännösten puitteissa tietyin edellytyksin vuoden 2004 jälkeenkin oikeus saada myös yksityisten alojen työeläkelakien mukaiset peruseläketurvan vanhuuseläkkeet lisäeläketurvan alemmassa eläkeiässä (ks. luku 7.2.1).
- Vuonna 1973 lopetettiin mahdollisuus valita lisäeläkejärjestelyyn 65 vuot-

⁵ Vähimmäiseläketurvalla tarkoitetaan peruseläketurvaa, johon ei sisälly eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksia. Vähimmäiseläketurvan mukainen eläkeikä oli 65 vuotta, kun se lisäeläketurvan myötä saattoi peruseläketurvassa olla 65 vuotta alempi. Vähimmäiseläketurvan mukainen lapseneläkkeen pääteikä oli 18 vuotta. Lisäeläketurvan myötä se saattoi peruseläketurvassa olla esimerkiksi 21 tai 23 vuotta.

ta korkeampi eläkeikä, joka voitiin tuolloin kuitenkin säilyttää eläkejärjestelyssä, johon se oli jo rekisteröity.

- Työkyvyttömyyseläkkeen saamisen ehtojen laajennusten vakuuttaminen perus- ja lisäeläketurvassa lopetettiin tietyin siirtymäsäännöksin tarpeettomana vuodesta 1973 alkaen, jolloin osatyökyvyttömyyseläke sisällytettiin TEL:iin. Sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuuden johdosta parannetut työkyvyttömyyseläkkeen saamisen ehdot menettivät merkityksensä eikä niitä enää vuodesta 1982 alkaen vakuutettu. Eläkkeen saamisen ehtoja oli tätä ennen voitu laajentaa siten, että arvioidun työkyvyttömyysajan edellytettiin olevan kuuden, kolmen tai yhden kuukauden mittainen vähimmäiseläketurvassa edellytetyn yhden vuoden sijasta. Arvioitu työkyvyttömyyden aste saattoi olla vähimmäiseläketurvan edellyttämää alempi, jolloin oli mahdollista myöntää työkyvyttömyyseläkkeenä osa täyden eläkkeen määrästä.
- Perhe-eläke-etuudet voitiin rekisteröidyn lisäeläketurvan puitteissa vakuuttaa heti lain voimaantultua 1.7.1962. Kun perhe-eläke sisällytettiin TEL:iin vuodesta 1967 alkaen, voitiin lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen saamisen ehdot vakuuttaa vastaavina kuin TEL:ssa tai laajennettuina. Leskeneläkkeen saamisen edellytyksiä voitiin laajentaa siten, että vähimmäisturvan mukaisia lesken ikää koskevia rajoituksia ja avioliiton kestoa koskevaa vähimmäisaikarajoitusta ei sovellettu ja lapseneläkkeen pääteikä saattoi olla vähimmäisturvan mukaisen 18 vuoden sijasta 21 tai 23. Perhe-eläkkeen laajennusten vakuuttaminen sekä perus- että lisäeläketurvassa lopetettiin tietyin siirtymäsäännöksin vuoden 2004 lopussa (ks. luku 7.2.1).
- Työttömyyseläke voitiin sisällyttää lisäeläketurvaan siitä alkaen, kun se sisällytettiin TEL:iin 1.7.1971. Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen työttömyyseläke määriteltiin samansuuruiseksi kuin lisäeläketurvan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet. Työttömyyseläkettä ei myönnetä vuonna 1950 tai myöhemmin syntyneille työntekijöille.

Eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettaviin lisäeläkkeisiin liittyviä tarkennuksia

- Vuodesta 1977 alkaen työnantajalla on ollut mahdollisuus järjestää eläkeiän alentamisen avulla tiettyyn eläkeryhmään kuuluville työntekijöille samalla hetkellä tapahtuva ennenaikainen vanhuuseläkkeelle siirtyminen. Tällöin eläkeikä määritellään kullekin eläkkeelle siirtävälle työntekijäl-

le kuukauden tarkkuudella ja työnantaja voi eläketapahtumahetkellä ostaa kertamaksulla vanhuuseläkkeeseen tarvittavan lisäeläkkeen. Järjestelyä on pidetty tarpeellisena esimerkiksi työnantajan joutuessa muun muassa tuotannollisista tai taloudellisista syistä vähentämään työntekijöiden määrää.

- TEL:iin sisällytettiin vuodesta 1986 alkaen mahdollisuus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen. Työnantaja on sen jälkeen voinut ostaa tiettyyn eläkeryhmään kuuluville työntekijöille varhennetun vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla lisäeläketurvan mukaisen täydennysosan, jolla korvataan peruseläketurvan mukaisen eläkkeen varhennuksesta johtuvaa alenemaa.
- Tiettyyn eläkeryhmään kuuluville työntekijöille, joille on taattu valtion eläkelain tasoinen eläketurva valtion laitosten yhtiöittämiseen liittyvissä erillislaisissa tai erillisiin sopimuksiin perustuvissa eläkesäännöissä tai sopimuksissa, voidaan ostaa eläketapahtumahetkellä kertamaksulla valtion eläkelain tasoisen eläkkeen ja työntekijälle karttuneen eläkkeen erotuksen suuruinen määrällinen lisäeläke.
- Työntekijälle voidaan ostaa vanhuuseläkkeen määrällistä lisäeläkettä eläketapahtumahetkellä, jos työntekijän kokonaiseläke muuten jää vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta annetun lain (1038/1997) mukaista takuueläkettä pienemmäksi. Tasa-arvoistamisen yhteydessä alemman eläkeiän valinneilla on oikeus takuueläkkeeseen, jonka määrä on ennen tasa-arvoistamista voimassa olleen eläkeiän mukainen, valittuun alempaan eläkeikään laskettu perus- ja lisäeläketurvan mukaisten vanhuuseläkkeiden yhteismäärä.
- Tiettyyn eläkeryhmään kuuluville työntekijöille on voitu vuodesta 2005 alkaen ostaa eläketapahtumahetkellä vanhuuseläkkeen määrällistä lisäeläkettä, jos työntekijän kokonaiseläke muuten jää tavoite-eläkkeen kiinnittämisen vuoksi vuoden 2004 lopussa voimassa olleessa vakuutus sopimuksessa määriteltyä kokonaiseläketasoa pienemmäksi. Näin saattoi käydä, koska työntekijän lisäeläketurvan mukaisen tavoite-eläkkeen kiinnittämisen jälkeiset ansiot eivät enää vaikuttaneet lisäeläkkeen määrään.

TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan vuoden 2016 lopussa. Lopettamishetkellä voidaan ostaa kertamaksulla lisäeläkettä niille työntekijöille, jotka vakuuttamisen lopettamishetkellä kuuluvat sellaiseen eläkeryhmään, jonka eläketurvaan on sisällytetty mahdollisuus eläketapahtumahetkellä ostaa lisäeläkettä kertamaksulla. Lisäksi edellytetään, että työntekijä on täyttänyt lisäeläketurvan mukai-

sen eläkeiän vuoden 2016 loppuun mennessä ja työsuhde lisäeläketurvan järjestäneeseen työnantajaan jatkuu edelleen. (Ks. luku 8.4.)

Eläkeryhmät, joihin kuuluville työntekijöille voidaan eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostaa lisäeläkettä, ovat melko harvinaisia. Suurimman ryhmän niistä muodostavat valtion laitosten yhtiöittämisilanteet, joissa työntekijöille on luvattu valtion eläkelain tasoinen eläke.

2.1.2 Rekisteröimiskelpoiset TEL-lisäedut ja lisäetujen kartta

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen mukaan Eläketurvakeskus on voinut vahvistaa TEL-lisäeläketurvan tarkemman sisällön TEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartassa [1]. Lisäetujen kartan ja siihen vuosien mitaan tulleet muutokset on vahvistanut Eläketurvakeskuksen hallitus. Kartta sisältää lähinnä ne eläkkeen saamisen edellytyksiä ja eläkkeen määrän laskemistapaa koskevat vaatimukset, jotka rekisteröimiskelpoisen lisäeläkejärjestelmän tulee täyttää. Lisäetujen kartat muutoksineen on julkaistu Eläketurvakeskuksen yleiskirjeissä (tyoelakelakipalvelu.fi).

Lisäetujen kartan mukaan lisäeläketurvan voimaantulolle voitiin asettaa ikäraja ja määritellä työsuhteen kestolle odotusaika (karenssi). Ikärajaa ei saanut määritellä 35 vuotta korkeammaksi eikä odotusaikaa viittä vuotta pidemmäksi tai yhtä kuukautta lyhyemmäksi. Työntekijä tuli lisäeläketurvan piiriin vasta kun odotusaika oli kulunut lisäturvaan liittyvän työsuhteen alkamisesta. Lisäeläketurvan piiriin kuuluminen laskettiin tällöin kuitenkin työsuhteen alusta.

Osa-aikaeläkkeelle siirtyvät työntekijät kuuluvat lisäetujen kartan mukaan eläkkeen määrää koskevan lisäedun piiriin ainoastaan, jos siitä on erikseen sovittu.

Henkivakuutusyhtiössä, eläkekassoissa tai -säätiöissä vakuutettuun vapaa-muotoiseen eläkejärjestelyyn perustuvat alkaneet eläkkeet ja vapaakirjat voitiin vakuuttaa tietyin ehdoin rekisteröidyllä lisäeläkejärjestelyllä. Keskeisimmät edellytykset eläkkeiden ja vapaakirjojen rekisteröinnille olivat:

- Työnantaja järjesti samassa yhteydessä alkaneiden eläkkeiden ja vapaakirjojen vakuuttamisen myötä rekisteröidyn lisäeläketurvan myös työsuhteessa oleville aktiiveille.
- Eläke ja vapaakirja perustuivat TEL:n alaiseen työsuhteeseen.
- Rekisteröitävä lisäeläke yhdessä perusturvan mukaisen eläkkeen kanssa ei saanut ylittää lisäetujen kartan säätelemiä eläkkeiden enimmäismääriä (60 tai 66 prosenttia palkasta).

- Rekisteröitävien alkaneiden eläkkeiden lukumäärä sai olla vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden osalta enintään 30 prosenttia ja perhe-eläkkeiden osalta enintään 15 prosenttia vastaavan aktiiviyöntekijöitä koskevan lisäeläkevakuutuksen henkilöpiiristä.

2.1.3 TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen saamisen ehtoja koskevat laajennukset

Lisäeläketurvalla voitiin vakuuttaa eläkkeen määrällisen korotuksen lisäksi laajennuksia eläkkeen saamisen ehtoihin.

Vanhuuseläkeikäsi voitiin valita vähimmäiseläketurvan mukaisesta 65 vuoden iästä poikkeava ikä, joka ei voinut kuitenkaan olla 55 ikävuotta alempi. Työkyvyttömyyden määritelmä voitiin valita työkyvyttömyyden keston tai työkyvyttömyyden asteen osalta TEL:n määritelmää lievemmäksi. Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset leskeneläkkeiden aika- ja ikärajojen osalta saattoivat olla auliimmat kuin vuonna 1967 TEL:iin sisällytettyjen perhe-eläkkeiden saamisen ehdot. Samoin lapseneläkkeen pääteikä saattoi olla vähimmäiseläketurvan mukaista 18 ikävuotta korkeampi. (Ks. luku 6.1.)

Mikäli vakuutettuna oli määrällistä lisäeläketurvaa, tuli eläkeiän, työkyvyttömyyden määritelmän ja perhe-eläkkeen saamisen ehtojen olla samat perus- ja lisäeläketurvassa. Pääsääntöisesti TEL-lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä maksetaankin eläkkeensaajille vain peruseläketurvan mukaisen eläkkeen yhteydessä. Vakuuttaessaan työntekijöille vähimmäiseläketurvan saamisen ehtoihin laajennuksia, työnantaja maksoi niiden osalta peruseläketurvan korotettua vakuutusmaksua.

Euroopan unionin lainsäädännön johdosta kumottiin sukupuolen perusteella epätasa-arvoisten lisäeläkejärjestelyjen jatkumisen mahdollistanut säännös ja erillisellä lailla säädettiin sukupuolen perusteella eroavien eläkejärjestelyjen muuttamisesta tasa-arvoisiksi. Laki tuli voimaan 1.12.1997 [24].

Alennettuja eläkeiä oli useimmiten naisilla ja perhe-eläketurva oli yleensä järjestetty pelkästään naispuolisille leskille ja lapsille. Vuoden 1997 joulukuussa voimaan tulleen lain mukaan lisäeläkejärjestelyn piirissä olevat naiset ja miehet saivat valita joko eläkejärjestelyn alemman tai korkeamman eläkeiän. Jos perhe-eläkeoikeus oli järjestetty vain mies- tai naispuolisen edunjättäjän jälkeen tai hautausavustus pelkästään mies- tai naispuoliselle vakuutetulle, etuusia tuli muuttaa siten, että ne koskivat kumpaakin sukupuolta tai eivät koskeneet kumpaakaan.

Tasa-arvoistaminen tuli toteuttaa takautuvasti vuoden 1994 alusta alkaen. (Ks. luku 6.5.)

Vanhuuseläkkeen alemman eläkeiän vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin vuoden 2004 lopussa. Vähimmäiseläketurvan laajennusten vakuuttaminen sekä perus- että lisäeläketurvassa lopetettiin työkyvyttömyyseläkkeiden osalta kokonaan jo vuodesta 1982 alkaen ja perhe-eläkkeiden osalta vuoden 2004 lopussa.

Kun alemman eläkeiän vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin vuoden 2004 lopussa, siihen mennessä karttunut, alempaa eläkeikää vastaava peruseläketurvan mukainen eläke muunnettiin vastaamaan 65 vuoden ikää. Vakuutetulla oli oikeus saada näin muodostettu vapaakirja sellaisenaan siirtyessään vanhuuseläkkeelle ikävälillä 63–68, joten vakuutetulla säilyi vuoden 2004 loppuun mennessä korotetulla maksulla kustannettu ansaittu etuus. Työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeiden laajennetut saamisen ehdot vakuutettiin riskimaksutekniikalla⁶, joten näiden etuuksien osalta vakuutetuille ei ollut muodostunut ansaittua etuutta eikä vakuuttamisen lopettaminen aiheuttanut vakuutetuille menetystä.

2.1.4 Määrällinen TEL-lisäeläke

TEL-lisäeläketurvalla voitiin vakuuttaa eläkkeen määrään lisäystä eli eri eläkelajeihin voitiin vakuuttaa peruseläketurvan päälle euromääräistä lisäeläketurvan mukaista eläkettä.

2.1.4.1 Määrällisen TEL-lisäeläketurvan rakenne ja karttuminen ennen vuotta 2005

Määrällinen lisäeläketurva rakentui niin sanotulle differenssiperiaatteelle. Tämä tarkoitti sitä, että lisäeläkkeen ja samaan työsuhteeseen perustuvan peruseläkkeen yhteismäärän, kokonaistavoite-eläkkeen, tuli olla vakuutus sopimuksen tai eläkekassojen tai -säätiöiden sääntöjen mukaisen prosenttiluvun osoittama osuus työsuhteen eläkepalkasta⁷. Täyteen lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika tuli määrittellä vakuutus sopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä ja se

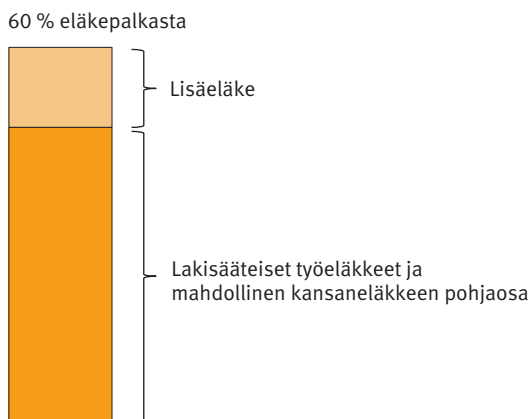
6 Riskimaksutekniikassa vakuutusmaksu (riskimaksu) määritellään siten, että se riittää kattamaan koko vakuutettujen piirissä arvioidun, eläketapahtumista aiheutuvan korvausmenon. Näin määritelty vakuutusmaksu kerätään tariffimaksuna kaikilta vakuutettujen piiriin kuuluvilta. Yksittäiselle vakuutuksenottajalle ei eläketapahtuman sattuessa aiheudu siitä kertakorvausta. [5].

7 Eläkepalkka on työntekijälle TEL:n mukaan määräytyvä eläkkeen perusteena oleva palkka. Eläkepalkka on eri aikoina määräytynyt eri tavoin. Palkka laskettiin aikoinaan työsuhteen neljän viimeisen vuoden ansioiden perusteella ja vuodesta 1996 alkaen 10 viimeisen vuoden ansioiden perusteella. Vuodesta 2005 alkaen eläkepalkkaa ei määriteltä ja eläke karttui kaikista ansioista.

saattoi olla 25–40 vuotta. Jos vakuutetun palvelusaika ei riittänyt täyteen lisäeläkkeeseen, lisäeläkkeen määrää vähennettiin toteutuneen palvelusajan suhteessa täyteen palvelusaikaan nähden.

Kuvio 2.1.

TEL-lisäeläkkeen rakenne.

Differenssiperiaatteen ideana oli tehdä järjestelmä joustavaksi siten, että vakuutettava lisäeläkettä karttui juuri tarkoitettu määrä. Näin ei voinut syntyä ylieläkettä eikä aukkoja. Vakuutettavan lisäeläkkeen tavoite-eläke laskettiin vuosittain aina uudelleen vakuutusmaksun laskennan pohjaksi ajantasaisilla työsuhde- ja eläketiedoilla.

Eläkkeen määrää rajoitettiin siten, että se yhdessä yksityisten alojen palkansaajalakien mukaisten eläkkeiden ja muiden, vakuutus sopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä mainittujen eläkkeiden kanssa oli enintään vakuutus sopimuksen tai eläkekassojen tai -säätiöiden sääntöjen mukaisen prosenttiluvun osoittama osuus rajoituksen perusteena olevasta eläkepalkasta.

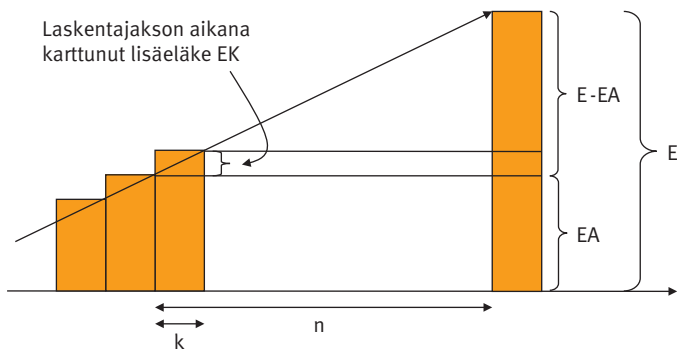
TEL-lisäeläkkeen karttuminen

Laskentajakson k (yleensä kalenterivuosi) ajalta karttuvan lisäeläkkeen ja sen perusteella laskettavan vakuutusmaksun määräämistä varten laskettiin lisäeläkkeen tavoite-eläke E lisäeläketurvan eläkeiässä vuosittain kokonaistavoite-eläkkeen kautta viimeisimmillä ansio- ja eläketiedoilla.

Laskentajakson aikana karttuvan lisäeläkkeen määrä EK saatiin, kun otettiin laskentajakson alkaessa karttumatta olevasta tavoite-eläkkeen osasta E-EA laskentajakson k osuus suhteessa jakson alusta eläkeikään jäljellä olevaan aikaan n. Eläkkeen karttumisperiaatteesta johtuen työntekijän lisäeläke karttui täyteen vasta eläkeikään mennessä, vaikka palvelusaikaa kertyi täyteen eläkkeeseen oikeuttava määrä jo ennen eläkeiän täyttämistä (ks. kuvio 2.2).

Kuvio 2.2.

TEL-lisäeläkkeen karttuminen.

Laskentajakson k aikana karttunut lisäeläke $EK = k/n * (E-EA)$

k = laskentajakso (kk), yleensä kalenterivuosi

n = ajanjakso laskentajakson alusta eläkeikään (kk)

E = laskentajakson tiedoilla laskettu lisäeläkkeen tavoite-eläke

EA = ennen laskentajaksoa karttuneen lisäeläkkeen määrä

E-EA = laskentajakson alussa karttumatta olevan lisäeläkkeen määrä

Esimerkki TEL-lisäeläkkeen kartumisesta:

Lasketaan paljonko vakuutetulle karttuu lisäeläkettä vuonna v (12 kk). Vuoden v alusta on 10,5 vuotta (126 kk) siihen hetkeen, kun vakuutettu täyttää lisäeläketurvamukaisen eläkeiän. Lisäeläkkeen tavoite-eläkkeen määräksi vuonna v viimeisimmillä työsuhtetiedoilla saadaan 100 €. Ennen vuotta v lisäeläkettä on karttunut 20 €.

Vuonna v karttuvan lisäeläkkeen määrä = $12/126 * (100 - 20) = 7,62$ €

TEL-lisäeläketurvan mukaisen tavoite-eläkkeen laskeminen

Täysi lisäeläke

TEL-lisäeläketurvan mukainen tavoite-eläke määriteltiin differenssiperiaatteen mukaisesti siten, että lisäeläkkeen ja samaan työsuhteeseen perustuvan peruseläkkeen yhdessä muodostama kokonaistavoite-eläke oli tietty prosenttimäärä lisäeläkkeen eläkepalkasta. Edellä mainittu prosenttimäärä voi olla 60–66 prosenttia ja prosenttimäärä tuli määritellä vakuutusopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä.

Rajoitettu lisäeläke

Lisäeläkkeen määrää rajoitettiin siten, että se yhdessä TEL:n, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (LEL), taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien eläkelain (TaEL) ja merimieseläkelain (MEL) mukaisten vanhuuseläkkeiden ja kansaneläkkeen sekä sellaisten työ- ja virkasuhteisiin ja YEL:n ja MYEL:n alaisiin yrittäjänäolojaksoihin perustuvien muiden vanhuuseläkkeiden kanssa, jotka työnantaja oli ilmoittanut otettavaksi huomioon rajoituksessa, oli enintään 60–66 prosenttia työntekijän korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Prosenttimäärä oli määriteltävä vakuutusopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä. Vakuutusopimuksesta tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöistä tuli ilmetä myös se, mitkä työ- ja virkasuhteisiin ja YEL:n ja MYEL:n alaisiin yrittäjänäolojaksoihin perustuvat vanhuuseläkkeet työnantaja oli ilmoittanut otettavaksi huomioon rajoituksessa.

Tavoite-eläke oli pienempi edellä esitetyistä ja seuraavassa kaavoin kuvatuista, täyden ja rajoitetun eläkkeen määristä.

Täyden lisäeläkkeen määrä oli laskentasäännön mukaan

$\min(t/T;1) * p * S - E(\text{työ})$, missä

- t = työsuhteen kestoaika
- T = täyteen lisäeläkkeeseen oikeuttava aika
- p = tavoite-eläkeprosentti (max. 66 prosenttia)
- S = lisäeläkkeen eläkepalkka
- E(työ) = työsuhteeseen liittyvä perusturvan mukainen eläke.

Lisäeläkkeen määrä oli rajoitussäännön mukaan laskettuna

$r * SR - E(\text{työ}) - E(\text{vap}) - E(\text{muut}) - K$, missä

r	= rajoitusprosentti 60–66 prosenttia
SR	= rajoituksessa huomioon otettava eläkepalkka
E(työ)	= työsuhteeseen liittyvä perusturvan mukainen eläke
E(vap)	= TEL-, LEL-, TaEL- ja MEL-vapaakirjat
E(muut)	= muut vapaakirjat, jotka työnantaja on ilmoittanut otettavaksi huomioon
K	= kansaneläkkeen pohjaosa.

Tavoite-eläke laskettiin lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä ja laskentaa varten sekä perus- että lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ja ansiot tarkistettiin laskentavuoden tasoon ja eläkkeet muunnettiin vastaamaan lisäedun eläkeikää.

Peruseläketurvan mukainen eläke otettiin huomioon yhteensovitettuna⁸ ja peruseläkkeen 1,5 prosentin ylittävää vuotuista karttumaa vastaava, jo ansaittu peruseläkkeen osa rinnastettiin muiden työsuhteiden vapaakirjoihin. Työntekijän mahdollista palvelusta yli eläkeiän ei otettu huomioon peruseläkettä laskettaessa. Jos lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika oli laskettu myöhemmästä ajankohdasta kuin työsuhteen alkamisesta, oli peruseläkkeestä rinnastettava muiden työsuhteiden vapaakirjoihin se osa, joka vastasi aikaa, jota ei ollut otettu huomioon lisäeläkettä laskettaessa.

Vuodesta 1996 alkaen peruseläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan eläkettä leikattiin. Vakuutuksenottaja saattoi tuolloin niin halutessaan kompensoida työntekijöilleen peruseläkkeen alennettua karttumaa rekisteröidyllä lisäeläketurvalla. Samaan aikaan kansaneläkkeen pohjaosa⁹ poistui eläkkeistä kansaneläkeuudistuksen myötä ja vakuutuksenottajalla oli mahdollisuus halutessaan korvata poistuva pohjaosa rekisteröidyllä lisäeläkkeellä. Muutokset otettiin huomioon tavoite-eläkettä laskettaessa. (Ks. luku 6.4.)

Ennen vuotta 1996 voimaan tulleiden eläkejärjestelyjen lisäeläke ja lisäperhe-eläke voitiin kiinnittää hetken 31.12.1995 tavoite-eläkkeen mukaiseksi prosentiksi eläkepalkasta tai hetken 31.12.1995 tavoite-eläkkeen markkamääräiseen, TEL-

⁸ Lisäeläketurvan mukainen tavoite-eläke laskettiin ennen vuotta 2005. Peruseläketurvan mukaisella yhteensovituksella tarkoitettiin silloin maksettavan eläkkeen rajoittamista siten, että sen määrä oli enintään 60 prosenttia korkeimmasta eläkepalkasta.

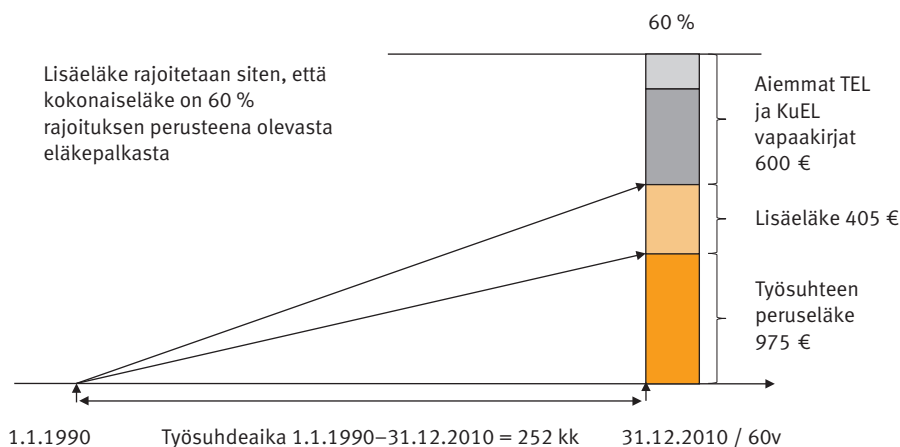
⁹ Kansaneläkkeen pohjaosa oli ansioista riippumaton kansaneläkkeen osa, joka sisältyi kaikkiin maksettaviin kansaneläkkeisiin. Pohjaosa poistui vuoden 1996 alusta alkaen uusista eläkkeistä ja kansaneläkeuudistuksen siirtymävaiheen myötä maksussa olevista eläkkeistä viimeistään vuonna 2001.

indeksiin sidottuun tasoon. Nämä eläkejärjestelyt oli kuitenkin suljettava vuodenvaihteessa 1995. (Ks. luku 6.4.)

Tavoiteperhe-eläke laskettiin pääpiirteissään vastaavin periaattein kuin vanhuuseläkkeen tavoite-eläke. Perhe-eläkkeen laskennassa kuitenkin tavoite-eläkeprosentti ja rajoitusprosentti voivat poiketa vanhuuseläkkeen laskennassa käytetyistä prosenteista.

Kuvio 2.3.

Esimerkki TEL-lisäeläketurvan mukaisen tavoite-eläkkeen laskemisesta.

Täyden TEL-lisäeläkkeen määrä

- $t = 252$ kk = on työsuhteen kesto 1.1.1990–31.12.2010
- $T = 300$ kk = täyteen lisäeläkkeeseen oikeuttava, sopimuksen tai eläkesääntöjen mukainen aika
- $p = 60\%$ = sopimuksen tai eläkesääntöjen mukainen tavoite-eläkeprosentti
- $S = 3\,000$ € = viimeisimmillä ansio- ja eläketiedoilla laskettu lisäeläkkeen eläkepalkka laskentavuonna
- $E(\text{työ}) = \text{työsuhteen perusturvan mukainen eläke} = (240/800 + 12/480) * 3\,000 \text{ €} = 975 \text{ €}$
- Täyden lisäeläkkeen määrä = $252 \text{ kk} / 300 \text{ kk} * 60\% * 3\,000 \text{ €} - 975 \text{ €} = 537 \text{ €}$

Rajoitetun TEL-lisäeläkkeen määrä

- $r = 66\%$ = sopimuksen tai eläkesääntöjen mukainen rajoitusprosentti
- $SR = 3\,000\text{ €}$ = viimeisimmilla ansio- ja eläketiedoilla laskettu, lisäeläkkeen rajoituksen perusteena oleva TEL:n mukainen eläkepalkka laskentavuonna
- $E(\text{työ}) = 975\text{ €}$ = työsuhteen perusturvan mukainen eläke
- $E(\text{vap}) = 500\text{ €}$ = rajoituksessa huomioon otettava TEL:n mukainen vapaakirja
- $E(\text{muut}) = 100\text{ €}$ = rajoituksessa sopimuksen tai sääntöjen mukaan huomioon otettava KuEL:n mukainen vapaakirja
- Kansaneläkkeen pohjaosaa ei oteta huomioon.
- Rajoitetun lisäeläkkeen määrä = $66\% * 3\,000\text{ €} - 975\text{ €} - 500\text{ €} - 100\text{ €} = 405\text{ €}$

Lisäeläketurvan tavoite-eläkkeen määrä laskentavuonna = $\min(537\text{ €}; 405\text{ €}) = 405\text{ €}$

2.1.4.2 TEL-lisäeläkkeen karttumisen 31.12.2004 kiinnittämisen jälkeen

Määrällisen lisäeläketurvan vakuuttamista jatkettiin vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen kiinnitettynä euromääränä. Tavoite-eläkkeen määrä lisäeläkkeen eläkeiässä laskettiin viimeisen kerran hetkellä 31.12.2004 sen hetkisillä työsuhde- ja eläketiedoilla ja tämä tavoite-eläkkeen euromäärä kiinnitettiin. (Ks. luku 7.2.2.)

Lisäeläke karttuu kiinnittämisen jälkeen vastaavan periaatteen mukaan kuin ennen kiinnittämistä. Tavoite-eläkettä ei kuitenkaan lasketa enää uudelleen, vaan tavoite-eläke on vuoden 2004 lopussa kiinnitetyn tavoite-eläkkeen määrä tarkistettuna palkkakertoimella laskentavuoden tasoon. Jos lisäeläkkeen vakuuttaminen päättyy ennen lisäeläkkeen eläkeiän täyttämistä, muodostetaan vakuutuksen päätymiseen mennessä karttuneesta lisäeläkkeestä vapaakirja.

2.1.4.3 TEL-lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika

Täyteen lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika määriteltiin 25–40 vuodeksi ja se tuli määritellä vakuutus sopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä. Jos työntekijällä oli eläkkeeseen oikeuttavaa palvelusaikaa vähemmän kuin täyteen eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika, tavoite-eläke oli eläkkeeseen oikeuttavien täysien palveluskuukausien lukumäärän osoittama osuus täydestä palvelusajasta.

Työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkettä laskettaessa otettiin eläkkeeseen oikeuttavana aikana huomioon myös eläkeiän täyttämiseen jäljellä oleva ai-

ka (tuleva aika), jos se oikeutti saman työsuhteen perusteella peruseläketurvan mukaiseen tulevan ajan eläkkeeseen. Lisäeläke myönnettiin tällöin tavoite-eläkkeen suuruisena ja lisäeläkkeen tulevan ajan osuus kustannettiin riskimaksutekniikalla.

Eläkkeeseen oikeutti myös aika työkyvyttömyyseläketapahtumahetkestä työkyvyttömyyseläkkeen päättymiskuukauden loppuun (maksuvapautusaika), mikäli työntekijä palasi samaan työsuhteeseen välittömästi eläkkeen jälkeen. Eläkettä karttui tällöin työkyvyttömyyseläkkeen ajalta, vaikka vakuutusmaksuja ei eläkkeen aikana maksettu eikä eläkettä tältä osin rahastoitu.

Lisäeläkkeeseen oikeuttava palvelusaika voitiin työnantajan ilmoituksen perusteella valita myös todellisesta palvelusajasta poikkeavaksi. Työnantaja saattoi esimerkiksi ilmoittaa, että työntekijän aiempi palvelu sisäryrityksen palveluksessa otetaan huomioon lisäeläketurvaan oikeuttavana palvelusaikana. Eläkeiän täyttämisen jälkeinen palvelusaika ei oikeuttanut lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen.

Lisäeläketurvan mukaista eläkettä laskettaessa ei otettu huomioon automaattista katkaisua¹⁰. Lisäeläkkeeseen oikeuttava aika, eläkepalkka ja eläke sekä rajoituksen perusteena oleva palkka laskettiin yhdenjaksoisen työsuhteen perusteella. (Ks. luku 6.2.)

2.1.4.4 TEL-lisäeläkkeen eläkepalkka

Eläkepalkka voitiin määritellä samoin kuin se oli määritelty työntekijän peruseläketurvan osalta.

Lisäeläketurvan mukainen eläkepalkka oli vuoden 1996 alusta alkaen mahdollista määritellä siten, että se oli suurempi peruseläketurvan vuoden 1995 lopussa voimassa olleen tai sen jälkeen voimaan tulleen lain mukaisesta eläkepalkasta.

Peruseläketurvan mukainen eläkepalkka laskettiin 31.12.1995 voimassa olleen lain mukaan valitsemalla työsuhteen neljästä viimeisestä vuodesta ansiotasoltaan kaksi keskimmäistä vuotta ja laskemalla näiden vuosien keskimääräinen kuukausiansio. Vuoden 1996 alusta voimaan tulleen muutoksen mukaan eläkepalkka määräytyi 10 viimeisen vuoden ansioiden perusteella.

¹⁰ Työsuhteen automaattinen katkaisu peruseläketurvassa tarkoitti sitä, että työsuhteen jatkuttua vähintään kymmenen vuotta, kuitenkin aikaisintaan työntekijän 54 vuoden iän täyttämivuonna, työsuhte katkaistiin rekisteriteknisesti kyseisen vuoden lopussa ja eläke laskettiin kahdessa osassa, jos työsuhteen eläke näin laskettuna oli suurempi. Automaattinen katkaisu voitiin tehdä aikaisintaan 31.12.1994 ja sitä sovellettiin TEL:n, MEL:n ja julkisten alojen eläkelakien mukaista eläkepalkkaa laskettaessa ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta.

Rajoitetun lisäeläkkeen määrää laskettaessa eläkepalkkana käytettiin sen työsuhteen TEL:n mukaista palkkaa, johon lisäeläketurva liittyi. Vuodesta 1994 alkaen rajoitetun lisäeläkkeen laskennassa käytettiin eläkepalkkana korkeinta TEL:n mukaista eläkepalkkaa sellaisesta työsuhteesta, josta eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi oli luettu vähintään vuosi, mikäli työntekijällä oli tällainen työsuhde. Rajoituksessa huomioon otettavaa eläkepalkkaa määritettäessä ei otettu huomioon automaattista katkaisua.

2.1.4.5 TEL-lisäeläkkeen indeksidonnaisuus

Eläkkeen määrän laskemista varten lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Ajalla ennen vuotta 2005 tarkistamisessa käytetään TEL-puoliväli-indeksiä. Eläkkeensaajille maksettavia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä.

Indeksihyvitys lisäeläkkeille

Vuoden 1994 alussa tehtiin indeksitason kertaluonteinen leikkaus pitämällä indeksipisteluku vuonna 1994 samana kuin se oli vuonna 1993. Tämä leikkaus hyvitettiin TEL-lisäeläketurvan, jatkovakuutuksen ja työnantajavakuutuksen mukaisille etuuksille. Hyvitys tehtiin siten, että ennen vuoden 1996 alkua karttuneita lisäeläkkeitä ja muodostettuja vapaakirjoja korotettiin 1,3 prosentilla. (Ks. luku 6.3.)

2.1.4.6 Vanhuuseläke

Työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen hänen täytettyään lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän tai myös ennen tämän eläkeiän täyttämistä samassa iässä kuin hänellä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen tai varhennettuun vanhuuseläkkeeseen. Edellytyksenä eläkkeen saamiselle on, että työntekijä ei enää ole siinä työsuhteessa, johon lisäeläketurva liittyy.

Lisäeläkejärjestelyn piiristä rintamaveteraanien varhaiseläkkeelle siirtyvälle työntekijälle myönnettiin samasta ajankohdasta lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä oli lisäeläketurvaan liittyvän työsuhteen päättymishetken mennessä karttunut ansaittu eläke, joka muunnettiin vastaamaan lisäeläketurvan mukaiselle eläkkeelle siirtymisikää. (Ks. luku 5.1.)

Työntekijällä on oikeus vuosien 2005 ja 2006 lainmuutoksiin liittyvien siirtymäsäännösten myötä TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen YEL-lisäeläketurvan mukaisessa alemmassa eläkeiässä.

Työntekijällä on vuoden 2005 eläkeuudistusta ja lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettamista vuonna 2016 koskeviin lainmuutoksiin liittyvien voimaantulosäännösten mukaan edelleen tietyin edellytyksin oikeus saada myös peruseläketurvan mukainen vanhuuseläkkeensä lisäedun alemmassa eläkeiässä. (Ks. luvut 7.2.1 ja 8.1.)

Vanhuuseläke myönnetään ansaitun eläkkeen tai vapaakirjan suuruisena muunnettuna vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää (ks. liite 1).

Työntekijällä oli oikeus hakemuksesta lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen osa-aikaeläkkeen yhteydessä vuoteen 1994 saakka. Tämä oikeus vanhuuseläkkeeseen osa-aikaeläkkeen yhteydessä poistettiin kuitenkin vuodesta 1994 alkaen, kun osa-aikaeläkkeen saamisen ikäraja alennettiin 60 vuodesta 58 vuoteen. (Ks. luku 6.2.)

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa

Jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä oli 65 vuotta alempi, voitiin vakuuttaa vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jota maksettiin lisäeläketurvan eläkeiästä 65 vuoden ikään. Määräaikaisella lisäosalla korvattiin niitä eläkkeitä, jotka tulivat maksuun 65 vuoden iässä.

Ennen vuotta 1976 vanhuuseläkkeen määräaikaisella lisäosalla voitiin korvata vain kansaneläkettä. Vuodesta 1976 alkaen on lisäosalla voitu korvata kaikkia 65 vuoden iästä alkavia eläkkeitä kuten esimerkiksi julkisten alojen vapaakirjaeläkkeitä. Vuoden 1996 alussa kansaneläkkeen pohjaosa poistui, eikä sitä enää otettu huomioon vanhuuseläkkeen määräaikaista lisäosaa määrättäessä.

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa voidaan maksaa määräaikaisena lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä tai muusta ajankohdasta 65 vuoden ikään saakka tai elinikäisenä vanhuuseläkkeenä. Määräaikaisen lisäosan määrä muunnetaan tarvittaessa vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää tai elinikäiseksi eläkkeeksi (ks. liite 1).

2.1.4.7 Työkyvyttömyyseläke

Työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

seen, jos hänellä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Jos työkyvyttömyys aiheutuu sellaisesta sairaudesta, viasta tai vammasta, joka työntekijällä on ollut työsuhteen alkaessa, hänellä on oikeus lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi lisäeläketurvan piiriin tultuaan ja aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään tavoite-eläkkeen tai vapaakirjan suuruisena. Työkyvyttömyyseläke myönnetään joko täytenä tai vuodesta 1973 alkaen mahdollisesti osaeläkkeenä sen mukaan, miten peruseläketurvan mukainen eläke myönnetään. Osaeläkkeenä myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen määrä on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

Työkyvyttömyyseläkettä voitiin vuodesta 1986 alkaen myöntää myös yksilöllisenä varhaiseläkkeenä edellyttäen, että samaan työsuhteeseen perustuva peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke myönnettiin yksilöllisenä varhaiseläkkeenä. Vuodesta 2003 alkaen yksilöllistä varhaiseläkettä myönnettiin enää ennen vuotta 1944 syntyneille. (Ks. luku 5.2.)

TEL-lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi tietyin poikkeuksin samasta iästä kuin peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Ennen vuotta 2014 TEL-lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muuttui vanhuuseläkkeeksi lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä. (Ks. luku 8.2.)

2.1.4.8 Työttömyyseläke

Työntekijällä oli oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen työttömyyseläkkeeseen, jos hänellä oli oikeus peruseläketurvan mukaiseen työttömyyseläkkeeseen. Työttömyyseläke oli määrältään työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Työttömyyseläkettä ei myönnetä vuonna 1950 tai myöhemmin syntyneille työntekijöille.

2.1.4.9 Perhe-eläke

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen, jos heillä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen. Entisellä puolisoilla ei ole oikeutta lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen. (Ks. luku 6.1.)

Perhe-eläke myönnetään tavoite-eläkkeen tai vapaakirjan suuruisena ja se jakautuu edunsaajien kesken kuten peruseläketurvan mukainen perhe-eläke.

2.1.4.10 Hautausavustus

Edunjättäjän omaisilla on oikeus vakuutus sopimuksen tai eläkekassojen tai -sääntöiden sääntöjen mukaiseen TEL-lisäeläketurvan hautausavustukseen, jos edunjättäjä kuolee jossakin seuraavista tilanteista:

- ollessaan työsuhteessa, johon lisäeläketurvan hautausavustus liittyy
- työskenneltyään eläkeikään, varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai osaaikaeläkkeelle siirtymiseen saakka siinä työsuhteessa, johon lisäeläketurvan hautausavustusetuus liittyy
- saadessaan tai ollessaan oikeutettu saamaan sen työsuhteen perusteella tavoite-eläkkeen suuruista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä, johon lisäeläketurvan hautausavustus liittyy.

Hautausavustus on joko yksin-, kaksin- tai kolminkertainen edunjättäjän kuukausipalkan määrä.

Hautausavustus maksetaan edunjättäjän omaisille. Jos omaisia ei ole, hautausavustus maksetaan sille, joka on maksanut hautauskustannukset. Omaisilla tarkoitetaan edunjättäjän puolisoa ja perintökaaressa tarkoitettuja perillisiä.

2.1.4.11 Lisäeläkkeen yhteensovitus

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden määrät samoin kuin perhe-eläkkeen määrä yhteensovitettiin tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukaisten eläkkeiden kanssa.

Vuodesta 2005 alkaen TEL-lisäeläketurvan mukaisesta vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeestä vähennetään tarvittaessa ensisijaisena etuutena maksettavat tapaturma-, liikenne- ja sotilasvammalain mukaiset eläkkeet ja etuudet. Perhe-eläkkeestä vähennetään ensisijaisista etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus.

Edellä mainitut ensisijaiset etuudet vähennetään ensin peruseläketurvan mukaisten eläkkeiden yhteismäärästä. Jos ensisijaisen etuuden määrä ylittää peruseläketurvan mukaisten eläkkeiden yhteismäärän, ylittävä osa vähennetään lisäeläketurvan mukaisesta eläkkeestä.

2.2 TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen, vakuutusmaksut ja vapaakirjan muodostaminen

2.2.1 Vakuuttaminen

Työnantaja saattoi vakuuttaa TEL-lisäeläketurvan samassa tai eri eläkelaitoksessa peruseläketurvan kanssa joko eläkevakuutusyhtiössä, eläkesäätiössä tai -kassassa. Sosiaali- ja terveysministeriön antamien rekisteröimisehtojen mukaisesti vakuutettavia etuuksia olivat laajennetut eläkkeen saamisen ehdot, määrällinen vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläke sekä hautausavustus.

Määrällisenä TEL-lisäeläkkeenä vakuutettiin erikseen työntekijän oma eläketurva eli vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläketurva, erikseen perheen eläketurva ja erikseen hautausavustus.

TEL-lisäeläketurvan mukaisten vakuutettujen piiri määriteltiin ja jaettiin mahdollisiin eläkeryhmiin vakuutus sopimuksessa tai eläkekassojen tai -säätiöiden säännöissä. Saman vakuutuksen eri eläkeryhmillä voi olla erilainen eläketurva.

Vakuutuksen piiriin kuulumiselle asetetut ehdot täyttävällä työntekijällä oli mahdollisuus kieltäytyä vakuutuksesta vain vakuutus sopimuksen voimaan tullessa tai myöhemmin, jos työntekijän oma vakuutusmaksun osuus suureni oleellisesti. TEL-lisäeläketurvasta saattoi kieltäytyä kolmen vuoden sisällä vuoden 2005 eläkeuudistuksen voimaan tultua, jos vakuutetun peruseläkkeen määrä muuttui voimaan tulleen lainmuutoksen johdosta. Tällöin edellytettiin lisäksi, että vakuutettu ja työnantaja sopivat asiasta keskenään.

TEL-lisäeläketurva suljettiin vuoden 2000 lopussa (ks. luku 7.1). Sulkeminen tarkoitti sitä, että uusia eläkejärjestelyjä ei voinut enää tehdä eikä olemassa oleviin järjestelyihin voinut ottaa uusia vakuutettuja. Myöskään eläketurvan sisältöä ei sulkemisen jälkeen voinut muuttaa. Edelleen voitiin kuitenkin vakuuttaa eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettavia lisäeläkkeitä.

Lisäeläketurvan sulkemiseen johtavia syitä oli useita. Lakisääteisen eläketurvan tason noustessa TEL-lisäeläketurvan tarve väheni oleellisesti (ks. luku 4.1). Vakuuttamisen alkuvuosikymmeninä oli lisäeläketurvan vakuutusmaksun taso ajoittain alimitoitettu, josta johtuen lisäeläketurvan eläkemenoa kustannettiin TEL:n peruseläketurvan kanssa yhteisen tasausjärjestelmän kautta osittain peruseläketurvan puolelta (ks. luku 2.2.2). TEL-lisäeläketurvan rakenteesta johtuen lakisääteisen eläketurvan muutokset johtivat siihen, että lisäeläketurvasta tuli aikaa myöten varsin monimutkainen ja ylläpidoltaan kallis järjestelmä.

Vuoden 2005 alusta rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuuttamista jatkettiin kiinnitettynä, palkkakertoimeen sidottuna euromääränä (ks. luku 7.2.2). Näin voitiin yksinkertaistaa järjestelmän hoitamista ja siten säästää kustannuksissa.

Rekisteröidyllä TEL-lisäeläketurvalla ei ole enää työntekijän eläketurvan kanalta samaa merkitystä kuin lakisääteisen eläkejärjestelmän voimaan tullessa. Vakuutusten lukumäärä supistuu jatkuvasti. Tämä johtaa yhä kasvaviin hoitokustannuksiin suhteessa saatavaan lisäeläketurvaan. Lisäksi lisäeläketurvan eläkemenosta joudutaan suhteellisesti yhä suurempi osuus kustantamaan peruseläketurvan vakuutusmaksuilla, vaikkakin kustannukset euromääräisesti alkavat muuttaman vuoden kuluttua vähentyä. Muun muassa näistä syistä rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan kokonaan vuoden 2016 lopussa työntekijän eläkelain voimaanpanolain 30 b §:n nojalla. (Ks. luku 8.4.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa TEL-lisäeläketurvan vakuutusehdoissa sekä eläkekassojen ja -säätiöiden säännöissä on tarkempia säännöksiä rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuuttamisesta [30].

2.2.2 Vakuutusmaksu

TEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutusmaksun maksaa joko lisäeläketurvan järjestävä työnantaja yksin tai työnantaja ja lisäeläketurvan piiriin kuuluvat työntekijät yhdessä. Työnantaja on vastuussa eläkelaitokselle koko vakuutusmaksun maksamisesta eli työnantaja maksaa eläkelaitokselle vakuutusmaksun myös työntekijöiden osalta ja pidättää työntekijän vakuutusmaksuosuuden työntekijän palkasta. Työntekijän maksuosuus voi olla enintään puolet TEL-lisäeläketurvan kokonaisvakuutusmaksusta, ellei muusta ole sovittu.

TEL-lisäeläketurva on järjestetty lähtökohtaisesti täysin rahastoivalla järjestelmällä. Vuosittainen vakuutusmaksun taso määritellään siten, että se rahastoituna vakuutusmatemaattisten periaatteiden mukaan keskimäärin riittää kattamaan vuoden aikana karttuneen etuuden kustantamisen indeksikorotuksineen. Vakuutusmaksua mitoitettaessa otetaan huomioon, että TEL-lisäeläketurvan mukaisia eläkevastuita hyvitetään rahastokorolla. Rahastokorko on eläkkeen pääoma-arvon laskennassa käytettävä tekninen korko. TEL-lisäeläketurvassa käytetään samaa rahastokorkoa, millä TEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavat eläkelaitokset ovat velvollisia hyvittämään vuosittain vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyysvastuitaan. (Ks. luku 6.6.)

TEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksu muodostuu rahastoitavista maksunosista, tasausosasta ja hoitokustannusosasta. Maksun rahastoitavat osuu-

det määritellään sen tasoisiksi, että ne keskimäärin riittävät maksuvuonna karttuneiden eläkkeiden kustantamiseen. Niiden osalta maksu rahastoidaan eläketasoisesti eläkevakuutusyhtiön tai eläkekassan vastuovelkaan tai eläkesäätiön eläkevastuuseen. Aikanaan eläkettä maksettaessa se puretaan vastuusta maksettaviin eläkkeisiin.

TEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksun tasausosa mitoitetaan siten, että se yhdessä maksun rahastoitavien osien kanssa riittää keskimäärin koko tulevan eläkemeno kattamiseen indeksikorotuksineen. Maksun tasausosaa ei kuitenkaan rahastoida tulevia eläkkeitä varten, vaan se käytetään maksuvuoden lisäeläkemenon kustantamiseen perus- ja lisäeläketurvan yhteisen tasausjärjestelmän kautta (ks. luku 2.3.2). Näin ollen TEL-lisäeläketurvan maksu tasausjärjestelmään toisaalta ja maksuvuoden lisäeläkemenon toisaalta kohdistuvat eri aikaan, joten suoritusten välille syntyy jaksotusero. Jaksotuserolla ei kuitenkaan ole vaikutusta peruseläketurvan mukaisiin kustannuksiin, jos lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksutaso on oikein mitoitettu.

On käynyt ilmi, että TEL-lisäeläketurvan mukaisen tasausmaksun taso oli 1970–1980-luvuilla ajoittain asetettu liian matalaksi. Indeksikehityksen vaihtelu oli noina vuosina niin suurta, että siihen ei maksun tasoa määriteltäessä ollut osattu varautua. Vaikka maksun tasoa myöhemmin on korotettu riittävälle tasolle, aikanaan syntyneestä vajeesta aiheutuu edelleen tasausjärjestelmän kautta kustannusrasitetta TyEL:n ja MEL:n mukaiselle peruseläketurvalle.

Vakuutusmaksun hoitokustannusosalla katetaan eläkelaitokselle lisäeläketurvan hoitamisesta aiheutuvat kulut.

Työeläkevakuutusyhtiön ja eläkekassan on haettava TEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksujen ja vastuvelan laskuperusteille sosiaali- ja terveysministeriön vahvistus [32]. Eläkesäätiöille sosiaali- ja terveysministeriö antaa eläkevastuun laskuperusteet asetuksella [2].

2.2.3 Vapaakirjan muodostaminen

Jos TEL-lisäeläketurvan vakuutus työntekijän osalta päättyy eikä hänellä tai hänen edunsaajillaan ole neljän kuukauden kuluessa oikeutta eläkkeen saamiseen, ansaitusta eläkkeestä muodostetaan vapaakirja, johon työntekijällä on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen alkaessa. Hänen edunsaajillaan on vastaavasti oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan ansaittua etuutta vastaavaan hautausavustukseen, jos nämä etuudet kuuluvat vakuutettuun lisäeläketurvaan.

TEL-lisäeläketurvan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu eläke. Ansaittu eläke muunnetaan vapaakirjaa muodostettaessa vastaamaan 65 vuoden eläkeikää. Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja yhdistetään 65 vuoden eläkeikää vastaavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen vapaakirjaan.

Perhe-eläkkeen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu eläke, joka vastaa sitä perhe-eläkkeen määrää, joka maksettaisiin, jos edunsaajina olisivat leski ja vähintään kaksi lasta.

Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa työeläkelakien mukaisten vapaaehtoisten lisäetujen vapaakirjan ehdoissa ja perusteissa [33] on tarkempia säännöksiä lisäeläkevapaakirjan muodostamisesta ja sen perusteella laskettavasta eläkkeestä.

2.3 TEL-lisäeläketurvan rahoitus ja kustannustenjako

2.3.1 TEL-lisäeläkkeiden rahoitus

TEL-lisäeläketurvan järjestäneet työnantajat yksin tai työnantajat ja lisäeläketurvan piiriin kuuluvat työntekijät yhdessä maksavat lisäeläketurvan mukaista vakuutusmaksua, jolla lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet rahoitetaan. Vakuutusmaksun taso on ajoittain määritelty liian matalaksi ja sen johdosta lisäeläkkeitä rahoitetaan osittain myös tasausjärjestelmän kautta peruseläketurvan puolelta (ks. luku 2.2.2).

Yksityisten alojen eläkejärjestelmässä osa TyEL:n ja MEL:n mukaisten eläkkeiden kustannuksista jaetaan eläkelaitosten kesken eläkelaitosten välisen tasausjärjestelmän kautta. Myös osa rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannuksista jaetaan edellä mainitun tasausjärjestelmän kautta TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken.

Tämä tarkoittaa sitä, että eläkelaitos rahoittaa maksamansa rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen rahastoista purettavilla varoilla siltä osin kuin eläkettä on rahastoitu ennakkoon (eläkkeen rahastoitu osa) ja muilta osin tasausjärjestelmästä saaduilla varoilla (eläkkeen yhteisesti kustannettava eli tasattava osa). Tasausjärjestelmän kautta rahoitetaan esimerkiksi indeksisidonnaisuudesta ja maksuvapautusaikana karttuneesta lisäeläketurvasta sekä lisäeläketurvan mukaisista työttömyyseläkkeistä aiheutuva eläkemeno.

Toisaalta TEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneet eläkelaitokset osallistuvat tasattavan eläkemenon kustantamiseen maksamalla tasausjärjestelmään lisäeläketurvan

laskuperusteissa määritellyn vastuunjakosuureen mukaisen määrän. Vastuunjako suure muodostuu eläkelaitoksen TEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksun tasausosan ja lisäeläkerahastoille laskettavan korkotuoton yhteismäärästä. Ennen vuotta 1982 lisäeläkejärjestelmä osallistui tasattavan eläkemenon kustantamiseen sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa vastuunjakoperusteissa määritellyllä prosenttiosuudella lisäeläketurvan vakuutusmaksutulosta.

Muutos TEL-lisäeläkkeiden rahoitukseen vuoden 2017 alussa

Rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan mukainen vakuuttaminen lopetetaan vuoden 2016 lopussa ja vuoden 2017 alussa muutetaan lisäeläkkeiden rahoitusta. TEL-lisäeläkkeet rahoitetaan muutoksen jälkeen kokonaan tasausjärjestelmän kautta.

Eläkelaitosten nykyiset lisäeläketurvan mukaiset eläkevastuut siirretään perustettavaan, eläkelaitoskohtaiseen lisäeläketurvan tasausvastuuseen. Järjestelmätasolla puretaan varoja jatkossa tasausvastuusta tasausjärjestelmään laskuperusteiden mukaisesti samaa vauhtia kuin varoja nykytekniikalla arvion mukaan purkautuisi rahastoista maksettavaan eläkemenoon. (Ks. luku 8.5.)

2.3.2 Kustannusten jako

Käytännössä kustannukset TEL-lisäeläkkeistä jaetaan eläkelaitosten kesken Eläketurvakeskuksen vuosittain tekemän TyEL-MEL-VILMA-eläkeselvittelyn¹¹ yhteydessä. Selvittely tehdään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kustannustenjakoperusteiden mukaisesti [29].

Selvittelystä saamallaan hyvityksellä eläkelaitos kattaa maksamansa lisäeläketurvan mukaisen eläkemenon siltä osin kuin se ei ole rahastoinut eläkkeitä enakkoon. Lisäeläketurvaa vakuuttanut eläkelaitos osallistuu tasattavan eläkemenon kustantamiseen tasausjärjestelmän kautta maksamalla eläkeselvittelyyn sille selvittelyn perusteella määräytyvän maksun.

Eläkelaitokset antavat Eläketurvakeskukselle selvittelyä varten lisäeläketurvan osalta tiedot kalenterivuonna maksamistaan lisäeläkkeistä ja laskuperusteissa määritellystä lisäeläketurvan vastuunjakosuureesta. Eläketurvakeskus laskee saa-

¹¹ TyEL-MEL-VILMA-eläkeselvittely tehdään Eläketurvakeskuksessa vuosittain. Eläkeselvittelyssä jaetaan vuoden aikana maksettu tasattava eli yhteisesti kustannettava eläkemeno TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken. Samalla eläkelaitokset perivät vilmaperiaatteen mukaisesti toistensa puolesta maksamansa eläkeosat vastuulaitoksilta.

miensa tietojen perusteella eläkelaitokselle hyvityksen sen maksamista lisäeläkkeistä sekä maksun lisäeläketurvan osalta tasattavan eläkemenon kustantamiseen.

Vuoden 2009 loppuun asti eläkelaitokset ilmoittivat tiedot maksamistaan lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä Eläketurvakeskukselle jaotellen eläkkeet rahastoituihin ja yhteisesti kustannettaviin eläkeosiin. Tuolloin eläkelaitokset perivät muiden eläkelaitosten puolesta maksamansa lisäeläkkeiden rahastoidut osat näiltä eläkelaitoksilta TyEL-MEL-VILMA-selvittelyn yhteydessä ja ilmoittivat Eläketurvakeskukselle tiedot perittävästä eläkeosista eläketasoisesti.

Vuodesta 2010 alkaen lisäeläkkeiden rahastoitujen osien selvittely on tehty kollektiivisesti ja eläkelaitokset ovat ilmoittaneet selvittelyä varten vain eläkelajikohtaisen yhteissumman maksamistaan TEL-lisäeläkkeistä sekä eläkelaitoksen itsensä vastuulla olevista, koko järjestelmässä maksetuista, rahastoiduista osista eläkelajeittain.

Vuodesta 2017 alkaen eläkelaitokset ilmoittavat selvittelyä varten ainoastaan eläkelajikohtaiset summatiedot maksamistaan lisäeläkkeistä. Tällöin lisäeläkkeen jakamiselle rahastoituu ja tasattavaan osaan ei ole enää tarvetta.

3 Rekisteröity MYEL- ja YEL-lisäeläketurva

Seuraavassa kuvataan kompaktisti, millaista eläketurvaa maatalousyrittäjä ja yrittäjä on voinut järjestää itselleen ja omaisilleen MYEL- ja YEL-lisäeläkejärjestelmän mukaisella vakuutuksella järjestelmän voimaantulosta vuodesta 1970 alkaen. Luvuissa 3.1–3.3 käydään läpi rekisteröity lisäeläketurva YEL:n osalta ja luvussa 3.4 MYEL-lisäeläketurvan osalta.

3.1 YEL-lisäeläketurvan etuudet

Sosiaali- ja terveysministeriön antamat rekisteröimisehdot [27] määrittelevät, millaisia etuuksia YEL-lisäeläketurvalla on voitu vakuuttaa ja Eläketurvakeskuksen hallituksen vahvistama lisäetujen kartta tarkentaa etuuksien rakenteen ja etuuden määrän [1].

3.1.1 YEL-lisäeläketurvana rekisteröitävät etuudet ja rekisteröimisehdot

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi päätöksellään YEL 11 §:ssä tarkoitettua eläketurvaa koskevat rekisteröimisehdot¹². Rekisteröimisehtojen mukaan YEL 11 §:n mukaisena vapaaehtoisena lisäetuna on voitu vakuuttaa yksi tai useampia seuraavassa luetelluista etuuksista. Osa luettelossa mainituista etuuksista on lain ja siihen tulleiden muutosten perusteella voitu sisällyttää rekisteröityyn lisäeläketurvaan koko sen vakuuttamisen ajan vuodesta 1970 vuoteen 2010 saakka ja osa vain tietyinä vakuuttamisen ajanjaksona. YEL:n lisäeläketurvan vakuuttaminen on lopetettu lain nojalla vuoden 2006 loppuun. Lain siirtymäsäännöksen perusteella viimeiset YEL-lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset ovat päättyneet viimeistään vuonna 2010 (ks. luku 7.3).

YEL 11 §:n mukaisina lisäetuina on Eläketurvakeskuksessa voinut rekisteröidä seuraavat etuudet:

1. vanhuuseläkeiän alentaminen 65 vuodesta
2. vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen määrän korotus YEL:n edellyttämistä määristä (määrällinen lisäeläke)
3. vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jota maksetaan lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä 60 vuoden ikään, jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 60 vuotta alempi
4. vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jolla korvataan peruseläketurvan pienennystä ja jota maksetaan lisäeläketurvan eläkeiästä
5. perhe-eläkkeen määrän korotus YEL:n edellyttämistä määristä (määrällinen lisäeläke)
6. perhe-eläkkeen määräaikainen lisäosa, jolla korvataan peruseläketurvan varhennusvähennystä ja jota maksetaan aikaisintaan 60 vuoden iästä
7. perhe-eläkkeen määräaikainen lisäosa, jolla korvataan eläkeiän alentamisen takia karttumatta jäävää peruseläketurvaa ja jota maksetaan lisäeläketurvan eläkeiästä
8. hautausavustus.

YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutus sisälsi aina määrällistä lisäeläketurvaa. Edellä olevan luettelon kohdan 2 mukainen eläkkeen määrän korotus oli rekisteröimisehtojen mukaan ulotettava koskemaan sekä vanhuus-, työkyvyttömyys- että työttömyyseläkettä.

¹² Rekisteröimisehdot olivat nimeltään MYEL 11 §:ssä ja YEL 11 §:ssä tarkoitettujen eläketurvan rekisteröimisehdot.

Edellä luetellut YEL:n mukaiset rekisteröidyn lisäeläketurvan etuudet tuli olla vakuutettuna samassa eläkelaitoksessa, jossa yrittäjän YEL:n mukainen eläketurva oli järjestetty, mikäli eläkelaitos vakuutti YEL-lisäeläketurvaa.

Rekisteröimiskelpoisten lisäeläkkeiden vakuuttamiseen liittyviä tarkennuksia

- YEL:n peruseläketurvassa ei vakuutettu lisäeläketurvan alennettuja eläkeikä, vaan peruseläketurvan mukainen eläkeikä säilyi 65 vuotena, toisin kuin TEL:n yhteydessä.
- Yrittäjä sai peruseläketurvan mukaisen eläkkeen siitä yrittäjätoiminnasta, johon vakuutettu lisäeläketurva liittyi, aikaisintaan 60 vuoden iässä.
- Jos YEL- lisäeläketurvan eläkeikä oli 65 vuotta alempi, yrittäjä saattoi vanhuus- ja perhe-eläkkeen määräaikaisella lisäosalla korvata YEL:n mukaisen eläkkeen varhennusvähennystä sekä sitä peruseläketurvan mukaista eläkettä, joka alemman eläkeiän takia jäi karttumatta.
- Jos YEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläkeikä oli 60 vuotta alempi, vakuutukseen tuli aina liittää vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, joka korvasi kyseisestä yrittäjätoiminnasta karttunutta peruseläketurvan mukaista eläkettä lisäeläketurvan alemmasta eläkeiästä 60 vuoden ikään saakka. Tämä johtui siitä, että kyseisestä yrittäjätoiminnasta karttuneen peruseläketurvan mukaisen eläkkeen yrittäjä sai 60 vuoden iässä. Vakuutettava määräaikainen lisäosa määriteltiin 60 vuoden ikään varhennetun peruseläketurvan mukaisen eläkkeen suuruiseksi.
- YEL-lisäeläketurvan alemman eläkeiän vakuuttaminen säilyi vuoden 2005 eläkeuudistuksessa ja vakuutetulla säilyi uudistukseen liittyvien siirtymäsäännösten puitteissa vuoden 2004 jälkeenkin tietyin edellytyksin oikeus saada myös yksityisten alojen työeläkelakien mukaiset peruseläketurvan vapaakirjat lisäedun alemmassa eläkeiässä.
- Työttömyyseläke voitiin sisällyttää YEL-lisäeläketurvaan siitä alkaen, kun se lisättiin YEL:iin vuonna 1971. Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen työttömyyseläke määriteltiin samansuuruiseksi kuin lisäeläketurvan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet. Työttömyyseläkettä ei myönnetä vuonna 1950 tai myöhemmin syntyneille työntekijöille.

Rekisteröidyt lisäeläkejärjestelyt suljettiin vuoden 2000 lopussa. Järjestelyjen sulkeminen tarkoitti sitä, että uusia lisäeläkejärjestelyjä ei voinut enää tehdä eikä ole-

massa olevien lisäeläkejärjestelyjen eläketurvan sisältöä voinut muuttaa (ks. luku 7.1). Vuoden 2005 alusta lisäeläketurvan vakuuttamista jatkettiin kiinnitettynä euromääränä. Siinä yhteydessä YEL-lisäeläketurvan mukaista vakuutettavaa määrää voitiin sopeuttaa siten, että yrittäjän kokonaiseläketaso säilyi ennallaan.

3.1.2 Rekisteröimiskelpoiset YEL-lisäedut ja lisäetujen kartta

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön päätöksen mukaan Eläketurvakeskus on voinut vahvistaa YEL-lisäeläketurvan tarkemman sisällön YEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartassa [1]. Lisäetujen kartan ja siihen vuosien mitaan tulleet muutokset on vahvistanut Eläketurvakeskuksen hallitus. Kartta sisältää lähinnä ne eläkkeen saamisen edellytyksiä ja eläkkeen määrän laskemistapaa koskevat vaatimukset, jotka rekisteröimiskelpoisen lisäeläkejärjestelmän tulee täyttää. Lisäetujen kartta muutoksineen on julkaistu Eläketurvakeskuksen yleiskirjeissä (tyoelakelakipalvelu.fi).

3.1.3 YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen saamisen ehtoja koskevat laajennukset

Lisäeläketurvan vanhuuseläkeikäksi voitiin valita 65 vuotta alempi ikä, joka ei voinut kuitenkaan olla 55 ikävuotta alempi. Peruseläketurvan osalta eläkeikää ei tällöin alennettu.

Yrittäjä sai karttuneen lisäeläkkeen ja aiemmat perus- ja lisäeläketurvan mukaiset vapaakirjat lisäeläketurvan mukaisessa alennetussa eläkeiässä. Peruseläketurvan mukaisen eläkkeen siitä yrittäjätoiminnasta, johon lisäeläke liittyi, yrittäjä sai aikaisintaan 60 vuoden iässä. Jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä oli 60 vuotta alempi, yrittäjän oli vakuutettava lisäeläketurvalla vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa lisäeläketurvan eläkeiästä 60 vuoden ikään. Määräaikainen lisäosa vastasi 60 vuoden iässä alkavaa peruseläketurvan mukaista eläkettä (ks. luku 3.1.4.4).

3.1.4 Määrällinen YEL-lisäeläketurva

Lisäeläketurvalla yrittäjä saattoi vakuuttaa eläkkeen määrään lisäystä eli eri eläkelajeihin vakuutettiin YEL-peruseläketurvan päälle euromääräistä lisäeläketurvan mukaista eläkettä.

3.1.4.1 Määrällisen YEL-lisäeläketurvan rakenne, karttuminen ja tavoite-eläke

YEL:n mukaisten lisäeläkkeiden rakenne ja karttuminen vastasivat periaatteiltaan määrällisen TEL-lisäeläketurvan rakennetta ja karttumista (ks. luku 2.1.4.1).

Myös tavoite-eläkkeen laskenta oman eläketurvan ja perheen eläketurvan osalta noudatti pääpiirteissään TEL-lisäeläketurvan mukaisten tavoite-eläkkeiden laskentaa. Tavoite-eläkettä laskettaessa oletettiin kaikki kyseiseen yrittäjänä olojaksoon liittyvät vähimmäiseläketurvan mukaiset vakuutusmaksut maksetuiksi¹³.

Tavoite-eläkkeen määrää voitiin rajoittaa siten, että se oli yhdessä samaan yrittäjätoimintaan liittyvän peruseläkkeen ja yksityisten alojen työeläkkeiden sekä muiden vakuutusopimuksessa mainittujen vanhuuseläkkeiden kanssa enintään 66 prosenttia korkeimmasta YEL:n, MYEL:n ja TEL:n mukaisesta eläkkeen perusteena olevasta työtulosta tai palkasta.

3.1.4.2 YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen perusteena oleva työtulo

Lisäeläkkeen perusteena oleva työtulo tuli määrittää samoin kuin vähimmäisturvan osalta kuitenkin niin, että se saattoi ylittää vähimmäisturvan osalta määritellyn työtulon.

Kun rajoitetun lisäeläkkeen laskennan yhteydessä valittiin korkeinta työtuloa tai palkkaa, käytettiin YEL:n mukaisten vapaakirjojen osalta vähimmäisturvan mukaisen eläkkeen perusteena olevaa työtuloa ja jatkuvan yrittäjäjakson osalta lisäeläkkeen perusteena olevaa työtuloa.

3.1.4.3 YEL-lisäeläkkeen indeksisidonnaisuus

Eläkkeen määrän laskemista varten YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Ajalle ennen vuotta 2005 tarkistamisessa käytetään TEL-puoliväli-indeksiä. Eläkkeensaajille maksettavia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä.

3.1.4.4 Vanhuuseläke

Yrittäjällä on oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen samas-

¹³ YEL:n peruseläketurvan mukaisen eläkkeen määrää ei vähennetty mahdollisesti maksamatta jääneiden YEL:n vakuutusmaksujen osalta.

sa iässä kuin hänellä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen tai varhennettuun vanhuuseläkkeeseen.

Yrittäjällä on oikeus vuosien 2005 ja 2014 lainmuutoksiin liittyvien siirtymäsäännösten mukaan YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen TEL-lisäeläketurvan mukaisessa alemmassa eläkeiässä.

Yrittäjällä on YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettamista koskevaan lainmuutokseen liittyvän voimaantulosäännöksen mukaan edelleen tietyn edellytyksin oikeus saada vanhuuseläkkeensä siinä alemmassa eläkeiässä, joka YEL-lisäeläketurvassa oli sen vakuuttamisen lopettamishetkellä. (Ks. luku 7.3.)

Vanhuuseläke myönnetään ansaitun eläkkeen tai vapaakirjan suuruisena ja se muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää (ks. liite 1).

Yrittäjällä oli oikeus hakemuksesta lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen osa-aikaeläkkeen yhteydessä vuoteen 1994 saakka. Tämä oikeus vanhuuseläkkeeseen osa-aikaeläkkeen yhteydessä poistettiin kuitenkin vuodesta 1994 alkaen, kun osa-aikaeläkkeen saamisen ikäraja alennettiin 60 vuodesta 58 vuoteen.

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa

Jos YEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä oli 65 vuotta alempi, yrittäjä saattoi vakuuttaa vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan, jota maksettiin lisäeläketurvan eläkeiästä 65 vuoden ikään. Määräaikaisella lisäosalla korvattiin niitä eläkeitä, jotka tulivat maksuun 65 vuoden iässä.

Myöhemmin peruseläketurvan varhennuksen mahdollistuessa voitiin määräaikaisella lisäosalla kompensoida perusedun pienempää karttumaa ja varhennusvähennystä. Jos YEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä oli alle 65 vuotta, vakuutukseen saattoi sisältyä vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, joka korvasi osaksi tai kokonaan alennetun eläkeiän täyttämistä alkaen eläkeiän alentamisen takia karttumatta jäävää peruseläkettä. Lisäksi määräaikainen lisäosa korvasi osaksi tai kokonaan karttuneen peruseläkkeen varhennuksesta alennettuun eläkeikään johtuvaa varhennusvähennystä.

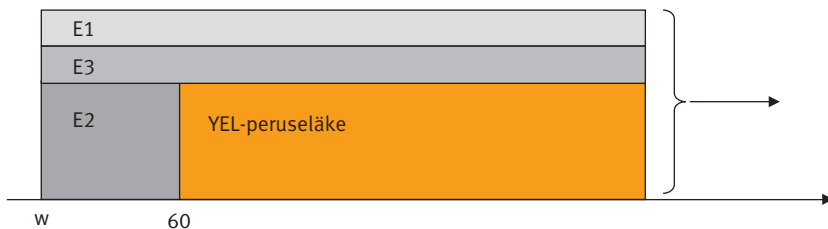
YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän ollessa alle 60 vuotta määräaikaisella lisäosalla oli pakollista vakuuttaa 60 vuoden iässä alkavan varhennetun peruseläkkeen suuruisen eläke lisäeläketurvan eläkeiästä 60 vuoden ikään johtuen siitä, että kyseisestä yrittäjätoiminnasta karttuneen YEL:n mukaisen vanhuuseläkkeen yrittäjä voi saada aikaisintaan 60 vuoden iässä.

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa voidaan maksaa määräaikaisena YEL-lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä tai muusta ajankohdasta 65 vuoden ikään saakka tai elinikäisenä vanhuuseläkkeenä. Määräaikainen lisäosa muunnetaan tarvittaessa vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää tai elinikäistä vanhuuseläkettä (ks. liite 1).

Koska YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen on lopetettu, ovat kaikki vakuutetut vanhuuseläkkeen määräaikaiset lisäosat tällä hetkellä jo vapaakirjattuina ja yhdistettyinä vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkevapaakirjoihin.

Kuvio 3.1.

YEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen rakenne.

YEL-lisäeläkkeen osat

- w = lisäeläketurvan mukainen eläkeikä, joka on alle 60 vuotta
- E1 = vanhuuseläke (yhtä suuri kuin työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke)
- E2 = vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa iästä w ikään 60 vuotta, korvaa iästä 60 vuotta maksettavan perusturvan mukaisen eläkkeen (pakollinen lisäeläketurvan eläkeiän ollessa alle 60 vuotta)
- E3 = vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, korvaa osaksi tai kokonaan karttumatta jäävää peruseläkettä ja peruseläkkeen varhentamismäärästä

3.1.4.5 Työkyvyttömyyseläke

Yrittäjällä on oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänellä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

YEL-lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke myönnetään tavoiteläkkeen tai vapaakirjan suuruisena. Työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä sen mukaan, miten peruseläketurvan mukainen eläke myönnetään. Työkyvyttömyyseläke on voitu myöntää osaeläkkeenä vuodesta 1973 alkaen ja osaeläkkeenä myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen määrä on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

YEL-lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke voitiin vuodesta 1986 alkaen myöntää myös yksilöllisenä varhaiseläkkeenä edellyttäen, että samaan yrittäjätoimintaan perustuva peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke myönnettiin yksilöllisenä varhaiseläkkeenä. Vuodesta 2003 alkaen yksilöllistä varhaiseläkettä myönnettiin enää ennen vuotta 1944 syntyneille.

Työkyvyttömyyseläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi tietyin poikkeuksin samasta iästä kuin peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke. Ennen vuotta 2014 työkyvyttömyyseläke muuttui vanhuuseläkkeeksi lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä (ks. luku 8.2).

3.1.4.6 Työttömyyseläke

Yrittäjällä oli oikeus lisäeläketurvan mukaiseen työttömyyseläkkeeseen, jos hänellä oli oikeus YEL:n mukaiseen työttömyyseläkkeeseen. Työttömyyseläke oli määrältään työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Työttömyyseläkettä ei myönnetä vuonna 1950 tai myöhemmin syntyneille työntekijöille.

3.1.4.7 Perhe-eläke

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen, jos heillä on oikeus peruseläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen. Entisellä puolisoilla ei ole oikeutta lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen.

Perhe-eläke myönnetään tavoite-eläkkeen tai vapaakirjan suuruisena ja se jakautuu edunsaajien kesken kuten peruseläketurvan mukainen perhe-eläke.

Perhe-eläkkeen määräaikainen lisäosa

Jos YEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä oli alempi kuin 65 vuotta, vakuutukseen saattoi sisältyä perhe-eläkkeen määräaikainen lisäosa, joka maksettiin, jos vakuutuksenottaja kuoli YEL-lisäeläketurvan eläkeiän täyttämiskuukauden jälkeen. Määräaikainen lisäosa korvasi osaksi tai kokonaan eläkeiän alentamisen taktia karttumatta jäänyttä YEL:n mukaista eläkettä.

YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vakuutukseen saattoi sisältyä myös perhe-eläkkeen määräaikainen lisäosa, joka korvasi osaksi tai kokonaan alennettuun eläkeikään mennessä karttunutta YEL:n mukaisen eläkkeen varhentamisvähennystä, jos vakuutuksenottaja kuoli 60 vuotta täytettyään. Tällöin varhentamisvähennys

nys laskettiin YEL-lisäeläketurvan mukaiseen eläkeikään, kuitenkin aikaisintaan 60 vuoden ikään.

Perhe-eläkkeen määräaikaista lisäosaa ei maksettu, jos vakuutuksenottaja kuollessaan sai tai hänellä oli oikeus saada ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämishetkeä alkanutta peruseläketurvan mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä tai edellä mainittujen eläkkeiden jälkeen välittömästi 65 vuoden iässä alkanutta vanhuuseläkettä.

Koska YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen on lopetettu, ovat kaikki vakuutetut perhe-eläkkeen määräaikaiset lisäosat tällä hetkellä jo vapaakirjattuina ja yhdistettyinä perhe-eläkevapaakirjoihin.

3.1.4.8 Hautausavustus

Yrittäjällä on ollut vuodesta 1996 alkaen mahdollisuus sisällyttää järjestämänsä lisäeläketurvaan hautausavustus.

Edunjättäjän omaisilla on oikeus vakuutussopimuksen mukaiseen hautausavustukseen, jos edunjättäjä kuolee jossakin seuraavista tilanteista:

- jatkaessaan sitä yrittäjätoimintaa, johon lisäeläketurvan hautausavustus liittyy
- jatkettuaan vanhuuseläkeikään, varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai osa-aikaeläkkeelle siirtymiseen saakka sitä yrittäjätoimintaa, johon lisäeläketurvan hautausavustus liittyy
- saadessaan tai ollessaan oikeutettu saamaan sen yrittäjätoiminnan perusteella tavoite-eläkkeen suuruista työkyvyttömyyseläkettä, johon lisäeläketurvan hautausavustus liittyy.

Hautausavustuksen määrä voi olla enintään peruseläkkeen perusteena oleva kuukausitulo kolminkertaisena.

Hautausavustus maksetaan edunjättäjän omaisille. Jos omaisia ei ole, hautausavustus maksetaan sille, joka on maksanut hautauskustannukset. Omaisilla tarkoitetaan edunjättäjän puolisoa ja perintökaaressa tarkoitettuja perillisiä.

3.1.4.9 Lisäeläkkeen yhteensovitus

YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet yhteensovitetaan kuten TEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet (ks. luku 2.1.4.11).

3.2 YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen, vakuutusmaksut ja vapaakirjan muodostaminen

3.2.1 Vakuuttaminen

Yrittäjän lisäeläketurvan vakuuttaminen edellytti, että kyseisellä yrittäjällä oli samassa eläkelaitoksessa vakuutettuna myös YEL:n mukainen peruseläketurva. YEL-lisäeläketurvaa on voinut vakuuttaa eläkevakuutusyhtiöissä ja joissakin eläkekassoissa.

YEL-lisäeläketurvan vakuutus sisälsi aina määrällistä lisäeläketurvaa. Erikseen vakuutettiin yrittäjän oma eläketurva eli vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläketurva, erikseen perheen eläketurva ja erikseen hautausavustus.

Vanhuuseläkkeenä vakuutettiin elinikäinen eläkkeen osa, jonka tavoite-eläke oli yhtä suuri työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen tavoite-eläkkeen kanssa. Erillisinä vakuutettiin mahdollinen vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jolla korvattiin peruseläketurvan mukainen osa lisäedun eläkeiästä 60 vuoden ikään saakka ja erikseen mahdollinen määräaikainen lisäosa, jolla korvattiin perusedun pienennystä.

YEL:n mukaiset lisäeläkejärjestelmät suljettiin vuoden 2000 lopussa. Uusia vakuutuksia ei voinut sulkemisen jälkeen ottaa eikä olemassa olevien vakuutusten eläketurvan sisältöä saanut muuttaa. Vuodesta 2005 alkaen YEL-lisäeläketurvan mukaista vakuuttamista jatkettiin kiinnitettynä euromääränä. 2005-muutoksen yhteydessä yrittäjillä oli mahdollisuus mukauttaa vakuuttamaansa lisäeläketurvan määrää siten, että kokonaiseläkkeen taso säilyi.

Vakuutusmaksun taso oli joitakin vuosia ollut riittämätön johtuen siitä, että kuolevuusperustetta ei ollut tarkistettu ja tämän vuoksi eläkemenoa kustannettiin osittain YEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken yhteisestä YEL-tasausjärjestelmästä ja sitä kautta osittain myös valtion varoista. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen tavoitteena oli eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen. Näistä syistä rekisteröidyn YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetettiin vuoden 2006 lopussa.

Lopettamisajankohtaan mennessä karttuneesta lisäeläkkeestä muodostettiin vapaakirja. Lain siirtymäsäännöksen mukaan vakuutetut, jotka täyttivät lisäedun eläkeiän viimeistään vuonna 2010, saivat jatkaa vakuutustaan vanhuuseläkeikään saakka. Näin ollen viimeiset YEL-lisäeläketurvan vakuutukset päättyivät vuonna 2010.

Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa YEL:n mukaisen lisäeläkevakuutuksen vakuutusehdoissa [31] sekä YEL-eläkekassan säännöissä on tarkempia säännöksiä rekisteröidyn YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisesta.

3.2.2 Vakuutusmaksu

Vuosittainen YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksun taso määriteltiin siten, että se rahastoituna sijoitustuottoineen vakuutusmatemaattisten periaatteiden mukaan keskimäärin riitti kattamaan kunkin vuoden aikana karttuneen etuuden kustantamisen indeksikorotuksineen.

YEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksu määriteltiin jatkuvaksi maksuksi. Vuoteen 2007 saakka YEL-lisäeläketurvan vakuutuksesta saattoi maksaa myös laskuperusteissa määriteltäviä kertamaksuja, jotka pienensivät tulevia vuosimaksuja.

YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksu jakautui työttömyyseläkettä lukuun ottamatta vakuutus sopimuksen tai eläkekassan sääntöjen sisältämien etuuksien mukaisiin rahastoituviin osiin. Näiden osalta maksu rahastoitiin eläkevakuutusyhtiön tai eläkekassan vastuuelkaan, josta se aikanaan eläkettä maksettaessa purettiin maksettavaan eläkemenoon.

Vastuuelalle lasketusta korkotuotosta muodostuvasta eläkelaitoksen tasausvastuusta kustannettiin vuosittain maksettujen eläkkeiden ennakkoon rahastoimattomia eläkeosia. Jos eläkelaitoksen tasausvastuu ei riittänyt ennakkoon rahastoimattoman eläkemenon kattamiseen, tämä eläkemeno katettiin YEL-eläkelaitosten välisen tasausjärjestelmän kautta.

Hoitokulun määräytymisessä YEL-lisäeläkevakuutuksessa oli käytössä rahastokuormitus, jonka osuus oli noin yksi prosentti vastuuelasta. Rahastoista vapautui vuosittain tietty määrä hoitokuluihin.

Työeläkevakuutusyhtiön ja eläkekassan on haettava YEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksujen ja vastuuelan laskuperusteille sosiaali- ja terveysministeriön vahvistus. [34].

3.2.3 Vapaakirjan muodostaminen

Jos YEL-lisäeläketurvan vakuutus oli päättynyt eikä yrittäjällä tai hänen edunsaajillaan ollut neljän kuukauden kuluessa oikeutta eläkkeen saamiseen, ansaitusta eläkkeestä muodostettiin vapaakirja, johon yrittäjällä oli oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen alkaessa. Hänen edunsaajillaan oli vastaavasti

oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan ansaittua etuutta vastaavaan hautausavustukseen.

Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu eläke, joka on vapaakirjaa muodostettaessa muunnettu vastaamaan 65 vuoden eläke-ikää. Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja yhdistettiin 65 vuoden eläkeikää vastaavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen vapaakirjaan.

Perhe-eläkkeen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu eläke, joka vastaa sitä perhe-eläkkeen määrää, joka maksettaisiin, jos edunsaajina olisivat leski ja vähintään kaksi lasta. Perhe-eläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja muunnettiin vastaamaan 65 vuoden eläkeikää ja yhdistettiin perhe-eläkkeen vapaakirjaan.

Hautausavustuksen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu etuus.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamissa työeläkelakien mukaisten vapaaehtoisten lisäetujen vapaakirjan ehdoissa ja perusteissa [33] on tarkempia säännöksiä lisäeläkevapaakirjan muodostamisesta ja sen perusteella laskettavasta eläkkeestä.

3.3 YEL-lisäeläketurvan rahoitus ja kustannusten jako

3.3.1 YEL-lisäeläkkeiden rahoitus

YEL- lisäeläketurva rahoitetaan yrittäjien maksamilla lisäeläketurvan vakuutusmaksuilla ja on järjestetty lähtökohtaisesti täysin rahastoivalla järjestelmällä. Kuten edellä kohdassa 3.2.1 on todettu, YEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutusmaksun taso on joitakin vuosia ollut liian matala ja tästä johtuen YEL-lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä rahoitetaan osittain YEL-eläkelaitosten välisen tasausjärjestelmän kautta ja sitä kautta myös valtion varoista.

Yksityisten alojen eläkejärjestelmässä YEL-peruseläketurvan mukaisista eläkkeistä aiheutuvat kustannukset jaetaan YEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken yhteisesti kustannettaviksi YEL-eläkelaitosten välisen tasausjärjestelmän kautta. Myös osa rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä aiheutuvista kustannuksista jaetaan edellä mainitun tasausjärjestelmän kautta YEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken.

Eläkelaitos on rahoittanut maksamansa lisäeläkkeen rahastoista purkautuvilla varoilla siltä osin kuin eläkettä on rahastoitu ennakoon vakuutusmaksusta (eläk-

keen rahastoitu osa) ja muilta osin (eläkkeen yhteisesti kustannettava eli tasattava osa) tasausvastuustaan. Tasausvastuut eivät kuitenkaan ole riittäneet tasausosien kustantamiseen kokonaan ja puuttuva osa on katettu YEL-tasausjärjestelmästä saaduilla varoilla. Tasausvastuusta ja osittain myös YEL-tasausjärjestelmän kautta on rahoitettu esimerkiksi indeksisidonnaisuudesta, maksuvapautusaikana karttuneesta lisäeläketurvasta ja lisäeläketurvan mukaisista työttömyyseläkkeistä aiheutunut eläkemeno sekä liian matalan maksutason aiheuttama vaje.

Lain mukaan valtio maksaa puuttuvan osan YEL-eläketurvan kustannuksista. Lisäeläketurvan mukainen tasausvastuu ei ole riittänyt kokonaan kattamaan YEL-lisäeläketurvan yhteisesti kustannettavien osien kustannuksia eikä YEL-peruseläketurvan mukainen vakuutusmaksu ole riittänyt täysin kattamaan perus- ja lisäeläketurvasta aiheutuvia kustannuksia. Tätä kautta valtio on kustantanut osan myös YEL-lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä aiheutuvista kustannuksista.

Muutos YEL-lisäeläkkeiden rahoitukseen vuoden 2014 alussa

Rekisteröidyn YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet siirrettiin vuoden 2014 alusta alkaen kokonaan YEL-eläketurvan tasausjärjestelmän kautta kustannettaviksi. Eläkelajikohtaiset vakuutusmaksu- ja korvausvastuut siirrettiin jo olemassa oleviin eläkelaitoskohtaisiin YEL-lisäeläketurvan tasausvastuisiin.

YEL-lisäeläketurvan mukaista eläkettä maksava eläkelaitos kustantaa maksumansa lisäeläkkeen omasta YEL-lisäeläketurvan mukaisesta tasausvastuustaan niin kauan kuin sitä on jäljellä. Kun eläkelaitoskohtaiset tasausvastuut on käytetty loppuun, kustannukset katetaan kokonaan YEL-eläketurvan tasausjärjestelmästä ja sitä kautta myös valtio osallistuu YEL-lisäeläkkeiden kustantamiseen. (Ks. luku 8.3.)

3.3.2 Kustannustenjako

Käytännössä kustannukset YEL-lisäeläkkeistä jaetaan eläkelaitosten kesken Eläketurvakeskuksen vuosittain tekemän YEL-eläkkeiden kustannustenjaon yhteydessä. Kustannustenjako tehdään sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamien kustannustenjakoperusteiden mukaisesti [29].

Rahoitusuudistuksen jälkeen vuodesta 2014 alkaen eläkelaitos kustantaa maksumansa lisäeläketurvan mukaisen eläkemenon omasta lisäeläketurvan tasausvastuustaan niin kauan kuin tasausvastuuta riittää. Tasausvastuun tultua kokonaan

käytetyksi eläkelaitos kattaa lisäeläketurvan mukaisen eläkemenonsa YEL-eläketurvan tasausjärjestelmästä saamallaan hyvityksellä.

Mikäli eläkelaitoksella on jäljellä YEL-lisäeläketurvan tasausvastuuta eikä sillä ole lisäeläketurvan mukaista eläkemenoa, yhdistetään lisäeläketurvan tasausvastuu YEL:n mukaiseen vakuutusmaksuvastuuseen ja käytetään siten kustannusten jaon yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kustannustenjakoperusteiden mukaisesti YEL-eläkemenon kattamiseen.

Eläkelaitokset antavat Eläketurvakeskukselle YEL-eläkkeiden kustannustenjakoa varten lisäeläketurvan osalta tiedot kalenterivuonna maksamistaan eläkkeistä sekä vakuutettujen maksusuureista.

Vuoteen 2010 saakka eläkelaitokset ilmoittivat tiedot maksamistaan lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä Eläketurvakeskukselle jaotellen eläkkeet rahastoituihin ja yhteisesti kustannettaviin eläkkeisiin. Tuolloin eläkelaitokset perivät muiden eläkelaitosten puolesta maksamansa lisäeläkkeiden rahastoidut osat näiltä eläkelaitoksilta vuosittain TyEL-MEL-VILMA-selvittelyn yhteydessä ja ilmoittivat Eläketurvakeskukselle tiedot perittävistä eläkeosista eläketasoisesti.

Vuodesta 2010 alkaen lisäeläkkeiden rahastoitujen osien selvittely tehtiin kollektiivisesti ja eläkelaitokset ilmoittivat Eläketurvakeskukselle vain yhteissumman maksamistaan YEL-lisäeläkkeistä eläkelajeittain sekä tiedon koko järjestelmässä maksetuista eläkeosista, jotka katettiin kyseisen eläkelaitoksen rahastoista tai tasausvastuusta.

Vuodesta 2014 alkaen annetaan YEL-lisäeläketurvan osalta ainoastaan eläkelajikohtaiset summatiedot maksetuista eläkkeistä sekä tieto siitä eläkemenon osuudesta, jonka kattamiseen eläkelaitoksen oma lisäeläketurvan tasausvastuu riittää.

3.4 MYEL-lisäeläketurva

MYEL-lisäeläketurvasta säädettiin MYEL 11 §:ssä ja se noudatti sekä eläketurvan sisällöltään että rahoitukseltaan pääpiirteissään YEL 11 §:n mukaista lisäeläketurvaa (ks. luvut 3.1–3.3).

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellään antamissa MYEL 11 §:ssä tarkoitetun eläketurvan rekisteröimishdoissa sekä ETK:n antamassa MYEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartassa olivat säännökset MYEL-lisäeläketurvan sisällöstä ja etuuksista. MYEL:n mukainen lisäeläketurva vakuutettiin aina maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvisti maatalousyrittäjien eläkelaitoksen hakemuksesta MYEL-lisäeläketurvaa koskevat laskuperusteet. MYEL-lisäeläketurva oli YEL-lisäeläketurvan tavoin lähtökohtaisesti täysin rahastoiva järjestelmä. Vakuutusmaksu määriteltiin sen tasoiseksi, että se rahastoituna sijoitustuottoineen vakuutusmatemaattisten periaatteiden mukaan keskimäärin riitti tulevien eläkkeiden ja etuuksien kustantamiseen indeksikorotuksineen.

Vakuutusmaksut rahastoitiin eläketasoisesti MYEL-lisäeläketurvan vastuuvélkaan tulevaisuudessa maksettavien eläkkeiden kustantamiseksi.

Lain mukaan valtio suorittaa puuttuvan osan MYEL-eläketurvan kustannuksista. Lisäeläketurvan mukainen tasausvastuu ei riittänyt kokonaan kattamaan MYEL-lisäeläketurvan ennakkoon rahastoimatonta eläkemenoa eikä MYEL-peruseläketurvan mukainen vakuutusmaksu riittänyt täysin kattamaan perus- ja lisäeläketurvasta aiheutuvia kustannuksia. Tätä kautta valtio kustantaa osan myös MYEL-lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä aiheutuvista kustannuksista.

Vain noin kymmenisen maatalousyrittäjää järjesti aikanaan itselleen tai perheenjäsenilleen MYEL-lisäeläketurvalla lain säätämää vähimmäisturvaa paremman eläketurvan. Viimeinen lisäeläketurvan mukainen vakuutus päättyi eläkkeen alkamiseen vuonna 1999 eli jo ennen lisäeläketurvien sulkemista vuoden 2000 lopussa.

Ensimmäinen MYEL:n lisäeläke myönnettiin vuonna 1984 ja tällä hetkellä maksussa on vielä muutama vanhuus- ja perhe-eläke.

REKISTERÖIDYN LISÄELÄKETURVAN MERKITTÄVIMPIÄ MUUTOKSIA

Lähes kaikki rekisteröityyn lisäeläketurvaan vuosien mittaan tulleet muutokset aiheutuvat peruseläketurvaan tulleista muutoksista. Tämä johtuu lisäeläketurvan rakenteesta, jonka mukaan lisäeläkkeen määrä yhdessä peruseläketurvan mukaisen eläkkeen kanssa on tietty osuus eläkepalkasta.

Seuraavassa kuvattujen merkittävimpien muutosten perustelut ja lähtökohdat ovat lainmuutoksiin liittyvissä hallituksen esityksissä esiin tuotuja, kyseiseen ajankohtaan liittyviä näkemyksiä. Kirjassa esitetyt argumentit eivät ole kirjoittajien omia mielipiteitä. Myös muutosten yhteydessä esitetyt tilastotiedot lukumääristä ja rahamääristä ovat lainmuutoksiin liittyvissä hallituksen esityksissä esiin tuotuja. Rekisteröityyn lisäeläketurvaan liittyvät tilastotiedot hallituksen esityksiin on useimmiten kerätty eläkelaitoksilta saaduista tiedoista. Tärkeimmät ja suurimmat muutokset ja niiden lähtökohdat on kirjassa kuvattu tarkimmin.

4 Eläketurvan muutoksia 1970-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan

4.1 Tasokorotus työeläkkeisiin 1.7.1975

Ensisijaisena tavoitteena eläketurvaa 1970-luvulla kehitettäessä pidettiin tyydyttävän toimeentulon takaamista niille henkilöille, jotka elivät miltei yksinomaan eläketulojensa varassa. Tätä varten korotettiin kansaneläkkeiden tukilisiä ja asumistukia jo 1.7.1973 alkaen.

Eläkkeelle siirryttäessä työeläkkeensaajien kulutustaso laski jyrkimmin eivätkä he päässeet osallisiksi edellä mainituista kansaneläkelain mukaisista korotuksista. Vuoden 1974 kevään tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä sovittiin työeläkkeiden tasokorotuksesta. Muutoksella pyrittiin vähentämään eri väestöryhmien välillä esiintyvää eriarvoisuutta. [6].

Työeläkkeiden tasokorotus toteutettiin yksityisillä aloilla toimivien työntekijöiden ja yrittäjien eläkkeiden osalta 1.7.1975 alkaen siten, että eläkettä karttui 1,5 prosenttia aiemman yhden prosentin sijasta. Siten eläkkeiden tavoitetasoksi tuli uudistuksen jälkeen aiemman 40 prosentin asemesta 60 prosenttia eläkepalkasta. Myös vähimmäiseläkkeiden määrä korotettiin 22 prosentista 33 prosenttiin.

Muutos koski niitä eläkkeitä, joiden eläketapahtuma oli lain voimaantulon 1.7.1975 jälkeen. Tasokorotus kohdistui työeläkelakien voimassaoloaikana tapahtuneeseen palvelukseen perustuvaan eläkkeeseen eli myös takautuvaan aikaan.

Tasokorotuksen vaikutukset rekisteröityyn TEL-lisäeläketurvaan

Lisäeläketurvan tavoite-eläke laskettiin siten, että lisäeläketurvan eläke yhdessä peruseläketurvan mukaisen eläkkeen kanssa oli vakuutus sopimuksen tai eläkekassan tai -säätiön sääntöjen mukaisen prosenttiosuuden osoittama määrä ansiosta. Kun peruseläketurvan mukaisen eläkkeen tavoitetaso nousi 40 prosentista 60 prosenttiin, alensi tämä radikaalisti lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen tavoitetasoa. Tavoitetason alenemisesta johtuen lisäeläketurvan mukainen maksutulo pieneni oleellisesti.

Eläkelaitokset osallistuivat vastuunjakoperusteiden mukaan yhteisesti kustannettavan eläkemenon kattamiseen tasauksen kautta lisäeläketurvan osalta tietyllä prosenttiosuudella lisäeläketurvan mukaisesta vakuutusmaksutulosta. Maksutulon aleneminen johti siihen, että eläkelaitokset osallistuivat yhteisesti kustannettavan eläkemenon kattamiseen tasauksen kautta lisäeläketurvan osalta markkamääräisesti entistä pienemmällä osuudella. Osuus ei enää riittänyt kattamaan lisäeläketurvan mukaista yhteisesti kustannettavaa eläkemenoa ja perus- ja lisäeläkejärjestelmien välinen tasausliikkeen suunta kääntyi.

Ennen työeläkkeiden tasokorotusta eläkelaitosten yhteisen tasausjärjestelmän välityksellä varoja oli siirtynyt lisäeläkejärjestelmältä peruseläkejärjestelmälle. Järjestelmien välinen subventio oli tuolloin kuitenkin hyvin vähäistä ollen noin 0,3–4,0 miljoonaa markkaa vuodessa. Vuodesta 1976 alkaen suunta kääntyi ja samalla subvention määrä kasvoi ollen viiden seuraavan vuoden aikana 30–55 miljoonaa markkaa vuodessa (noin 25–49 % suhteessa lisäeläketurvan maksutuloon).

Lisäeläketurvan ansaittua eläkettä voitiin tietyin ehdoin mukauttaa vuoden 1975 peruseläketurvan mukaisten eläkkeiden tasokorotuksen yhteydessä. Ansaittua lisäeläkettä voitiin pienentää, mikäli se oli muutoksen jälkeen laskettua lisäeläketurvan tavoite-eläkettä suurempi. Mukauttaminen tuli tehdä siten, ettei työntekijän eläketurva kokonaisuutena alentunut ja lisäedun tuli edelleen vastata vähintään vakuutetun omia maksuosuuksia. Työnantajan rekisteröityä lisäeläketurvaa varten maksamia varoja saatettiin tässä tilanteessa käyttää lainmuutoksen voimaantulosäännöksen nojalla työnantajan peruseläketurvan mukaisen eläkemenon kustantamiseen. Varoja lisäeläketurvasta vapautui vain, jos ansaittua eläkettä pienennettiin mukauttamalla. Mahdollinen varojen siirto lisäeläketurvan puolelta pe-

ruseläketurvan vastuuseen tapahtui vakuutuskohtaisesti sosiaali- ja terveystieteiden vahvistamien perusteiden mukaisesti.

5 Eläketurvan muutoksia 1980-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan

5.1 Rintamaveteraanien varhaiseläkkeistä oma laki vuonna 1982

Vuosien 1939–1945 sotiin osallistuneiden rintamaveteraanien sosiaaliturvasta huolehdittiin paitsi yleisen koko väestöä koskevan sosiaaliturvan puitteissa, myös erillistoimenpitein.

Laki rintamaveteraanien varhaiseläkkeestä tuli voimaan 1.7.1982 [7]. Lain mukaan vuosien 1939–1945 sotiin osallistuneilla rintamaveteraaneilla oli oikeus tietyin edellytyksin varhaiseläkkeeseen, jonka määrä oli yhtä suuri kuin sen työkyvyttömyyseläkkeen määrä, jonka rintamaveteraani olisi saanut työeläkelakien mukaan, jos hänelle olisi varhaiseläkkeen sijasta myönnetty täysi työkyvyttömyyseläke. Eläke muuttui työeläkelakien mukaiseksi vanhuuseläkkeeksi iässä, jossa työkyvyttömyyseläke olisi muuttunut vanhuuseläkkeeksi.

Varhaiseläkkeen saamisen edellytyksiä olivat muun muassa tietty ikäraja, rintamapalvelusajan pituus, sotilasvammalain mukainen työkyvyttömyysaste ja työn rasittavuus. Laissa mainittuja edellytyksiä lievennettiin sittemmin lainmuutoksilla.

Rintamaveteraanien varhaiseläkkeiden vaikutukset rekisteröityyn lisäeläketurvaan

Rintamaveteraanien varhaiseläke oli määrältään rintamaveteraanille lasketun työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Varhaiseläkkeen pohjaksi laskettu työkyvyttömyyseläke ei sisältänyt rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisia eläkkeitä.

Rintamaveteraanien varhaiseläkelakia muutettiin vuoden 1982 lopussa ja samassa yhteydessä muutettiin myös TEL 11 §:ää siten, että lisäeläkejärjestelyn piiristä rintamaveteraanien varhaiseläkkeelle siirtyvälle työntekijälle myönnettiin samasta ajankohdasta lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä oli lisäeläketurvaan liittyvän työsuhteen tai yrittäjätoiminnan päättymishetkeen mennessä karttunut ansaittu eläke, joka muunnettiin vastaamaan lisäeläke-

turvan mukaiselle eläkkeelle siirtymisikää. Lisäeläketurvan mukaista eläkettä voitiin suorittaa takautuvasti rintamaveteraanien varhaiseläkkeen alkamisesta lähtien.

5.2 Joustavia eläkejärjestelyjä työeläkejärjestelmään vuosina 1986 ja 1987

Lakisääteisten eläkejärjestelmien myötä 65 vuoden ikä oli vakiintunut eläkejärjestelmien yleiseksi eläkeiäksi. Oli katsottu, että henkilöllä oli riittävän ajan yhteiskunnassa työtä tehtyään oikeus taloudellisesti turvattuun loppuelämään. Kiinteään eläkeikään perustuva järjestelmä ei kuitenkaan ollut osoittautunut onnistuneeksi. Henkilön terveydentila ja työn kannalta olennaiset ominaisuudet heikenevät asteittain iän myötä. Ikääntymistä koskevat tutkimukset ja käytäntö olivat osoittaneet eri ihmisten vanhenevan hyvin eri tavoin. Ikääntymisen vaikutus työssä selviytymiseen riippui paljolti myös työn asettamista vaatimuksista ja työympäristöstä.

Uudistusten tavoitteena oli, että eläkkeelle siirtymisessä otettiin ammatin tai työn laadun ohella huomioon työntekijän terveydentilan kokonaisuus. Ikääntyneellä työntekijällä tuli olla mahdollisuus siirtyä eläkkeelle henkilökohtaisten ominaisuuksien heikentäessä hänen mahdollisuuksiaan täysipainoiseen työskentelyyn. Uudistuksella pyrittiin siihen, että työntekijällä oli mahdollisuus siirtyä aiempaa joustavammin ja tarkoituksenmukaisemmasta ajankohdasta eläkkeelle.

Joustava eläkejärjestely koostui uudistuksen mukaan kolmesta toisiaan täydentävästä uudesta eläkemuodosta. Työkyvyttömyyseläke myönnettiin yksilöllisenä varhaiseläkkeenä työn rasittavuuden ja ikääntymisestä johtuvan suorituskyvyn alentumisen perusteella. Varhennetun vanhuuseläkkeen sai ennen normaalia eläkeikää eläkkeen ollessa vastaavasti pienempi. Osa-aikaeläke mahdollisti asteittaisen eläkkeelle siirtymisen. Yksilöllisen varhaiseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen mahdollistavat lainmuutokset tulivat voimaan vuoden 1986 alusta [8] ja osa-aikaeläkettä koskeva lainmuutos vuoden 1987 alusta [9].

Joustavien eläkejärjestelyjen vaikutukset rekisteröityyn lisäeläketurvaan

Lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke voitiin vuodesta 1986 alkaen myöntää yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, mikäli peruseläketurvan mukainen eläke myönnettiin yksilöllisenä varhaiseläkkeenä.

Siirtyminen peruseläketurvan mukaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle alensi peruseläketurvan tasoa varhennusvähennyksen ja eläkkeen karttumisajan lyhentymisen johdosta. Myös rekisteröity lisäeläke aleni varhennuksen yhteydessä. Rekisteröidyllä lisäedulla oli uudistuksen myötä mahdollista vakuuttaa varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtyvälle eläkkeensaajalle täydennystä, jolla korvattiin peruseläketurvan varhennuksesta johtuvaa eläkkeen alenemaa.

Työntekijällä saattoi lisäeläketurvan alennettuun eläkeikään liittyen olla vakuutettuna myös vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa. Määräaikaisen lisäosan maksaminen lisäedun eläkeiästä 65 vuoden ikään asti korvasi niitä eläkkeitä, jotka alkoivat 65 vuoden iästä. Lainmuutoksen myötä mahdollistettiin määräaikaisen lisäosan muuntaminen osittain tai kokonaan elinikäiseksi vanhuuseläkkeeksi, mikäli 65 vuoden iästä alkava eläke varhennettiin aikaisemmin alkavaksi.

Osa-aikaeläkkeen aikaiseen työsuhteeseen liittyvässä lisäeläketurvassa alennetun eläkeiän vakuuttaminen jatkui automaattisesti, jos alennettu eläkeikä oli vakuutettuna osa-aikaeläkettä edeltäneeseen työsuhteeseen liittyvässä lisäeläketurvassa. Määrällisen lisäeläkkeen vakuuttamisen jatkamisesta piti sen sijaan sopia erikseen.

Osa-aikaeläkkeelle saattoi siirtyä 60 vuotta täytettyään. Lisäeläketurvan mukaisista eläkettä ei maksettu osa-aikaeläkkeen aikana eikä osa-aikaeläkettä seuraavan, osa-aikaeläkkeen suuruisen vanhuuseläkkeen aikana. Tältä osin lisäeläketurvan säännöksiä muutettiin vuonna 1988, jolloin sallittiin lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen maksaminen osa-aikaeläkkeen rinnalla. Oikeus lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen saamiseen osa-aikaeläkkeen rinnalla poistettiin kuitenkin lopullisesti vuonna 1994, jolloin osa-aikaeläkkeen saamisen ikäraja aleni 60 vuodesta 58 vuoteen.

6 Eläketurvan muutoksia 1990-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan

6.1 Perhe-eläkeuudistus vuonna 1990

Perhe-eläkejärjestelmään tehtiin 1.7.1990 kokonaisuudistus. Uudistuksella perhe-eläke pyrittiin kohdentamaan siten, että se ottaisi aiempaa oikeudenmukaisemmin ja tasa-arvoisemmin huomioon menetyksen, jonka perheen huoltajan kuolema aiheutti perheen toimeentulolle. Yhteiskunnan eri aloilla – työelämässä, sosiaalitur-

vassa, opiskelussa ja perheen rakenteessa – tapahtuneiden muutosten seurauksena silloista perhe-eläketurvaa pidettiin vanhentuneena. [10].

Muutoksen ensisijaisina tavoitteina olivat lasten eläketurvan parantaminen korottamalla lapseneläkkeen määrää ja irrottamalla sen määrätymisperusteet leskeneläkkeestä sekä sukupuolten tasa-arvo oikeuttamalla myös mieslesket leskeneläkkeeseen puolison kuoleman jälkeen.

Eläkkeen kohdentumista tarkennettiin mitoittamalla leskeneläke sitä toimeentulon alentumista vastaavaksi, jonka kuolema perheelle oli aiheuttanut. Tämä toteutettiin eläkesovituksen avulla ottamalla leskeneläkkeen suuruutta määriteltäessä huomioon myös lesken omat työ- ja eläketulot.

Lakiin lisättiin edunjättäjän entisen puolison oikeus perhe-eläkkeeseen tietyin edellytyksin. Entisellä puolisollla ei ollut oikeutta lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen.

6.1.1 Uudistuksen vaikutukset perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksiin

Peruseläketurva ennen uudistusta

Ennen perhe-eläkeuudistusta naispuolinen leski sai peruseläketurvan mukaista leskeneläkettä, jos edunjättäjältä oli jäänyt perhe-eläkkeeseen oikeutettu lesken oma lapsi tai lapsi, jonka elatuksesta edunjättäjä ja leski olivat yhdessä huolehtineet. Leski sai perhe-eläkettä myös, jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 40 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään kolme vuotta. Lisäksi edellytyksenä oli, että avioliitto oli solmittu ennen edunjättäjän 65 vuoden iän täyttämistä.

Lapsi sai perhe-eläketurvan mukaista lapseneläkettä, jos hän ei ollut edunjättäjän kuollessa vielä täyttänyt 18 vuotta. Mikäli kyseessä oli pitkäaikaisesti työkyvytön lapsi, edellytyksenä oli, että lapsi ei ollut edunjättäjän kuollessa täyttänyt 21 vuotta.

Lisäeläketurva ennen uudistusta

Rekisteröidyllä lisäeläketurvalla perhe-eläkkeen saamisen ehtoja oli ennen perhe-eläkeuudistusta voitu laajentaa siten, että leskeneläkeoikeutta määriteltäessä ei noudatettu lesken ikää edunjättäjän kuollessa koskevaa ikärajoitusta eikä avioliiton kestoa koskevaa aikarajoitusta. Avioliiton kestoa koskevaa aikarajoitusta tu-

li kuitenkin noudattaa, jos edunjättäjä oli avioliiton solmimisesta lähtien kuolemaansa saakka työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvytön.

Lapseneläkkeen pääteikää oli voitu korottaa rekisteröidyllä lisäeläketurvalla 18 vuodesta 21 vuoden ikään.

Peruseläketurva uudistuksen jälkeen

Perhe-läkeuudistuksen jälkeen leski sai peruseläketurvan mukaista leskeneläkettä, jos hänellä oli tai oli ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa eikä tätä lasta ollut annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa eikä kyseessä ollut edunjättäjän lapsi, jonka leski oli ottanut ottolapseksi edunjättäjän kuoleman jälkeen.

Leski sai peruseläketurvan mukaista leskeneläkettä myös, jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan. Lisäksi edellytettiin, että avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Ennen 1.7.1950 syntyneen lesken ollessa kyseessä edellytys oli, että leski oli täyttänyt 40 vuotta ennen edunjättäjän kuolemaa ja avioliitto oli kestänyt vähintään kolme vuotta. Edellytyksenä oli edelleen, että avioliitto oli solmittu ennen edunjättäjän 65 vuoden iän täyttämistä.

Perhe-eläkeuudistuksen jälkeen lapsi sai peruseläketurvan mukaista lapseneläkettä, jos hän ei ollut edunjättäjän kuollessa vielä täyttänyt 18 vuotta. Lapseneläkettä maksettiin aina oman vanhemman kuoleman jälkeen, ei kuitenkaan useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

Lisäeläketurva uudistuksen jälkeen

Uudistuksen jälkeen voitiin rekisteröidyllä lisäeläketurvalla laajentaa perhe-eläkkeen saamisen ehtoja siten, että leskeneläkeoikeutta määriteltäessä ei noudatettu lesken ikää edunjättäjän kuollessa koskevaa ikärajoitusta, avioliiton kestoa koskevaa aikarajoitusta eikä lesken ikää avioliiton solmimishetkellä koskevaa rajoitusta. Avioliiton kestoa koskevaa aikarajoitusta tuli kuitenkin noudattaa, jos edunjättäjä oli avioliiton solmimisesta lähtien kuolemaansa saakka työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvytön. Edunjättäjän ikärajoitusta avioliiton solmimishetkellä tuli kuitenkin noudattaa.

Lapseneläkkeen pääteikää voitiin rekisteröidyllä lisäeläketurvalla korottaa 18 vuodesta 21 tai 24 vuoden ikään.

Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennusten vakuuttaminen lopetettiin kokonaan sekä perus- että lisäeläketurvassa vuoden 2005 alusta alkaen.

6.1.2 Uudistuksen vaikutukset perhe-eläkkeen määrälliseen lisäeläketurvaan

Peruseläketurva ennen uudistusta

Ennen perhe-eläkeuudistusta lesken omat ansio- tai eläketulot eivät vaikuttaneet peruseläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrään. Perhe-eläke määräytyi edunjättäjän eläkkeen perusteella ja oli edunjättäjän eläkkeen suuruinen, jos edunsaajia oli vähintään kolme. Perhe-eläke jakautui edunsaajien kesken siten, että leski sai siitä kaksi ja kukin lapsi yhden yhtä suuren osan.

Lisäeläketurva ennen uudistusta

Ennen perhe-eläkeuudistusta lisäeläketurvan mukainen perhe-eläke oli tavoiteläkkeen suuruinen, jos edunsaajia oli vähintään kolme. Lisäeläketurvan mukaiset perhe-eläkkeet jakautuivat edunsaajien kesken samoin kuin peruseläketurvan mukainen perhe-eläke.

Peruseläketurva uudistuksen jälkeen

Uudistuksen jälkeen peruseläketurvan mukaiseen leskeneläkkeeseen tehtiin eläkesovitus. Leskeneläkettä laskettaessa määriteltiin tuloraja eli eläkesovitusperuste, jonka ylittävät lesken omat eläketulot vähensivät täyttä leskeneläkettä.

Peruseläketurvan mukainen perhe-eläke jakautui uudistuksen jälkeen edunsaajien kesken seuraavasti:

- edunsaajina leski tai leski ja yksi lapsi, lesken osuus oli 6/12 ja lapsen osuus 4/12
- edunsaajina leski ja kaksi lasta, lesken osuus 5/12 ja lasten osuus 7/12
- edunsaajina leski ja kolme lasta, lesken osuus 3/12 ja lasten osuus 9/12
- edunsaajina leski ja vähintään neljä lasta, lesken osuus 2/12 ja lasten osuus 10/12.

Lasten osuus jaettiin tasan edunsaajina olevien lasten kesken.

Lisäeläketurva uudistuksen jälkeen

Lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen ei tehty eläkesovitusta. Laskettaessa lisäeläketurvan mukaista perhe-eläkettä uudistuksen jälkeen peruseläketurvan mukainen perhe-eläke otettiin huomioon ilman eläkesovitusta.

Lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen jakamisessa edunsaajien kesken noudatettiin samoja periaatteita kuin peruseläketurvan mukaisessa perhe-eläkkeessä.

Uudistuksen voimaantullessa tuli jatkuvana olevien vakuutusten osalta pyrkiä siihen, että rekisteröidyissä lisäeläkevakuutuksissa toteutettaisiin mahdollisimman laajasti sukupuolten tasa-arvo perhe-eläkkeiden osalta. Jos vakuutusnottaja ei halunnut muuttaa voimassa olevaa lisäeläkevakuutusta tasa-arvoiseksi perhe-eläkkeen osalta, edellytettiin joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, että nämä perhe-eläketurvan sisältävät eläkeryhmät oli suljettava.

6.2 Lainmuutokset vuoden 1994 alussa

Vuoden 1994 peruseläketurvan muutosten tarkoituksena oli edistää työssäkäynnin jatkamista, jolloin keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä nousi. Muutoksilla haluttiin tukea työeläkejärjestelmän rahoituksen kestävyyttä edistämällä ikääntyneiden työntekijöiden mahdollisuuksia jatkaa työssä eläkkeen vaihtoehtona tai eläkkeen ohella.

Vuoden 1993 alusta oli tullut käyttöön työntekijän työeläkevakuutusmaksu, joka vuoden 1994 alusta säädettiin kiinteäksi osaksi työeläkejärjestelmän rahoitusta. [11].

TEL:ssä otettiin käyttöön työsuhteen automaattinen katkaisu, jolla tuettiin ikääntyvien työntekijöiden työssäkäynnin jatkamista. Menettely takasi pitkäaikaisessa työsuhteessa olevalle henkilölle sen eläketason, jonka hän oli saavuttanut 55 vuoden ikään mennessä, vaikka hänen palkkansa samassa työsuhteessa myöhemmin aleni. Työsuhteen automaattisen katkaisemisen jälkeen eläketurva määräytyi katkaisua edeltäneeltä ja sen jälkeiseltä työsuhteajalta kuten kahdesta erillisestä työsuhteesta. Työsuhdetta pidettiin kuitenkin eläkepalkkaa laskettaessa yhdenjaksoisena, jos eläke siten laskettuna oli suurempi. [12].

Peruseläkkeen karttuminen muuttui 60 ikävuoden jälkeen siten, että eläkettä karttui työssäoloajalta 2,5 prosenttia vuodessa. [12].

Eläkepalkkaa määriteltäessä yhteensovitusperusteeksi¹ valittiin vähintään vuoden kestäneiden työsuhteiden eläkepalkoista korkein. Aikaisemmin yhteensovitusperusteeksi voitiin valita eläkepalkoista korkein riippumatta siitä kuinka kauan työsuhde oli kestänyt. Tällä muutoksella pyrittiin varmistamaan, etteivät lyhytaikaiset työsuhteet vaikuttaisi yhteensovitusperusteen määrään. [12].

Yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikäraja nostettiin 55 vuodesta 58 vuoteen ja työttömyyseläkkeen saamista tiukennettiin. Osa-aikaeläkkeen saamisen ikäraja aleni 60 vuodesta 58 vuoteen. [12].

Muutosten vaikutukset TEL-lisäeläketurvaan

Automaattinen katkaisu ei vaikuttanut lisäeläkkeen laskentaan. Vaikka työsuhde oli automaattisesti katkaistu, lisäeläkkeeseen oikeuttava aika, eläkepalkka ja eläke laskettiin yhdenjaksoisen työsuhteen perusteella. Tällä menettelyllä lisäeläkkeen taso pidettiin entisen suuruisena.

Peruseläkkeen 60 vuotta täyttäneiden työntekijöiden korotettu karttuma otettiin lisäedun laskennassa huomioon vain toteutuneen karttuman osalta. Tällöin lisäeläkettä laskettaessa peruseläkkeen yli 1,5 prosentin vuotuista karttumaa vastaava ansaittu peruseläkkeen osa rinnastettiin muiden työsuhteiden vapaakirjoihin. Sen sijaan lisäeläketurvan tavoite-eläkettä laskettaessa peruseläke laskettiin tulevan ajan osalta 1,5 prosenttia vastaavalla karttumalla. Jos lisäeläketurvan ansaittu eläke edellä mainitusta tekniikasta johtuen muodostui suuremmaksi kuin tavoite-eläke, niin ansaittu eläke kuitenkin maksettiin.

Yhteensovitusperusteen muutos vaikutti lisäeläkkeen rajoittamiseen. Rajoitussääntöä muutettiin niin, että rajoituksen perusteena olevana eläkepalkkana ryhdyttiin käyttämään korkeinta TEL:n mukaisen eläkkeen perusteena olevaa eläkepalkkaa sellaisesta työsuhteesta, josta eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi oli luettu vähintään vuosi. Jos työntekijällä ei ollut tällaista työsuhdetta, rajoituksen perusteena olevana eläkepalkkana käytettiin sen työsuhteen eläkepalkkaa, johon lisäeläketurva liittyi. Automaattista katkaisua ei huomioitu rajoituksen perusteena olevaa eläkepalkkaa määritettäessä.

Osa-aikaeläkkeen saamisen ikärajan alenemisella 60 vuodesta 58 vuoteen oli vaikutuksia lisäeläketurvaan. Lisäeläke oli voitu hakemuksesta myöntää vuodesta 1988 alkaen vanhuuseläkkeenä peruseläketurvan osa-aikaeläkkeen yhteydessä. Nyt otettiin kantaa siihen, voisiko tämä menettely jatkua uudessa tilanteessa. Ar-

¹ Yhteensovitusperuste oli eläkepalkka, jonka perusteella eläkelaitos oli eläkettä myöntäessään määrännyt yhteensovitusrajan. Eläkkeensaajan kokonaiseläketurva rajattiin tähän yhteensovitusrajaan.

vioitiin, että osa-aikaeläkkeen ikärajan alenemisen myötä yhä useammin osa-aikaeläke päättyisi uuden kokoaikaisen työsuhteen alkaessa, jolloin lisäturvan vanhuuseläke jäisi maksuun työsuhteen rinnalla. Tätä ei pidetty toivottavana. Tästä syystä oikeus saada lisäturvan mukaista vanhuuseläkettä osa-aikaeläkkeen yhteydessä poistettiin kokonaan.

Lisäeläketurvan mukaisen yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikäraja nostettiin 55 vuodesta 58 vuoteen ja työttömyyseläkkeen saamista tiukennettiin kuten peruseläketurvassakin.

6.3 Lisäeläketurvan indeksihyvitys

Huonosta taloudellisesta tilanteesta johtuen eduskunnassa säädettiin vuonna 1993 laki (1074/1993), jolla päätettiin luopua maksussa olevien työeläkkeiden TEL-indeksitarkistuksesta vuonna 1994. Vuoden TEL-indeksin pisteluvuksi asetettiin vuoden 1993 pisteluku 1688. Indeksileikkaus oli tarkoitettu tilapäiseksi ja korotus oli tarkoitus palauttaa vuonna 1995. Näin ei kuitenkaan tehty, vaan leikkaus jäi pysyväksi kertaluonteiseksi eläkkeen leikkaukseksi. [13].

Rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksun taso on mitoitettu siten, että maksut riittävät myös odotettavissa oleviin TELindeksiturvasta johtuviin kustannuksiin. Tästä johtuen katsottiin, että indeksileikkaus merkitsi TEL-lisäeläkevakuutuksen osalta sitä, että vakuutetulle ei annettu etua, jonka osalta oli peritty maksua.

Indeksiturvan leikkauksesta aiheutuva TEL-lisäeläketurvan indeksihyvitys

Ylimääräinen, pysyväksi jäänyt, 1,3 prosentin indeksileikkaus olisi merkinnyt sitä, että osa luvatusista eläketurvasta olisi jäänyt antamatta. Näin päädyttiin siihen, että tältä osin hyvitys tuli antaa. Hyvitys toteutettiin vakuutetuille korottamalla rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan, jatkovakuutuksen ja työnantajavakuutuksen mukaisia ansaittuja eläkkeitä jatkuvana olevien vakuutusten ja vapaakirjojen osalta sekä maksussa olevia eläkkeitä 1,3 prosentilla vuoden 1996 alussa.

6.4 Lainmuutokset vuoden 1996 alussa

Taloudellinen lama 1990-luvulla vaikeutti erityisesti vanhempien ikäluokkien työllistymistä ja työttömyys pienensi palkkasummaa aiheuttaen työeläkemaksuun

ylimääräistä korotuspainetta. Keskimääräinen eläkkeelle jäämisikä oli noin 58–59 vuotta ja vain 10 prosenttia työntekijöistä jatkoi työelämässä vanhuuseläkeikään saakka. Tästä syystä haettiin edelleen keinoja, joilla työssä pysymistä ja työhön paluuta voitiin edistää. Työeläkelakeja uudistettiin jälleen vuoden 1996 alusta.

Työkyvyttömyyden arvioinnin sijaan korostettiin työkykyä ylläpitävien ja kuntouttavien toimien ensisijaisuutta jäljellä olevan työkyvyn arvioinnissa, jolloin määräaikainen työkyvyttömyyseläke muutettiin kuntoutustueksi.

Työeläkkeiden indeksijärjestelmä muutettiin niin sanotun taitetun indeksin järjestelmäksi siten, että käyttöön otettiin yhden indeksin sijaan kaksi eri indeksia:

- entinen TEL-indeksi, joka määräytyi puoliksi ansio- ja puoliksi hintatason muutoksen perusteella ja jolla tarkistettiin aktiiviaikaisia ansioita sekä alle 65-vuotiaiden eläkkeitä
- uusi indeksi, niin sanottu taitettu indeksi, jossa ansiotason muutoksen osuus oli 20 prosenttia ja hintatason muutoksen osuus 80 prosenttia ja jolla tarkistettiin 65 vuotta täyttäneiden eläkkeitä. [14].

Lisäksi työntekijän maksuosuus otettiin pysyvästi huomioon indeksin laskennassa.

Peruseläkkeen eläkepalkan laskentatapa muuttui. Eläkepalkka määräytyi kunkin työsuhteen osalta enintään 10 viimeisen vuoden ansion perusteella. Eläkepalkka oli indeksikorjattujen ansioiden keskiarvo. Kymmentä vuotta lyhemmissä työsuhteissa otettiin huomioon koko työsuhteen ansiot. Eläkepalkkaa laskettaessa jätettiin pois ne vuodet, joiden ansio oli alle puolet lasketusta keskiansiosta. Pois jätettäviä vuosia sai olla korkeintaan yksi kolmasosa. Eläkepalkan laskentasäännön muutos toteutettiin liukuvasti vuoden 1996 alussa voimassa olevissa työsuhteissa. Laskentavuosia lisättiin vuosi kerrallaan vuodesta 1996 alkaen kunnes 10 vuotta tuli täyteen. Ansiot muutosta edeltäviltä vuosilta laskettiin vanhojen sääntöjen mukaan. [14].

TEL:n mukaisen peruseläkkeen tulevan ajan eläkkeen karttumista heikennettiin. Tulevan ajan karttuma oli entisen 1,5 prosentin sijaan ikävälillä 50–60 vuotta 1,2 prosenttia vuodessa ja ikävälillä 60–65 vuotta 0,8 prosenttia vuodessa. Alle 50-vuotiaalle työkyvyttömyyseläkeläiselle tämä tarkoitti eläkkeen 6,5 prosentyksikön pienennystä entisen lain mukaiseen eläkkeeseen verrattuna. [14].

Kansaneläkkeen pohjaosa poistui vuoden 1996 alusta alkaen uusista eläkkeistä ja siirtymävaiheen jälkeen maksussa olevista eläkkeistä kansaneläkeuudistuksen myötä. [14].

Muutosten vaikutukset lisäeläketurvaan

Lisäeläketurvan rakenteessa otettiin huomioon lakiin sisältyviä muutoksia, koska ei haluttu, että lisäeläketurvalla automaattisesti kompensoidaan peruseläketurvaan tulevia heikennyksiä. Tämä varmistettiin siten, että lain voimaantulosäännöllä esitettiin lisäeläketurvan korottuminen vähimmäisehtojen mukaisen eläketurvan alenemisen johdosta. Vuoden 1996 lainmuutoksen yhteydessä lisäeläketurvalla voitiin kuitenkin kompensoida peruseläketurvan tulevan ajan eläkkeen heikennykset ja kansaneläkkeen pohjaosan poistuminen niin haluttaessa.

Eläkepalkka

Lisäeläkkeen eläkepalkka voitiin määritellä samaksi kuin peruseläkkeessä tai siten, että se oli korkeampi uuden tai vanhan lain mukaan lasketuista eläkepalkoista. Eläkepalkan harkinnanvaraista tarkistamista voitiin soveltaa vain silloin, kun lisäeläkkeeseen tuli tuleva aika ja silloinkin ainoastaan, jos siitä oli erikseen sovittu.

Tulevan ajan heikennykset

Lain voimaantulosäännöksellä estettiin lisäeläketurvan automaattinen korottuminen peruseläketurvan tulevan ajan karttumien alenemisen johdosta. Lisäeläketurvan säännöksiä muutettiin kuitenkin niin, että lisäeläketurvalla voitiin kompensoida peruseläkkeen tulevan ajan heikennys tai jättää se kompensoimatta. Kompensointi saattoi koskea vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä sekä perhe-eläkettä. Perhe-eläkkeen kompensointi säädettiin riippumattomaksi muiden eläkkeiden kompensoinnista.

Kompensoivassa mallissa kokonaisaläkkeen tavoitetasoa määriteltäessä peruseläke laskettiin eläkeikään jäljellä olevalta ajalta käyttäen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan 1,2 ja 0,8 prosentin suuruisia karttumisprosentteja. Täysi kokonaisaläke työkyvyttömyys- ja työttömyystilanteissa muodostui tällöin yleensä eläkejärjestelyn tavoitetason suuruiseksi.

Kompensoimattomassa mallissa kokonaisaläkkeen tavoitetasoa määriteltäessä peruseläke laskettiin eläkeikään jäljellä olevalta ajalta 1,5 prosentin vuotuisella karttumalla. Tällöin kokonaisaläke työkyvyttömyys- ja työttömyystilanteissa jäi eläkejärjestelyn tavoitetasoa matalammaksi.

Lainmuutoksen yhteydessä tehtiin muutoksia myös lisäeläketurvan laskuperusteisiin. Lisäeläkkeellä kompensoitava tulevan ajan heikennys voitiin kustan-

taa joko ennakorahastointiin perustuvalla vuotuisen rahastoidun eläkkeen lisäyksellä tai riskimaksutekniikkaan perustuvalla vastuuvaaramaksulla. Muutos tehtiin siitä syystä, että ennakorahastointi saattoi johtaa tilanteisiin, joissa kokonaiseläke voisi nousta lähes 70 prosenttiin palkasta, kun otettiin huomioon 2,5 prosentin korotettu karttuma. Muutoksen seurauksena lisäeläkevakuutuksen erityisperusteisiin tarvittiin muutoksia vastuuvaaramaksua koskien. Muutos monimutkaisi maksun laskentaa jonkin verran. Tästä syystä kaikki työeläkeyhtiöt eivät ottaneet uutta tekniikkaa laskuperusteisiinsa.

Kansaneläkkeen pohjaosan poistuminen

Kansaneläkkeen pohjaosan poistumisen myötä niissä voimassa olevissa lisäeläkejärjestelyissä, joissa kansaneläkkeen pohjaosa oli otettu huomioon rajoituksessa, pohjaosa voitiin jatkossa jättää ottamatta huomioon. Vaihtoehtoisesti pohjaosaa vastaava markkamäärä voitiin edelleen ottaa huomioon teoreettisena pohjaosana, jonka suuruus oli 445 markkaa kuukaudessa (74,84 euroa). Uusien lisäeläkejärjestelyjen rajoituksessa ei enää voitu ottaa huomioon kansaneläkkeen pohjaosaa.

Tähän saakka lisäeläkkeellä oli voitu vakuuttaa kansaneläkkeen pohjaosaa vastaavan suuruinen lisäosa alennetusta eläkeiästä vanhuuseläkeikään. Kansaneläkkeen pohjaosan poistumisen myötä tämän vakuuttaminen poistui. Samalla kansaneläkkeen pohjaosaa vastaavan lisäosan ansaittu eläke voitiin muuntaa elin-aikaiseksi vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeeksi.

Lisäeläketurvasopimusten uusiminen

Lisäeläkkeen vakuutusopimukset tuli muuttaa uusien säännösten mukaisiksi vuoden 1996 loppuun mennessä. Tätä järjestelyaikaa kuitenkin jatkettiin vuoden 1997 kesäkuun loppuun saakka. Jos vakuutusopimus tehtiin 1.5.1997 tai sen jälkeen, se tuli voimaan aikaisintaan vuoden 1997 alusta alkaen.

Lisäeläketurvan kiinnittäminen vuoden 1995 lopun tasoon

Peruseläketurvan 1990-luvun muutosten johdosta oli tarve yksinkertaistaa voimassa olevien vakuutusopimusten mukaisten lisäeläkkeiden laskentaa. Tästä syystä perinteisen lisäeläketurvan laskennan rinnalle luotiin kaksi kiinnitysmallia niihin tilanteisiin, joissa peruseläketurvan heikennyksiä ei haluttu kompensoida vaan haluttiin kiinnittää lisäeläketurva vuoden 1996 lainmuutosta edeltävään ta-

soon. Tällöin lisäeläke ja lisäperhe-eläke voitiin määritellä vuoden 1996 alusta alkaen hetken 31.12.1995 mukaisen tavoite-eläkkeen osoittamaksi prosentiksi eläkepalkasta tai hetken 31.12.1995 tavoite-eläkkeen markkamääräksi, joka sidottiin TEL-indeksiin. Nämä eläkejärjestelyt suljettiin tuohon vuodenvaihteeseen, mutta niihin saattoi tulla uusia työntekijöitä, joiden työsuhde oli alkanut ennen vuotta 1996.

6.5 Lisäeläke-etuuksien tasa-arvoistaminen 1.12.1997

6.5.1 Taustalla Euroopan unionin direktiivin muutos

EY:n perustamissopimuksen eli Rooman sopimuksen 119 artikla velvoittaa jäsenvaltioita huolehtimaan naisten ja miesten samapalkkaisuusperiaatteen toteutumisesta. Tavallisen palkan lisäksi tässä tarkoitetaan myös muuta korvausta, jonka työntekijä saa työnantajaltaan työstä tai tehtävästä rahana tai luontaisetuna.

- Niin sanotussa Barber-tapauksessa EY:n tuomioistuin otti kannan, jonka mukaan työsopimukseen perustuvat ammatillisen eläkejärjestelmän etuudet ovat 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa. Tuomioistuin katsoi, että tätä samapalkkaisuusperiaatetta on sovellettava Barber-tapauksen ratkaisupäivästä eli 19.5.1990 alkaen, mutta 119 artiklaa ei tarvitse soveltaa sitä edeltävältä työssäoloajalta maksettaviin eläke-etuuksiin.
- EY:n tuomioistuin otti kantaa myös perhe-eläkeoikeuteen (tapaus Ten Oever). Sen mukaan ammatillisessa eläkejärjestelmässä sovittu perhe-eläke on 119 artiklassa tarkoitettua palkkaa, vaikka sitä ei makseta työntekijälle.
- EY:n tuomioistuin otti kantaa myös 119 artiklan noudattamisesta palkkasyrjintätapauksissa (tapaus Coloroll). Sen mukaan epäedullisemmassa asemassa olevalle ryhmälle tulee myöntää samat edut kuin edullisemmassa asemassa olevalle, kunnes toimenpiteisiin tasa-arvoisen kohtelun saavuttamiseksi on ryhdytty.

Edellä mainitut tapaukset 119 artiklan velvoitteesta aiheuttivat tasa-arvodirektiivin muutostarpeen. Täten Euroopan unionin neuvosto hyväksyi 20.12.1996 miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä annetun direktiivin muutoksen [3]. Sen mukaan lisäeläkejärjestelyjen eläke-edut oli tasa-arvoistettava takautuvasti. Direktiivin mukaan etuuksien tasa-arvoistaminen tuli tehdä Barber-tapauksen ratkaisupäivästä

eli 19.5.1990 alkaen; Suomen osalta kuitenkin vasta vuodesta 1994 alkaen, jolloin Suomesta tuli Euroopan talousalueen jäsen. [28].

6.5.2 Suomen lainsäädäntö

Suomessa tasa-arvolaki tuli voimaan vuoden 1987 alusta alkaen [23]. Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä siten parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain voimaannpanopykälään lisättiin säännös, jonka mukaan ennen vuotta 1987 perustettuihin lisäeläkejärjestelyihin ei tarvinnut tehdä muutoksia vaikka niissä olisi erilaiset eläketurvan ehdot miehillä ja naisilla. Sen sijaan tämän ajankohdan jälkeen perustetuissa uusissa lisäeläkejärjestelyissä oli naisten ja miesten eläketurvan ehtojen oltava samat.

Perhe-eläkelain vuoden 1990 uudistuksen yhteydessä perhe-eläkejärjestelyt oli muutettava tasa-arvoisiksi. Uuden perhe-eläkelainsäädännön mukaan edunsaajia tuli kohdella tasa-arvoisesti edunjättäjän sukupuolesta riippumatta. Kuitenkin muutos voitiin eläkejärjestelyssä tehdä siten, että tasa-arvoinen kohtelu koski ainoastaan uusia vuonna 1990 tai sen jälkeen alkavia työsuhteita.

Suomi liittyi Euroopan talousalueeseen (ETA) vuoden 1994 alussa ja EU:n jäseneksi vuoden 1995 alussa. Rooman sopimuksen 119 artiklan katsotaan sitovan Suomea ETA-jäsenyyden alkamisesta lähtien. Täten Suomen lainsäädäntö oli saatettava Euroopan unionin neuvoston hyväksymän tasa-arvodirektiivin mukaiseksi siten, että eläke- ja muut etuudet sekä perhe-eläkeoikeus edunjättäjän jälkeen määräytyivät vuoden 1994 alusta lukien samoin perustein riippumatta henkilön tai edunjättäjän sukupuolesta.

6.5.3 Lisäetujen tilanne tasa-arvolain muutoksen voimaantulon aikoihin

Vapaaehtoisen lisäeläketurvan etuutena oli yleensä määrällinen lisäeläke sekä usein myös lakisääteistä eläkeikää alempi eläkeikä. Naisilla oli perinteisesti alennettu eläkeikä 60–63 vuotta. Lisäperhe-eläketurva oli yleensä järjestetty pelkääntään naispuoliselle leskelle ja lapsille.

Useimmissa eläkesäätiöissä toimintapiiri oli suljettu eikä uusia työntekijöitä päässyt enää eläkesäätiön lisäeläketurvan piiriin. Myös eläkekassoissa vapaaehtoinen lisäeläketurva oli useimmiten suljettu. Kaikki henkivakuutus- ja työeläkevakuutusyhtiöissä vakuutuksena järjestetyt lisäeläkejärjestelyt, joissa oli suku-

puoleen perustuvia eroja, oli suljettu uusilta työntekijöiltä viimeistään perhe-eläkeuudistuksen voimaantulon yhteydessä. Ennen eläkejärjestelyn sulkemista työsuhteeseen tulleita henkilöitä koskevat eläkejärjestelyt saattoivat olla epätasa-arvoisia, mutta uusia työntekijöitä koskeva eläketurva oli järjestetty tasa-arvoisesti. Epätasa-arvoisten lisäeläkejärjestelyjen piiriin arvioitiin tuolloin kuuluvan noin 30 000 naista ja 40 000 miestä.

6.5.4 Tasa-arvoistamisen malli ja lainmuutokset

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti vuoden 1996 alussa työryhmän selvittämään tasa-arvodirektiivin voimaantulon aiheuttamia lainmuutostarpeita ja direktiivin taloudellisia vaikutuksia. Työryhmän tehtävänä oli valmistella valtioneuvoston kirjelmä eduskunnan informoimiseksi tasa-arvodirektiivin muutoksesta ja laatia lainsäädäntöehdotukset hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä ei ollut täysin yksimielinen työn lopputuloksesta, ja muistio sisälsi joitakin eriäviä mielipiteitä. Hallituksen esitys pohjautui kuitenkin pääosin työryhmän laatimaan ehdotukseen. [16].

Tasa-arvoistamisen toteuttamistapaa valittaessa miesten eläkeiän alentamista ei pidetty eläkepoliittisesti eikä kustannussyistä tarkoituksenmukaisena tavoitteena. Toisaalta tasa-arvoistamista ei haluttu toteuttaa naisten eläke-etuuksia heikentämällä, koska se koettaisiin luvattuihin etuuksiin puuttumisena. Haluttiin myöntää yrityksille mahdollisuus etsiä tarkoituksenmukainen tapa tasa-arvon toteuttamiseksi. Lakiin kirjattiin malli tasa-arvoistamisen toteuttamistavasta sovellettavaksi, jos yrityksessä ei päästä asiasta sopimukseen. Mallin valinnassa oli tärkeää vallitsevan tilanteen säilyttäminen mahdollisimman pitkälle ilman, että syntyisi lisäkustannuksia.

Direktiivin muutoksen täytäntöön panemiseksi epätasa-arvoiset eläke-edut salliva tasa-arvolain 25 §:n 4 momentti kumottiin 1.12.1997 alkaen. Lisäksi säädettiin erillinen 1.12.1997 voimaan tullut laki, jonka perusteella vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen mukaiset eläkeiät ja muut etuudet muutettiin samoiksi naisille ja miehille [24]. Etuuksien tasa-arvoistaminen koski kaikkia työnantajan lisäeläkejärjestelyjä:

- eläkesäätiöiden ja -kassojen säännöissä määriteltyjä lisäetuja
- TEL 11 §:n mukaisesti rekisteröityjä lisäetuja
- työnantajan ja vakuutusyhtiön välisiä vapaamuotoisia lisäeläkevakuutuksia
- työnantajan eläkesääntöjä ja muita eläkelupauksia.

Työnantajilla saattoi olla eläkejärjestelyissä erilaisia vapaaehtoisia lisäetuja esimerkiksi eri ammattiryhmillä tai eri aikoina työnantajan palvelukseen tulleille työntekijöille. Jos edut eivät määräytyneet sukupuolen perusteella, nämä järjestelyt olivat edelleen mahdollisia eikä tasa-arvoistaminen koskenut niitä.

Etuudet oli muutettava tasa-arvoisiksi vuoden 1994 alusta alkaen. Alempia eläkeiä ja muita parempia etuuksia oli sovellettava sanotun päivämäärän ja etuuksien tasa-arvoistamisen väliseltä ajalta. Ellei muusta sovittu, noudatettiin laissa kuvattua yksilölliseen valintaan perustuvaa mallia. Valintaoikeusmallin mukaan kunkin järjestelyn piirissä olevat miehet ja naiset saivat valita joko eläkejärjestelyn alemman tai korkeamman eläkeiän.

Eläkepoliittisesti ei ollut perusteltua ulottaa lisäeläkejärjestelmissä valintaoikeutta sellaisiin työntekijöihin, joilla oli hyvin pitkä aika eläkeikään tai joiden palvelusaika kyseiseen työnantajaan oli valintahetkellä lyhyt. Tästä syystä valintaoikeuden piiriä rajoitettiin. Selvitysten mukaan valintaoikeuden piirissä oli runsaat 80 prosenttia epätasa-arvoisten eläkejärjestelyjen piirissä olleista vakuuteista. Valintaoikeus ulotettiin alkamaan taannehtivasti vuoden 1994 alusta.

Jos perhe-eläkeoikeus tai hautausavustus oli järjestetty pelkästään miespuolisen tai naispuolisen edunjättäjän jälkeen, etuuksia tuli muuttaa siten, että ne koskivat kumpaakin sukupuolta tai eivät koskeneet kumpaakaan.

Lisäksi säädettiin, että työntekijöiden maksamat vakuutusmaksut määräytyivät sukupuolesta riippumatta samalla tavalla. Sen sijaan työnantajan maksamissa vakuutusmaksuissa voitiin ottaa huomioon sukupuolesta riippuvat vakuutusmateriaalit tekijät.

Lain mukainen valintaoikeusmalli ei lisännyt merkittävästi työnantajien eläkekustannuksia. Myös valintaoikeuteen tehdyt rajoitukset estivät lisäkustannusten syntymistä. Niiden työntekijöiden osalta, jotka eivät kuuluneet valintaoikeuden piiriin, tavoitteena oli, että kokonaiskustannukset eivät muuttuisi muutosten johdosta.

6.5.5 Tasa-arvoistamisen toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa

TEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen karttaan lisättiin edellä mainittujen lainmuutosten edellyttämät säännökset tasa-arvoistamisen soveltamisesta.

Tasa-arvoistamisesta voitiin sopia työnantajan ja työntekijöiden kesken eläkejärjestelykohtaisesti siten, että eläkeikä ja muut etuudet määräytyivät sukupu-

lesta riippumatta. Sopimuksella ei voitu kuitenkaan huonontaa takautuvasti eläkeikää tai muita etuuksia. Niille työntekijöille, joilla oli ollut korkeampi eläkeikä, voitiin sekä peruseläkkeeseen että määrälliseen lisäeläkkeeseen laskea parempia etuja vastaava hyvitys vuoden 1994 alusta tasa-arvoistamisajankohtaan saakka. Tästä hyvityksestä oli mahdollisuus kieltäytyä, jos lisäturvan maksuun liittyi työntekijän oma maksuosuus.

Jos muuta ei sovittu, tasa-arvoistamisessa käytettiin laissa kuvattua valintaoikeusmallia. Mallin mukaan lain voimaantulohetkellä 1.12.1997 epätasa-arvoisen järjestelyn piiriin kuuluvat, jatkuvassa työsuhteessa olevat työntekijät jaettiin iän ja työsuhteen keston mukaan kahteen ryhmään. Lähellä eläkeikää ja eläkejärjestelyn piiriin pitkään kuuluneet henkilöt saivat valita joko aiemman alemman tai korkeamman eläkeiän. Tämän ryhmän ulkopuolelle jääville työntekijöille määriteltiin uusi tasa-arvoinen eläkeikä, mutta työntekijöille jätettiin myös valintaoikeus aiemmin voimassa olleeseen korkeampaan eläkeikään.

Vaikka puhuttiin eläkeiän valinnasta, valinta koski kokonaisuudessaan kaikkia eläketurvan ehtoja. Työntekijän valitessa tietyn eläkeiän, muut edut kuten eläkkeen taso, perhe-eläke ja hautausavustus määräytyivät valitun eläkeikäryhmän mukaan. Myös mahdollinen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke laskettiin uuden eläkeiän mukaan.

Henkilön valitessa alemman eläkeiän eläke laskettiin kuitenkin normaalisäännöksistä poikkeavalla tavalla. Lisäeläkkeen määrää laskettaessa palvelusaika laskettiin vuoden 1994 alusta lähtien. Tästä syystä alemman eläkeiän valinta useimmiten pienensi vanhuuseläkettä. Näitä tilanteita varten säädettiin, että vanhuuseläke oli vähintään yhtä suuri kuin aiemman korkeamman eläkeiän perusteella laskettu varhennettu vanhuuseläke.

Lakisääteisen työeläkkeen periaatteiden mukaisesti ansaitut eläkkeet säilyivät eläkeikämuutosten yhteydessä. Jos tasa-arvoistamisesta aiheutuneita vakuutusmaksuja ei saatu perittyä esimerkiksi siitä syystä, että kyseinen työnantaja meni konkurssiin, vakuutettuja eläke-etuuksia ei tältä osin tasa-arvoistettu.

6.6 Rahastokoron alentaminen 1997–1998

Rahastokorkona käytettiin TEL-järjestelmän voimaan tulosta vuoden 1996 loppuun saakka sekä perus- että lisäeläketurvan osalta viiden prosentin korkotasoa. Näin ollen eläkelaitosten oli saatava sijoitustoiminnastaan pitkällä aikavälillä keskimäärin vähintään viiden prosentin suuruinen tuotto.

1990-luvulla korko- ja inflaatiotaso Suomessa oli huomattavasti edeltäneitä vuosikymmeniä alhaisempi. Pidettiin mahdollisena, että korkotaso edelleen laskee ja jää matalaksi pysyväisluonteisesti. Keskimäärin viiden prosentin korkotulon saamista sijoituksille pidettiin jatkossa hyvin epävarmana. Muun muassa tästä syystä rahastokorkoa ja sen sanelemaa vähimmäistuottovaatimusta laskettiin peruseläketurvassa vuoden 1997 alusta kolmeen prosenttiin.

Jos rahastokorkoa olisi alennettu tekemättä muita korjaustoimenpiteitä, olisi seurauksena ollut huomattava vastuuvelan kasvu ja vakuutusmaksutason nousu. Vastuuvelan kasvua vastaavan rahastotäydennyksen kustantaminen lyhyellä aikavälillä ei ollut mahdollista.

Tästä johtuen uudistus toteutettiin siten, että vastuuvelan määrä uudistuksessa pysyi ennallaan. Sen sijaan koron alennushetkeen mennessä kertyneitä eläkkeiden rahastoituja osia pienennettiin siten, että niihin perustuva matalammalla korolla laskettu vastuovelka saatiin samansuuruiseksi kuin mitä vastuovelka oli ennen koron alentamista. [15].

Rahastokoron alennus myös TEL-lisäeläketurvaan

Vastaava perustekoron alennus TEL-lisäeläketurvassa tehtiin vuoden 1998 alussa. Lisäeläketurvassakaan rahastotäydennystä ei pidetty mahdollisena, vaikka täydennystarve oli toki paljon peruseläketurvan täydennystä pienempi.

Lisäeläketurvassa päädyttiin samaan ratkaisuun kuin peruseläketurvassakin eli eläkkeiden rahastoituja osia pienennettiin siten, että vastuovelka uusilla ker-toimilla laskettuna muodostui ennen muutosta olleen vastuuvelan suuruiseksi. Muutos ei vaikuttanut eläkkeen tai etuuden määrään, vaan ainoastaan eläkkeen tai etuuden sisäiseen jakoon rahastoitua ja yhteisesti kustannettavaan osaan.

7 Eläketurvan muutoksia 2000-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan

7.1 Rekisteröidyn lisäeläketurvan sulkeminen vuoden 2001 alussa [17]

Alun perin lisäeläke määriteltiin kokonaiseläkkeen tavoitetason ja peruseläkkeen erotuksena. Vuodesta 1994 alkaen peruseläkkeeseen tulleet lukuisat muutokset romuttivat lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen vanhan laskentasäännön. Lisäeläk-

keitä oli määriteltävä vakuutus sopimuksissa erikseen jokaiselle eläkeläjille. Järjestelmästä tuli vaikeaselkoinen ja tietojärjestelmien ylläpito vaikeutui ja kallistui.

Etuusperusteisena ja työeläkeindeksiin sidottuna rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuutus oli kallis ja vaikea tarjota asiakkaalle, joten uusien vakuutusten myynti tyrehtyi. Uudet lisäeläkevakuutukset syntyivät lähinnä vanhasta TEL-kannasta yhtiöittämisten tai muiden vastaavien järjestelyjen seurauksena. Vakuutuskannan pienentyessä myös maksutulo aleni. Hoitokustannukset eivät alentuneet samassa suhteessa ja lisäeläkevakuutuksen hoitokustannustuotot eivät enää riittäneet hoidosta aiheutuviin kustannuksiin.

Vakuuttamisen alkuvuosikymmeninä vakuutusmaksu oli ollut ajoittain alimitoitettu johtuen indeksikehityksen suuresta vaihtelusta noina vuosina. Tulevaan indeksitasoon ei maksutasoa määriteltäessä osattu varautua ja tästä johtuen lisäeläkkeitä osittain kustannettiin peruseläketurvan puolelta TEL:n ja MEL:n yhteisen tasausjärjestelmän kautta. Indeksitason nousu nosti lisäeläketurvan vakuutusmaksun tasausosaa ja sitä kautta koko vakuutusmaksua. Tuotteesta tuli siten entistä kalliimpi ja siitä johtuen kanta edelleen pieneni ja subventio peruseläketurvan puolelta kasvoi.

Vuoden 1997 tilastojen mukaan TEL:n mukaisia lisäeläkevakuutuksia oli noin 2 200 työnantajalla. Lisäeläkejärjestelyjen piiriin kuului 56 500 eläkkeensaajaa ja 70 000 sellaista vakuutettua, joille muodostui lisäeläkettä. Vapaakirjoja oli noin 220 000 kappaletta. Lisäeläkevakuutuksista noin 35 prosenttia oli vakuutuksia, joiden piiriin ei enää otettu uusia vakuutettuja eli vakuutukset olivat suljettuja. Näiden suljettujen vakuutusten piiriin kuului noin 70 prosenttia lisäeläkevakuutusten piiriin kuuluneista vakuutetuista. Ainoastaan yhdellä eläkekassalla oli voimassa rekisteröity lisäeläkevakuutus eikä rekisteröityä lisäeläketurvaa tarjoavia eläkesäätiöitä ollut lainkaan. Vuonna 1996 YEL:n mukaisia lisäeläkevakuutuksia oli noin 400 yrittäjällä ja MYEL:n mukaisia lisäeläkevakuutuksia muutama.

ETA-sopimukseen liittymisen yhteydessä Suomi sitoutui siihen, että henkivakuutusyhtiöissä harjoitettu lakisääteinen eläkevakuutustoiminta eriytetään muusta henkivakuutustoiminnasta. Tämän seurauksena ei ollut aivan selvää oliko TEL-yhtiöillä oikeus harjoittaa TEL-lisäeläkevakuutusta eikä asiaa myöskään haluttu nostaa esille ja lähteä tarkemmin selvittämään.

Edellä mainittujen syiden seurauksena päädyttiin siihen, että uusien rekisteröityjen lisäeläkevakuutusten myöntäminen lopetettiin vuoden 2001 alusta alkaen. Uusien rekisteröityjen lisäeläketurvan vakuuttaminen ei ollut tämän jälkeen mahdollista määrällisen lisäedun eikä myöskään eläkkeen saamisen ehtojen laajenusten osalta. Näin päättyi mahdollisuus järjestää uusilla eläkejärjestelyillä alem-

pia eläkeikä ja perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksia myös peruseläkkeen osalta. Enää ei ollut mahdollista vakuuttaa myöskään uusia hautausavustusetuuksia. Lisäksi sulkemisen jälkeen voimaan jääviin lisäeläkevakuutuksiin sallittiin vain tulevien lainmuutosten vuoksi mahdollisesti tarvittavat sopeuttamismuutokset.

Vapaaehtoisen peruseläketurvan vakuuttaminen jäi edelleen mahdolliseksi. TEL:n mukaisen peruseläkkeen vapaaehtoinen järjestäminen ulkomailta työskenteleville ja luottamustoimessa olevien henkilöiden vakuuttaminen oli edelleen mahdollista. Myös yrittäjällä ja maatalousyrittäjällä säilyi edelleen mahdollisuus ottaa vapaaehtoinen vakuutus.

Lisäeläketurvan sulkeminen käytännössä

Uusia lisäeläkejärjestelyjä ei enää voinut tehdä, mutta jatkuvana olevat TEL-lisäeläkevakuutukset jäivät edelleen voimaan. Voimassa olevat järjestelyt suljettiin kuitenkin vuoden 2001 alusta siten, että niiden piiriin ei voitu rekisteröidä uusia vakuutettuja eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Eläkkeen saamisen ehtoihin tai eläkkeen määrään ei voinut enää tehdä muutoksia.

Jos julkisten alojen eläketurva korvattiin yksityisten alojen eläketurvalla, ei rekisteröidyllä lisäeläketurvalla voinut enää vakuuttaa mahdollisesti tarvittavaa lisäeläkettä. Myöskään vapaamuotoisen, rekisteröimättömän lisäedun korvaaminen rekisteröidyllä lisäedulla ei enää ollut mahdollista.

Poikkeukset sulkemiseen

Lisäeläkejärjestelyä ei katsottu uudeksi eläkejärjestelyksi, jos lisäeläkejärjestelyn piiriin kuuluvan työntekijän työnantaja vaihtui työntekijän työoikeudellisen työsuhteen katkeamatta. Tällaisissa tilanteissa uutena lisäeläkejärjestelynä ei pidetty sulautumisen, jakautumisen, liikkeen luovutuksen, konsernin sisäisen siirron tai eläkelaitossiirron yhteydessä perustettuja eläkejärjestelyjä.

Uusia lisäeläkejärjestelyjä voitiin perustaa myös, jos se oli järjestelyn hoidon kannalta perusteltua. Tällaisessa tilanteessa muutokset olivat teknisiä eikä muutoksia saanut tehdä lisäeläkejärjestelyn sisältöön tai henkilöpiiriin.

Työntekijä säilyi TEL-lisäeläkejärjestelyn piirissä hänen työoikeudellisen työsuhteensa jatkuessa, vaikka TEL-työsuhde oli katkennut palkattoman poissaolon takia. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi äitiys- ja isyysloma, vanhempainvapaa ja opintovapaa, lomautus tai muu lakisääteinen tai työnantajan ja työntekijän sopi-

mukseen perustuva vapaa. Työntekijä säilyi lisäeläketurvan piirissä myös jos työsuhteeseen tehtiin tekninen katkaisu tai työntekijä palasi välittömästi työkyvyttömyyseläkkeen päätyttyä samaan työhön, jonka perusteella eläke oli myönnetty. Työntekijä säilyi lisäeläkejärjestelyn piirissä myös siirtyessään TEL-eläkekassan sisällä toisen työnantajan palvelukseen.

Edelleen sallittiin eläkeiän alentaminen heti alkavana eläkkeenä kertasuorituksella sellaisissa lisäeläkejärjestelyissä, joissa oli vakuutettuna määrällistä vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä. Tällaiset järjestelyt olivat perus- ja lisäeläketurvan yhteisen tasausjärjestelmän kannalta kustannusneutraaleja. Niin ikään työntekijälle jäi oikeus jatkaa itse työnantajan aikanaan ottamaa lisäeläkevakuutusta jatkovakuutuksena.

Lisäeläkejärjestelyjä voitiin edelleen muuttaa siten, että lisäeläkkeen tavoite-eläke määriteltiin joko kiinteänä TEL-indeksiin sidottuna markkamääränä tai kiinteänä prosenttina eläkepalkasta.

7.2 Eläkeuudistus vuoden 2005 alussa – lisäeläketurvan vakuutettavan määrän kiinnittäminen [18]

Suomalainen työeläketurva oli koko 1990-luvun ajan uudistusten kohteena. Uudistuksia jatkettiin myös 2000-luvulle tultaessa. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt sopivat 12.11.2001 yksityisten alojen työeläkkeiden kehittämisen periaatteista. Tätä sopimusta täsmennettiin 5.9.2002 tehdyllä sopimuksella, jossa tavoitteena oli toteuttaa yksityisten alojen työeläkelakien yhdistäminen. Sopimukset toteutuivat vuoden 2005 alusta voimaan tullessa suuressa työeläkeuudistuksessa. Uudistuksella tavoiteltiin keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän myöhentämistä 2–3 vuodella. Elinajan kasvuun varauduttiin ottamalla käyttöön elinaikakerroin², jota sovellettiin ensimmäisen kerran vuonna 2010.

Vuoden 2005 uudistus sisälsi useita eläkelainsäädännön muutoksia, joihin määrällisten lisäeläkkeiden ja alennettuihin eläkeikiin liittyvien laskentatekniikoiden mukauttaminen olisi ollut erittäin vaikeaa. Eläkeikien 64 ja 63 vuotta vakuuttaminen tuli jopa tarpeettomaksi, koska peruseläketurvan mukaisen vanhuuseläkeiän alarajaa laskettiin. Peruseläketurvan muutoksia olivat esimerkiksi joustava vanhuuseläke 63–68 vuoden iässä, uudet superkarttumet ikääntyneille työnte-

2 Kerroin, jolla alkava eläke pyritään sopeuttamaan odotettavissa olevaan eliniän muutokseen. Elinaikakerrointa sovelletaan vanhuuseläkkeeseen ja työkyvyttömyyseläkkeen ansaittuun eläkkeeseen (ei tulevan ajan eläkeosaan).

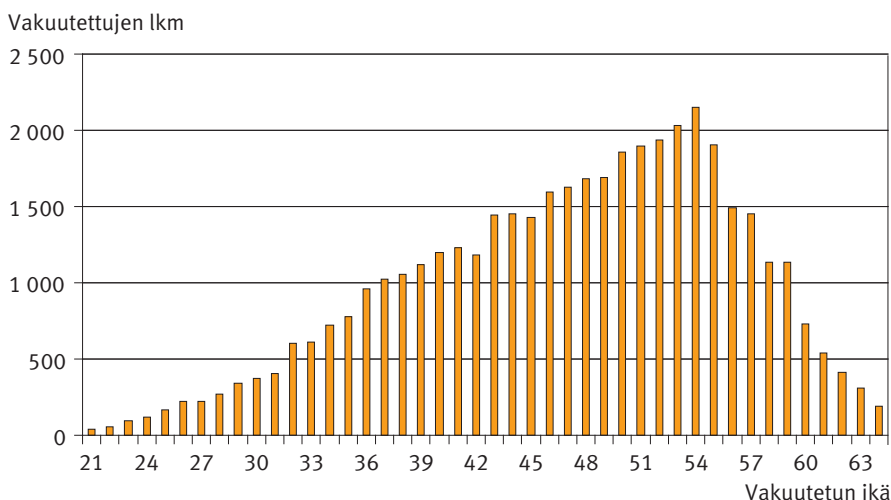
kijöille, yhteensovituksesta ja sen myötä kokonaiseläketasosta luopuminen sekä eläkepalkkakäsitteestä luopuminen.

Lisäeläketurvaa ei pystytty enää mukauttamaan peruseläketurvassa tapahtuviin eläkelainsäädännön muutoksiin. Olisi jouduttu kehittämään täysin uudenlainen säännöstö pienelle, koko ajan supistuvalla vakuutuskannalla. Vakuutuskannan hoitaminen ja mukauttaminen olisi tullut kohtuuttoman kalliiksi suhteessa lisäetujen maksutuloon ja vakuutuskannan kokoon.

Vuoden 2000 lopussa määrällisen TEL-lisäeläkevakuutuksen piirissä oli noin 46 000 vakuutettua. Leskeneläkkeen saamisen ehtojen laajennus oli noin 49 000 vakuutetulla ja lapsen eläkkeen pääteian korotus oli noin 46 000 vakuutetulla. Noin 10 000 vakuutetulla oli vakuutettuna määrällistä lisätua perhe-eläkkeessä. Noin 12 000 vakuutetulla oli vakuutettuna alennettu eläkeikä. Vajaalla 5 000 vakuutetulla TEL:n mukainen vanhuuseläkeikä oli alle 63 vuotta ja arvioitiin, että näistä lähes 1 000 vakuutettua ehtisi jäädä vanhuuseläkkeelle ennen vuotta 2005. YEL:n mukaisia rekisteröityjä lisäeläkevakuutuksia oli noin 300 kappaletta. MYEL:n mukaisia lisäeläkevakuutuksia ei ollut enää voimassa. Vapaamuotoisten ryhmäeläkevakuutusten alle 63 vuoden eläkeiän piirissä oli noin 2 400 vakuutettua. Eläkesäätiöissä alle 63 vuoden eläkeiän piirissä oli noin 22 000 vakuutettua ja eläkekassoissa noin 3 000 vakuutettua.

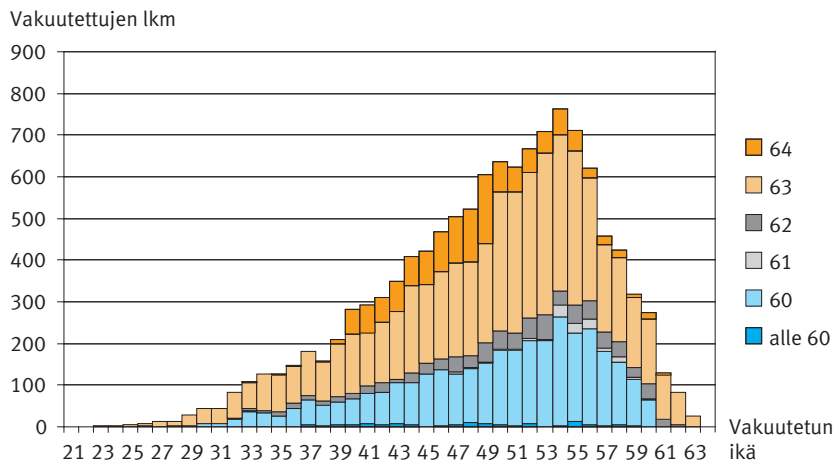
Kuvio 7.1.

TEL-lisäeläkkeen piiriin kuuluvien vakuutettujen lukumäärä iän mukaan vuoden 2000 lopussa.

Kuvio 7.2.

Alennettujen eläkeiän piiriin kuuluvien vakuutettujen lukumäärä iän ja eläkeiän mukaan vuoden 2000 lopussa.

7.2.1 Eläkkeen saamisen ehtojen laajennusten vakuuttamisen lopettaminen

Alennettujen eläkeikien vakuuttaminen peruseläketurvassa ja perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennusten vakuuttaminen sekä perus- että lisäeläketurvassa lopetettiin vuoden 2005 alussa. Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut, alennettua eläkeikää vastaava peruseläke muunnettiin eläkeikää 65 vastaavaksi. Muunto tehtiin siten, että etuus vastasi perusturvan osalta alennettujen eläkeiän johdosta perittyjä korotettuja vakuutusmaksuja. Tällöin vakuutetulla säilyi tuohon ajankohtaan mennessä ansaittu ja kustannettu etuus. Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset oli peruseläkkeen puolella kustannettu riskimaksulla, jolloin niistä ei ollut muodostunut ansaittua etuutta.

Vakuutetun oikeus sekä perus- että lisäedun saamiseen lisäeläkejärjestelyyn liittyvästä alennetusta eläkeiästä myös vuoden 2004 jälkeen taattiin suojasäännöksellä.

Vakuutetulla oli oikeus siirtyä työsuhteesta TEL:n mukaiselle eläkkeelle 62 vuotta alemmassa iässä, jos hänellä oli TEL:ia koskevaa hallituksen esitystä (HE 242/2002 vp) annettaessa 1.11.2002 työsuhteen ehtojen mukainen peruseläketurvan eläkeikä 62 vuotta alempana vuoden 2004 loppuun saakka. Edellytyksenä oli lisäksi, että työntekijän työoikeudellinen työsuhte päättyi aikaisintaan neljä kuukautta ennen edellä mainitun alemman iän täyttämistä.

Oikeus saada eläkkeensä 62 vuotta alemmasta iästä oli myös vakuutetulla, jonka työsuhteeseen liittyi hallituksen esitystä annettaessa jokin seuraavan luetelon mukaisista lisäeläkejärjestelyistä, joka oli rakennettu sen varaan, että peruseläkkeen sai varhennettuna 62 vuotta alemmassa iässä. Edellytyksenä oli lisäksi, että sekä työoikeudellinen työsuhde että lisäeläkejärjestely vanhuuseläkkeen osalta päättyivät aikaisintaan neljä kuukautta ennen 62 vuotta alemman iän täyttämistä. Hallituksen esityksen antohetken jälkeen eläkejärjestelyn rakennetta oli voitu muuttaa ja eläkeikää nostaa. Tällöin työntekijällä oli oikeus saada eläkkeensä viimeksi voimassa olevasta, 62 vuotta alemmasta iästä, jos sekä työoikeudellinen työsuhde että lisäeläkejärjestely vanhuuseläkkeen osalta päättyvät aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäturvan viimeksi voimassa olleen eläkeiän täyttämistä.

Lisäeläkejärjestelyt, jotka oikeuttivat eläkkeen saamiseen alemmassa eläkeiässä:

- rekisteröidystä lisäeläkejärjestelystä ryhmäeläkevakuutukseksi muunnettu lisäeläkejärjestely
- julkisten alojen parempaa eläketurvaa korvaava ryhmäeläkevakuutus
- eläkesäätiössä tai -kassassa järjestetyn lisäeläketurvan korvaava ryhmäeläkevakuutus
- eläkesäätiössä tai -kassassa järjestetty lisäeläketurva.

Vakuutettu sai KuEL:a lukuun ottamatta julkisten alojen vapaakirjat aikaisintaan 60-vuoden iässä. KuEL:n mukaisen vapaakirjan hän sai aikaisintaan 62-vuoden iässä.

7.2.2 Rekisteröityjen lisäeläkkeiden euromäärän kiinnittäminen vuoden 2004 lopussa

Rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuuttamista jatkettiin siten, että vakuutettiin hetkellä 31.12.2004 kiinnitetty euromäärä, jota korotettiin vuosittain palkkakertomella. Vakuutettava euromäärä kiinnitettiin erikseen vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyyseläkkeen osalta, erikseen perhe-eläkkeen osalta ja erikseen hautausavustuksen osalta.

Lisäeläketurvan euromäärän kiinnittäminen käytännössä

Kiinnitettävä tavoite-eläke saatiin laskemalla tavoite-eläkkeen määrä vuoden 2004 lopussa sen hetkisen lisäetujen kartan ja vakuutusopimuksen sekä työsuh-

detietojen perusteella. Tavoite-eläkettä ei laskettu enää tämän jälkeen uudelleen. Vuoden 2004 jälkeinen vakuutetun oma palkkakehitys ei siten vaikuttanut enää lisäeläkkeen määrään. Siitä tavoite-eläkkeen määrästä, joka oli vielä karttumatta, lisäeläketurvaa karttui vuosittain yhden vuoden osuus eläkeikään jäljellä olevista vuosista. Lisäeläketurva karttui täyteen tavoite-eläkkeen määrään lisäedun eläkeikään mennessä.

Niin sanottuja tulevaa aikaa kompensoivia malleja ei voinut jatkaa vuoden 2004 jälkeen. Uusia jatkovakuutuksia ei voinut ottaa vuoden 2004 jälkeen, sen sijaan vanhat jatkovakuutukset voivat jatkua ja ne laukaisivat koko eläkkeen maksuun jatkovakuutuksen alemmassa eläkeikässä.

Eläketapahtumahetkellä sallittiin kertamaksulla ostettava lisäeläke, jos kokonaiseläketaso muutoin jäisi vakuutussovimuksessa vuoden 2004 lopussa määrättyä rajaa matalammaksi.

7.3 YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2006 lopussa [20]

YEL-lisäeläketurvajärjestelmä suljettiin vuoden 2000 lopussa, jonka jälkeen uusia vakuutuksia ei enää voinut ottaa eikä lisäeläketurvan sisältöä voinut muuttaa. Vuoden 2005 alusta vakuuttamista jatkettiin kiinnitettynä euromääränä.

YEL-lisäeläketurvan mukaisia laskuperusteita ei ollut ennen vuotta 2007 tarkistettu korko- ja kuolevuusperusteen osalta huolimatta pidentyneestä eliniästä ja taloudellisista muutoksista. Tästä johtuen vakuutusmaksutaso oli muutamia vuosia ollut liian matala ja valtion osuus eläkemenosta oli siten ollut suunniteltua suurempi. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen tavoitteena oli pidentää työuria ja myöhentää eläkkeelle siirtymistä. Näistä syistä lisäeläkevakuutuksen lopettamista pidettiin perusteltuna. Samalla tarkistettiin laskuperusteet kuolevuusperusteen osalta ja maksutasoa tarkistettiin vastaamaan tarkistettua kuolevuusperustetta. Muutos kuolevuusperusteen osalta toteutettiin muuttamalla rahastoitu eläke kertynyttä rahastoa vastaavaksi.

Jatkuvia YEL-lisäeläketurvan mukaisia vakuutuksia oli vuonna 2003 runsaat 300, vapaakirjoja vähän alle 400 ja eläkkeensaajia runsaat 500. Maksutuloa vuonna 2003 kertyi noin 2,2 miljoonaa euroa.

Uudistuksen toteuttaminen käytännössä

YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuuttaminen lopetettiin lain nojalla vuoden 2006 lopussa ja siihen mennessä karttuneesta eläkkeestä muodostettiin vapaa-kirja. Yrittäjällä on vakuutuksen lopettamisen jälkeenkin oikeus saada lisäeläkevapaakirjansa ja aiemmat vapaakirjat sekä eläkkeen alkamiseen mennessä ansaitut eläkkeet lisäedun alemmassa eläkeiässä. Edellytyksenä tälle on kuitenkin, että yrittäjätoiminta päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen alemman eläkeiän täyttämistä. Lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke muunnetaan tarvittaessa vakuutusmatemaattisesti vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

Vakuutuksen lopettamisen yhteydessä haluttiin siirtymäsäännöksellä turvata lähellä eläkeikää olevan oikeus lisäeläkkeeseen sallimalla yrittäjän jatkaa vakuuttamista lisäeläketurvan mukaiseen eläkeikään saakka, mikäli hän täytti tuon eläkeiän viimeistään vuonna 2010. Näin ollen viimeisetkin YEL-lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset päättyivät vuonna 2010.

7.4 TyEL:n ja YEL:n voimaantulo vuoden 2007 alusta [19]

Rekisteröidystä lisäeläketurvasta säädettiin työeläkejärjestelmän voimaantulosta alkaen TEL 11 §:ssä, YEL 11 §:ssä ja MYEL 11 §:ssä ja niiden nojalla annetuissa alemman asteisissa säädöksissä.

TyEL:n voimaantullessa TEL 11 § kumottiin ja rekisteröidystä TEL-lisäeläketurvasta säädettiin TyEL:n voimaanpanolain 32 §:ssa. TyEL:n voimaanpanolain 32 §:ssä koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että vaikka lisäeläketurvan sulkemisen yhteydessä sulkemishetkellä jatkuvina olevat lisäeläkejärjestelyt saivat jatkaa, lisäeläkejärjestelyjen määrä tulee aikaa myöten vähenemään. Sen vuoksi lisäeläketurvasta ei säädetä TyEL:ssä. TyEL:n voimaanpanolain 32 §:ssä todettiin, että työnantajan työntekijöilleen järjestämään vapaaehtoiseen lisäeläketurvaan sovelletaan edelleen, mitä säädetään TEL 11 §:ssä ja sen nojalla annetuissa alemman asteisissa säädöksissä. Nytemmin lisäeläketurvasta todetaan TyEL:n voimaanpanolain 30 a §:ssä.

Vastaavasti YEL-lisäeläketurvaa koskevat säädökset otettiin vuoden 2007 alusta uusitun YEL:n voimaanpanolain 29 ja 30 §:ään.

8 Eläketurvan muutoksia 2010-luvulla ja niiden vaikutuksia rekisteröityyn lisäeläketurvaan

8.1 Varhennetun vanhuuseläkkeen lopettaminen vuoden 2013 alussa

Varhennetulle vanhuuseläkkeelle on voinut siirtyä vuoden 1986 alusta alkaen täytettyään 60 vuotta. Vuoden 2005 lainmuutoksen myötä vanhuuseläkkeelle saattoi siirtyä joustavasti ikävälillä 63–68 vuotta. Lainmuutoksen yhteydessä säilyi oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen, jonka sai aikaisintaan 62 vuotta täytettyään.

TEL-lisäeläketurvan mukaisten alempien eläkeikien vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin vuoden 2005 lainmuutoksella. Lisäeläketurvassa alemmat eläkeiät säilyivät. Vuoden 2005 lainmuutoksen siirtymäsäännöksen mukaan työntekijälle jäi oikeus tietyin edellytyksin saada myös peruseläketurvan mukaiset vanhuuseläkkeensä lisäeläketurvan 62 vuotta alemmassa eläkeiässä muunneltuna vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

Vuoden 2013 lainmuutos

Työmarkkinajärjestöt tekivät vuoden 2012 maaliskuussa työurasopimuksen, jonka osana varhennettu vanhuuseläke poistettiin. Varhennetun vanhuuseläkkeen poistamisella vuonna 2013 tavoiteltiin työurien pidentämistä. [21].

Kun peruseläketurvan varhennusmahdollisuus lainmuutoksella poistui vuoden 2013 alusta, oli työntekijällä sen jälkeen oikeus peruseläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen 63 vuotta täytettyään. Lainmuutoksen yhteydessä tarkennettiin vuoden 2005 lainmuutokseen liittyviä siirtymäsäännöksiä, joiden mukaan työntekijällä oli oikeus peruseläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen lisäeläketurvan mukaisessa 62 vuotta alemmassa iässä. Säännöksiä tarkennettiin siten, että työntekijällä on oikeus peruseläketurvan mukaisiin vanhuuseläkkeisiin lisäeläketurvan mukaisessa 63 vuotta alemmassa eläkeiässä.

8.2 Lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vuoden 2014 alusta alkaen vanhuuseläkkeeksi samassa iässä kuin peruseläketurvan mukainen eläke

Ennen vuoden 2005 lainmuutoksia työkyvyttömyyseläke perus- ja lisäeläketurvan osalta muutettiin vanhuuseläkkeeksi lisäeläketurvan eläkeiässä. Tämä johtui siitä,

että tuolloin peruseläketurvassa vakuutettiin sama eläkeikä kuin lisäeläketurvassa, jos työntekijällä oli vakuutettuna lisäeläketurvaa.

Vuoden 2005 lainmuutoksen jälkeen lisäeläketurvan alemman eläkeiän vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin, mutta lisäeläketurvassa eläkeikä säilyi ennallaan. Lainmuutoksen jälkeen peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muutettiin vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä. Lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke muutettiin vanhuuseläkkeeksi lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä, jos kyseessä oli tulevan ajan eläke ja 65 vuoden iässä, jos työkyvyttömyyseläke myönnettiin vapaakirjaeläkkeenä.

Työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen vanhuuseläkkeeksi eri iässä perus- ja lisäeläketurvan osalta oli ongelmallista ja kallista aiheuttaessaan eläkelaitoksen eläkekäsittelyyn kaksinkertaisen työmäärän. Tämä saattoi olla vaikeasti ymmärrettävää myös eläkkeensaajalle, kun hän saattoi saada peruseläketurvan mukaisista työkyvyttömyyseläkkeistä ja olla samaan aikaan lisäeläketurvan mukaisella vanhuuseläkkeellä tai päinvastoin.

Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen lainmuutoksen mukaan lisäeläketurvan mukainen täysi työkyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkkeeksi ja osatyökyvyttömyyseläke täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi samasta iästä kuin peruseläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke. [21].

Lainmuutos koskee niitä lisäeläketurvan mukaisia työkyvyttömyyseläkkeitä, joiden

- eläketapahtuma on 1.1.2014 tai sen jälkeen ja jotka peruseläketurvan osalta myönnetään TyEL:n mukaan tai TEL:n mukaan 2005 säännöin
- eläketapahtuma on ennen vuotta 2014 ja henkilö täyttää 63 vuoden iän lainvoimaantulon jälkeen.

Muutos ei kummassakaan edellä mainitussa tilanteessa kuitenkaan koske niitä lisäeläketurvan mukaisia osatyökyvyttömyyseläkkeitä, joissa lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 63 vuotta alempi.

Lisäeläketurvan mukainen osatyökyvyttömyyseläke on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen ja vanhuuseläkkeen määrästä. Jotta lainmuutos ei aiheuttaisi heikennystä kenenkään yksittäisen henkilön eläke-etuuteen, sitä ei sovelleta niihin osatyökyvyttömyyseläkkeisiin, joissa lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 63 vuotta alempi.

8.3 YEL-lisäeläketurvan rahoituksen muutos vuoden 2014 alussa

Rekisteröity YEL-lisäeläkejärjestelmä on lähtökohtaisesti täysin rahastoiva järjestelmä, jonka kustannukset yrittäjät itse ovat maksaneet. Vakuutusmaksu määriteltiin siten, että maksu rahastoituna sijoitustuottoineen vakuutusmatemaattisten periaatteiden mukaan keskimäärin riitti kyseisenä maksuvuonna karttuneen lisäeläkkeen kustantamiseen indeksikorotuksineen.

Vakuutusmaksut on rahastoitu eläketasoisesti eläkelaitoksen vastuuvelkaan ja näin muodostuneen vastuuvelan sijoitustuotoista muodostuneella tasausvastuulla on kustannettu niitä eläkkeen osia, joihin ei ole enakkoon eläketasoisella rahastoinnilla varauduttu. Näitä eläkkeen osia olivat esimerkiksi eläkkeen indeksidonnaisuudesta ja maksuvapautusaikana karttuneesta lisäeläkkeestä sekä lisäeläketurvan mukaisista työttömyyseläkkeistä aiheutunut eläkemeno.

Eläkelaitos on kattanut osan eläkemenostaan rahastoista purkautuvilla varoilla. Sen osan eläkemenostaan, johon ei ole eläketasoisesti enakkorahastoinnilla varauduttu, eläkelaitos on kattanut tasausvastuustaan ja ellei se ole riittänyt, osittain myös yhteisestä tasausjärjestelmästä saamallaan hyvytyksellä.

Koska YEL:n mukaiset vakuutusmaksut eivät ole riittäneet kattamaan YEL:n mukaisista eläkkeistä ja YEL-lisäeläkkeistä aiheutuvia kustannuksia, valtio on tasausjärjestelmän kautta kustantanut puuttuvan osan. Näin valtio on osallistunut myös YEL-lisäeläketurvasta aiheutuviin kustannuksiin.

YEL-lisäeläketurvan laskuperusteita tarkistettiin korko- ja kuolevuusperusteiden osalta ensimmäisen kerran vuonna 2007. Tämän johdosta, kun otetaan huomioon taloudelliset muutokset ja eliniän pidentyminen, YEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksun taso oli muutosta edeltäneinä vuosina liian matala. Tämän seurauksena valtion osuus YEL-lisäeläkkeiden kustannuksista on ollut suunniteltua suurempi.

Rekisteröidyn YEL-lisäeläketurvan rahoitus on vuodesta 2014 alkaen toteutettu kokonaan yrittäjän eläkelain mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten yhteisestä tasausjärjestelmästä. [22].

Muutoksen toteuttaminen käytännössä

Eläkelaitoksen YEL-lisäeläketurvan eläkelajikohtaiset vakuutusmaksu- ja korvasvastuut siirrettiin eläkelaitoksen ennestään jo olemassa olleeseen YEL-lisäeläketurvan tasausvastuuseen. Muutoksen jälkeen eläkelaitoksen YEL-lisäeläketur-

van vastuovelka koostuu pelkästään korvausvastuuseen sisältyvästä tasausvastuusta.

Eläkelaitos kustantaa kaikkien³ maksamiensa YEL-lisäeläkkeiden mukaisen eläkemenon omasta tasausvastuustaan niin kauan kuin tasausvastuuta on jäljellä. Kun tasausvastuu on kokonaan käytetty, eläkelaitos kattaa lisäeläketurvan mukaisen eläkemenonsa yhteisestä tasausjärjestelmästä saamallaan hyvityksellä.

Jos eläkelaitoksella on tasausvastuuta, mutta ei ole YEL-lisäeläketurvan mukaista eläkemenoa, yhdistetään lisäeläketurvan tasausvastuu yrittäjän eläkelain mukaiseen vakuutusmaksuvastuuseen ja käytetään siten kustannusten jaon yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kustannustenjakoperusteiden mukaisesti YEL-eläkemenon kattamiseen.

Valtio osallistuu YEL-tasausjärjestelmän kustannuksiin siltä osin kuin YEL:n mukaiset vakuutusmaksut eivät siihen riitä. Tätä kautta valtio osallistuu myös YEL-lisäeläketurvan mukaisiin kustannuksiin.

YEL-lisäeläketurvan tasausvastuu kuuluu arvion mukaan eri eläkelaitoksilla hieman eri tahtiin johtuen erilaisesta vastuun määrästä ja eläkkeelle jäävien sekä eläkeläisten ikäjakaumasta. Tasausvastuut kuluvat loppuun noin kymmenessä vuodessa muutoksen jälkeen.

Aluksi valtion osuus kustannuksista verrattuna aiempaan rahoitustapaan pienenee, koska YEL-lisäeläkkeet kustannetaan lähes kokonaan YEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneiden eläkelaitosten tasausvastuusta. Valtion kustannettavaksi tulee ainoastaan niiden eläkelaitosten maksama YEL-lisäeläketurvan mukainen eläkemenno, jotka eivät itse vakuuta YEL:n mukaista lisäeläketurvaa. Vastaavasti valtion osuus myöhempinä vuosina kasvaa verrattuna aiempaan rahoitustapaan.

Muutos ei vaikuta valtion osuuden kokonaismäärään YEL-lisäeläketurvan mukaisista kustannuksista. Aiempaan rahoitustapaan verrattuna se vaikuttaa lähinnä valtion osuuden ajalliseen jaksottumiseen.

8.4 TEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2016 lopussa

TEL-lisäeläketurva suljettiin vuoden 2000 lopussa, jonka jälkeen uusia vakuutuksia ei enää voinut ottaa eikä lisäeläketurvan sisältöä voinut muuttaa. Vuodesta 2005 alkaen jatkuvana olevien vakuutusten vakuuttamista jatkettiin kiinnitettyinä euromääränä.

³ Kustannuksissa otetaan huomioon sekä ne lisäeläkkeet, jotka eläkelaitos on itse aikanaan vakuuttanut, että ne YEL-lisäeläkkeet, jotka ovat olleet jonkin toisen eläkelaitoksen vakuuttamia.

Rekisteröidyllä lisäeläkkeellä ei ole enää työntekijän kannalta samaa merkitystä, johon sen säätämisen aikanaan lakisääteisen eläkejärjestelmän voimaantulovaiheessa pyrittiin. Vuonna 2011 alkaneiden TEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden keskieläke kuukaudessa oli noin 82 euroa ja lisäeläke oli keskimäärin 6–10 prosenttia kokonaistyöeläkkeestä.

Vakuutuskanta on supistunut jatkuvasti. TEL-lisäeläketurvan piiriin kuului vuonna 2011 noin 10 600 työntekijää. Näistä noin 2 400 henkilölle oli TEL-lisäeläketurvalla vakuutettu ainoastaan hautausavustus. ETK:n arvion mukaan lisäeläketurvan piiriin kuului vuonna 2016 noin 3 400 työntekijää ja näistä noin 800 henkilölle olisi vakuutettu pelkästään hautausavustus.

Vakuutusmaksutulo on vastaavasti pienentynyt. On myös osoittautunut, että lisäeläketurvan maksutaso on ennen 2000-lukua ollut ajoittain liian matala, mistä johtuen eläkemenoa on jouduttu enenevässä määrin kattamaan tasausjärjestelmän kautta peruseläketurvan vakuutusmaksuilla ja niiden tuotoilla. TEL-lisäeläketurvan eläkemenosta on vuodesta 1997 alkaen katettu noin 60–70 prosenttia tasauksen kautta TyEL- ja MEL-vakuutusmaksuilla ja varoilla.

Edellä mainituista syistä rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan ja kaikki jatkuvana olevat vakuutukset päätetään suoraan lain nojalla vuoden 2016 lopussa. Myös jatkovakuutuksen vakuuttaminen lopetetaan vuoden 2016 lopussa. [22].

Niiden vakuutettujen osalta, joiden lisäeläketurva päättyy lain nojalla vuoden 2016 lopussa, jää tavoite-eläkkeestä karttumatta keskimäärin noin 20 euroa kuukaudessa ja perhe-eläkkeiden osalta noin 10 euroa kuukaudessa. Vakuuttamisen lopettamisen vaikutukset työntekijöiden kokonaiseläkkeeseen ja myös työnantajan kustannuksiin riippuvat siitä, millä tavoin työnantaja ja työntekijät sopivat karttumatta jäävän lisäeläketurvan kompensoimisesta työntekijöille.

Muutoksen toteuttaminen käytännössä

Lisäeläkevakuutuksen lopettamisen jälkeen lisäeläkkeen karttuminen päättyy eikä vakuutusmaksuja peritä vuoden 2016 jälkeen takautuvista korjauksista aiheutuvia maksuja lukuun ottamatta. Vakuutuksen lopettamisen ajankohtaan mennessä karttuneesta eläkkeestä muodostetaan vapaakirja. Muutoksella ei ole vaikutusta maksussa oleviin TEL-lisäeläketurvan mukaisiin eläkkeisiin.

Siirtymäsäännöksen mukaan työntekijällä on oikeus saada vuoden 2016 jälkeen vanhuuseläkkeensä vuoden 2016 lopussa voimassa olevassa TEL-lisäeläketurvan eläkeiässä, vaikka TyEL:n mukainen työntekijän syntymävuosiluokan mu-

kainen vanhuuseläkkeen alaikäraja olisi lisäeläketurvan eläkeikää korkeampi sillä hetkellä, kun työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle. Edellytyksenä on, että työsuhde, johon lisäeläketurva on liittynyt, päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä. Myös jatkovakuutuksen vakuutetulla on oikeus saada vanhuuseläkkeensä jatkovakuutuksessa vuoden 2016 lopussa olleessa eläkeiässä.

Työnantajalla on mahdollisuus vakuutuksen päättyessä vuoden 2016 lopussa ostaa kertamaksulla lisäeläkkeen määrän korotusta työntekijälle, joka täyttää lisäedun eläkeiän ennen lisäedun lopettamista ja joka on edelleen vuoden 2016 lopussa lisäeläketurvan järjestäneen työnantajan palveluksessa. Edellytyksenä kertamaksulle on, että työntekijä jo ennestään kuuluu vakuutuksen eläkeryhmään, jolle on mahdollista eläketapahtuman yhteydessä kertamaksulla ostaa lisäeläkettä. Ellei eläketapahtuma ole sattunut ennen 31.12.2016, lasketaan kertamaksulla kustannettava eläkkeen määrä olettaen, että eläketapahtuma on 31.12.2016.

8.5 TEL-lisäeläketurvan rahoituksen muutos vuoden 2017 alussa

Rekisteröity TEL-lisäeläkejärjestelmä on lähtökohtaisesti täysin rahastoiva järjestelmä, jonka kustannukset työnantajat yksin tai työnantajat ja työntekijät yhdessä maksavat. Vakuutusmaksu määritellään siten, että maksu rahastoituna sijoitustuottoineen vakuutusmatemaattisten periaatteiden mukaan keskimäärin riittää kyseisenä maksuvuonna karttuneen lisäeläkkeen kustantamiseen indeksikorotuksineen.

Osa vakuutusmaksusta rahastoidaan eläketasoisesti eläkelaitoksen vastuuelkaan tai eläkevastuuseen, josta se aikanaan purkautuu kattamaan maksettavaa eläkemenoa. Vaikka kyseessä on täysin rahastoiva järjestelmä, maksua ei kuitenkaan kokonaan rahastoida, vaan maksun tasausosa käytetään tasausjärjestelmän kautta maksuvuoden enakkoon rahastoimattoman eläkemenon kustantamiseen.

Eläkelaitos kattaa osan eläkemenostaan rahastoista purkautuvilla varoilla. Sen osan eläkemenostaan, johon ei ole ennakkorahastoinnilla varauduttu, eläkelaitos kattaa yhteisestä tasausjärjestelmästä saamallaan hyvityksellä.

TEL-lisäeläketurvaa vakuuttanut eläkelaitos osallistuu muun kuin enakkoon rahastoidun eläkemenon kustannuksiin tasausjärjestelmään maksamallaan, laskuperusteissa määritellyn vastuunjakosuureen osoittamalla määrällä. Eläkelaitoksen vastuunjakosuure vastaa eläkelaitoksen TEL-lisäeläketurvan vakuutusmaksujen tasausosien ja lisäeläkerahastoille laskettavan korkotuoton yhteismäärää.

Ennen vuotta 2000 ajoittain liian alhaiseksi asetettu TEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutusmaksun tasausosa aiheuttaa vielä pitkään TyEL:n ja MEL:n mukaiseen eläkejärjestelmään yhteisen tasausjärjestelmän kautta kohdistuvaa kustannusrasitetta.

Rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan rahoitus toteutetaan vuodesta 2017 alkaen kokonaan TyEL:n ja MEL:n mukaista eläketurvaa ja TEL-lisäeläketurvaa koskevan yhteisen tasausjärjestelmän kautta. [22].

Muutoksen toteuttaminen käytännössä

Rahoituksen muutos on luonteeltaan toimeenpanoa helpottava ja hoitokustannuksia alentava tekninen muutos, eikä se lisää TyEL:n ja MEL:n mukaisen järjestelmän kustannusosuutta lisäeläkkeistä eikä sillä ole vaikutusta TyEL:n tai MEL:n mukaiseen vakuutusmaksuun.

Lisäeläkkeistä aiheutuva eläkemeno on lain voimaan tultua kokonaan TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten yhteisesti kustannettavaa eläkemenoa, joka katetaan kokonaan yhteisen TyEL:n ja MEL:n mukaisen tasausjärjestelmän kautta.

Lisäeläketurvaa vakuuttaneen eläkelaitoksen lisäeläketurvaan liittyvät vastuun osat vakuutusmaksuvastuu, korvausvastuu ja vakuutusriskejä puskuroiva taositusvastuu siirretään perustettavaan, eläkelaitoskohtaiseen lisäeläketurvan tasausvastuuseen. Tästä lisäeläketurvan tasausvastuusta puretaan varoja TyEL:n ja MEL:n mukaiseen tasausjärjestelmään järjestelmätasolla samaan tahtiin, kuin varoja nykytekniikalla arvion mukaan purkautuisi lisäeläketurvan vastuuvälästä tasausjärjestelmään.

Työeläkevakuutusyhtiön ja eläkekassan vastuuvälä sekä eläkesäätiön eläkevastuu lisäeläketurvan osalta muodostuu muutoksen jälkeen kokonaan tasausvastuusta. Tasausvastuuseen lisätään vuosittain tasausvastuulle laskettu laskuperusteiden mukainen perustekorkotuotto. Siitä vähennetään vuosittain se laskuperusteiden mukainen osuus, jolla eläkelaitos osallistuu TyEL:n, MEL:n ja TEL-lisäeläketurvan mukaisten yhteisesti kustannettavien eläkkeiden kattamiseen sekä laskuperusteissa määrätyt, etuuskien hoitamisesta aiheutuvien kulujen kattamiseen tarkoitetut hoito-osat.

REKISTERÖIDYN LISÄELÄKKEEN VAKUUTTAMINEN, LASKENTA JA KUSTANNUSTENJAKO

Tässä osassa tarkastellaan rekisteröidyn lisäeläketurvan toimeenpanoa. Tekstit on kirjoitettu Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa olevien ohjeiden pohjalta. Ajantasaiset ohjeet rekisteröidyn lisäeläkkeen vakuuttamiseen, laskemiseen ja kustannustenjakoon löytyvät Työeläkelakipalvelusta.

9 Lisäeläketurvan vakuuttaminen

TEL-lisäeläketurvan ja jatkovakuutuksen mukainen vakuuttaminen jatkuu vuoden 2016 loppuun, jolloin vakuuttaminen lain nojalla lopetetaan. YEL-lisäeläketurvan mukainen vakuuttaminen lopetettiin lain nojalla vuoden 2006 lopussa. Lain siirtymäsäännöksen mukaan vakuutustaan saivat tuolloin jatkaa ne yrittäjät, jotka täyttivät lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän viimeistään vuonna 2010. Viimeiset YEL-lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset ovat siten päättyneet vuonna 2010. MYEL-lisäeläketurvan mukaiset vakuutukset olivat kaikki päättyneet jo ennen lisäeläketurvan sulkemista vuonna 2000. Kaikkien lakien mukaisia lisäeläkeitä on edelleen maksussa.

Lisäeläketurvan vakuuttamista käsitellään tässä luvussa vain sellaisen TEL-lisäeläkevakuuttamisen osalta, joka edelleen voi olla jatkuvana.

9.1 TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen

TEL-lisäeläkejärjestelmä suljettiin vuoden 2000 lopussa. Sulkeminen tarkoitti sitä, että uusia vakuutuksia ei voinut järjestää tuon ajankohdan jälkeen eikä olemassa oleviin vakuutuksiin voinut liittää uusia työntekijöitä. Sulkemishetkellä voimassa olleita vakuutuksia sai kuitenkin jatkaa. (Ks. luku 7.1.)

Vuodesta 2005 alkaen lisäeläketurvaa on vakuutettu kiinnitettynä euromääränä (ks. luvut 9.2 ja 7.2.2). TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan kaikkien vakuutusten ja vakuutettujen osalta vuoden 2016 lopussa (ks. luku 8.4).

9.1.1 Vakuutettavat etuudet

TEL-lisäeläketurvan sisältämät etuudet määritellään työnantajan ja työeläkelaitoksen välisessä vakuutussovituksessa. Työntekijällä on oikeus työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeeseen ja hänen edunsaajillaan perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan hautausavustukseen edellyttäen, että vakuutussovitus sisältää mainitun etuuden.

TEL-lisäeläketurva voi sisältää eläkeryhmäkohtaisesti jonkin tai jotkut seuraavista määrällisistä etuuksista:

- vanhuus- ja työkyvyttömyyseläke
- perhe-eläke
- 65 vuoden ikään saakka maksettava vanhuuseläkkeen lisäosa, jos TEL-lisäeläketurvan eläkeikä on 65 vuotta alempi
- vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettava vanhuuseläkkeen lisäeläke sekä mahdollinen vastainen perhe-eläkkeen lisäeläke ja hautausavustus
- hautausavustus.

TEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä määritellään täysinä vuosina siten, että se on korkeintaan 65 vuotta ja vähintään 55 vuotta.

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa korvaa 65 vuoden iästä maksuun tulevia muita eläkkeitä.

TEL-lisäeläketurvaan voi sisältyä perhe-eläke leskelle ja lapsille tai pelkästään lapsille.

Osa-aikaeläkkeen ajalta järjestettyyn määrälliseen TEL-lisäeläketurvaan ei voi sisältyä hautausavustusta eikä kertamaksulla kustannettavaa lisäeläkettä.

9.1.2 TEL-lisäeläketurvan henkilöpiiri

TEL-lisäeläketurvaan kuuluvien työntekijöiden henkilöpiiri määritellään työnantajan ja työeläkevakuutusyhtiön välisessä vakuutussovituksessa.

Henkilöpiiri määritellään ryhmittäin työalan, palvelukseen tuloajan tai muun vastaavan perusteen mukaan. Se ei saa kohdistua vain nimettyihin tai muuten yksilöllisesti määrättyihin henkilöihin. Samaan henkilöpiiriin kuuluville eri työntekijäryhmille voidaan järjestää erilainen lisäeläketurva. Tällöin henkilöpiiri jaetaan vakuutussovituksessa lisäeläketurvan sisällön mukaan eläkeryhmiin.

TEL-lisäeläketurvan piiriin kuuluva työntekijä voi erota lisäeläketurvan piiristä vain, jos työntekijän maksuosuus suurenee oleellisesti.

Esimerkki.

Vakuutuksen piiriin kuuluvien vakuutettujen jako eläkeryhmiin.

Vakuutetut eläkeryhmät:

01. Ennen 1.1.1991 palvelukseen tulleet miehet
02. Ennen 1.1.1987 palvelukseen tulleet naiset
03. 1.1.1987 – 31.12.1990 palvelukseen tulleet naiset
04. Jälkeen 31.12.1990 palvelukseen tulleet miehet ja naiset
05. Eläkeryhmästä 01 osa-aikaeläkkeelle siirtyneet
06. Eläkeryhmästä 02 osa-aikaeläkkeelle siirtyneet
07. Eläkeryhmästä 03 osa-aikaeläkkeelle siirtyneet
08. Eläkeryhmästä 04 osa-aikaeläkkeelle siirtyneet
09. Eläkeryhmästä 01 siirtyneet ja alemman eläkeiän valinneet
10. Eläkeryhmästä 02 siirtyneet ja ylemmän eläkeiän valinneet
11. Eläkeryhmästä 03 siirtyneet ja 31.8.1998 naimissa olleet, jotka ovat valinneet perhe-eläkkeen.

Osa-aikaeläkkeellä olevat

Osa-aikaeläkkeellä olevat työntekijät kuuluvat määrällisen TEL-lisäeläketurvan piiriin vain, jos siitä on erikseen sovittu. Sopimus täytyy tehdä silloin, kun ensimmäinen lisäeläketurvan piiriin kuuluva työntekijä jää osa-aikaeläkkeelle kyseisestä eläkeryhmästä.

9.1.3 TEL-lisäeläketurvan järjestäminen

TEL-lisäeläketurva voidaan järjestää eri eläkelaitoksessa kuin TyEL:n mukainen eläketurva. Lisäeläketurvan sisältämät etuudet on kuitenkin järjestettävä kunkin henkilöpiirin osalta samassa eläkelaitoksessa.

9.1.4 TEL-lisäeläketurvan vakuutus sopimuksen tiedot

TEL-lisäeläketurvaa koskevassa vakuutus sopimuksessa ilmoitetaan eläkeryhmittäin lisäeläketurvan sisältämät määrälliset etuudet, lisäeläketurvan mukainen eläkeikä ja tieto lisäeläketurvaan liitetystä mahdollisuudesta vanhuuseläkkeen alkamissa kertamaksulla kustannettavaan lisäeläkkeeseen.

Vakuutus sopimuksessa tai sen liitteessä on luettelo TEL-lisäeläketurvan piiriin kuuluvista henkilöistä eläkeryhmittäin. Kunkin henkilön osalta ilmoitetaan lisäeläketurvan tavoite-etuuden määrä etuuslajeittain ja eläkeikä.

9.1.5 TEL-lisäeläketurvan säilyttäminen eräissä muutostilanteissa

Vaikka uusia lisäeläketurvan vakuutuksia ei saa enää järjestää, työnantaja voi säilyttää TEL-lisäeläketurvan vakuutuksen voimassa tietyissä muutostilanteissa. Tällaisia tilanteita ovat muunmuassa seuraavat tilanteet:

- vakuutuksen siirto eläkelaitoksesta toiseen
- vakuutuskannan siirto eläkelaitoksesta toiseen
- entisen tasoisen lisäeläketurvan järjestäminen sen piiriin kuuluneille työntekijöille sulautumisen, jakautumisen tai liikkeen luovutuksen vuoksi työnantajalta toiselle siirtyneille työntekijöille
- entisen tasoisen lisäeläketurvan järjestäminen sen piiriin kuuluneille, konsernin piirissä työnantajalta toiselle työsuhteen katkeamatta siirtyneille työntekijöille
- määrällisen lisäeläketurvan vakuuttamisen jatkaminen osa-aikaeläkkeelle siirtyneille työntekijöille.

Tietyissä tilanteissa työntekijää ei pidetä uutena työntekijänä, joten hänet on mahdollista sisällyttää lisäeläketurvan piiriin. Tällaisia tilanteita ovat:

- Työntekijän työoikeudellinen työsuhte jatkuu palkattomasta poissaolosta huolimatta yhdenjaksoisena TEL-lisäeläketurvan järjestäneeseen työnantajaan.
- Työntekijä palaa välittömästi työkyvyttömyyseläkkeen päätyttyä siihen työsuhteeseen, johon liittyvän TEL-lisäeläketurvan perusteella hänelle on myönnetty TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke.
- TEL-lisäeläketurvan piiriin kuuluva osa-aikainen työntekijä jatkaa työskentelyä saman työnantajan palveluksessa osa-aikaeläkkeelle siirryttyään.
- Työntekijä palaa osa-aikaeläkkeeltä entiseen TEL-lisäeläketurvan piiriin kuuluneeseen kokoaikatyöhön.

9.1.6 TEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2016 lopussa

TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan TyELVpl:n (1210/2013) 30 b §:n

1 momentin mukaisesti vuoden 2016 lopussa ja kaikki tuona ajankohtana jatkuvana olevat TEL-lisäeläketurvan vakuutukset päätetään. Vakuutuksen lopettamishetkeen mennessä ansaitusta eläkkeestä muodostetaan 65 vuoden ikää vastaava vapaakirja.

Työnantaja voi ostaa vakuutuksen lopettamishetkellä vuoden 2016 lopussa tietyin edellytyksin työntekijöille lisäeläkkeenä kertamaksulla vanhuuseläkkeen sekä mahdollisen perhe-eläkkeen ja hautausavustuksen määrän korotusta.

9.2 TEL-lisäeläketurvan kiinnitetty tavoitemäärä

TEL-lisäeläketurvan mukaista vakuuttamista jatkettiin vuoden 2005 alusta vakuuttamalla kiinnitettyä euromäärää. TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeen sekä vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan tavoite-eläke (kiinnitetty tavoite-eläke) ja hautausavustuksen tavoitemäärä (hautausavustuksen kiinnitetty tavoitemäärä) kiinnitettiin vuoden 2004 lopussa euro-määräisenä summana, jota tarkistetaan vuosittain palkkakertoimella.

9.2.1 Kiinnitetty tavoite-eläke

Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeen sekä vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan tavoite-eläke laskettiin vuoden 2004 lopussa voimassa olleiden säännösten, vakuutus sopimuksen tai eläkekassan tai -säätiön sääntöjen sekä työsuhteita koskevien tietojen perusteella. Näin saadun tavoite-eläkkeen määrä kiinnitettiin ja sitä kartutetaan vuosittain siten, että koko tavoite-eläkkeen määrä on ansaittu TEL-lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä. Tavoite-eläke karttuu täyteen vasta lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä, vaikka sopimuksen mukainen täyteen eläkkeeseen oikeuttava aika olisi täytynyt sitä ennen. (Ks. luvut 2.1.4.1, 2.1.4.2 ja 7.2.2.)

Jos työntekijä jää hoitovapaalle ja palaa hoitovapaalta välittömästi samaan, lisäeläketurvan piiriin kuuluvaan työsuhteeseen, tavoite-eläke on vuoden 2004 lopussa kiinnitetyn, palkkakertoimella työhön paluuvuoden tasoon tarkistetun tavoite-eläkkeen määrä, josta vähennetään palkatonta jaksoa edeltäneen työsuhteen ajalta karttunut lisäeläke¹.

¹ Vuoden 2004 lopussa kiinnitetty todellinen tavoite-eläkkeen määrä ei muutu. Rekisteri- ja laskentatekniikasta johtuen kutsutaan työhön paluuvuoden jälkeen kartutettavaa lisäeläkettä tässä tavoite-eläkkeeksi.

Jos työntekijä jää työkyvyttömyyseläkkeelle ja palaa eläkkeen päätyttyä välittömästi samaan, lisäeläketurvan piiriin kuuluvaan työsuhteeseen, tavoite-eläke on vuoden 2004 lopussa kiinnitetyn, palkkakertoimella työhön paluuvuoden tasoon tarkistetun tavoite-eläkkeen määrä, josta vähennetään työkyvyttömyyden alkamista edeltäneen työsuhteen ja eläkesuhteen ajalta karttunut lisäeläke².

9.2.2 Hautausavustuksen kiinnitetty tavoitemäärä

Hautausavustuksen kiinnitetty tavoitemäärä on vuoden 2004 lopussa lasketun eläkepalkan määrä tuona ajankohtana voimassa olleen vakuutus sopimuksen tai eläkekassan tai eläkesäätiön sääntöjen mukaisesti yksin-, kaksin- tai kolminkertaisena.

Hautausavustuksen kiinnitetty tavoitemäärä kartutetaan täyteen määräänsä TEL-lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä tai lisäeläketurvan päättymishetkellä sen päättyessä ennen lisäeläketurvan mukaista eläkeikää alkavaan vanhuuseläkkeeseen tai osa-aikaeläkkeeseen. Hautausavustuksesta muodostuu tavoitemäärän suuruinen ansaittu etuus myös työntekijän jäädessä TEL-lisäeläketurvan piiriin kuuluvasta työsuhteesta työkyvyttömyyseläkkeelle.

9.3 Eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettava TEL-lisäeläke

Työnantajalla on edelleen mahdollisuus ostaa alla luetelluissa tilanteissa työntekijöilleen lisäeläketurvan mukaista eläkettä eläketapahtumahetkellä kertamaksulla.

Heti alkavan vanhuuseläkkeen lisäeläke

Työnantaja on voinut vakuuttaa työntekijöilleen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettavan lisäeläkkeen, johon työntekijällä on oikeus jäädessään heti alkavalle vanhuuseläkkeelle eläkeryhmälle määriteltyä eläkeikää alemmasta, kuukauden tarkkuudella määritellystä eläkeiästä. Lisäeläkkeen vakuuttaminen edellytti, että eläketurva oli määritelty eläkeryhmäkohtaisesti ennen lisäeläketurvan sulkemista.

² Vuoden 2004 lopussa kiinnitetty todellinen tavoite-eläkkeen määrä ei muutu. Rekisteri- ja laskentatekniikasta johtuen kutsutaan työhön paluuvuoden jälkeen kartutettava lisäeläkettä tässä tavoite-eläkkeeksi.

Samassa yhteydessä voidaan ostaa kertamaksulla vastaisen perhe-eläkkeen ja hautausavustuksen lisäeläkettä, jos nämä etuudet sisältyvät lisäeläketurvaan.

Valtion eläkelain tasoinen eläke

Työntekijöille voitiin luvata valtion eläkelain tasoinen eläketurva valtion laitosten yhtiöittämiseen liittyvissä erillislajeissa tai erillisiin sopimuksiin perustuvissa eläkesäännöissä tai sopimuksissa. Nämä eläkeryhmät oli määriteltävä viimeistään vuoden 2000 loppuun mennessä.

Näissä tapauksissa työnantaja saattoi vakuuttaa työntekijöilleen eläkeryhmäkohtaisesti valtion eläkelain tasoinen eläketurvan ja työntekijöille todellisuudessa karttuneen eläketurvan erotuksen suuruisen vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavana lisäeläkkeenä.

Valtion eläkelain tasoinen eläkkeen ja työntekijälle todellisuudessa karttuneen eläkkeen erotus voidaan laskea vasta eläkkeellesiirtymishetkellä.

TEL-lisäeläketurvan tasa-arvoistamisen takuueläke

Työnantaja on voinut vakuuttaa tasa-arvoistamiseen liittyen työntekijöilleen eläkeryhmäkohtaisesti vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavaa lisäeläkettä. Oikeus lisäeläkkeeseen on työntekijällä, jonka kokonaiseläke muuten jää vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta annetun lain mukaista takuueläkettä pienemmäksi. Tasa-arvoistaminen liittyy Euroopan unionin direktiivimuutoksesta johtuvaan tasa-arvolain muutokseen 1.12.1997 alkaen. (Ks. luku 6.5.)

Vuoden 2004 tasoinen kokonaiseläke

Työnantaja on voinut vakuuttaa vuoden 2005 uudistukseen liittyen työntekijöilleen eläkeryhmäkohtaisesti vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavaa lisäeläkettä. Oikeus lisäeläkkeeseen on työntekijällä, jonka kokonaiseläke muuten jää tavoite-eläkkeen kiinnittämisen vuoksi vuoden 2004 lopussa voimassa olleessa vakuutus sopimuksessa tai eläkekassan tai eläkesäätiön säännöissä määriteltyä kokonaiseläketasoa pienemmäksi. Eläkeryhmä oli määriteltävä viimeistään vuoden 2005 lopussa.

Vakuuttamisen päättyessä vuoden 2016 lopussa kertamaksulla ostettava lisäeläke

Työnantajalla on mahdollisuus ostaa työntekijälle vakuutuksen päättyessä lain nojalla vuoden 2016 lopussa kertamaksulla vanhuuseläkkeen määrällistä lisäeläkettä sekä mahdollista vastaista perhe-eläkettä ja hautausavustusta. Tämä edellyttää, että työntekijä kuuluu jo ennestään eläkeryhmään, jolle on määritelty edellä kuvattu kertamaksuostomahdollisuus. Lisäksi edellytetään, että työntekijä on täyttänyt lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän viimeistään vuonna 2016 ja työntekijän työsuhde, johon lisäeläketurva liittyy, on edelleen vuoden 2016 lopussa jatkuvana.

Kertamaksulla maksettavan lisäeläkkeen määrää laskettaessa vanhuuseläkkeen eläketapahtuman katsotaan olevan 31.12.2016.

9.4 TEL-lisäeläketurvan mukainen vakuutusmaksu

Vakuutusmaksu määräytyy työeläkeyhtiölle vahvistettujen TEL-lisäeläketurvan laskuperusteiden mukaisesti.

Työnantaja maksaa TEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutusmaksun eläkelaitokselle. Työnantaja tilittää eläkelaitokselle myös mahdollisen työntekijän osuuden vakuutusmaksusta.

Työntekijän osuus vakuutusmaksusta

TEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutusmaksun maksaa joko työnantaja yksin tai työnantaja ja työntekijä yhdessä.

Jos työehto- tai muulla sopimuksella ei ole sovittu muunlaisesta vakuutusmaksun jakamisesta työnantajan ja työntekijän kesken, työnantaja saa periä työntekijältä yhteensä enintään puolet vakuutusmaksusta. Työnantajalla on oikeus pitää työntekijän palkasta hänen osuutensa.

Hautausavustusta ja eläketapahtuman yhteydessä kertamaksulla kustannettavaa eläkettä koskevassa vakuutusmaksussa ei ole työntekijän maksuosuutta.

Jos kyseessä on jatkovakuutus, työntekijä maksaa vakuutusmaksun kokonaan itse.

9.5 TEL-lisäeläketurvan tietojen korjaaminen ja korjaamiseen liittyvä vakuutusmaksu

Jos lisäeläkejärjestelyn tiedoissa huomataan virheitä tai puutteita (esim. työntekijän

kijän lisäturva on jäänyt eläkelaitoksessa rekisteröimättä ja asia huomataan jälkikäteen) ja virhe tai puute aiheutuu lähinnä työnantajasta johtuvasta syystä, työntekijän TEL-lisäturvan mukainen etuus voidaan korjata koko takautuvalta ajalta. Korjauksesta aiheutuva, laskuperusteiden mukainen vakuutusmaksu peritään koko takautuvalta ajalta. Vakuutusmaksu lasketaan tällöin korjausvuoden perusteiden mukaisesti kertamaksuna. Vuoden 2016 jälkeen käytetään vuoden 2016 laskuperusteita.

Tiedot korjataan koko takautuvalta ajalta myös silloin, jos puutteet tai virheet johtuvat eläkelaitoksen toiminnasta. Tällöin vakuutusmaksujen perinnässä noudatetaan TyEL:n mukaista vanhentumisaikaa. Lisäeläkevakuutusmaksun maksuunpanon vanhentumisaika on viisi vuotta lopullisen vakuutusmaksun eräpäivästä. Jos esimerkiksi korjaus kohdistuu vuoteen 2010, lopullisen vakuutusmaksun eräpäivä on tällöin 20.6.2011, jolloin lisäeläkevakuutusmaksun maksuunpanolle on aikaa 20.6.2016 saakka.

9.6 YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen

YEL-lisäeläkejärjestelmä suljettiin vuoden 2000 lopussa. Uusia lisäeläkevakuutuksia ei enää voinut ottaa vuodesta 2001 alkaen. Sulkemisajankohtana voimassa olleet YEL-lisäeläkevakuutukset saivat kuitenkin jatkoa.

YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetettiin lain nojalla vuoden 2006 lopussa. Vakuutuksen lopettamishetkeen mennessä ansaitusta eläkkeestä muodostettiin 65 vuoden ikää vastaava vapaakirja. Yrittäjä, joka täytti YEL-lisäeläketurvan vakuutussopimuksessa määritellyn eläkeiän vuoden 2010 loppuun mennessä, sai kuitenkin lakiin liittyvän siirtymäsäännöksen mukaan jatkaa vakuutusta eläkeikänsä saakka.

Vakuuttamisen lopettamisen jälkeen yrittäjä säilytti oikeuden jäädä eläkkeelle YEL-lisäeläketurvassa sen päättyessä olleessa alennetussa eläkeiässä. Edellytyksenä eläkkeen saamiselle alennetussa eläkeiässä on, että heidän yrittäjätoiminta päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen eläkeiän täyttämistä. Lisäeläke myönnetään tällöin vapaakirjaeläkkeenä.

9.7 Vapaakirjan muodostaminen TEL-lisäeläkevakuutuksen päättyessä

Jos lisäeläketurvan mukainen vakuutus päättyy eikä vakuutetulla tai hänen omillaan ole neljän kuukauden kuluessa oikeutta eläkkeen saamiseen, vakuutetul-

la on oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen eläkkeeseen ja hänen edunsaajillaan on oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan ansaittua etuutta vastaavaan hautausavustukseen.

Lisäeläketurvan mukainen vapaakirja muodostetaan erikseen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen osalta, erikseen perhe-eläkkeen osalta ja erikseen hautausavustuksen osalta.

Vapaakirjan muodostamisesta säädetään soiaali- ja terveysministeriön 28.12.2004 vahvistamissa työeläkelakien mukaisten vapaaehtoisten lisätujen vapaakirjan ehdoissa ja perusteissa [33].

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirja

TEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirjan määrä on lisäeläketurvan päättymiseen mennessä ansaittu eläke. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirja vastaa 65 vuoden eläkeikää.

Jos TEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on alempi kuin 65 vuotta, lisäeläke karttuu alempaa eläkeikää vastaten. Vapaakirjaa muodostettaessa muunnetaan alempaa eläkeikää vastaava ansaittu eläke vastaamaan 65 vuoden eläkeikää (ks. liite 1).

Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja yhdistetään 65 vuoden eläkeikää vastaavaan lisäeläketurvan mukaisen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirjaan.

Perhe-eläkkeen vapaakirja

Perhe-eläkkeen vapaakirjan määrä on vakuutuksen päättymiseen mennessä ansaittu eläke, joka vastaa sitä perhe-eläkkeen määrää, joka maksettaisiin, jos edunsaajina olisivat leski ja vähintään kaksi lasta.

Hautausavustuksen vapaakirja

TEL-lisäeläketurvan mukaisen hautausavustuksen vapaakirjan määrä on lisäeläketurvan päättymiseen mennessä ansaittu etuus.

Vapaakirja työsuhteen kuuluessa useamman lisäeläkevakuutuksen piiriin

Jos eläkkeensaajan työsuhde on kuulunut useamman lisäeläkevakuutuksen piiriin

ja yhdessä tai useammassa vakuutuksessa eläkeikä on ollut 65 vuotta alempi, vapaakirjan määrä saadaan laskemalla vakuutusten ansaitut eläkkeet yhteen. Tätä ennen kunkin vakuutuksen ansaittu eläke muunnetaan 65 vuoden eläkeikää vastaavaksi kyseessä olevan vakuutuksen päättymishetken muuntokertoimella (ks. liite 1).

Vapaakirja vakuutuksen päättyessä lain nojalla vuoden 2016 lopussa

Kun vakuutus päättyy lain nojalla vuoden 2016 lopussa, siihen mennessä ansaitusta eläkkeestä muodostetaan eläkelajikohtainen vapaakirja, kuten edellä on esitetty vapaakirjan muodostamisesta lisäturvan vakuuttamisen päättyessä. Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja yhdistetään 65 vuoden eläkeikää vastaavaan lisäeläketurvan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirjaan.

Vastaavalla tavalla muodostetaan eläkelajikohtainen vapaakirja työkyvyttömyyseläkkeen ajalta vuoden 2016 loppuun mennessä karttuneesta eläkkeestä, mikäli työntekijä on edellä mainittuna ajankohtana lisäeläketurvan ehtojen mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä.

Työkyvyttömyyseläkkeen ajalta karttuneen vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan vapaakirja yhdistetään eläkkeen ajalta karttuneeseen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirjaan. Kun eläkkeenhakijalle myönnetään vanhuuseläke, eläkkeen ajalta karttuneen määräaikaisen lisäosan osuus puretaan eläkeajalta karttuneesta vapaakirjasta ja myönnetään vanhuuseläkkeen alkaessa joko määräaikaisena tai elinikäisenä.

10 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke

10.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen

10.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke

Työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen vanhuuseläkkeeseen lisäeläketurvan eläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta tai myös ennen tämän eläkeiän täyttämistä samassa iässä kuin hänellä on oikeus TyEL:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen.

TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläkeikä voi olla 55–65 vuotta.

TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisen vanhuuseläkkeen saaminen edellyttää, että seuraavat ehdot täyttyvät:

- Työntekijä ei enää ole siinä TyEL:n alaisessa työsuhteessa, johon TEL-lisäeläketurva liittyy.
- Työntekijän kuulumisesta TEL-lisäeläketurvan piiriin on lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täytyessä tai ennen lisäeläketurvan mukaista eläkeikää alkaneen vanhuuseläkkeen alkaessa kulunut enintään neljä kuukautta.
- Työntekijä saa kyseiseen työsuhteeseen liittyvää TyEL:n mukaista eläkettä.

Työntekijällä on oikeus tietyin ehdoin saada myös muut työeläkkeensä TEL-lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä.

10.1.2 *Jatkovakuutuksen mukainen vanhuuseläke*

Tilanteessa, jossa työnantaja oli lopettanut rekisteröidyn lisäeläkevakuutuksen ennen työntekijän lisäeläkevakuutuksen mukaista eläkeikää, työntekijällä oli tietyin edellytyksin oikeus jatkaa lisäeläkevakuutusta jatkovakuutuksena maksamalla itse vakuutusmaksut.

Jatkovakuutuksella TEL-lisäeläketurvan vakuutustaan jatkaneella henkilöllä on oikeus saada TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke jatkovakuutuksen eläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alussa edellyttäen, että seuraavat ehdot täyttyvät:

- Työntekijä ei enää ole siinä TyEL:n alaisessa työsuhteessa, johon jatkovakuutusta edeltävä lisäeläketurva on liittynyt.
- Jatkovakuutuksen päättymisestä on jatkovakuutuksen mukaisen eläkeiän täytyessä kulunut enintään neljä kuukautta.
- Työntekijä saa TyEL:n mukaista eläkettä.

Jatkovakuutustilanteessa ei edellytetä, että se työsuhde, johon jatkovakuutusta edeltävä lisäeläketurva on liittynyt, päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen jatkovakuutuksen eläkeiän täyttämistä.

Työntekijällä on oikeus tietyin ehdoin saada myös muut työeläkkeensä jatkovakuutuksen eläkeiässä.

10.1.3 Vapaakirjana myönnettävä TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke

Jos TEL-lisäeläketurvan mukaista vanhuuseläkettä ei voida myöntää lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, työntekijällä on oikeus lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävään vanhuuseläkkeeseen. Oikeus vapaakirjaeläkkeeseen on samasta ajankohdasta, josta hänellä on oikeus TyEL:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen.

TEL-lisäeläketurvan mukainen vapaakirja alemmassa iässä

Työntekijällä on tietyin ehdoin oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vapaakirjaan YEL-lisäeläketurvan mukaisessa alemmassa eläkeiässä.

10.1.4 Vanhuuseläke TEL-lisäeläkejärjestelyn päättyessä vuoden 2016 lopussa

Työntekijällä on oikeus lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen vanhuuseläkkeeseen neljän kuukauden ajan sen jälkeen, kun rekisteröidyn lisäeläketurvan vakuuttaminen on päätetty lain nojalla vuoden 2016 lopussa. Jos vakuutuksen päättymisestä on vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kulunut yli neljä kuukautta työntekijällä on oikeus saada rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen eläke vapaakirjaeläkkeenä.

Työntekijällä on oikeus saada TEL-lisäeläketurvan mukainen vapaakirja vuoden 2016 jälkeen TEL-lisäeläketurvassa vuoden 2016 lopussa voimassa olevassa lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä. Edellytyksenä on, että työoikeudellinen työsuhte, johon lisäeläketurva liittyy, päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä. Työntekijällä on oikeus tietyin ehdoin saada myös muut työeläkkeensä TEL-lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä.

10.1.5 Vanhuuseläke tietyissä tilanteissa

Vanhuuseläke työkyvyttömyyseläkkeen sijaan

Jos työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle työntekijälle myönnetään TyEL:n mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen sijaan vanhuuseläke 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, hänellä on samasta ajankohdasta oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen.

Vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa

Jos TEL-lisäeläketurva sisältää vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan lisäeläketurvan alemmasta eläkeiästä 65 vuoteen saakka, työntekijällä on oikeus siihen lisäeläketurvan eläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Jos työntekijälle myönnetään TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, hänellä on oikeus vanhuuseläkkeen määräaikaiseen lisäosaan siitä hetkestä alkaen, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke TyEL:n mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla

Työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeen sijasta lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen vanhuuseläkkeeseen samasta ajankohdasta kuin TyEL:n mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos

- työntekijälle myönnetään TyEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke
- työntekijä työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumahetkellä täyttää tai on aiemmin täyttänyt lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän
- työntekijän kuulumisesta mainitun lisäeläketurvan piiriin on lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täytyessä kulunut enintään neljä kuukautta.

Kertamaksulla kustannettava vanhuuseläke

Työntekijällä on oikeus vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavaan

- heti alkavaan vanhuuseläkkeeseen
- valtion eläkelain tasoiseen vanhuuseläkkeeseen
- tasa-arvoistamisen takuueläkkeeseen
- vuoden 2005 uudistuksen johdosta luvattua pienemmäksi jäävää kokonaiseläkettä täydentävään vanhuuseläkkeeseen,

jos edellä mainittu kertamaksulla kustannettava etuus sisältyy vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä voimassa olevan rekisteröidyn lisäeläkevakuutuksen eläketurvaan.

Tällöin edellytetään lisäksi, että työntekijän kuulumisesta kertamaksulla kustannettavan lisäeläketurvan piiriin on lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkeiän täytyessä tai vanhuuseläkkeen alkaessa kulunut enintään neljä kuukautta.

Työntekijällä ei kuitenkaan ole oikeutta kertamaksulla kustannettavaan tasa-arvoistamisen takuueläkkeeseen, ellei hänellä olisi oikeutta valitsemassaan eläkeiässä myös ilman alemman eläkeiän valintaa:

- TyEL:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen tai varhennettuun vanhuuseläkkeeseen
- TyEL:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen 62 vuotta alemmassa eläkeiässä.

Vuoden 2005 lakimuutoksen kokonaiseläkettä täydentävän, kertamaksulla kustannettavan vanhuuseläkkeen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että työntekijän työsuhde jatkuu vuoden 2004 lopun jälkeen yhdenjaksoisena TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämiseen saakka (työntekijä ei esimerkiksi ole ennen eläkeiän täyttämistä siirtynyt yli vuoden kestäneelle palkattomalle vapaalle, osa-aikaeläkkeelle tai osa-aikaeläkkeen jälkeen kokoaikaiseen työhön) tai päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä.

Työntekijällä on oikeus lisäeläketurvan mukaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymässään vuoden 2016 lopussa kertamaksulla kustannettuun vanhuuseläkkeen lisäeläkkeeseen.

10.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määrä

Myönnettäessä TEL-lisäeläketurvan mukaista vanhuuseläkettä, rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ja vapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää (ks. liite 1). Jos peruseläketurvan mukainen vanhuuseläke alkaa ennen työeläkelaeissa säädettyä alinta vanhuuseläkeikää, myös peruseläketurvan mukainen vanhuuseläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

TEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen ei sovelleta elinaikakerointa, toisin kuin tehdään peruseläketurvassa.

10.2.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke

Jos TEL-lisäeläketurvan tai jatkovakuutuksen ehtojen mukainen vanhuuseläke alkaa TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, vanhuuseläke myönnetään ansaitun eläkkeen suuruisena ja aiemmin muodostetut lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

Jos TEL-lisäeläketurvan tai jatkovakuutuksen ehtojen mukainen vanhuuseläke alkaa muusta ajankohdasta kuin lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä

seuraavan kuukauden alusta, lisäeläketurvan ansaittu eläke ja aiemmin muodostetut lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

Viimeinen työsuhde kuulunut useamman lisäeläkevakuutuksen piiriin

Jos eläkkeensaajan viimeinen työsuhde on kuulunut useamman lisäeläkevakuutuksen piiriin, lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläke muunnetaan ensin kunkin jakson osalta vastaamaan viimeisen jakson eläkeikää kunkin jakson päättymishetken muutokertoimilla ja sen jälkeen kunkin jakson osalta eläkkeellesiirtymisikään eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevilla kertoimilla.

Rinnakkaisesta työsuhteesta työkyvyttömyyseläke

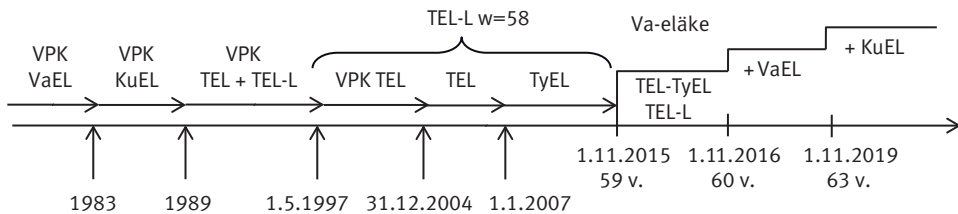
Jos työntekijälle myönnetään TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke ja vanhuuseläkkeen alkaessa jatkuvana olevasta rinnakkaisesta työsuhteesta TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, aiemmin muodostetut lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan vanhuuseläkkeelle siirtymisikää.

Esimerkki.

Vanhuuseläke 59 vuoden iässä, vapaakirjoja sekä jatkuva TyEL ja TEL-lisäeläketurva.

- Työntekijä (nainen) on syntynyt 13.10.1956.
- Viimeinen työsuhde on alkanut 1.5.1997; siihen liittyy TEL-lisäeläketurva, jossa eläkeikä on 58 vuotta.
- Hänellä on aikaisempia lisäeläkevapaakirjoja ja oletuksena on, että vapaakirjoissa on jo indeksihyvitys mukana.
- Työntekijällä on vuoden 2005 lainmuutoksen siirtymäsäännöksen mukaan oikeus saada yksityisten alojen perus- ja lisäeläketurvan mukaiset eläkkeensä lisäeläketurvan alennetussa eläkeiässä ja sen jälkeen milloin tahansa.
- VaEL-vapaakirjan hän saa 60 vuoden iässä ja KuEL-vapaakirjan 63 vuoden iässä.
- Hän jää vanhuuseläkkeelle 59-vuotiaana 1.11.2015.
- Käytetyt arvioindeksit ja elinaikakertoimet:

Vuosi	Työeläkeindeksi	Palkkakerroin	Elinaikakerroin
2015			0,97200
2016	2 517	1,372	0,967
2019	2 623	1,434	0,956

Tiedot karttuneesta eläkkeestä

- VaEL-vapaakirjan määrä 10,00 euroa/kk (w65) (ind.915/vuosi 1983).
- KuEL-vapaakirjan määrä 50,00 euroa/kk (w65) (ind.1387/vuosi 1989).
- TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä 80,48 euroa/kk (w65) (ind.1791/vuosi 1997).
- TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä 20,00 euroa/kk (w65) (ind.1791/vuosi 1997).
- TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan määrä 1 500,00 euroa/kk (w65) (ind. 2151; pk.1,000/vuosi 2004).
- 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttuneen TEL-peruseläketurvan eläkkeen määrä 200,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,063/vuosi 2006).
- 1.1.2007 jälkeen karttuneen TyEL-eläkkeen määrä 500,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,363/vuosi 2015).
- TEL-lisäeläketurvan ansaitun eläkkeen määrä 150,00 euroa/kk (w58) (pk. 1,363/vuosi 2015).

Vanhuuseläke 59 vuoden iässä 1.11.2015 alkaen

- TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2015 tasoon:
 $80,48 \text{ euroa/kk} \times 2151/1791 \times 1,363/1,000 = 131,74 \text{ euroa/kk}$.
 Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 59 vuotta:
 $(131,74 - (7,2/100 \times 131,74)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,333 = \mathbf{98,87 \text{ euroa/kk}}$.

D. TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2015 tasoon:

$$20,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/1791 \times 1,363/1,000 = 32,74 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 59 vuotta:
 $32,74 \text{ euroa/kk} / 1,35632 = \mathbf{24,14 \text{ euroa/kk.}}$

E. TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan 65 vuoden eläkeikää vastaava määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2015 tasoon:

$$1\ 500,00 \text{ euroa/kk} \times 1,363/1,000 = 2\ 044,50 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää 59 vuotta:
 $(2\ 044,50 - (7,2/100 \times 2\ 044,50)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,333 = \mathbf{1\ 534,35 \text{ euroa/kk.}}$

F. 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttunut TEL-eläke tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2015 tasoon: $200,00 \text{ euroa/kk} \times 1,363/1,063 = 256,44 \text{ euroa/kk.}$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 59 vuotta:
 $(256,44 - (7,2/100 \times 256,44)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,333 = \mathbf{192,45 \text{ euroa/kk.}}$

G. 1.1.2007 jälkeen karttunut TyEL-eläke $500,00 \text{ euroa/kk}$ muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 59 vuotta:

$$(500,00 - (7,2/100 \times 500,00)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,333 = \mathbf{375,24 \text{ euroa/kk.}}$$

H. TEL-lisäeläketurvan ansaittu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 59 vuotta:

$$150,00 \text{ euroa/kk} / 0,95022 = \mathbf{157,86 \text{ euroa/kk.}}$$

Peruseläketurvan mukaiseen eläkkeeseen sovelletaan vanhuuseläkkeen alkamisvuodelle vahvistettua elinaikakerrointa, toisin kuin lisäeläkkeeseen:

$$(98,87 + 1\ 534,35 + 192,45 + 375,24) \text{ euroa/kk} \times 0,97200 = 2\ 139,29 \text{ euroa/kk.}$$

Maksettava vanhuuseläke 59 vuoden iässä 1.11.2015 alkaen = $(2\ 139,29 + 24,14 + 157,86) \text{ euroa/kk} = \mathbf{2\ 321,29 \text{ euroa/kk.}}$

Vanhuuseläke 60 vuoden iässä 1.11.2016 alkaen

VaEL-vapaakirja myönnetään eläkkeensaajalle 60 vuoden iässä 1.11.2016 alkaen.

A. VaEL-vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$10,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/915 \times 1,372/1,000 = 32,25 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksioitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää 60 vuotta varhentamalla sitä 63 vuoden iästä 0,6 prosenttia kuukautta kohden:

$$(32,25 - ((36 \times 0,6)/100 \times 32,25)) \text{ euroa/kk} = \mathbf{25,28 \text{ euroa/kk.}}$$

Eläkkeeseen sovelletaan vanhuuseläkkeen alkamisvuodelle vahvistettua elinaika-kerrointa:

$$25,28 \text{ euroa/kk} \times 0,967 = \mathbf{24,45 \text{ euroa/kk.}}$$

Maksettava vanhuuseläke 60 vuoden iässä 1.11.2016 alkaen = $(2\,321,29 \times 2517/2519 + 24,45)$ euroa/kk = **2 343,90 euroa/kk.**

Vanhuuseläke 63 vuoden iässä 1.11.2019 alkaen

KuEL-vapaakirja myönnetään eläkkeensaajalle 63 vuoden iässä 1.11.2019 alkaen.

B. KuEL-vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2019 tasoon:

$$50,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/1387 \times 1,434/1,000 = 111,19 \text{ euroa/kk.}$$

Eläkkeeseen sovelletaan eläkkeensaajan 62 vuoden iän täyttämivuodelle vahvistettua elinaika-kerrointa:

$$111,19 \text{ euroa/kk} \times 0,956 = \mathbf{106,30 \text{ euroa/kk.}}$$

Maksettava vanhuuseläke 63 vuoden iässä 1.11.2019 alkaen = $(2\,343,90 \times 2623/2517 + 106,30)$ euroa/kk = **2 548,91 euroa/kk.**

10.2.2 Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke

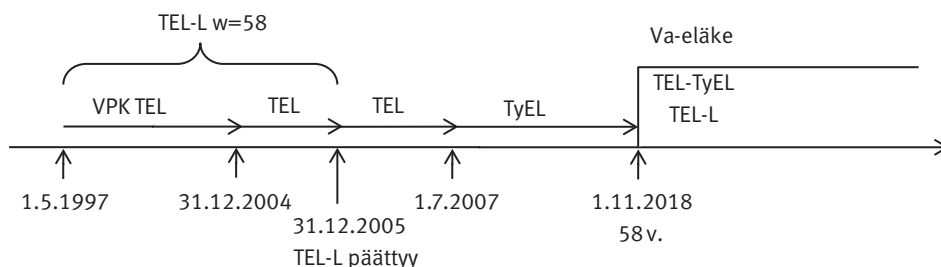
Jos TEL-lisäeläketurvan tai jatkovakuutuksen mukaisena vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke alkaa 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, vanhuuseläke on lisäeläkevapaakirjojen suuruisen. Jos vanhuuseläke alkaa muusta ajankohdasta kuin 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

Esimerkki.

Vanhuuseläke 58 vuoden iässä, jatkuva TyEL ja TEL-lisäeläketurvan vapaakirja.

- Työntekijä (nainen) on syntynyt 13.10.1960.
- Työsuhde on alkanut 1.5.1997; siihen liittyy TEL-lisäeläketurva, jossa eläkeikä on 58 vuotta.
- TEL-lisäeläketurva päättyy 31.12.2005, mutta työoikeudellinen työsuhde jatkuu.
- Työntekijällä on vuoden 2005 lainmuutoksen siirtymäsäännöksen mukaan oikeus saada yksityisten alojen perus- ja lisäeläketurvan mukaiset eläkkeensä lisäeläketurvan alennetussa eläkeiässä.
- Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 58-vuotiaana 1.11.2018.
- Käytetyt arvioindeksit ja elinaikakerroin:

Vuosi	Työeläkeindeksi	Palkkakerroin	Elinaikakerroin
2018	2580	1,407	0,956

Tiedot karttuneesta eläkkeestä

- TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan määrä 900,00 euroa/kk (w65) (ind.2151; pk.1,000/vuosi 2004).
- 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttunut TEL-peruseläketurvan eläkkeen määrä 200,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,063/vuosi 2006).
- 1.1.2007 jälkeen karttunut TyEL-eläkkeen määrä 1 000,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,407/vuosi 2018).
- TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä 150,00 euroa/kk (w65) (pk.1,028/vuosi 2005).

Vanhuuseläke 58 vuoden iässä 1.11.2018 alkaen

A. TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2018 tasoon:

$$900,00 \text{ euroa/kk} \times 1,407/1,000 = 1\,266,30 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 58 vuotta:
 $(1\,266,30 - (7,2/100 \times 1\,266,30)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,391 = \mathbf{910,70 \text{ euroa/kk.}}$

B. 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttunut TEL-peruseläketurvan eläke tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2018 tasoon:

$$200,00 \text{ euroa/kk} \times 1,407/1,063 = 264,72 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 58 vuotta:
 $(264,72 - (7,2/100 \times 264,72)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,391 = \mathbf{190,38 \text{ euroa/kk.}}$

C. 1.1.2007 jälkeen karttunut TyEL-eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 58 vuotta:

$$(1\,000,00 - (7,2/100 \times 1\,000,00)) \text{ euroa/kk} \times 1,078/1,391 = \mathbf{719,18 \text{ euroa/kk.}}$$

D. TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2018 tasoon:

$$150,00 \text{ euroa/kk} \times 1,407/1,028 = 205,30 \text{ euroa/kk.}$$

Indeksoitu eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää 58 vuotta:
 $205,30 \text{ euroa/kk} / 1,41729 = \mathbf{144,85 \text{ euroa/kk.}}$

Peruseläketurvan mukaiseen eläkkeeseen sovelletaan eläkkeelle siirtymisiän elin-aikakerrointa

$$(910,70 + 190,38 + 719,18) \times 0,956 = 1\,740,17 \text{ euroa/kk.}$$

Maksettava vanhuuseläke 1.11.2018 on $(1\,740,17 + 144,85) \text{ euroa/kk} = \mathbf{1\,885,02 \text{ euroa/kk.}}$

10.2.3 TEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa

Jos vanhuuseläke alkaa TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, määräaikainen lisäosa on ansaitun eläkkeen suuruinen. Vanhuuseläkkeen alkaessa muusta ajankohdasta kuin lisäeläketurvan mukaisen

eläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, määräaikainen lisäosa muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

Määräaikainen lisäosa työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen

Jos TEL-lisäeläketurva sisältää vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan ja työntekijälle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, lisäosa maksetaan työkyvyttömyyseläkkeen jälkeisessä vanhuuseläkkeessä eli iästä 63 alkaen tavoite-eläkkeen suuruisena.

Lisäosa maksetaan ensisijaisesti elinikäiseksi lisäeläkkeeksi muunnettuna. Eläkkeenhakijan pyynnöstä lisäosa voidaan kuitenkin maksaa määräaikaisena lisäeläkkeenä 63–65 vuoden iässä. Jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 64, lisäosa maksetaan silloinkin 63 vuoden iästä alkaen ensisijaisesti elinikäisenä. Tällöin eläke muunnetaan ensin elinikäiseksi 65 vuotta vastaavaksi eläkkeeksi ja sitten varhennetaan 65 ikävuodesta vastaamaan eläkeikää 63.

Jos henkilö kuuluu vuoden 2014 alussa voimaan tullessa lainmuutoksessa suojattuihin henkilöihin eli hän on osatyökyvyttömyyseläkkeellä ja hänen lisäeläketurvan mukainen eläkeikänsä on alle 63 vuotta, lisäosa maksetaan kuitenkin ensisijaisesti määräaikaisena lisäeläkkeenä lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä alkaen 65 vuoden ikään saakka. Lisäosa voidaan kuitenkin eläkkeensaajan pyynnöstä muuntaa elinikäiseksi.

Jos henkilö on vuoden 2004 säännöin myönnettyllä lisäeläketurvan mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä, työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi sekä perus- että lisäeläketurvan osalta lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä. Jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on alle 63 vuotta, lisäosa maksetaan ensisijaisesti määräaikaisena ja eläkkeenhakijan pyynnöstä elinikäisenä. Jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 63 tai 64 vuotta, lisäosa maksetaan ensisijaisesti elinikäisenä ja eläkkeenhakijan pyynnöstä määräaikaisena.

Jos lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke myönnetään vapaakirjana, vanhuuseläkkeen lisäosa sisältyy lisäeläkevapaakirjaan.

Esimerkki.

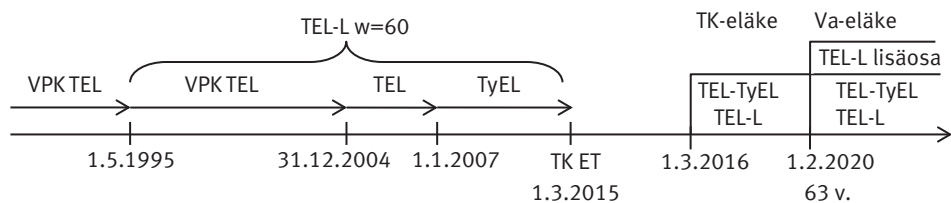
Työkyvyttömyyseläke ja sen jälkeinen vanhuuseläke, kun vakuutettuna on vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa.

Perustiedot

- Työntekijä (mies) on syntynyt 1.1.1957.

- Viimeinen työsuhde on alkanut 1.5.1995.
- Hänellä on aikaisempi TEL-vapaakirja.
- Viimeisessä työsuhteessa on vakuutettuna TEL-lisäeläketurva (w60), johon sisältyy vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa.
- Työkyvyttömyyseläketapahtuma on 1.3.2015.
- Henkilön ikä eläketapahtumahetkellä on 58 vuotta 2 kuukautta.
- Työkyvyttömyyseläke alkaa 1.3.2016.
- Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä 1.2.2020.
- Elinaikakertoimen vähennys jätetään ottamatta huomioon peruseläketurvan eläkkeessä.
- Käytetyt arvioindeksit:

Vuosi	Työeläkeindeksi	Palkkakerroin
2016	2 517	1,372
2020	2 671	1,467

Tiedot karttuneesta eläkkeestä

- TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä 100,00 euroa/kk (w65) (ind.1712/vuosi 1995).
- TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan määrä 1 200,00 euroa/kk (w65) (ind.2151;pk.1,000/vuosi 2004).
- 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttuneen TEL-peruseläketurvan eläkkeen määrä 190,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,063/vuosi 2006).
- 1.1.2007 jälkeen karttuneen, TyEL:n mukaisen tulevan ajan sisältävän eläkkeen määrä 1 200,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,363/vuosi 2015).
- TEL-lisäeläketurvan tavoite-eläke jatkuvasta lisäeläketurvasta 200,00 euroa/kk (w60) (pk.1,363/vuosi 2015).
- TEL-lisäeläketurvan määräaikaisen lisäosan tavoite-eläke 60,00 euroa/kk (w60) (pk.1,363/vuosi 2015).

Työkyvyttömyyseläke 1.3.2016 alkaen

- A. TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004-tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$100,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/1712 \times 1,372/1,000 = \mathbf{172,38 \text{ euroa/kk.}}$$

- B. TEL-peruseläketurvan 2004 vapaakirjan määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$1 \ 200,00 \text{ euroa/kk} \times 1,372/1,000 = \mathbf{1 \ 646,40 \text{ euroa/kk.}}$$

- C. 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttunut TEL-peruseläketurvan eläke tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$190,00 \text{ euroa/kk} \times 1,372/1,063 = \mathbf{245,23 \text{ euroa/kk.}}$$

- D. 1.1.2007 jälkeen karttunut TyEL:n mukaisen tulevan ajan eläkkeen määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$1 \ 200,00 \text{ euroa/kk} \times 1,372/1,363 = \mathbf{1 \ 207,92 \text{ euroa/kk.}}$$

- E. Jatkuvan TEL-lisäeläketurvan tavoite-eläkkeen määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2016 tasoon:

$$200,00 \text{ euroa/kk} \times 1,372/1,363 = \mathbf{201,32 \text{ euroa/kk.}}$$

Maksettava työkyvyttömyyseläke 1.3.2016 = $(172,38 + 1 \ 646,40 + 245,23 + 1 \ 207,92 + 201,32)$ euroa/kk = **3 473,25 euroa/kk.**

Vanhuuseläke 63 vuoden iässä 1.2.2020 alkaen

Sekä perus- että lisäeläketurvan mukaiset työkyvyttömyyseläkkeet muuttuvat samansuuruisiksi vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä 1.2.2020 alkaen.

- F. Vanhuuseläkkeen lisäosan tavoite-eläkkeen määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2020 tasoon:

$$60,00 \text{ euroa/kk} \times 1,467/1,363 = 64,58 \text{ euroa/kk.}$$

TEL-lisäeläketurvassa vakuutettuna ollut vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa maksetaan työkyvyttömyyseläkkeen jälkeisessä vanhuuseläkkeessä. Lisäosa maksetaan tavoite-eläkkeen suuruisena ja se muunnetaan 63 vuoden iästä alkavaksi

elinikäiseksi lisäeläkkeeksi. Eläke muunnetaan ensin elinikäiseksi 65 ikävuotta vastaavaksi eläkkeeksi ja sitten varhennetaan 65 ikävuodesta vastaamaan eläkeikää 63: $64,58 \text{ euroa/kk} \times 0,38701 / 1,14591 = \mathbf{21,81 \text{ euroa/kk}}$.

Maksettava vanhuuseläke 1.2.2020 = $(3\,473,25 \times 2671/2517 + 21,81) \text{ euroa/kk} = \mathbf{3\,707,57 \text{ euroa/kk}}$.

Määräaikainen lisäosa vapaakirjaeläkkeessä

Jos TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke myönnetään vapaakirjana, vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa sisältyy vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkevapaakirjaan.

10.2.4 TEL-lisäeläketurvan tasa-arvoistamisesta johtuva takuueläke

Laki vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta tuli voimaan 1.12.1997. Laissa edellytettiin, että työnantajan työntekijöilleen järjestämät lakisääteistä eläketurvaa täydentävät eläkejärjestelyt oli muutettava lain voimaantulon jälkeen tasa-arvoisiksi siten, että eläketurvan ehdot ja muut etuudet olivat samat naisilla ja miehillä.

Tasa-arvoistamisen yhteydessä alemman eläkeiän valinneilla on oikeus takuueläkkeeseen, jos työsuhde päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen eläkeiän täyttämistä.

Takuueläke on ennen tasa-arvoistamista voimassa olleen eläkeiän mukainen, valittuun alempaan eläkeikään laskettu perus- ja lisäeläketurvan mukaisten vanhuuseläkkeiden yhteismäärä. Takuueläkkeen määrä tarkistetaan palkkakertoimella vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetken tasoon.

Kertamaksulla kustannettavan lisäeläkkeen määrä saadaan vähentämällä takuueläkkeen määrästä eläketapahtumahetkelle laskettu maksettava kokonaiseläkkeen määrä.

10.2.5 Vuoden 2005 uudistuksen kokonaiseläkettä täydentävä TEL-lisäeläke

Työnantaja saattoi vuoden 2005 eläkeuudistukseen liittyen sisällyttää vakuutuksen tiettyyn eläkeryhmään kuuluville työntekijöille mahdollisuuden vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla ostettavaan lisäeläkkeeseen. Lisäelä-

kettä voidaan ostaa, jos työntekijän kokonaiseläke muuten jää lisäeläketurvan taivoite-eläkkeen kiinnittämisen vuoksi vuoden 2004 lopussa voimassa olleessa vakuutusopimuksessa määriteltyä kokonaiseläketasoa pienemmäksi. Näin saattaa käydä, koska työntekijän eläkeuudistuksen jälkeiset ansiot eivät vaikuta lisäeläkkeen määrään.

Eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavan lisäeläkkeen määrä saadaan siten, että tulevan ajan ansiosta otetaan kokonaiseläkeprosentin osoittama osuus ja siitä vähennetään eläketapahtumahetkelle lasketun kokonaiseläkkeen määrä.

Eläketapahtumahetki on eläkkeellesiirtymistä edeltävän kuukauden viimeinen päivä. Laskettaessa kertamaksulla ostettavan eläkkeen määrää, kun vakuutus päätetään lain nojalla vuoden 2016 lopussa, käytetään eläketapahtumana hetkeä 31.12.2016.

Kokonaiseläkeprosentti on vuoden 2004 lopussa voimassa olleen vakuutusopimuksen mukaisesti lasketun kokonaiseläkkeen osuus mainittuna ajankohtana lasketusta eläkepalkasta. Kokonaiseläkkeen määrään ei kuitenkaan sisällytetä kansaneläkkeen pohjaosaa vastaavaa määrää. Kokonaiseläkeprosentti voidaan rajoittaa siten, että se on korkeintaan vakuutusopimuksen mukaisen rajoitusprosentin suuruinen.

Tulevan ajan ansio on TyEL:n mukainen tulevan ajan ansio eläketapahtumahetkellä siitä työsuhteesta, johon lisäeläketurva liittyy. Laskettaessa kertamaksulla ostettavan eläkkeen määrää, kun vakuutus päätetään lain nojalla vuoden 2016 lopussa, tulevan ajan ansio lasketaan viiden eläketapahtumaa edeltävän vuoden ansioiden perusteella eli vuosien 2011–2015 ansioiden perusteella.

Eläketapahtumahetkelle lasketun kokonaiseläkkeen määrässä otetaan huomioon ne eläkkeet, jotka otettiin huomioon vuoden 2004 lopussa voimassa olleen vakuutusopimuksen mukaisesti eläkettä rajoitettaessa. Kansaneläkkeen pohjaosaa vastaavaa määrää ei kuitenkaan oteta huomioon.

Kertamaksulla kustannettavaa lisäeläkettä laskettaessa TyEL:n mukaisessa eläkkeessä ei oteta huomioon elinaikakertoimesta aiheutuvaa pienennystä.

Jos työsuhdetietoihin tulee korjauksia, jotka vaikuttavat kertamaksulla kustannettavan lisäeläkkeen määrään, kertamaksulla kustannettavan lisäeläkkeen määrää voidaan korjata samoin edellytyksin kuin lisäeläketurvaan muutoinkin voidaan tehdä korjauksia.

10.2.6 Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen ja lisäeläketurvan vapaakirjaeläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi pääsääntöisesti iässä, jossa TyEL:n tai YEL:n mukainen eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Sääntö koskee TyEL:n mukaan myönnettyjä eläkkeitä sekä niitä TEL:n mukaan myönnettyjä eläkkeitä, joissa eläketapahtuma on vuonna 2006 eli ne ovat peruseläketurvan osalta vuoden 2005 säännöin myönnettyjä.

Poikkeuksena edellä mainittuun pääsääntöön lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi edelleen lisäeläketurvan eläkeiässä, jos kysymyksessä on

- osatyökyvyttömyyseläke ja lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläkeikä on 63 vuotta alempi
- työkyvyttömyyseläke, jonka eläkkeensaaja on täyttänyt 63 vuotta ennen 1.1.2014 ja lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläkeikä on 63 vuotta korkeampi.

Jos TEL-lisäeläketurva sisältää vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan ja työntekijälle myönnetään TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, lisäosa maksetaan työkyvyttömyyseläkkeen jälkeisessä vanhuuseläkkeessä. Lisäosa maksetaan vanhuuseläkkeessä silloinkin, kun lisäeläketurvan eläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi peruseläketurvan eläkeiässä, joka poikkeaa lisäeläketurvan eläkeiästä. (Ks. luku 10.2.3).

Lisäosa maksetaan tavoite-eläkkeen suuruisena ja se muunnetaan vastaamaan vanhuuseläkkeelle siirtymisikää siten kuin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksessa säädetään.

10.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen

10.3.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke

YEL-lisäeläketurvan vakuutukset ovat päättyneet lain nojalla viimeistään vuonna 2010. Yrittäjällä on kuitenkin edelleen oikeus YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen vanhuuseläkkeeseen YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täytettyään, jos lisäeläketurvan mukainen vakuutus on päättynyt aikaisintaan neljä kuukautta ennen eläkeiän täyttämistä. Kyseessä on tilanne, jossa YEL-lisäeläketurvan va-

kuutus on päättynyt aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä eikä yrittäjä ole hakenut eläkettä, vaan yrittäjätoiminta jatkuu edelleen.

Yrittäjällä on tällöin oikeus myös ennen vanhuuseläkkeen alkamista ansaittuun yksityisten alojen eläkelakien mukaiseen eläkkeeseen ja lisäeläketurvan mukaisiin vapaakirjaeläkkeisiin.

Julkisten alojen eläkelakien mukaiset vapaakirjaeläkkeet KuEL:n mukaisia vapaakirjoja lukuun ottamatta yrittäjä saa aikaisintaan 60 vuoden iässä. KuEL:n mukaiset vapaakirjaeläkkeet hän saa aikaisintaan 63 vuoden iässä.

10.3.2 Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke

Jos YEL-lisäeläketurvan mukaista vanhuuseläkettä ei voida myöntää lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, yrittäjällä on oikeus lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävään vanhuuseläkkeeseen. Oikeus vapaakirjaeläkkeeseen on samasta ajankohdasta, josta hänellä on oikeus YEL:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen.

10.3.3 Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke vakuuttamisen lopettamiseen liittyen

Jos yrittäjä lopetti YEL-lisäeläketurvan mukaisen vakuutuksen lain nojalla vuoden 2006 lopussa tai jatkettuaan vakuutusta lain nojalla lopetti vakuuttamisen ennen lisäedun eläkeiän täyttämistä, vakuutuksen lopettamiseen mennessä ansaitusta lisäeläkkeestä muodostettiin vapaakirja.

Yrittäjällä on oikeus saada edellä mainittu vapaakirja ja aiemmat yksityisten alojen eläkelakien mukaiset vapaakirjat sekä eläkkeen alkamiseen mennessä ansaitut eläkkeet lisäeläketurvassa vuoden 2006 lopussa voimassa olleessa eläkeiässä. Edellytyksenä tälle on, että yrittäjätoiminta päättyy aikaisintaan neljä kuukautta ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä. Vapaakirjat ja ansaitut eläkkeet muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää. Jatkuvaan yrittäjätoimintaan liittyvän YEL:n mukaisen eläkkeen yrittäjä saa aikaisintaan 60 vuoden iässä.

Julkisten alojen eläkelakien mukaiset vapaakirjaeläkkeet KuEL:n mukaisia vapaakirjoja lukuun ottamatta yrittäjä saa aikaisintaan 60 vuoden iässä. KuEL:n mukaiset vapaakirjaeläkkeet hän saa aikaisintaan 63 vuoden iässä.

10.4 YEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläkkeen määrä

Myönnettäessä lisäeläketurvan mukaista vanhuuseläkettä, lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ja vapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää (ks. liite 1). Jos peruseläketurvan mukainen vanhuuseläke alkaa ennen työeläkelaeissa säädettyä alinta vanhuuseläkeikää, myös peruseläketurvan mukainen vanhuuseläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuuseläkkeeseen ei sovelleta elinaikakerointia, toisin kuin tehdään peruseläketurvassa.

10.4.1 YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke

Jos yrittäjälle myönnetään YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke, lisäeläketurvan ansaittu eläke ja aiemmin muodostetut lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

10.4.2 Vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke

Jos YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävä vanhuuseläke alkaa 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, vanhuuseläke on lisäeläkevapaakirjojen suuruinen.

Jos vanhuuseläke alkaa muusta ajankohdasta kuin 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

10.4.3 YEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa

Määräaikainen lisäosa vapaakirjana

Jos YEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke myönnetään vapaakirjana, vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa sisältyy YEL-lisäeläketurvan mukaiseen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkevapaakirjaan.

Määräaikaisen lisäosan rajoittaminen

Jos yrittäjälle myönnetään YEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke YEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, YEL-lisäeläketurvan

ehtojen mukaisen vanhuuseläkkeen mukaisia määräaikaista lisäosia rajoitetaan. Lisäosan rajoittaminen tarkoittaa sitä, että YEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke ja YEL-lisäeläke voivat yhteensä olla korkeintaan samasta ajankohdasta alkavan YEL:n mukaisen ja YEL-lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen yhteenlaskettu määrä.

Määräaikaista lisäosia ei rajoiteta vapaakirjan perusteella maksettavassa YEL-lisäeläketurvan mukaisessa vanhuuseläkkeessä.

11 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen työkyvyttömyyseläke

11.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen

Työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänellä on oikeus TyEL:n mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

11.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke

Työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen edellyttäen, ettei hän ole täyttänyt lisäeläketurvan mukaista eläkeikää työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumahetkellä. Lisäksi edellytetään, että hänen kuulumisestaan mainitun lisäeläketurvan piiriin on työkyvyttömyyden alkaessa kulunut enintään neljä kuukautta.

Kun lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetetaan lain nojalla vuoden 2016 loppussa, työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos vakuutuksen päättymisestä on työkyvyttömyyden alkaessa kulunut enintään neljä kuukautta.

Useita eri lisäeläkejärjestelyjä

Jos työntekijä kuuluu työkyvyttömyyden alkaessa usean eri rekisteröidyn lisäeläkejärjestelyn piiriin ja niitä koskevien vakuutussopimusten mukaiset eläkeiät eroavat toisistaan, työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen kunkin eläkejärjestelyn osalta siihen liittyvän TEL-lisäeläketurvan vakuutussopimuksen mukaisesti.

11.1.2 Vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke

Jos TEL-lisäeläketurvan mukaista työkyvyttömyyseläkettä ei voida myöntää lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen.

11.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen määrä

11.2.1 TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke

Jos työntekijällä on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, työkyvyttömyyseläke on kiinnitetyn tavoite-eläkkeen suuruinen. Aiemmat lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan viimeisen lisäeläketurvajakson mukaista eläkeikää. TEL-lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen ei tehdä kertakorotusta.

Jos työntekijälle myönnetään TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke rinnakkaisista työsuhteista, joihin on liittynyt TEL-lisäeläkejärjestely, lisäeläkevapaakirjat muunnetaan vastaamaan näiden rinnakkaisten eläkejärjestelyjen korkeinta eläkeikää (ks. liite 1).

Viimeinen työsuhte useassa lisäeläkevakuutuksessa

Jos työntekijän viimeinen työsuhte on kuulunut useamman lisäeläkevakuutuksen piiriin, lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläke muunnetaan kunkin jakson osalta vastaamaan viimeisen jakson eläkeikää kunkin jakson päättymishetken muutokertoimilla.

11.2.2 Lisäeläkkeen karttumisen maksuvapautusajalta

Jos eläkkeensaaja saa lisäeläketurvan ehtojen mukaista työkyvyttömyyseläkettä, työnantajalta ei peritä työkyvyttömyyseläkkeen ajalta lisäeläketurvan mukaisia vakuutusmaksuja (maksuvapautusaika). Työkyvyttömyyseläkkeen ajalta maksuvapautusaikana karttuu kuitenkin uutta lisäeläkettä. Eläkettä karttuu eläketapahtumahetkestä eläkkeen päättymiskuukauden loppuun niiltä kuukausilta, joilta eläkkeensaajalla on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Eläkettä karttuu palkkakertoimella tarkistetun tavoite-eläkkeen ja ansaitun eläkkeen erotuksesta. Karttunut eläke rekisteröidään Eläketurvakeskuksen eläke-rekisteriin.

Vakuutetulla tai edunsaajilla on oikeus maksuvapautusajalta karttuneeseen eläkkeeseen, jos vakuutetulle tai hänen edunsaajilleen tulee myönnettäväksi uusi eläke uusin perustein.

11.2.3 Vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke

Työntekijälle TEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke on lisäeläkevapaakirjojen suuruinen. TEL-lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen ei tehdä kertakorotusta.

11.2.4 Osatyökyvyttömyyseläke

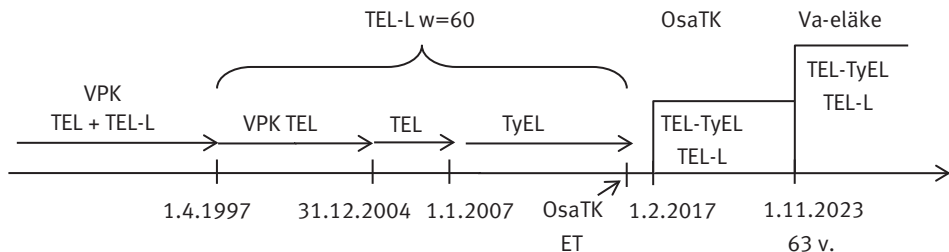
Osatyökyvyttömyyseläkkeen määrä on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

Esimerkki.

Osatyökyvyttömyyseläke, vapaakirjoja sekä jatkuva TyEL ja TEL-lisäeläketurva.

- Työntekijä (mies) on syntynyt 13.10.1960.
- Viimeinen työsuhde on alkanut 1.4.1997, siihen liittyy TEL-lisäeläketurva, jossa eläkeikä on 60 vuotta.
- Hänellä on aikaisempia lisäeläkevapaakirjoja ja oletuksena on, että vapaakirjoissa on jo indeksihyvistys mukana.
- Osatyökyvyttömyyseläketapahtuma on 8.1.2017 ja eläke alkaa 1.2.2017.
- Osatyökyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä 1.11.2023.
- Henkilön ikä eläketapahtumahetkellä on 56 vuotta 2 kuukautta.
- Elinaikakertoimen vähennys jätetään ottamatta huomioon peruseläketurvan eläkkeessä.
- Käytetyt arvioindeksit:

Vuosi	Työeläkeindeksi	Palkkakerroin
2017	2 546	1,386
2023	2 837	1,598

Tiedot karttuneesta eläkkeestä

- TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä 50,00 euroa/kk (w65) (ind.1791/vuosi 1997).
- TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä 20,00 euroa/kk (w65) (ind.1791/vuosi 1997).
- TEL-peruseläketurvan 2004-vapaakirjan määrä 900,00 euroa/kk (w65) (ind. 2151; pk.1,000/vuosi 2004).
- 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttuneen TEL-peruseläketurvan eläkkeen määrä 150,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,063/vuosi 2006).
- 1.1.2007 jälkeen karttuneen, TyEL:n mukaisen tulevan ajan sisältävän eläkkeen määrä 600,00 euroa/kk (w63–68) (pk.1,386/vuosi 2017).
- TEL-lisäeläketurvan tavoite-eläke jatkuvasta lisäturvasta 150 euroa/kk (w60) (pk.1,386/vuosi 2017).

Osatyökyvyttömyyseläke 1.2.2017 alkaen

- TEL-peruseläketurvan vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2017 tasoon:
 $50,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/1791 \times 1,386/1,000 = \mathbf{83,23 \text{ euroa/kk}}$.
- TEL-lisäeläketurvan vapaakirjan määrä indeksoidaan TEL-puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja siitä palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2017 tasoon:
 $20,00 \text{ euroa/kk} \times 2151/1791 \times 1,386 /1,000 = 33,29 \text{ euroa/kk}$.

Indeksoitu eläke muutetaan vastaamaan viimeisen lisäeläketurvan eläkeikää 60 vuotta:

$$33,29/1,32050 = \mathbf{25,21 \text{ euroa/kk.}}$$

C. TEL-peruseläketurvan 2004 vapaakirjan määrä tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2017 tasoon:

$$900,00 \times 1,386/1,000 = \mathbf{1\ 247,40 \text{ euroa/kk.}}$$

D. 1.1.2005–31.12.2006 ajalta karttunut TEL-perusturvan eläke tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden 2017 tasoon:

$$150,00 \times 1,386/1,063 = \mathbf{195,58 \text{ euroa/kk.}}$$

E. 1.1.2007 jälkeen karttunut TyEL-eläke = **600,00 euroa/kk.**

F. Jatkuvan TEL-lisäeläketurvan eläkeikää 60 vastaava tavoite-eläke on = **150,00 euroa/kk.**

Maksettava osatyökyvyttömyyseläke 1.2.2017 = $(83,23 + 25,21 + 1\ 247,40 + 195,58 + 600,00 + 150,00) \text{ euroa/kk} / 2 = 2\ 301,42/2 = \mathbf{1\ 150,71 \text{ euroa/kk.}}$

Vanhuuseläke 1.11.2023 alkaen

Koska eläketapahtuma on 2017, osatyökyvyttömyyseläke muuttuu sekä perus- että lisäeläketurvan vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä. Vanhuuseläkkeen määrä on kaksinkertainen osatyökyvyttömyyseläkkeen määrä.

Maksettava vanhuuseläke 63 vuoden iässä 1.11.2023 alkaen on $(2 \times 1\ 150,71 \text{ euroa/kk}) \times 2837/2546 = \mathbf{2\ 564,47 \text{ euroa/kk.}}$

11.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen

Yrittäjällä on oikeus vapaakirjana myönnettävään YEL-lisäeläketurvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänellä on oikeus YEL:n mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

11.4 YEL-lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen määrä

YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävä työkyvyttömyyseläke on lisäeläkevapaakirjojen yhteenlaskettu määrä. YEL-lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen ei tehdä kertakorotusta.

YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena ei ole enää mahdollista myöntää työkyvyttömyyseläkettä, koska vakuutuksia ei ole enää voimassa. Maksussa olevaan YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen eläkkeeseen ei tehdä kertakorotusta.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen määrä on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

12 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen perhe-eläke

12.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen, jos heillä on oikeus TyEL:n mukaiseen perhe-eläkkeeseen.

Entisellä puolisoilla ei kuitenkaan ole oikeutta lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen. Jos lisäeläketurvan ehtojen mukaan perhe-eläkeoikeus on vain edunjättäjän lapsilla, leskellä ei ole oikeutta perhe-eläkkeeseen.

12.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen perhe-eläke

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen perhe-eläkkeeseen, jos edunjättäjän kuulumisesta perhe-eläkkeen lisäeläketurvan piiriin on kulunut hänen kuollessaan enintään neljä kuukautta tai hän kuolee neljän kuukauden sisällä siitä, kun vakuutus on päätetty lain nojalla vuoden 2016 lopussa.

Perhe-eläke myönnetään TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena myös, jos edunjättäjä kuollessaan

- saa tai on oikeutettu saamaan TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaista vanhuuseläkettä ja vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä tai lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täytyessä
- saa tai on oikeutettu saamaan tai on saanut vanhuuseläkkeensä alkamiseen

asti TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaista työkyvyttömyyseläkettä ja työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumahetkellä

- saa tai on oikeutettu saamaan tai on saanut vanhuuseläkkeensä alkamiseen asti TyEL:n mukaista työkyvyttömyyseläkettä, jonka perusteena olevan työkyvyttömyyden alkaessa
- saa TyEL:n mukaista vanhuuseläkettä työkyvyttömyyseläkkeen sijaan sekä TEL-lisäeläketurvan mukaista vanhuuseläkettä ja vanhuuseläkkeen alkaessa

edunjättäjän kuulumisesta sellaisen lisäeläketurvan piiriin, joka sisältää perhe-eläkkeen, on kulunut enintään neljä kuukautta tai vakuutuksen päättämisestä lainojalla vuoden 2016 lopussa on kulunut enintään neljä kuukautta.

12.1.2 Vapaakirjana myönnettävä perhe-eläke

Jos perhe-eläkettä ei voida myöntää TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävään perhe-eläkkeeseen.

12.1.3 Perhe-eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset

Jos vakuutettu oli 1.1.2005 sellaisella vanhuus-, työkyvyttömyyseläkkeellä, johon työsuhteen ehtojen mukaan liittyvässä lisäeläketurvassa oli vakuutettuna perhe-eläkkeen ehtojen laajennukset, oikeudet laajennettuihin perhe-eläkkeen ehtoihin säilyvät tämän eläkkeen jälkeisessä perhe-eläkkeessä.

Samoin säilyvät oikeudet laajennettuihin perhe-eläkkeen saamisen ehtoihin vakuutetun jälkeen perhe-eläkkeessä, jos vakuutettu ei ollut 1.1.2005 eläkkeellä, mutta hän oli tuolloin täyttänyt sellaisen työsuhteen ehtojen mukaisen eläkeiän, johon liittyvässä lisäeläketurvassa hänellä oli vakuutettuna perhe-eläkkeen ehtojen laajennukset tai jos vakuutetulla tuolloin oli oikeus sellaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jossa eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luettiin eläketapahtumahetken ja eläkeiän täyttämisen välinen aika, ja johon liittyvässä lisäeläketurvassa hänellä oli vakuutettuna perhe-eläkkeen ehtojen laajennukset.

12.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrä

Leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrä saadaan perhe-eläkkeen perusteesta TyEL:n mukaista perhe-eläkettä vastaavalla tavalla.

Lisäeläketurvan ehtojen mukaisen perhe-eläkkeen peruste

Jos perhe-eläke myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, perhe-eläkkeen peruste on joko perhe-eläkkeen tavoite-eläkkeen tai ansaitun eläkkeen kaksinkertainen määrä.

Perhe-eläkkeen peruste on perhe-eläkkeen tavoite-eläkkeen kaksinkertainen määrä, jos edunjättäjä kuollessaan

- ei ollut eläkkeellä
- oli sellaisella osa-aikaeläkkeellä, johon liittyvässä osa-aikatyössä oli vakuutettuna määrällistä lisäeläkettä
- oli lisäeläketurvan ehtojen mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä tai sitä seuranneella vanhuuseläkkeellä
- oli lisäeläketurvan ehtojen mukaista työttömyyseläkettä seuranneella vanhuuseläkkeellä.

Perhe-eläkkeen peruste on ansaitun eläkkeen kaksinkertainen määrä, jos edunjättäjä oli kuollessaan vanhuuseläkkeellä tai hänellä oli kuollessaan oikeus vanhuuseläkkeeseen.

Aiemmin muodostetut lisäeläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden vapaakirjat lisätään perhe-eläkkeen perusteeseen.

Vapaakirjana myönnettävän perhe-eläkkeen peruste

Jos perhe-eläke myönnetään TEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana, perhe-eläkkeen peruste on lisäeläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden vapaakirjojen yhteenlaskettu määrä.

Perhe-eläkkeen peruste lasketaan perhe-eläkkeen suuruuden määrittämistä varten erikseen niistä lisäeläkejärjestelyistä, joissa edunsaajina ovat sekä leski että lapset ja erikseen niistä lisäeläkejärjestelyistä, joissa edunsaajina ovat pelkästään lapset.

12.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen, jos heillä on YEL:n mukaan oikeus perhe-eläkkeeseen.

Entisellä puolisollla ei kuitenkaan ole oikeutta lisäeläketurvan mukaiseen perhe-eläkkeeseen. Jos lisäeläketurvan ehtojen mukaan perhe-eläkeoikeus on vain edunjättäjän lapsilla, leskellä ei ole oikeutta perhe-eläkkeeseen.

12.3.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen perhe-eläke

Edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen perhe-eläkkeeseen edellyttäen, että edunjättäjä kuollessaan

- saa tai on oikeutettu saamaan YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaista vanhuuseläkettä ja vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä tai lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täytyessä
- saa tai on oikeutettu saamaan tai on saanut vanhuuseläkkeen alkamiseen asti YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä ja työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtumahetkellä
- saa tai on oikeutettu saamaan tai on saanut vanhuuseläkkeen alkamiseen asti YEL:n mukaista työkyvyttömyyseläkettä, jonka perusteena olevan työkyvyttömyyden alkaessa
- saa tai on oikeutettu saamaan tai on saanut vanhuuseläkkeen alkamiseen asti lisäeläketurvan piiriin kuuluneen yrittäjätoiminnan perusteella YEL:n mukaista työttömyyseläkettä, jossa eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan myös tulevan ajan eläkkeenosa tai tulevan ajan eläkkeenosa on lepävänä ja jota edeltävän 500 päivän päiväraajakson tai sitä välittömästi edeltävän omavastuuajan alkaessa

edunjättäjän kuulumisesta sellaisen lisäeläketurvan piiriin, joka sisältää perhe-eläkkeen, on kulunut enintään neljä kuukautta.

12.3.2 Vapaakirjana myönnettävä perhe-eläke

Jos perhe-eläkettä ei voida myöntää YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, edunjättäjän leskellä ja lapsilla on edunjättäjän kuoltua oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävään perhe-eläkkeeseen.

12.4 YEL-lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrä

Leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrä saadaan perhe-eläkkeen perusteesta YEL:n mukaista perhe-eläkettä vastaavalla tavalla.

Lisäeläketurvan ehtojen mukaisen perhe-eläkkeen peruste

Jos perhe-eläke myönnetään YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, perhe-eläkkeen peruste on

- perhe-eläkkeen ja perhe-eläkkeen lisäosien tavoite-eläkkeiden kaksinkertainen määrä
- lisäeläketurvan päättymishetken mennessä ansaitun perhe-eläkkeen ja perhe-eläkkeen lisäosien kaksinkertainen määrä.

Perhe-eläkkeen peruste on perhe-eläkkeen ja perhe-eläkkeen lisäosien tavoite-eläkkeiden kaksinkertainen määrä, jos edunjättäjä kuollessaan

- ei ollut eläkkeellä
- oli lisäeläketurvan ehtojen mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä tai sitä seuranneella vanhuuseläkkeellä
- oli lisäeläketurvan ehtojen mukaista työttömyyseläkettä seuranneella vanhuuseläkkeellä.

Perhe-eläkkeen lisäosia ei kuitenkaan makseta, jos edunjättäjä kuollessaan sai tai hänellä oli oikeus saada ennen YEL-lisäeläketurvan mukaista eläkeikää alkanutta perusturvan mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä tai niiden jälkeistä vanhuuseläkettä.

Perhe-eläkkeen peruste on lisäeläketurvan päättymishetken mennessä ansaitun perhe-eläkkeen ja perhe-eläkkeen lisäosien kaksinkertainen määrä, jos perhe-eläke myönnetään sellaisen edunjättäjän jälkeen, joka kuollessaan oli YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisella vanhuuseläkkeellä.

Aiemmin muodostetut lisäeläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden vapaakirjat lisätään perhe-eläkkeen perusteeseen.

Vapaakirjana myönnettävän perhe-eläkkeen peruste

Jos perhe-eläke myönnetään YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana, perhe-eläkkeen peruste on perhe-eläkkeen lisäeläkevapaakirjojen yhteenlaskettu määrä.

12.5 MYEL-lisäeläketurvan mukainen perhe-eläke

Jos edunjättäjä kuollessaan on MYEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisella vanhuuseläkkeellä, hänen edunsaajillaan on oikeus perhe-eläkkeeseen samoilla edellytyksillä kuin YEL-lisäeläketurvan perusteella on oikeus perhe-eläkkeeseen.

Perhe-eläkkeen määrä

Jos edunjättäjä kuollessaan on MYEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisella vanhuuseläkkeellä, leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrä lasketaan samalla tavalla kuin YEL-lisäeläketurvan perhe-eläkkeen määrää laskettaessa.

12.6 Työnantajavakuutuksen mukainen perhe-eläke

Työnantajavakuutuksen mukaisilla eläkkeillä tarkoitetaan eläkkeitä, jotka perustuvat TEL:n mukaista vähimmäisturvaa koskevaan eläkejärjestelyyn, johon työnantaja on sisällyttänyt itsensä järjestäessään eläketurvan työntekijöilleen. Järjestelyjä saatettiin tehdä ennen YEL:n voimaantuloa.

Jos edunjättäjä on ollut vakuutettuna työnantajavakuutuksen mukaisesti ja järjestely sisältää perhe-eläkkeen, edunjättäjän leskellä ja lapsilla on oikeus perhe-eläkkeeseen samoilla edellytyksillä kuin edunsaajilla on oikeus perhe-eläkkeeseen TEL-lisäeläketurvan perusteella.

Perhe-eläkkeen määrä

Työnantajavakuutuksen mukainen leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrä lasketaan samalla tavalla kuin TEL-lisäeläketurvan mukainen leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrä.

13 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen hautausavustus

13.1 Oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen

Jos TEL-lisäeläketurvassa on vakuutettu hautausavustusetuus, edunjättäjän omilla on oikeus TEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen samoilla edel-

lytyksillä, joilla edunsaajilla on oikeus perhe-eläkkeeseen. Omaisilla tarkoitetaan edunjättäjän puolisoa ja perintökaassa (40/1965) tarkoitettuja perillisiä. Jos omaisia ei ole, oikeus hautausavustukseen on sillä, joka on suorittanut edunjättäjän hautaamisesta aiheutuneet kustannukset.

13.1.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus

Edunjättäjän omaisilla on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen hautausavustukseen vastaavilla edellytyksillä, joilla omaisilla on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen perhe-eläkkeeseen edellyttäen lisäksi, että

- TEL-lisäeläketurva sisältää hautausavustuksen
- TEL-lisäeläketurvaa ei ole korvattu vapaamuotoisella ryhmäeläkevakuutuksella, johon sisältyy hautausavustus.

13.1.2 Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus

Jos hautausavustusta ei voida myöntää TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, edunjättäjän omaisilla on oikeus vapaakirjana myönnettävään TEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen.

13.1.3 Hautausavustus vakuuttamisen päättyessä lain nojalla vuoden 2016 lopussa

Edunjättäjän omaisilla on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen hautausavustukseen, jos edunjättäjä vakuutuksen päättämishetkellä vuoden 2016 lopussa on

- täyttänyt lisäeläketurvan vanhuuseläkeiän
- vanhuuseläkkeellä
- lisäeläketurvan ehtojen mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä.

Omaisilla on oikeus TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen hautausavustukseen myös, jos edunjättäjä hetken 31.12.2016 jälkeen neljän kuukauden sisällä

- täyttää lisäeläketurvan vanhuuseläkeiän
- siirtyy vanhuus- tai osa-aikaeläkkeelle
- tulee työkyvyttömäksi tai
- kuolee.

Edellytyksenä TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisen hautausavustuksen saamiseen on lisäksi, että TEL-lisäeläketurvaa ei ole korvattu vapaamuotoisella ryhmäeläkevakuutuksella, johon sisältyy hautausavustus.

13.2 TEL-lisäeläketurvan mukaisen hautausavustuksen määrä

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus

TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus myönnetään ansaitun etuuden suuruisena siitä työsuhteesta, josta edunjättäjä kuollessaan saa tai on oikeutettu saamaan TEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaista vanhuuseläkettä, peruseläketurvan mukaista vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä tai osa-aika-eläkettä. Muulloin hautausavustus myönnetään tavoitemäärän suuruisena.

Hautausavustukseen lisätään aiemmin muodostetut hautausavustuksen vapaakirjat.

Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus

TEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävä hautausavustus on hautausavustuksen vapaakirjojen yhteenlaskettu määrä.

Hautausavustuksen jakaminen

Hautausavustus jaetaan edunjättäjän perillisten kesken siten kuin perintökaaressa säädetään heidän oikeudestaan saada perintö. Siten jos hautausavustus on jaettava puolison ja rintaperillisten kesken, sekä puoliso että rintaperilliset saavat hautausavustuksesta puolet. Jos rintaperillisiä ei ole, hautausavustus maksetaan puolisolle. Jos puolisoa ei ole, hautausavustus maksetaan perillisille.

Jos perillisiä ei ole, hautausavustus maksetaan sille, joka on huolehtinut hautauskustannuksista.

13.3 Oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen

Edunjättäjän omaisilla on oikeus YEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen samoilla edellytyksillä, joilla edunsaajilla on oikeus perhe-eläkkeeseen edellyttäen, että hautausavustusetuus sisältyy YEL-lisäeläketurvaan. Hautaus-

avustuksen saajat voivat kuitenkin olla eri henkilöitä kuin perhe-eläkkeessä. Hautausavustuksen saajia ovat omaiset. Omaisilla tarkoitetaan edunjättäjän puolisoa ja perintökaaressa (40/1965) tarkoitettuja perillisiä. Jos omaisia ei ole, oikeus hautausavustukseen on sillä, joka on suorittanut edunjättäjän hautaamisesta aiheutuneet kustannukset.

13.3.1 Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus

Edunjättäjän omaisilla on oikeus YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen hautausavustukseen vastaavilla edellytyksillä, joilla edunsaajilla on oikeus YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaiseen perhe-eläkkeeseen. Edellytyksenä on lisäksi, että YEL-lisäeläketurva sisältää hautausavustuksen.

13.3.2 Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus

Jos hautausavustusta ei voida myöntää YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, edunjättäjän omaisilla on oikeus vapaakirjana myönnettävään YEL-lisäeläketurvan mukaiseen hautausavustukseen.

Hautausavustus myönnetään YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana.

13.4 YEL-lisäeläketurvan hautausavustuksen määrä

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus

YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen hautausavustus on tavoitemäärän suuruisen YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen tai niitä seuranneen vanhuuseläkkeen jälkeen ja ansaitun etuuden suuruisen vanhuuseläkkeen jälkeen. Tähän lisätään aiemmin muodostetut hautausavustuksen vapaakirjat.

Vapaakirjana myönnettävä hautausavustus

YEL-lisäeläketurvan mukaisena vapaakirjana myönnettävä hautausavustus on hautausavustuksen vapaakirjojen yhteenlaskettu määrä.

Hautausavustuksen jakaminen

Jos hautausavustus on jaettava edunjättäjän puolison ja rintaperillisten kesken, sekä puoliso että rintaperilliset saavat hautausavustuksesta puolet. Jos rintaperillisiä ei ole, hautausavustus maksetaan puolisolle. Jos puolisoa ei ole, hautausavustus maksetaan perillisille. Hautausavustus jaetaan perillisten kesken siten kuin perintökaareissa säädetään heidän oikeudestaan saada perintö.

Jos perillisiä ei ole, hautausavustus maksetaan sille, joka on huolehtinut hautauskustannuksista.

14 Eläke-etuudet, joiden yhteydessä ei makseta lisäeläketurvan mukaista eläkettä

Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa uutena eläkelajina tulee osittainen varhennettu vanhuuseläke. Lisäeläketurvan mukaista eläkettä ei makseta osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen yhteydessä.

Osa-aikaeläke

Lisäeläketurvan mukaista eläkettä ei makseta osa-aikaeläkkeen yhteydessä. Rekisteröityä lisäeläkettä ei myöskään oteta huomioon osa-aikaeläkkeen enimmäismäärää laskettaessa.

Osa-aikaeläkkeelle siirtymiseen mennessä karttuneesta rekisteröidystä lisäeläketurvasta muodostetaan vapaakirja. Osa-aikaeläkkeelle siirtyvä työntekijä voi säilyä määrällisen lisäeläketurvan piirissä, jos työnantaja vakuuttaa myös osa-aikaeläkkeellä olevat henkilöt. Tällöin hänelle karttuu lisäeläketurvan mukaista eläkettä myös osa-aikatyöstä.

Työuraeläke

Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa uutena eläkelajina tulee työuraeläke. Lisäeläketurvan mukaista eläkettä ei makseta työuraeläkkeen yhteydessä.

Kuntoutusetuudet

Lisäeläketurvan mukaista eläkettä ei makseta kuntoutusrahan, kuntoutuskorotuksen eikä kuntoutusavustuksen yhteydessä. Näiden etuuksien ajalta ei kartu lisäeläkettä.

15 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten etuuksien indeksointi

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisia maksussa olevia eläkkeitä korotetaan vuosittain työeläkeindeksillä vastaavasti kuten TyEL:n ja YEL:n mukaisia eläkkeitä.

Kiinnitetyt tavoite-eläkkeet ja hautausavustuksen tavoitemäärä tarkistetaan vuosittain palkkakertoimella.

15.1 Lisäeläketurvan mukaisen etuuden määrän tarkistaminen etuuden alkamisvuoden tasoon

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläke

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaiset vapaakirjat, ansaitut eläkkeet ja tavoite-eläkkeet tarkistetaan vakuutuksen päättymishetken tasosta eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Sen jälkeen ne muunnetaan muuntokertoimilla vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

Perhe-eläke

Jos edunjättäjä ei ollut kuollessaan eläkkeellä, lisäeläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden vapaakirjat, ansaitut eläkkeet ja tavoite-eläkkeet tarkistetaan perhe-eläkevakuutuksen päättymishetken tasosta palkkakertoimella perhe-eläkkeen alkamisvuoden tasoon.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan eläkkeellä, lisäeläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden vapaakirjat, ansaitut eläkkeet ja tavoite-eläkkeet tarkistetaan ensin edunjättäjän oman ensimmäisen eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Siitä eteenpäin ne tarkistetaan perhe-eläkkeen alkamisvuoden tasoon työeläkeindeksillä. Osa-aikaeläkkeen ajalta määrät tarkistetaan palkkakertoimella.

Hautausavustus

Jos edunjättäjä ei ollut kuollessaan eläkkeellä, hautausavustuksen vapaakirjat, ansaitut määrät ja tavoitemäärät tarkistetaan hautausavustuksen sisältävän vakuutuksen päättymishetken tasosta palkkakertoimella hautausavustuksen myöntövuoden tasoon.

Jos edunjättäjä kuollessaan oli eläkkeellä, hautausavustuksen vapaakirjat, ansaitut määrät ja tavoitemäärät tarkistetaan ensin edunjättäjän oman ensimmäisen eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Siitä eteenpäin ne tarkistetaan työeläkeindeksillä hautausavustuksen myöntövuoden tasoon. Osa-aikaeläkkeen ajalta hautausavustuksen määrät tarkistetaan palkkakertoimella.

Ennen vuotta 2004 muodostetut vapaakirjat ja etuudet

Ennen vuoden 2004 alkua muodostetut lisäeläkevapaakirjat, ansaitut etuudet ja tavoite-etuudet tarkistetaan eläkkeen tai hautausavustuksen laskemista varten ensin vuoden 2004 tasoon TEL-puoliväli-indeksillä. Siitä eteenpäin tarkistus tehdään kuten edellä vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden, perhe-eläkkeiden ja hautausavustuksen osalta on kuvattu.

Kun eläkettä lasketaan vuoden 2004 säännöin, tarkistus tehdään alle 65-vuotiaille käyttäen TEL-puoliväli-indeksiä ja 65 vuotta täyttäneille työeläkeindeksiä. Tarkistus vuodesta 2004 eteenpäin tehdään palkkakertoimella.

15.2 Indeksihyvitys TEL-lisäeläketurvassa

Vuoden 1994 alussa tehtiin indeksitason kertaluonteinen leikkaus. Tämä hyvitetään TEL-lisäeläketurvan, jatkovakuutuksen ja työnantajavakuutuksen mukaisille etuuksille. Hyvitys tehdään siten, että ennen vuoden 1996 alkua karttuneita lisäeläkkeitä ja muodostettuja vapaakirjoja korotetaan 1,3 prosentilla. (Ks. luku 6.3.)

16 Ensisijaisten etuuksien vähentäminen rekisteröidystä lisäeläkkeestä

Vähentäminen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeestä

Jos vanhuus- tai työkyvyttömyyseläketurvan lisäeläkettä saava henkilö saa lisäksi ensisijaista etuutta eli liikenne- ja tapaturmakorvausta (LITA-etuus), se vähennetään ensisi-

jaisesti peruseläkkeiden yhteismäärästä. Jos ensisijaisen etuuden määrä ylittää peruseläkkeiden yhteismäärän, ylittävä osa vähennetään lisäeläketurvan mukaisesta eläkkeestä.

Tarvittaessa lisäeläke muunnetaan ensin vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää ja LITA-etuuden vähentäminen tehdään muunnetusta eläkkeestä.

Vähentäminen perhe-eläkkeestä

Jos edunsaajalle myönnetään LITA-etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus, se vähennetään ensisijaisesti peruseläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden yhteismäärästä. Peruseläketurvan mukaiset perhe-eläkkeet otetaan huomioon ilman leskeneläkkeen vähentämistä. Jos ensisijaisen etuuden määrä ylittää peruseläketurvan mukaisten perhe-eläkkeiden määrän, ylittävä osa vähennetään lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen määrästä.

Ei vähennä hautausavustusta

LITA-etuus ei vähennä lisäeläketurvan perusteella maksettavaa hautausavustusta.

17 Rekisteröidyn lisäeläkkeen ratkaiseva eläkelaitos

Eläkkeenhakijan oikeuden rekisteröityyn lisäeläkkeeseen ratkaisee yleensä se eläkelaitos, joka ratkaisee peruseläketurvan mukaista eläkettä koskevan hakemuksen. Jos peruseläkettä koskevan hakemuksen ratkaisee vilmalaitos, se ratkaisee myös hakijan oikeuden rekisteröityyn lisäeläkkeeseen. Jos vilnamennettelyä ei sovelleta, ratkaisevia eläkelaitoksia voi olla useita. Tällöin hakijan oikeuden rekisteröityyn lisäeläkkeeseen ratkaisee yksityisten alojen ratkaiseva eläkelaitos, joka yleensä on lisäeläketurvan vakuuttanut eläkelaitos.

Jos eläkkeenhakijalle tulee myönnettäväksi rekisteröidyn lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläke ja vilmalaitokseksi määräytyy jokin muu kuin lisäeläketurvan vakuuttanut eläkelaitos, eläkelaitokset voivat sopia, että vilnamennettelyä ei noudateta tällaisessa tilanteessa, jos se on eläkehakemuksen käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaista.

Julkisten ja yksityisten alojen ratkaisevat eläkelaitokset voivat sopia, että vilnamennettelyä ei noudateta, jos vilmalaitokseksi määräytyy julkisten alojen eläkelaitos ja henkilöllä on TEL-lisäeläketurvassa alempi eläkeikä.

Ratkaisun oikeudesta hautausavustukseen tekee aina hautausavustuksen vakuuttanut eläkelaitos.

18 Rekisteröidyn lisäeläkkeen hakeminen

Eläkettä haetaan Eläketurvakeskuksen vahvistamalla hakemuslomakkeella.

Hakemuksen voi jättää eläkelaitokseen, Eläketurvakeskukseen, Kansaneläkelaitoksen toimistoon, eläkelaitoksen valtuuttamalle asiamiehelle tai eläkelaitoksen kanssa samaan konserniin tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvalla muulla vakuutusyhtiöllä.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen hakemiseksi ei tarvita omaa hakemuslomaketta, vaan se käsitellään automaattisesti peruseläketurvan mukaisen eläkkeen hakemisen yhteydessä.

Hautausavustuksen hakeminen

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaista hautausavustusta voi hakea joko perhe-eläkehakemuksella tai vapaamuotoisella hakemuksella. Jos samalla haetaan perhe-eläkettä, hautausavustukselle ei tarvita erillistä hakemusta.

19 Rekisteröidyn lisäeläkkeen hakemuksen käsittely

Eläkelaitos, joka käsittelee eläkkeensaajan peruseläketurvan mukaista eläkettä koskevan hakemuksen, käsittelee myös rekisteröityä lisäeläkettä koskevan hakemuksen.

19.1 Lisäeläkkeen myöntäminen

Lisäeläke myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukaisena

Jos lisäeläke myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukaisena, eläkkeen myöntämistä varten tarvittavat tiedot saadaan lisäeläketurvan vakuuttaneen eläkelaitok-

sen rekistereistä tai vakuutus sopimuksesta. Eläkkeen myöntämistä varten tarvitaan tiedot

- lisäeläketurvan henkilöpiiristä
- vakuutus sopimuksen sisältämistä etuuksista
- kiinnitetystä tavoite-eläkkeestä
- ansaitusta eläkkeestä
- vakuutus sopimukseen mahdollisesti liitetystä oikeudesta vanhuuseläkkeen eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettavaan lisäeläkkeeseen.

Yleensä vain lisäeläketurvan vakuuttanut eläkelaitos käsittelee lisäeläketurvan ehtojen mukaan myönnettäviä eläkkeitä.

Lisäeläke myönnetään vapaakirjana

Jos lisäeläke myönnetään vapaakirjana, eläkkeen laskemista varten tarvittavat tiedot saadaan työeläkejärjestelmän ansaintarekisteristä.

19.2 Päätös lisäeläkkeestä

Eläkelaitos, joka antaa päätöksen eläkkeensaajan peruseläketurvan mukaisesta eläkkeestä, antaa samalla päätöksen myös lisäeläkkeestä. Hakemukseen annetaan vain yksi valituskelpoinen päätös, joka sisältää päätöksen sekä perus- että lisäeläketurvan mukaisista eläkkeistä. Hakijalla on oikeus hakea muutosta lisäeläkkeeseen samalla tavalla kuin peruseläketurvan mukaiseen eläkkeeseen.

Jos eläkkeeseen ei sovelleta vilmaperiaatetta, yksityisten alojen viimeinen eläkelaitos antaa päätöksen lisäeläkkeestä.

19.3 Lisäeläkkeen alkaminen

Lisäeläketurvan mukainen eläke alkaa samasta ajankohdasta kuin se peruseläketurvan mukainen eläke, jonka yhteydessä lisäeläkettä maksetaan.

Vanhuuseläkkeen alkaminen edellyttää, että se työsuhde, johon lisäeläketurvan mukainen vakuutus liittyy, on päättynyt.

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen alkamista edeltää pääsääntöisesti sairauspäivärahan ensisijaisuusaika.

Perhe-eläke alkaa edunjättäjän kuolemaa seuraavan kuukauden alusta.

20 Rekisteröidyn lisäeläkkeen maksaminen

Rekisteröity lisäeläke maksetaan vain muun työeläkkeen ohessa. Eläkkeen maksamisessa noudatetaan soveltuvin osin TyEL:n ja YEL:n säännöksiä.

Jos eläkkeen maksu viivästyy, eläkelaitos maksaa eläkkeen korotettuna korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetulla viivästyskorolla siten kuin TyEL:ssä ja YEL:ssä säädetään.

Hautausavustuksen maksaminen

Hautausavustus maksetaan vakuutetun kuoltua hänen omaisilleen tai ellei omaisia ole, sille, joka on huolehtinut hautauskustannuksista. Omaisilla tarkoitetaan edunjättäjän puolisoa ja perintökaaressa (40/1965) tarkoitettuja perillisiä. Hautausavustus jaetaan omaisten kesken vakuutusehtojen mukaisesti.

20.1 Vanhuuseläkkeen määräaikaisen lisäosan maksaminen

20.1.1 TEL-lisäeläketurva

Jos TEL-lisäeläketurvan mukainen vanhuuseläke alkaa 63 vuoden iässä tai myöhemmin, vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa maksetaan muunnettuna elinikäiseksi vanhuuseläkkeeksi. Eläkkeenhakijan pyynnöstä eläke voidaan maksaa myös iässä 65 päättyvänä vanhuuseläkkeen määräaikaisena lisäosana.

Jos TEL-lisäeläketurvan vanhuuseläke alkaa ennen 63 vuoden ikää, vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa maksetaan iässä 65 päättyvänä määräaikaisena lisäeläkkeenä. Eläkkeenhakijan pyynnöstä vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa voidaan maksaa myös elinikäisenä vanhuuseläkkeenä.

20.1.2 YEL-lisäeläketurva

Jos yrittäjälle myönnetään YEL-lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke, vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa maksetaan elinikäisenä.

Eläkkeenhakijan pyynnöstä määräaikainen lisäosa voidaan maksaa myös eläkkeen alkamisesta 60 vuoden ikään saakka, jolloin lykkäyskorotus maksetaan kuitenkin elinikäisenä.

21 Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako

Eläketurvakeskus tekee vuosittain kustannustenjakoselvittelyn kalenterivuonna maksetuista eläkkeistä eläkelaitosten kesken. Selvittely tehdään eläkkeiden maksuvuotta seuraavana kalenterivuonna eläkelaitosten Eläketurvakeskukselle antamien tietojen perusteella.

21.1 TEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako

TEL-lisäeläketurvan mukainen etuus jaetaan rahastoituun osaan ja tasausosaan. Eläkkeen rahastoitu osa on ennakoon rahastoitu ja se on vakuuttaneen eläkelaitoksen vastuulla. Tasausosa on rahastoidun osan ylittävä osa eläkkeensaajalle maksettavasta eläkkeestä. Tasausosa eli yhteisesti kustannettava osa on TyEL-, MEL- ja TEL-lisäeläketurvan yhteisen tasausjärjestelmän vastuulla. Lisäeläketurva osallistuu tasausjärjestelmän kautta omalla osuudellaan maksettujen eläkkeiden tasausosien kustantamiseen.

Maksettava eläke jaetaan osiin kustannustenjakoa varten eläketapahtumahetken tasoisena. Jos ensisijaisten etuuksien vähentäminen on pienentänyt maksettavaa lisäeläketurvan eläkettä, pienennys vähentää ensisijaisesti eläkkeen tasausosaa ja sen jälkeen eläkkeen rahastoitua osaa.

Eläkevastuun laskennassa käytetty rahastokorko alennettiin lisäeläketurvan osalta vuoden 1998 alusta alkaen viidestä prosentista kolmeen prosenttiin. Tämän vuoksi ennen koron muutosta karttunutta eläkkeen rahastoitua osaa pienennettiin siten, että rahastoidun osan pääoma-arvo säilyi ennallaan. (Ks. luku 6.6.)

Vanhuuseläkkeen kustannustenjako

Lisäeläketurvan vakuuttaneen eläkelaitoksen vastuulla oleva osa vanhuuseläkkeestä on lisäeläkevakuutuksen voimassaoloaikana karttunut rahastoitu osa. Rahastoitu osa muunnetaan eläkkeellesiirtymishetken tasoon samoilla muuntoker-toimilla kuin eläkkeensaajalle maksettava eläke.

Eläketapahtumahetkellä kertamaksulla kustannettava vanhuuseläke on alkaes-saan kokonaan rahastoitua osaa.

Työkyvyttömyyseläkkeen kustannustenjako

Lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa sisältää karttuneen rahastoidun osan ja lisäeläketurvan päättymishetkestä eläketapahtumahetken tasoon indeksoidun riskimaksulla kustannettavan eläkeosan. Riskimaksulla kustannettava eläkeosa lasketaan tavoite-eläkkeen ja ansaitun eläkkeen erotuksena.

Jos työkyvyttömyyseläke myönnetään vapaakirjana, sen rahastoitu osa on viimeisen lisäeläketurvan eläkejärjestelyn vakuutus sopimuksen mukaiseen eläkeikään muunnettu karttunut rahastoitu osa.

Rahastoitu osa muunnetaan eläkeiän tasoon samoilla muuntokertoimilla kuin eläkkeensaajalle maksettava eläke.

Perhe-eläkkeen kustannustenjako

Lisäeläketurvan perhe-eläkkeen rahastoitu osa sisältää karttuneen rahastoidun osan ja perhe-eläkkeen alkamishetkestä eläketapahtumahetken tasoon indeksoidun riskimaksulla kustannettavan eläkeosan.

Perhe-eläkkeessä on rahastoitua osaa vain silloin, jos leski on edunsaajana. Rahastoitu osa on lesken eläkkeen rahastoitu osa laskettuna siten kuin leski olisi yksin edunsaajana.

Hautausavustuksen kustannustenjako

Jos työntekijä kuuluu kuollessaan lisäeläketurvan piiriin tai kuolee saadessaan tai ollessaan oikeutettu saamaan lisäeläketurvan ehtojen mukaista lisäeläketurvan työkyvyttömyyseläkettä, eläketapahtumahetken tasoon indeksoitu hautausavustus on kokonaan lisäeläketurvan vakuuttaneen eläkelaitoksen vastuulla.

Muussa tapauksessa hautausavustuksen rahastoitu osa on lisäeläketurvan voimassaoloaikana karttunut rahastoitu eläke. Kun työntekijä jää osa-aikaeläkkeelle tai vanhuuseläkkeelle, hautausavustus rahastoidaan täyteen eläkkeellejäämishetken tasossa. Kun hautausavustus maksetaan omaisille, ansaittu hautausavustus korotetaan palkkakertoimella maksuhetken tasoon. Nämä indeksikorotukset ovat hautausavustuksen yhteisesti kustannettavaa osaa.

Jos työntekijä kuolee saadessaan työkyvyttömyyseläkettä, eläketapahtumahetkenä pidetään edunjättäjän eläkkeen eläketapahtumahetkeä.

Kustannustenjako vuoden 2017 alusta alkaen

Kaikki TEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ja etuudet ovat TyEL:n ja MEL:n mukaista eläketurvaa vakuuttavien eläkelaitosten yhteisesti kustannettavia (ks. luku 8.5).

TEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneet eläkelaitokset

TEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneiden eläkelaitosten maksamat TEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ovat eläkelaitoksen saatavaa TyEL-MEL-VILMA-selvitelystä³.

TEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneet eläkelaitokset osallistuvat vuosittain TyEL:n ja MEL:n mukaista eläketurvaa vakuuttavien eläkelaitosten yhteisesti kustannettavien etuuksien aiheuttaman menon kustantamiseen TyEL 166 §:ssä tarkoitettujen laskuperusteiden mukaisella osuudella siten kuin TyEL 179 §:n 4 momentin nojalla annetussa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksessa tarkemmin säädetään.

Eläkelaitokset, jotka eivät ole vakuuttaneet TEL-lisäeläketurvaa

Niiden eläkelaitosten, jotka eivät ole vakuuttaneet TEL-lisäeläketurvaa, maksamat TEL-lisäeläkkeet ovat eläkelaitoksen saatavaa TyEL-MEL-VILMA-selvitelystä. Nämä eläkelaitokset eivät osallistu TEL-lisäeläketurvan kustantamiseen.

21.2 YEL-lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden kustannustenjako

Kaikki YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ovat YEL:iä vakuuttavien eläkelaitosten yhteisesti kustannettavia.

YEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneet eläkelaitokset

Kaikki YEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneen eläkelaitoksen vuosittain maksamat YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet kustannetaan kyseisen eläkelaitoksen

³ TyEL-MEL-VILMA-eläkeselvittely tehdään Eläketurvakeskuksessa vuosittain. Eläkeselvittelyssä jaetaan vuoden aikana maksettu tasattava eli yhteisesti kustannettava eläkemeno TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken. Samalla eläkelaitokset perivät vilmaperiaatteen mukaisesti toistensa puolesta maksamansa eläkeosat vastuulaitoksilta.

YEL-lisäeläketurvan tasausvastuusta niin kauan kuin sitä riittää. Kun YEL-lisäeläketurvan tasausvastuu on käytetty loppuun, YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet ovat eläkelaitoksen saatavaa YEL-eläkkeiden kustannustenjaosta.

Eläkelaitokset, jotka eivät ole vakuuttaneet YEL-lisäeläketurvaa

Niiden eläkelaitosten, jotka eivät ole vakuuttaneet YEL-lisäeläketurvaa, maksamat YEL-lisäeläkkeet ovat saatavaa YEL-eläkkeiden kustannustenjaosta. Näillä eläkelaitoksilla ei ole YEL-lisäeläketurvan tasausvastuuta.

LIITE 1

Rekisteröidyn lisäeläkkeen muuntaminen

Lisäturvan mukaisten eläkkeiden muuntaminen

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen eläkeikä voi poiketa alkuperäisestä lakisääteisestä 65 vuoden eläkeiästä, mutta se ei kuitenkaan voi olla 55 vuotta alempi. Yleisin lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on 65 vuotta ja yleisimpiä tästä poikkeavia eläkeikäjä ovat eläkeiät 63 ja 60.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen eläke karttuu vastaten lisäeläketurvan mukaista eläkeikää. Tämä tarkoittaa sitä, että karttunut lisäeläke voidaan maksaa eläkkeensaajalle sellaisenaan kyseisestä, lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä. Jos työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle muusta iästä, karttunut lisäeläke on muunnettava vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää.

Lisäeläketurvan erilaisista eläkeistä johtuen on useita tilanteita, joissa lisäeläketurvan mukaiset vapaakirjat ja ansaitut eläkkeet muunnetaan vastaamaan tiettyä eläkeikää. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi

- vapaakirjan muodostaminen, jos lisäeläketurvan eläkeikä poikkeaa 65 vuodesta
- siirtyminen vanhuuseläkkeelle muussa kuin lisäeläketurvan mukaisessa eläkeiässä
- lisäeläketurvan ehtojen mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen
- vapaakirjan muodostaminen tai eläkkeen myöntäminen sellaisen lisäeläketurvan perusteella, johon on sisältynyt useita vakuutusjaksoja, joissa on ollut vakuutettuna eri eläkeikäjä.

Peruseläketurvan mukaisten eläkkeiden muuntaminen

Vuoteen 2005 saakka työsuhteeseen liittyvän TEL-lisäeläketurvan mukainen eläkeikä vakuutettiin aina myös TEL-peruseläketurvassa. Peruseläketurva karttui vakuutettua eläkeikäjä vastaten ja karttunut eläke muunnettiin tarvittaessa vastaamaan eläkkeelle siirtymisikäjä tai vapaakirjaa muodostettaessa vastaamaan 65 vuoden ikää.

Lisäeläketurvan mukaisten eläkekien vakuuttaminen peruseläketurvassa lopetettiin lain nojalla vuoden 2004 lopussa. Siihen mennessä karttuneesta, lisäelä-

keturvan eläkeikää vastaavasta peruseläketurvan mukaisesta eläkkeestä muodostettiin 65 vuoden eläkeikää vastaava vapaakirja, jonka työntekijä saa sellaisenaan 63–68 vuoden iässä.

Lisäeläketurvan alemmat eläkeiät on suojattu vuosien 2005–2017 lainmuutosten siirtymäsäännöksillä tietyin edellytyksin. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijällä on edelleen oikeus tietyin ehdoin saada myös peruseläketurvan mukaiset vanhuuseläkkeensä lisäeläketurvan mukaisessa alemmassa eläkeiässä. Peruseläketurvan mukaisen eläkkeen muunto vastaamaan eläkkeelle siirtymiskäytäntöä tehdään sosiaali- ja terveysministeriön antaman asetuksen (1413/2006) mukaisilla kertoimilla. Vuodesta 2017 alkaen muunto tehdään käyttäen TyEL:n mukaista 0,4 prosentin kuukausikohtaista varhennusta.

Lisäeläketurvan mukaiset muuntokertoimet

Lisäeläkkeen muunto vastaamaan tiettyä eläkeikää tehdään jakamalla tai kertomalla lisäeläkkeen määrä kyseistä tilannetta varten määritellyllä muuntokertoimella. Kertoimet on määritelty ja niiden arvot on laskettu vakuutusmatemaattisesti siten, että eläkettä muunnettaessa eläkkeen pääoma-arvo¹ säilyy ennallaan.

Eläkelaitosten useimmin tarvitsemien muuntokertoimien arvot on laskettu ja julkaistu Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa (www.tyoelakelakipalvelu.fi/Etuudet/Rekisteröity_lisaeläketurva) vuodesta 2005 alkaen. Palvelussa olevat kertoimet on laskettu Eläketurvakeskuksessa ja ne on tarkistettu eläkelaitoksissa.

Muuntokertoimien kaavoissa esiintyvät suureet \bar{N}_w ja D_x ovat TEL:n mukaisen vakuutuksen yleisperusteiden [25] mukaiset suureet, joihin tehdään ikäsiirrot b_2 .

$\bar{A}_{[x]:w}(S)$ on työkyvyttömyyseläkkeen pääoma-arvokerroin, jonka laskennassa erikoisvakioilla (b3)–(b8) on kulloinkin voimassa olevien laskuperusteiden mukaiset arvot. [32] ja [34].

TEL-lisäeläkevakuutuksen ikäsiirrot b_2 :

	Nainen	Mies
ennen 1.1.1972	-6	0
1.1.1972–31.12.1982	-7	0
1.1.1983–31.12.1986	-9	-2
1.1.1987–31.12.1997	-12	-3
1.1.1998–31.12.2002	-14	-6
1.1.2003–31.12.2007	-15	-8
1.1.2008 alkaen	-9	-2

¹ Pääoma-arvo on kuolevuus-, korko- ja muut tekijät huomioiden määritetty vastaisuudessa odotettavissa olevien menojen keskimääräinen laskennallinen summa. [5].

YEL-lisäeläkevakuutuksen ikäsiirrot b_2 :

	Nainen	Mies
ennen 31.12.1971	-6	0
31.12.1971–	-7	0
31.12.1983–	-9	-2
31.12.1986–31.12.2006	-12	-3
1.1.2007–31.12.2007	-15	-8
1.1.2008 alkaen	-9	-2

Lisäeläketurvan mukaisten muutokertoimien laskentakaavoja

Seuraavassa on kirjoitettu auki useimmin tarvittavien muutokertoimien laskentakaavoja. Kaavat vastaavat niiden kertoimien arvoja, jotka on laskettu Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalveluun.

Rekisteröidyn lisäeläkkeen muuntaminen vapaakirjaa muodostettaessa

Jos lisäeläkejärjestelyn eläkeikä on 65 vuotta alempi, ansaittu eläke muunnetaan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen vapaakirjaa muodostettaessa 65 vuoden eläkeikää vastaavaksi kertomalla se seuraavan kaavan mukaisella kertoimella

$$(1.1) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{[x]+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]:w}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]+1:w}(S) \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{[x]+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]:65}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]+1:65}(S) \right\}},$$

missä

w = työsuhteeseen liittyvän lisäeläketurvan eläkeikä

x = työntekijän ikä täysinä vuosina lisäeläketurvan päättyessä

p = työntekijän täysinä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina lisäeläketurvan päättyessä.

Jos työsuhteeseen, johon lisäeläketurva liittyy, on kuulunut eläkelaitoksen vaihtumisen vuoksi useamman vakuutuksen piiriin ja yhdessä tai useammassa vakuutuksessa eläkeikä on ollut 65 vuotta alempi, vapaakirja muodostetaan laskemalla yhteen vakuutusten 65 vuoden ikää vastaavat ansaitut eläkkeet. Kunkin vakuutuk-

sen osalta karttunut eläke muunnetaan 65 vuoden ikää vastaavaksi kyseisen vakuutuksen päättymishetkellä voimassa olevilla muuntokertoimilla.

TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen lykkääminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke eläkeiän täyttämisen jälkeen tai lisäeläketurvan mukainen vapaakirjaeläke 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen, lisäeläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää jakamalla eläke lykkäyskertoimella.

TEL-lisäeläketurvan mukainen lykkäyskerroin lasketaan kaavalla

$$(1.2) \quad \frac{1}{(1-p/12)\frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]}} + (p/12)\frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]+1}}},$$

missä

w = lisäeläketurvan eläkeikä (vapaakirjaeläkkeessä 65)

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrää muunnettaessa käytetään koko lykkäysajalle eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevaa kerrointa. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–65 eläkkeellesiirtymisiän x arvoille 84 ikävuoteen saakka.

TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen varhentaminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä, lisäeläketurvan mukainen vapaakirjaeläke ennen 65 vuoden iän täyttämistä tai heti alkava vanhuuseläke, lisäeläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää jakamalla eläke varhennuskertoimella.

TEL-lisäeläketurvan mukainen varhennuskerroin lasketaan kaavalla

$$(1.3) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{|x|}}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{|x|+1}}{D_{|x|+1}} \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:w}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:w}(S) \right\}},$$

missä

$$\bar{A}_{|x|:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 63 \text{ ja } \bar{A}_{|x|+1:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 62$$

w = lisäeläketurvan eläkeikä (vapaakirjaeläkkeessä 65)

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 56–65.

TEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen muuntaminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, lisäeläketurvan mukainen, 65 vuoden eläkeikää vastaava vapaakirja muunnetaan vastaamaan viimeisen lisäeläketurvan mukaista, 65 vuoden iästä poikkeavaa eläkeikää jakamalla eläke muuntokertoimella.

TEL-lisäeläketurvan mukainen muuntokerroin lasketaan kaavalla

$$(1.4) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:w}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:w}(S) \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:65}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:65}(S) \right\}},$$

missä

$$\bar{A}_{|x|:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 63 \text{ ja } \bar{A}_{|x|+1:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 62$$

w = viimeisen työsuhteeseen liittyvän lisäeläketurvan eläkeikä

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina työkyvyttömyyseläkkeen eläketapah-tumahetkellä

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina työkyvyttö-myyseläkkeen eläketapahtumahetkellä.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläketapahtumahetkellä voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläketapahtumahetkellä sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–64.

YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen lykkääminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke eläkeiän täyttämisen jälkeen tai lisäeläketurvan mukainen vapaakirjaeläke 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen, lisäeläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää kertomalla eläke lykkäyskertoimella.

YEL-lisäeläketurvan mukainen lykkäyskerroin lasketaan kaavalla

$$(1.5) \quad (1 - p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]+1}},$$

missä

w = lisäeläketurvan eläkeikä (vapaakirjaeläkkeessä 65)

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrää muunnettaessa käytetään koko lykkäysajalle eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevaa kerrointa. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–65 eläkkeellesiirtymisiän x arvoille 84 ikävuoteen saakka.

YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen varhentaminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke ennen lisäeläketurvan mukaisen eläkeiän täyttämistä, lisäeläketurvan mukainen vapaakirjaeläke ennen 65 vuoden iän täyttämistä tai heti alkava vanhuuselä-

ke, lisäeläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää kertomalla eläke varhennuskertoimella.

YEL-lisäeläketurvan mukainen varhennuskerroin lasketaan kaavalla

$$(1.6) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:w}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:w}(S) \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{|x|}}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{|x|+1}}{D_{|x|+1}} \right\}},$$

missä

$$\bar{A}_{|x|:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 63 \text{ ja } \bar{A}_{|x|+1:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 62$$

w = lisäeläketurvan eläkeikä (vapaakirjaeläkkeessä 65)

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta. Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 56–65.

YEL-lisäeläketurvan mukaisen eläkkeen muuntaminen

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään lisäeläketurvan ehtojen mukainen työkyvyttömyyseläke, lisäeläketurvan mukainen, 65 vuoden eläkeikää vastaava vapaakirja muunnetaan vastaamaan viimeisen lisäeläketurvan mukaista, 65 vuoden iästä poikkeavaa eläkeikää kertomalla eläke muuntokertoimella.

YEL-lisäeläketurvan mukainen muuntokerroin lasketaan kaavalla

$$(1.7) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:65}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:65}(S) \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{D_{|x|+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|:w}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{|x|+1:w}(S) \right\}},$$

missä

$$\bar{A}_{|x|:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 63 \text{ ja } \bar{A}_{|x|+1:w}(S) = 0, \text{ kun } x \geq 62$$

w = viimeiseen työsuhteeseen liittyvän lisäeläketurvan eläkeikä

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina työkyvyttömyyseläkkeen eläketapah- tumahetkellä

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina työkyvyttö-myyseläkkeen eläketapahtumahetkellä.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläketapahtumahetkellä voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläketapahtumahetkellä sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–64.

TEL-lisäeläketurvan mukaisen määräaikaisen lisäosan muuntaminen

Eläkkeenhakijalle voidaan myöntää vanhuuseläke lisäeläketurvan eläkeiän täyttämisen jälkeen, mutta kuitenkin ennen 65 vuoden iän täyttämistä. Silloin määräaikaisena maksettavan lisäosan lisäksi elinikäiseksi muunnetun lisäosan kuukausimäärä saadaan kertomalla lisäeläketurvan eläkeikää vastaavan määräaikaisen lisäosan kuukausimäärä alla olevan kaavan mukaisella muuntokertoimella.

Kerroin lasketaan kaavalla

$$(1.8) \quad \left\{ (1 - p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{|x|+1}} \right\} - 1.$$

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään vanhuuseläke 65 vuoden iässä tai sen jälkeen, elinikäiseksi muunnetun lisäosan kuukausimäärä saadaan kertomalla lisäeläketurvan eläkeikää vastaavan määräaikaisen lisäosan kuukausimäärä alla olevan kaavan mukaisella muuntokertoimella.

Kerroin lasketaan kaavalla

$$(1.9) \quad \left\{ (1 - p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{65}}{\bar{N}_{|x|}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{65}}{\bar{N}_{|x|+1}} \right\}.$$

Kaavoissa

w = lisäeläketurvan eläkeikä

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–64.

TEL-lisäeläketurvan mukaisen määräaikaisen lisäosan muuntaminen vapaakirjaa muodostettaessa

Lisäeläkkeestä muodostetaan vakuutuksen päättyessä vapaakirja. Määräaikaisen lisäosan 65 vuoden ikää vastaava työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkevapaakirjan määrä saadaan kertomalla TEL-lisäeläketurvan mukaista eläkeikää vastaava määräaikainen lisäosa alla olevan kaavan mukaisella kertoimella.

Kerroin lasketaan kaavalla

$$(1.10) \quad \frac{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{65}}{D_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{65}}{D_{[x]+1}} \right\}}{\left\{ (1-p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_{65}}{D_{[x]+1}} \right\} + \left\{ (1-p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]:65}(S) + (p/12) {}_{(e)}\bar{A}_{[x]+1:65}(S) \right\}}$$

missä

w = lisäeläketurvan eläkeikä

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina lisäeläketurvan päättymistä edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina lisäeläketurvan päättymistä edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan lisäeläketurvan päättymishetkellä voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella lisäeläketurvan päättymistä edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–64.

YEL-lisäeläketurvan mukaisen määräaikaisen lisäosan muuntaminen

YEL:n mukaisilla lisäeläkejärjestelyillä on aina pitänyt vakuuttaa vanhuuseläkkeen määräaikainen lisäosa, jos lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on ollut 60 vuotta alempi. Kyseistä lisäosaa maksetaan lisäeläketurvan mukaisesta eläkeiästä 60 vuoden ikään saakka. Määräaikaisella lisäosalla korvataan peruseläketurvan mukaista eläkettä, joka voidaan myöntää yrittäjälle vasta 60 vuoden iästä.

Jos yrittäjä siirtyy vanhuuseläkkeelle eläkeiän täyttämisen jälkeen, mutta ennen 60 vuoden ikää, osa määräaikaisesta lisäosasta muunnetaan elinikäiseksi vanhuuseläkkeeksi. Jos eläke myönnetään 60 vuoden iässä tai sen jälkeen, koko lisäosa muunnetaan elinikäiseksi vanhuuseläkkeeksi. Jos eläkkeenhakijalle myönnetään vanhuuseläke lisäeläketurvan eläkeiän täyttämisen jälkeen, mutta kuitenkin ennen 60 vuoden iän täyttämistä, määräaikaisena maksettavan lisäosan lisäksi elinikäiseksi muunnetun lisäosan kuukausimäärä saadaan kertomalla lisäeläketurvan eläkeikää vastaavan määräaikaisen lisäosan kuukausimäärä alla olevan kaavan mukaisella muuntokertoimella.

Kerroin lasketaan kaavalla

$$(1.11) \quad \left\{ (1 - p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w}{\bar{N}_{[x]+1}} \right\} - 1.$$

Jos eläkkeenhakijalle myönnetään vanhuuseläke 65 vuoden iässä tai sen jälkeen, elinikäiseksi muunnetun lisäosan kuukausimäärä saadaan kertomalla lisäeläketurvan eläkeikää vastaavan lisäosan kuukausimäärä alla olevan kaavan mukaisella muuntokertoimella.

Kerroin lasketaan kaavalla

$$(1.12) \quad \left\{ (1 - p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{60}}{\bar{N}_{[x]}} + (p/12) \frac{\bar{N}_w - \bar{N}_{60}}{\bar{N}_{[x]+1}} \right\}.$$

Kaavoissa

w = lisäeläketurvan eläkeikä

x = eläkkeenhakijan ikä täysinä vuosina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa

p = eläkkeenhakijan täysiä vuosia ylittävä ikä täysinä kuukausina vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa.

Lisäeläkkeen määrä muunnetaan eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa voimassa olevalla kertoimella. Kertoimen tulee vastata eläkkeensaajan ikää kuukauden tarkkuudella eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa sekä eläkkeensaajan sukupuolta.

Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa on julkaistu kertoimien arvot miehille ja naisille eläkei'illä 55–59.

Työsuhteeseen liittyvä lisäeläkejärjestely sisältää useita vakuutusjaksoja

Jos lisäeläkejärjestely on kuulunut useamman vakuutuksen piiriin ja yhdessä tai useammassa vakuutuksessa eläkeikä on 65 vuotta alempi, lisäeläketurvan mukainen eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeelle siirtymisikää seuraavasti:

- Kunkin jakson 65 vuoden ikää vastaava eläke muunnetaan ensin jakson päättymishetken pääoma-arvokertoimilla viimeisen vakuutusjakson eläkeikää vastaavaksi edellä kuvattujen muuntokertoimien avulla.
- Viimeisen lisäeläkejärjestelyn eläkeikää vastaava, koko lisäeläkejärjestelyn ajalta karttunut eläke muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää edellä kuvattujen lykkäys- tai varhennuskertoimien avulla.

LIITE 2

Rekisteröidyn lisäeläketurvan voimassa oleva ohjeistus

Rekisteröidystä lisäeläketurvasta säädetään lain tasolla TyELVpK 30, 30 a, 30 b, ja 30 c §:ssä sekä YELVpK 29–30 §:ssä.

TyELVpK 30 § 1 momentin mukaan:

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaiseen eläkkeeseen sovelletaan, mitä ennen 1 päivää tammikuuta 2007 voimassa olleessa TEL 11 §:ssä ja sen nojalla annetuissa alemmanasteisissa säädöksissä sekä TEL:n muuttamisesta annettujen lakien 1482/1995, 1263/1999 ja 634/2003 voimaantulosäännöksissä säädettiin.

Siten seuraavat säännökset ovat edelleen rekisteröidyn lisäeläketurvan osalta voimassa:

- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus TEL 11 §:ssä tarkoitettujen vapaaehtoisten lisäetujen rekisteröimisehdoista 15.12.2004/1150 / www.saadospalvelu.fi.
- Työeläkelakien mukaisten vapaaehtoisten lisäetujen vapaakirjan ehdot ja perusteet / www.saadospalvelu.fi.
- Työnantajan eläkevakuutuksen vapaakirjan ehdot ja perusteet / www.saadospalvelu.fi.
- Eläketurvakeskuksen hallituksen vahvistamat työntekijäin eläkelain, maatalousyrittäjien eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartat / www.saadospalvelu.fi.
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus työeläkkeen laskemisesta eräissä tapauksissa 15.12.2004/1148 / www.saadospalvelu.fi.
- Työntekijäin eläkelain 11 §:n mukaisen vapaaehtoisen lisäeläkevakuutuksen vakuutusehdot / www.saadospalvelu.fi.

Vakuutusmaksun ja vastuuvelan määräytymisen sekä kustannustenjaon pohjana ovat voimassa

- työntekijäin eläkelain (TEL) mukaisen lisäeläkevakuutuksen ja työnantajan eläkevakuutuksen (TAE) erityisperusteet / www.saadospalvelu.fi
- yrittäjien eläkelain mukaisen lisäeläkevakuutuksen perusteet / www.saadospalvelu.fi

- sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat kustannustenjakoperusteet / www.saadospalvelu.fi.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan ohjeistus laaditaan ja ylläpidetään eläkelaitosten, palvelulaitosten, sosiaali- ja terveysministeriön ja Eläketurvakeskuksen yhteisessä vapaakirjatyöryhmässä. Työryhmässä laaditut, rekisteröityyn lisäeläketurvaan liittyvät soveltamisohjeet julkaistaan Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelussa:

- Eläketurvakeskuksen rekisteröityä lisäeläketurvaa koskevat soveltamisohjeet / www.tyoelakelakipalvelu.fi/Etuudet/Rekisteroity_lisaelaketurva

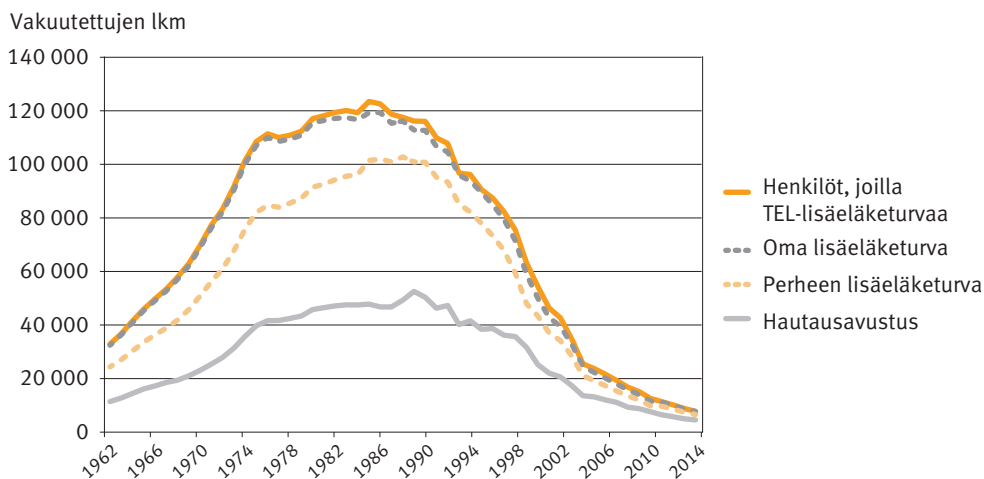
LIITE 3

Tilastotietoja rekisteröidystä lisäeläketurvasta

Tilastotiedot perustuvat Arekin ansaintakannasta ja Eläketurvakeskuksen eläkerekisteristä saatuihin tietoihin. Maksutulotiedot on saatu eläkelaitosten Eläketurvakeskukselle kustannustenjakoa varten lähettämistä tiedoista. Euromäärät on tilastoissa esitetty käyvin hinnoin.

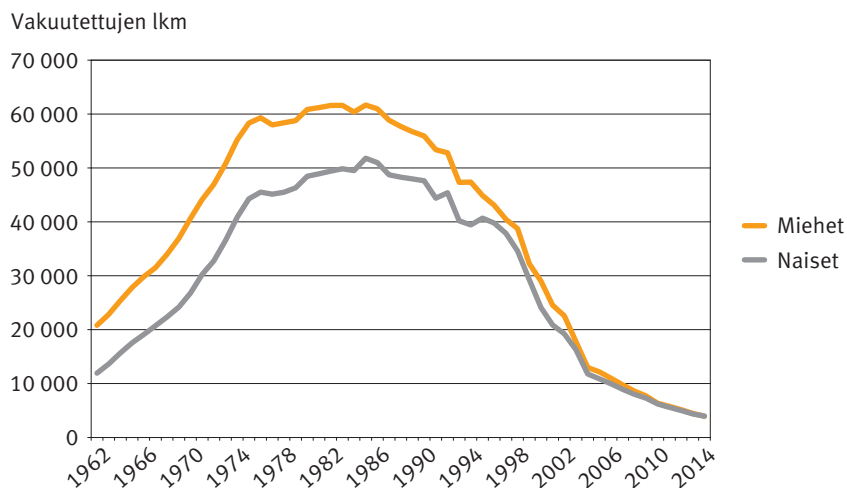
Liitekuvio 1.

TEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärä. Niiden työntekijöiden lukumäärä, joilla oli vakuutettuna rekisteröityä TEL-lisäeläketurvaa, oli suurimmillaan vuonna 1985, jolloin vakuutettuna oli noin 123 500 työntekijää. TEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärän osuus peruseläketurvan (TEL-TyEL) vakuutetuista oli 1960-luvun alussa noin 4–5 prosenttia. Korkeimmillaan suhteellinen osuus peruseläketurvan vakuutetuista oli 1975–1995, jolloin se oli noin 10 prosentin luokkaa. Sen jälkeen osuus väheni jyrkästi ollen vuodesta 2005 alkaen alle kaksi prosenttia.

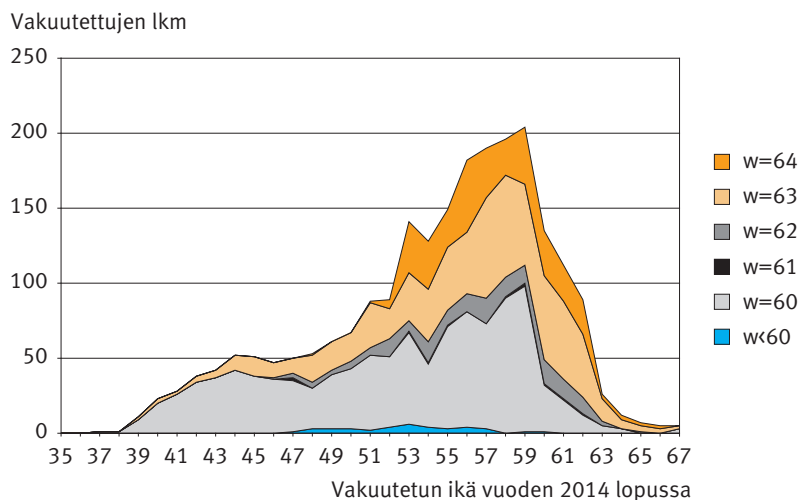

Liitekuvio 2.

TEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärän jakautuminen sukupuolen mukaan. Miesten osuus kaikista vakuutetuista oli aluksi noin 60 prosenttia laskien vähitellen noin puoleen kaikista vakuutetuista.

Liitekuvio 3.

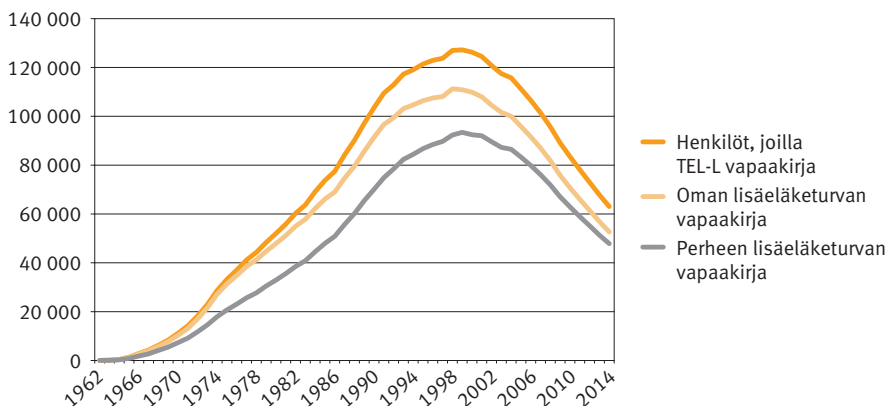
TEL-lisäeläketurvan 65 vuotta alemmat eläkeiät vuoden 2014 lopussa vakuutetun iän mukaan. Lisäeläketurvan eläkeikä on 63 vuotta noin 700 vakuutetulla ja 60 vuotta noin tuhannella vakuutetulla. Oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen lisäeläketurvan eläkeiässä edellyttää, että työsuhde jatkuu lisäeläketurvan eläkeikään saakka.

Liitekuvio 4.

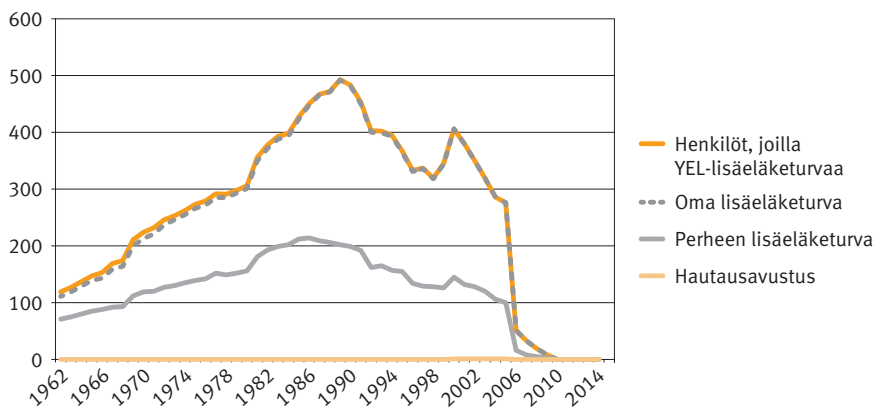
TEL-lisäeläketurvan vapaakirjojen lukumäärä. Vuoden 2014 lopussa oli noin 63 000 henkilöä, joilla oli rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan mukainen vapaakirja ja jotka eivät vielä olleet eläkkeellä.

Vakuutettujen lkm, joilla vapaakirja

Liitekuvio 5.

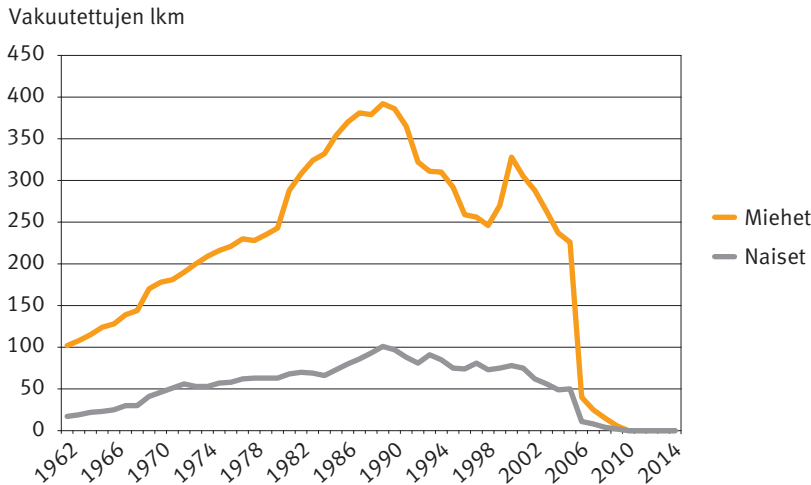
YEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärä. YEL-lisäeläketurvaa vakuuttaneiden yrittäjien lukumäärä oli suurimmillaan 1980 ja 1990-lukujen taitteessa, jolloin yrittäjiä oli hieman alle 500. YEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärän osuus YEL:n mukaisen peruseläketurvan vakuutetuista oli korkeimmillaan 1980-luvulla ollen noin 0,3 prosenttia. Kuvio osoittaa, että vakuutuksia tehtiin jonkin verran enemmän juuri ennen lisäeläketurvan sulkemista vuoden 2000 lopussa. Samoin YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettaminen vuoden 2006 lopussa näkyy selkeästi. Siirtymäsäännöksen mukaan vakuutusta saivat jatkaa yrittäjät, jotka täyttivät lisäeläketurvan eläkeiän vuonna 2010, jolloin viimeisetkin vakuutukset päättyivät.

Vakuutettujen lkm

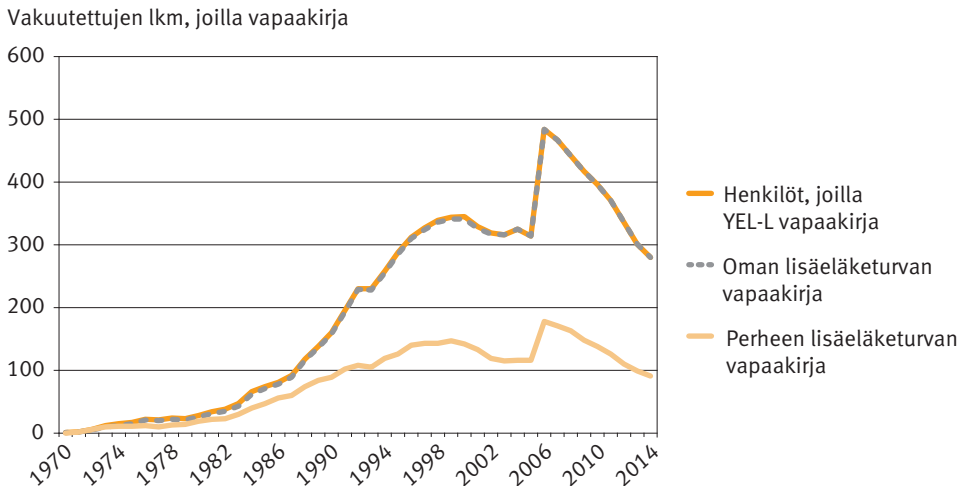

Liitekuvio 6.

YEL-lisäeläketurvan vakuutettujen lukumäärän jakautuminen sukupuolen mukaan. Miesten osuus vakuutetuista on noin 80 prosenttia. Vakuutuksia juuri ennen lisäeläketurvan sulkemista ottivat erityisesti miesyrittäjät. Miesten osuus YEL-peruseläketurvan vakuuttaneista on 67–70 prosenttia.

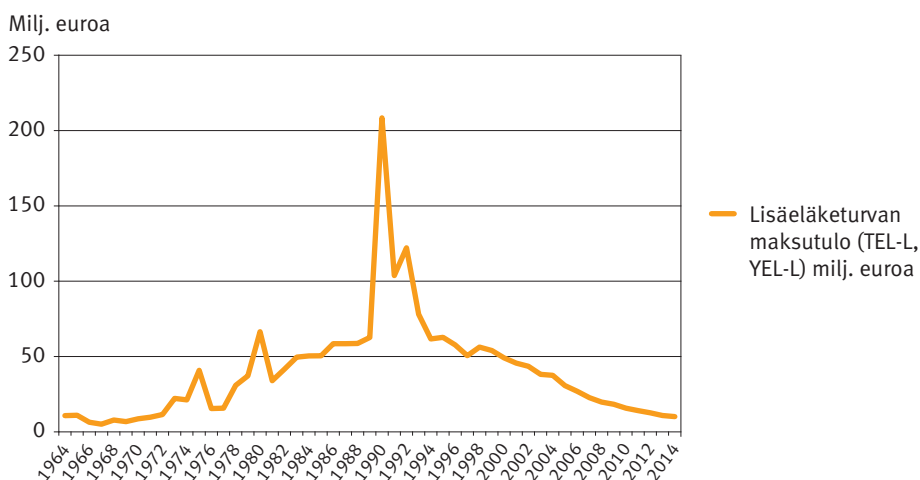
Liitekuvio 7.

YEL-lisäeläketurvan vapaakirjojen lukumäärä. Vuoden 2014 lopussa oli noin 280 yrittäjää, joilla oli YEL-lisäeläketurvan mukainen vapaakirja ja jotka eivät vielä olleet eläkkeellä. Kun YEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen lopetettiin vuoden 2006 lopussa, siihen mennessä karttuneesta lisäeläketurvasta muodostettiin vapaakirja ja se näkyy kuviosta vapaakirjojen määrän kasvuna.

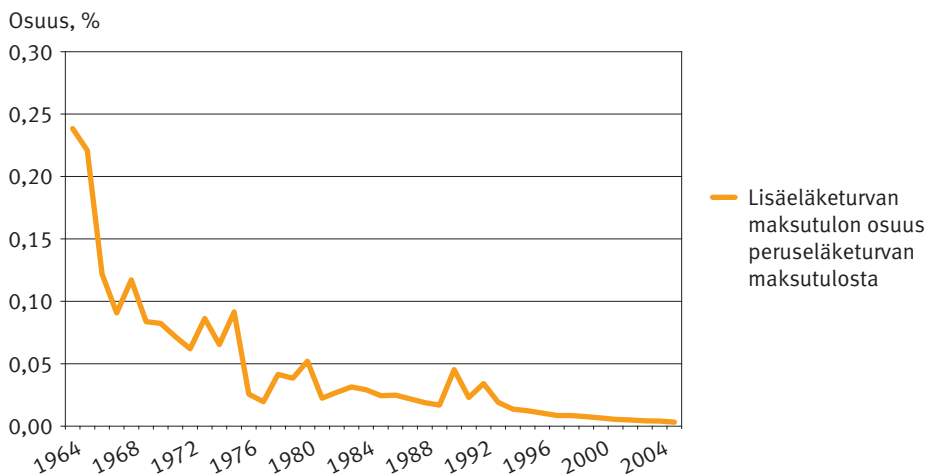

Liitekuvio 8.

Lisäeläketurvan vakuutusmaksutulo (TEL, YEL), miljoonaa euroa. Maksutulo yhteensä TEL- ja YEL-lisäeläketurvan osalta oli korkeimmillaan noin 208 miljoonaa euroa vuonna 1990. Maksutuloon sisältyvät alkaneiden eläkkeiden ja takautuvan ajan vakuuttamisesta aiheutuvat kertamaksut. Nämä kertamaksut näkyvät maksutulossa joidenkin vuosien kohdalla poikkeavan korkeina huippuina. YEL-lisäeläketurvan mukainen maksutulo on tilastossa mukana vuodesta 1978 alkaen, jolloin se oli noin 0,18 miljoonaa euroa. YEL-lisäeläketurvan vakuuttamisen lopettamisesta johtuen maksutuloa ei ole ollut vuoden 2010 jälkeen.

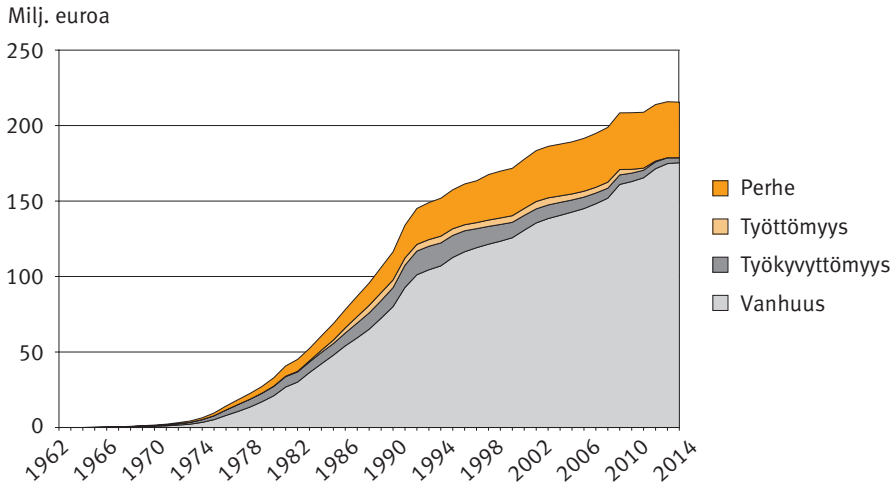
Liitekuvio 9.

Lisäeläketurvan vakuutusmaksutulon osuus peruseläketurvan maksutulosta.

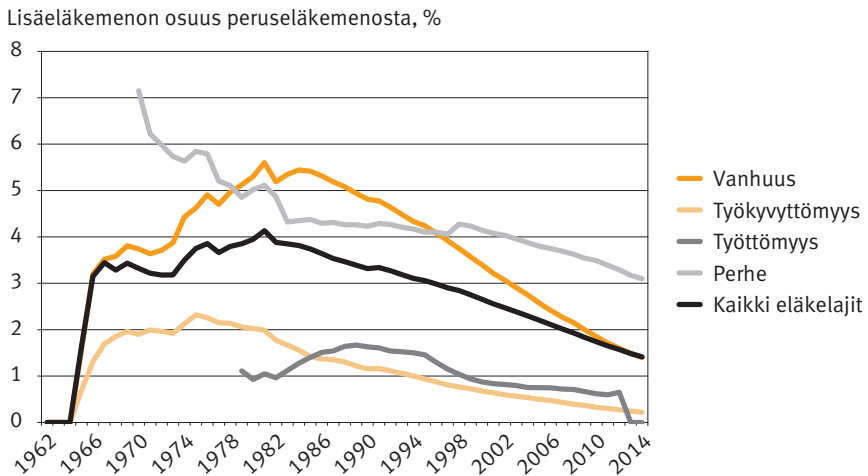

Liitekuvio 10.

Lisäeläketurvan eläkemeno (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva) eläkelajeittain, miljoonaa euroa. Vanhuuseläkemeno oli vuonna 2014 noin 175 miljoonaa euroa ja perhe-eläkemeno noin 37 miljoonaa euroa. Työkyvyttömyyseläkemeno oli korkeimmillaan 1990-luvun alkuvuosina, jolloin työkyvyttömyyseläkkeitä maksettiin noin 15 miljoonaa euroa vuodessa. Työttömyyseläkemeno oli korkeimmillaan 4–5 miljoonaa euroa vuodessa 1980-luvun lopulta 2000-luvun alkupuolelle.

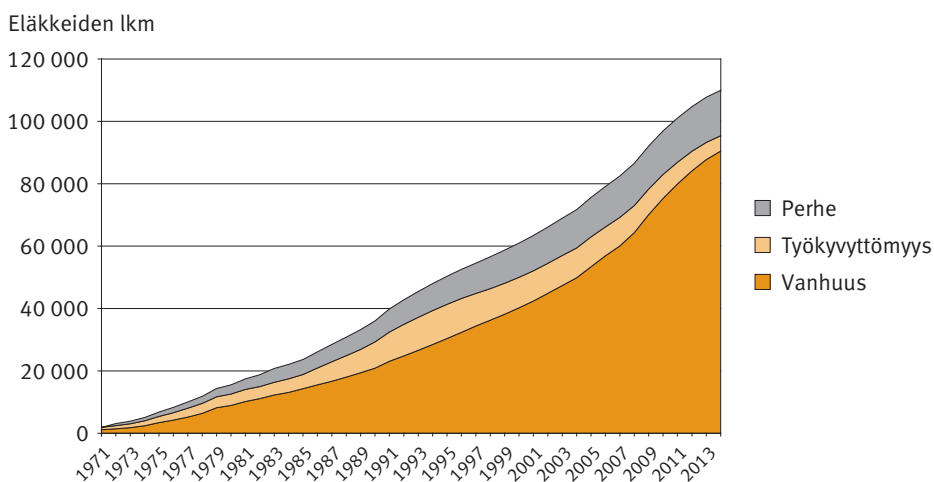
Liitekuvio 11.

Lisäeläketurvan eläkemenon osuus koko yksityisalojen työeläkkeiden eläkemenosta prosentteina eläkelajeittain (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva). Perhe-eläkkeistä säädettiin TEL-lisäeläketurvassa jo vuonna 1962 ja TEL:ssä vuonna 1967. Työttömyyseläkkeistä säädettiin vuonna 1971.

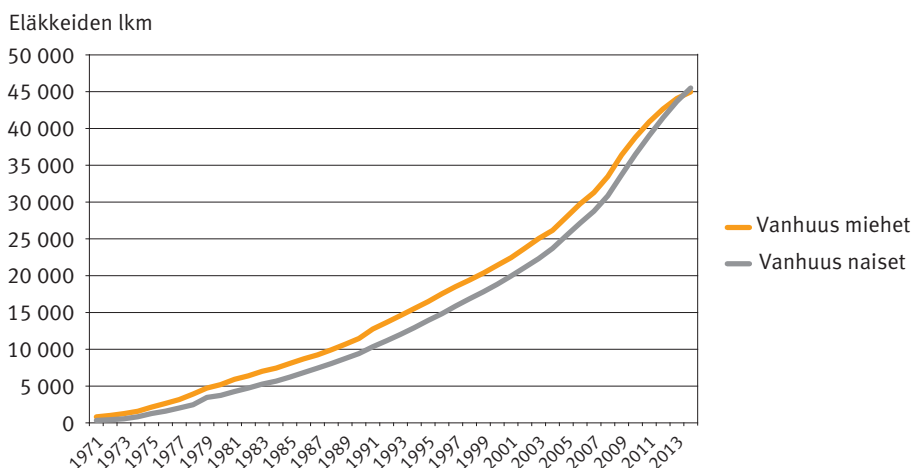

Liitekuvio 12.

Maksussa olevien rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden lukumäärä eläkelajeittain (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva). Maksussa olevien vanhuuseläkkeiden lukumäärä oli vuoden 2014 lopussa noin 90 500 ja perhe-eläkkeiden noin 14 500. Työkyvyttömyyseläkkeiden lukumääriin sisältyvät toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläkkeet sekä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä ja kuntoutustukena myönnetty työkyvyttömyyseläkkeet. Maksussa olevien työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärä oli suurimmillaan 1990-luvun alkupuolella, jolloin se oli noin 10 000–11 000. Vuoden 2014 lopussa työkyvyttömyyseläkkeitä oli maksussa noin 4 900.

Liitekuvio 13.

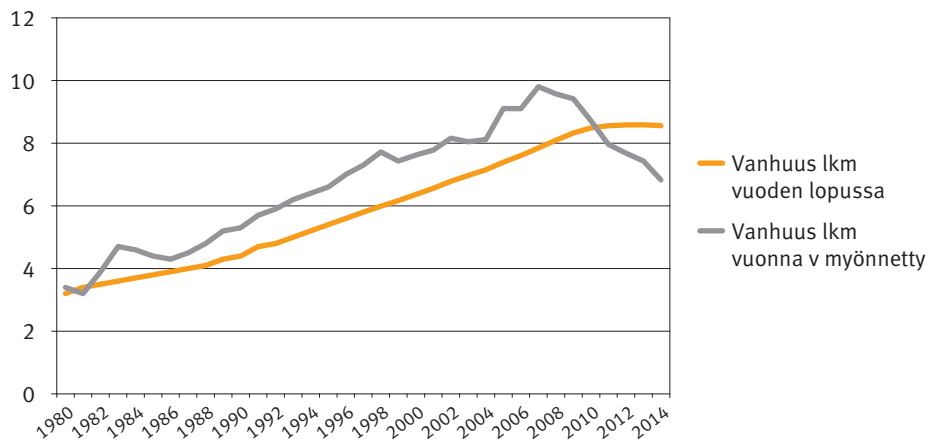
Maksussa olevien rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten vanhuuseläkkeiden lukumäärä sukupuolen mukaan (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva).

Liitekuvio 14.

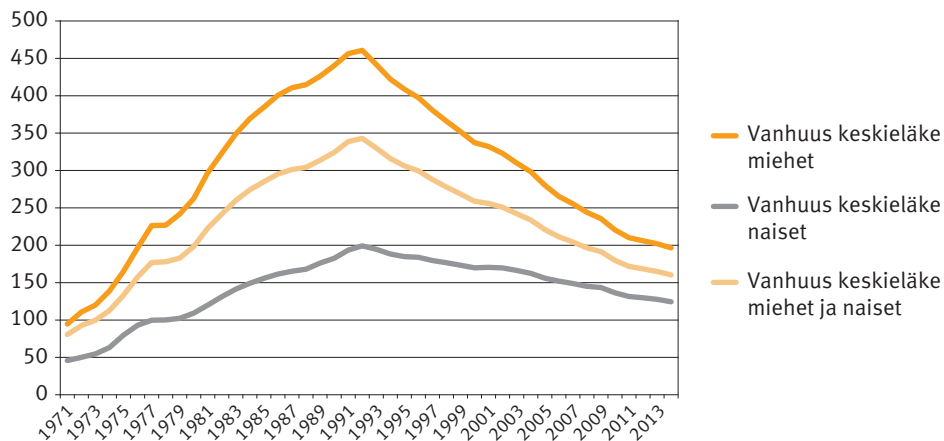
Rekisteröityä lisäeläketurvaa sisältävien vanhuuseläkkeiden lukumäärän prosenttiosuus kaikista yksityisalojen mukaisten vanhuuseläkkeiden lukumäärästä (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva).

Lisäeläkkeiden osuus peruseläkkeistä, %

Liitekuvio 15.

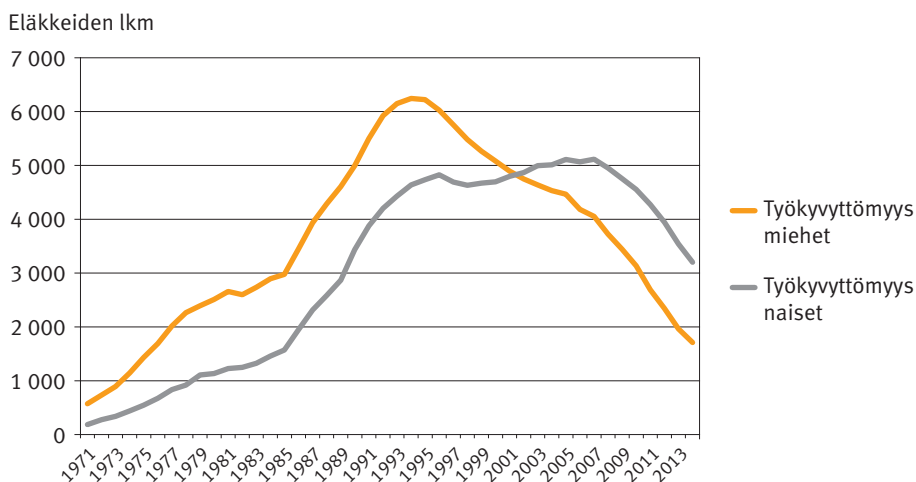
Maksussa olevan rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisen vanhuuseläkkeen keskimääräinen kuukausieläke (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva).

Eläke kuukaudessa, euroa

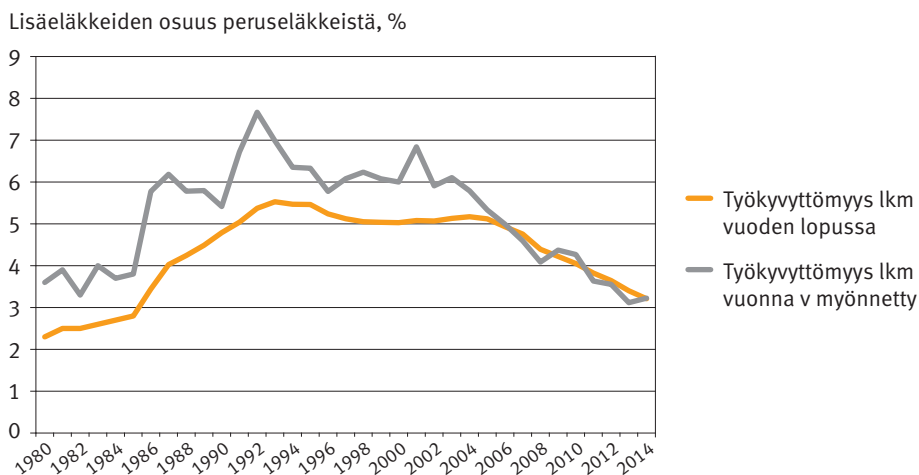

Liitekuvio 16.

Maksussa olevien rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärä sukupuolen mukaan (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva). Työkyvyttömyyseläkkeiden lukumääriin sisältyvät toistaiseksi myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet sekä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä ja kuntoutustukena myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet.

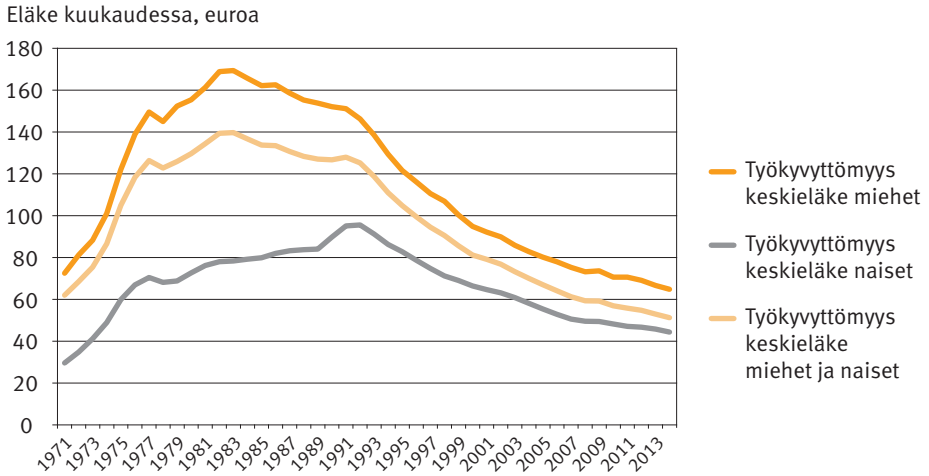
Liitekuvio 17.

Rekisteröityä lisäeläketurvaa sisältävien työkyvyttömyyseläkkeiden prosenttiosuus kaikista yksityisalojen mukaisten työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärästä (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva). Työkyvyttömyyseläkkeiden lukumääriin sisältyvät toistaiseksi myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet sekä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä ja kuntoutustukena myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet.

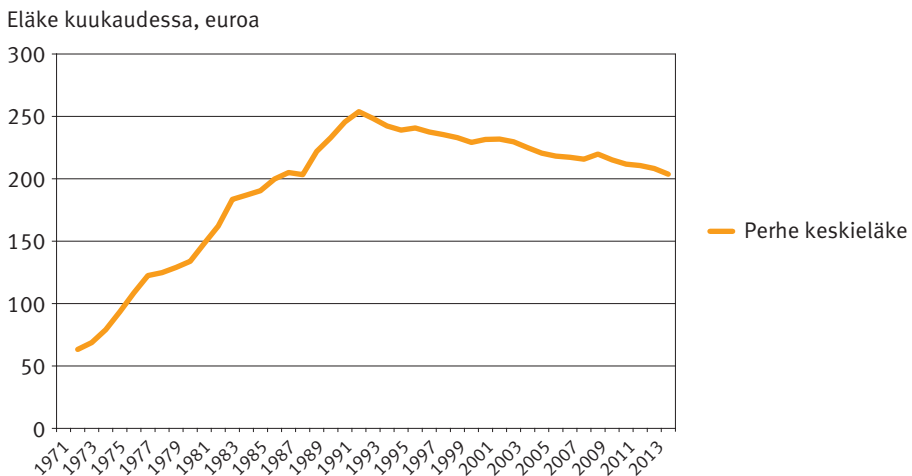

Liitekuvio 18.

Maksussa olevan rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen keskimääräinen kuukausieläke (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva). Työkyvyttömyyseläkkeisiin sisältyvät toistaiseksi myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet sekä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä ja kuntoutustukena myönnetyt työkyvyttömyyseläkkeet.

Liitekuvio 19.

Maksussa olevan rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisen perhe-eläkkeen keskimääräinen kuukausieläke (TEL-, YEL- ja MYEL-lisäeläketurva).

LIITE 4

Lyhenteet

ETK	Eläketurvakeskus
KelaL	Kansaneläkelaitoksesta annettu laki
KiEL	Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki
KuEL	Kunnallinen eläkelaki
LEL	Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki
Mela	Maatalousyrittäjien eläkelaitos
MYEL	Maatalousyrittäjien eläkelaki
STM	Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
TaEL	Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki
TEL	Työntekijäin eläkelaki
TYEL	Työntekijän eläkelaki
VaEL	Valtion eläkelaki
YEL	Yrittäjän eläkelaki

LIITE 5

Sanasto

Elinaikakerroin

Kerroin, jolla alkava perusturvan mukainen eläke pyritään sopeuttamaan odotettavissa olevaan eliniän muutokseen. Elinaikakerrointa sovelletaan vanhuuseläkkeeseen ja työkyvyttömyyseläkkeen ansaittuun eläkkeeseen (ei tulevan ajan eläkeosaan). Lisäeläketurvan mukaista eläkettä ei sopeuteta elinaikakertoimella.

Eläkepalkka

Eläkepalkka on työntekijälle TEL:n mukaan määräytyvä eläkkeen perusteena oleva palkka. Eläkepalkka on eri aikoina määräytynyt eri tavoin. Palkka laskettiin aikoinaan työsuhteen neljän viimeisen vuoden ansioiden perusteella ja vuodesta 1996 alkaen 10 viimeisen vuoden ansioiden perusteella. Vuodesta 2005 alkaen eläkepalkkaa ei määritely ja eläke karttui kaikista ansioista.

Eläkevastuu

Eläkevastuulla (vastuuvelalla) tarkoitetaan sitä varojen määrää, joka tarvittaisiin eläkevastuun laskentahetkeen mennessä karttuneiden, vakuutettujen etuuksien maksamiseen.

Eläkkeen tuleva aika

Lisäeläkkeen tuleva aika otetaan pääsääntöisesti huomioon eläketapahtumasta lisäeläketurvan vanhuuseläkeikään saakka (tavoite-eläke). Peruseläketurvan mukainen tuleva aika on aika työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaan tuleva aika oli aika työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumasta vanhuuseläkeiän täyttämispäivään. Jos peruseläketurvan eläkeikä lisäeläketurvan myötä oli 65 vuotta alempi, tuleva aika laskettiin tähän alempaan eläkeikään saakka.

Etuusperusteinen

Eläke on etuusperusteinen, jos etuuden taso on määrätty etukäteen tai se määräytyy ansiotason ja työhistorian pituuden perusteella.

Kansaneläkkeen pohjaosa

Kansaneläkkeen pohjaosa oli ansioista riippumaton kansaneläkkeen osa, joka sisältyi kaikkiin maksettaviin kansaneläkkeisiin. Pohjaosa poistui vuoden 1996 alusta alkaen uusista eläkkeistä ja kansaneläkeuudistuksen siirtymävaiheen myötä maksussa olevista eläkkeistä viimeistään vuonna 2001.

Korvausvastuu

Korvausvastuu vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia, maksamatta olevia korvaus- ja muita määriä sekä runsasvahinkoisten vuosien varalta laskettavaa tasoitusvastuuta.

Lisäosa

Lisäosalla tarkoitetaan lisäeläketurvalla vakuutettavaa määrääikaista lisäosaa, kun lisäeläketurvan mukainen eläkeikä on vähimmäiseläketurvan mukaista eläkeikää alempi. Määrääikaista lisäosaa maksetaan yleensä lisäeläketurvan mukaisesta eläkeikästä vähimmäiseläketurvan mukaiseen eläkeikään saakka.

Normeerauskorotuksen yhteensovitus

Alemman eläkeiän vakuuttamisen johdosta eläkkeeseen tehtävästä muunnosta aiheutui eläkkeeseen korotusta (normeerauskorotus). Jotta yhteensovitus ei leikkaisi kokonaan tätä korotusta, josta työnantaja oli maksanut korotettua vakuutusmaksua, eläke yhteensovitettiin ilman korotusta ja korotusta pienennettiin sen jälkeen samassa suhteessa kuin yhteensovitus oli pienentänyt eläkettä. Eläkeikämuunnosta aiheutuvan normeerauskorotuksen yhteensovitusta sovellettiin vanhuus- ja varhennettuihin vanhuuseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma oli vuoden 1995 jälkeen.

Peruseläketurva

Peruseläketurvaa on työnantajan työntekijöilleen tai yrittäjän itselleen vakuut-

tama lakisääteinen eläketurva. Peruseläketurvaa ovat myös ne eläkkeen saamisen ehtojen laajennukset, jotka lisäeläketurvan vakuuttamisen myötä vakuutetaan myös peruseläketurvassa. Esimerkiksi, jos lisäeläketurvaan sisältyy alennettu eläkeikä, tämä alennettu eläkeikä vakuutetaan myös peruseläketurvassa.

Peruseläketurvan mukaisen eläkkeen yhteensovitus lisäeläkettä laskettaessa

Lisäeläketurvan mukainen tavoite-eläke laskettiin ennen vuotta 2005. Peruseläketurvan mukaisella yhteensovituksella tarkoitettiin silloin maksettavan eläkkeen rajoittamista siten, että sen määrä oli esimerkiksi enintään 60 prosenttia korkeimmasta eläkepalkasta.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan ehtojen mukainen lisäeläke

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläke vastaa peruseläketurvan eläkettä, jossa on otettu huomioon tuleva aika vakuutuksen päättymisestä vanhuuseläkeikään.

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen eläke myönnetään vanhuuseläkettä lukuun ottamatta yleensä tavoite-eläkkeen suuruisena. Jos edunjättäjä on kuollessaan lisäeläketurvan ehtojen mukaisella vanhuuseläkkeellä, perhe-eläke ja hautausavustus ovat kuitenkin ansaitun eläkkeen suuruisia.

Lisäeläketurvan ehtojen mukainen vanhuuseläke on ansaitun eläkkeen suuruinen. Ansaittu eläke on vanhuuseläkkeen tavoite-eläkkeen suuruinen, jos vakuutus päättyy eläkeiän täyttämiseen. Ansaitun tai tavoite-eläkkeen suuruinen vanhuuseläke muunnetaan vastaamaan eläkkeellesiirtymisikää.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan etuus

Rekisteröidyn lisäeläketurvan mukainen etuus on lisäeläketurvan mukainen eläke tai hautausavustus.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan kiinnittäminen

Rekisteröityjen lisäeläkkeiden vakuuttamista jatkettiin vuodesta 2005 alkaen kiinnitettynä euromääränä. Lisäeläkkeen tavoite-eläke laskettiin hetkellä 31.12.2004 sen hetkisen vakuutus sopimuksen ja sen hetkisten työsuhde- ja eläketiedoin ja tämä euromäärä kiinnitettiin vakuutettavaksi määräksi. Näin kiinnitettyä tavoite-

eläkettä korotettiin palkkakertoimella eikä tavoite-eläkettä enää laskettu uudelleen.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan sulkeminen

Rekisteröityjen lisäeläkejärjestelyjen sulkemisen (vuoden 2000 lopussa) jälkeen ei enää voinut tehdä uusia lisäeläkejärjestelyjä eikä voimassa oleviin järjestelyihin voinut sisällyttää uusia vakuutettuja. Sulkemisen jälkeen lisäeläketurvan sisältöön ei voinut tehdä muutoksia muuten kuin tulevien lainmuutosten vuoksi mahdollisesti tarvittavia sopeuttamismuutoksia. Sulkemishetkellä jatkuvina olevat lisäeläkejärjestelyt saivat jatkoa.

Rekisteröidyn lisäeläketurvan vapaakirja

Jos lisäeläketurvan mukainen vakuutus päättyy, eikä vakuutetulla tai hänen omaisillaan ole neljän kuukauden kuluessa oikeutta eläkkeen saamiseen, työntekijällä on oikeus ansaittua eläkettä vastaavaan vastaiseen eläkkeeseen, hänen edunsaajillaan vastaiseen perhe-eläkkeeseen ja omaisillaan vastaiseen hautausavustukseen, jos nämä etuudet sisältyvät lisäeläketurvaan.

Rekisteröity lisäeläke

Lisäeläketurvan mukainen eläke.

Rekisteröity lisäeläketurva

Työnantaja vakuuttaa työntekijöilleen tai yrittäjä on vakuuttanut itselleen lisäeläkejärjestelyllä lakisääteisen eläketurvan lisäksi määrällistä lisäeläkettä tai lakisääteistä eläketurvaa lievempiä tai laajempia eläkkeen saamisen ehtoja. Tämä lakisääteistä eläketurvaa parempi eläketurva on lisäeläketurva.

Rekisteröity lisäetu

Rekisteröity lisäetu voi tarkoittaa

- varsinaista lisäeläkettä eli eläkkeen tason määrällistä korotusta vähimmäisturvan mukaista eläkettä korkeammaksi
- eläkkeen saamisen ehtojen lievennystä esimerkiksi alennettua eläkeikää
- hautausavustusta tai muuta sellaista etua, jota ei sisälly vähimmäisturvaan.

Riskimaksutekniikka

Riskimaksutekniikassa vakuutusmaksu (riskimaksu) määritellään siten, että se riittää kattamaan koko vakuutettujen piirissä arvioidun, eläketapahtumista aiheutuvan korvausmenon. Näin määritelty vakuutusmaksu kerätään tariffimaksuna kaikilta vakuutettujen piiriin kuuluvilta. Yksittäiselle vakuutuksenottajalle ei eläketapahtuman sattuessa aiheudu siitä kertakorvausta. [5].

TyEL-MEL-VILMA-eläkeselvittely

TyEL-MEL-VILMA-eläkeselvittely tehdään Eläketurvakeskuksessa vuosittain. Eläkeselvittelyssä jaetaan vuoden aikana maksettu tasattava eli yhteisesti kustannettava eläkemeno TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkeläistosten kesken. Samalla eläkelaitokset perivät vilmaperiaatteen mukaisesti toistensa puolesta maksamansa eläkeosat vastuulaitoksilta.

Työsuhteen automaattinen katkaisu

Työsuhteen automaattinen katkaisu peruseläketurvassa tarkoitti sitä, että työsuhteen jatkuttua vähintään kymmenen vuotta, kuitenkin aikaisintaan työntekijän 54 vuoden iän täyttämivuonna, työsuhde katkaistiin rekisteriteknisesti kyseisen vuoden lopussa ja eläke laskettiin kahdessa osassa, jos työsuhteen eläke näin laskettuna oli suurempi. Automaattinen katkaisu voitiin tehdä aikaisintaan 31.12.1994 ja sitä sovellettiin TEL:n, MEL:n ja julkisten alojen eläkelakien mukaista eläkepalkkaa laskettaessa ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta.

Vakuutusmaksuvastuu

Vakuutusmaksuvastuu on vakuutusopimuksista aiheutuva vastuu eli voimassa olevissa vakuutusopimuksissa tarkoitetuista tulevista vakuutustapahtumista johtuvien suoritusmenojen ja näistä vakuutuksista johtuvien muiden menojen pääoma-arvo vähennettynä tulevien vakuutusmaksujen pääoma-arvolla.

Vapaakirjan ehtojen mukainen lisäeläke

Vapaakirjan ehtojen mukainen lisäeläke on vapaakirjan ansaittu eläke. Vanhuuseläkkeen ollessa kyseessä eläke muunnetaan vastaamaan vanhuuseläkkeelle siir-

tymisikää. Lisäeläke myönnetään vapaakirjan ehtojen mukaisena, jos sitä ei ole voinut myöntää lisäeläketurvan ehtojen mukaisena.

Vastuuelka

Vastuuelka muodostuu vakuutusmaksuvastuusta ja korvausvastuusta. Vakuutusmaksuvastuu on vakuutus sopimuksista aiheutuva vastuu eli voimassa olevissa vakuutus sopimuksissa tarkoitetuista tulevista vakuutustapahtumista johtuvien suoritus ten ja näistä vakuutuksista johtuvien muiden menojen pääoma-arvo vähen nettyinä tulevien vakuutusmaksujen pääoma-arvolla. Korvausvastuu vastaa sattuneiden vakuutustapahtumien johdosta suoritettavia, maksamatta olevia korvaus ja muita määriä sekä runsasvahinkoisten vuosien varalta laskettavaa tasoitusvas tuuta.

Vilmamenettely, vilmaperiaate

Viimeisen eläkelaitoksen periaate, jonka mukaan se eläkelaitos maksaa eläkkeen saajalle koko eläkkeen, jossa eläkkeensaaja on ollut viimeksi vakuutettuna ennen eläkkeen alkamista. Vilma-menettelyn piiriin kuuluvat seuraavien lakien mukai set eläkkeet: TyEL, TEL, LEL, TaEL, YEL, MYEL, MEL, VaEL, KuEL, KelaL ja KiEL.

Vähimmäiseläketurva

Vähimmäiseläketurvalla tarkoitetaan peruseläketurvaa, johon ei lisäeläketurvan myötä sisälly eläkkeen saamisen ehtojen laajennuksia, esimerkiksi

- kun peruseläketurvan mukainen eläkeikä saattoi lisäeläketurvan myötä olla 65 vuotta alempi, vähimmäiseläketurvan mukainen eläkeikä oli aina 65 vuotta
- kun peruseläketurvan mukainen lapseneläkkeen pääteikä saattoi lisäeläketurvan myötä olla esimerkiksi 21 tai 23 vuotta, vähimmäiseläketurvan mukainen lapseneläkkeen pääteikä oli aina 18 vuotta.

YEL-eläkkeiden kustannustenjako

YEL-eläkkeiden kustannustenjako tehdään Eläketurvakeskuksessa vuosittain. Kustannustenjaossa jaetaan vuoden aikana maksettu tasattava YEL-eläkemeno

YEL:n mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten kesken. Samalla määräytyy valtion osuus kyseisen vuoden eläkemenosta ja valtion osuus YEL-eläkemenosta jaetaan eläkelaitoksille.

Yhteensovitusperuste

Yhteensovitusperuste oli eläkepalkka, jonka perusteella eläkelaitos oli eläkettä myöntäessään määrännyt yhteensovitusrajan. Eläkkeensaajan kokonaiseläketurva rajattiin tähän yhteensovitusrajaan.

LIITE 6

Lähteet

- [1] Eläketurvakeskuksen hallituksen vahvistamat työntekijäin eläkelain, maatalousyrittäjien eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartat. www.saadospalvelu.fi.
- [2] Eläkesäätiön työntekijäin eläkelain mukaisen lisäeläkevakuutuksen laskuperusteet. www.saadospalvelu.fi.
- [3] Direktiivit 86/378/ETY ja 96/97/EY.
- [4] Jaakko Aho ja Mikko Sankala 2011. Pääoma-arvokertoimet. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 02/2011. www.etk.fi.
- [5] Jukka Rantala Teivo Pentikäinen 2009. Vakuutusoppi.
- [6] Hallituksen esitys HE 38/1974.
- [7] Hallituksen esitys HE 195/1981.
- [8] Hallituksen esitys HE 85/1985.
- [9] Hallituksen esitys HE 61/1986.
- [10] Hallituksen esitys HE 173/1989.
- [11] Hallituksen esitys HE 230/1992.
- [12] Hallituksen esitys HE 26/1993.
- [13] Hallituksen esitys HE 247/1993.
- [14] Hallituksen esitys HE 118/1995.
- [15] Hallituksen esitys HE 241/1996.
- [16] Hallituksen esitys HE 174/1997.
- [17] Hallituksen esitys HE 52/2000.

- [18] Hallituksen esitys HE 242/2002.
- [19] Hallituksen esitys HE 45/2005.
- [20] Hallituksen esitys HE 197/2006.
- [21] Hallituksen esitys HE 77/2012.
- [22] Hallituksen esitys HE 162/2013.
- [23] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (8.8.1986/609).
- [24] Laki vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta (28.11.1997/1038).
- [25] Laskuperustemalli -62. TEL:n mukaisen eläkevakuutuksen yleiset laskuperusteet. www.saadospalvelu.fi.
- [26] Sosiaali- ja terveysministeriön asetus työntekijäin eläkelain 11 §:ssä tarkoitettujen vapaaehtoisten lisätettujen rekisteröimisehdoista 15.12.2004/1150. www.saadospalvelu.fi.
- [27] Sosiaali- ja terveysministeriön päätös maatalousyrittäjien eläkelain 11 §:ssä ja yrittäjien eläkelain 11 §:ssä tarkoitetun eläketurvan rekisteröimisehdoista 1.11.1969/675.
- [28] Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita: 1996:12. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226376>.
- [29] Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat kustannustenjakerusteet. www.saadospalvelu.fi.
- [30] Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat työntekijäin eläkelain 11 §:n mukaisen vapaaehtoisen lisäeläkevakuutuksen vakuutusehdot (27.12.2004). www.saadospalvelu.fi.
- [31] Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamat yrittäjien eläkelain 11 §:n mukaisen vapaaehtoisen lisäeläkevakuutuksen vakuutusehdot.
- [32] TEL:n mukaisen lisäeläkevakuutuksen ja työnantajan eläkevakuutuksen erityisperusteet. www.saadospalvelu.fi.
- [33] Työeläkelakien mukaisten vapaaehtoisten lisätettujen vapaakirjan ehdot ja perusteet. www.saadospalvelu.fi.
- [34] Yrittäjien eläkelain mukaisen lisäeläkevakuutuksen perusteet. www.saadospalvelu.fi

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuselin. Se julkaisee käsikirjoja-sarjaan kuuluvan *Yksityisalojen työeläkkeiden lisäeläketurva*-kirjan. Kirjassa esitellään yksityisalojen työeläkkeiden rekisteröidyn lisäeläketurvan sisältöä ja kehitystä sekä rekisteröidyn lisäeläketurvan mukaisten eläkkeiden laskentaa. Eläketurvakeskus julkaisee myös muita käsikirjoja ja julkaisuja.

Pensionsskyddscentralen är ett lagstadgat centralorgan för arbetspensionssystemet i Finland. Den ger ut boken *Yksityisalojen työeläkkeiden lisäeläketurva*, som ingår i serien för handböcker. I boken presenteras innehållet i och utvecklingen av det registrerade tilläggs-pensionsskyddet inom arbetspensionerna för den privata sektorn och beräkningen av pensioner enligt det registrerade tilläggs-pensionsskyddet. Pensionsskyddscentralen ger också ut andra handböcker och publikationer.

The Finnish Centre for Pensions is the statutory central body of the earnings-related pension scheme in Finland. The Centre publishes a handbook *Yksityisalojen työeläkkeiden lisäeläketurva*, which presents the content and development of registered private-sector supplementary earnings-related pensions, as well as how these pensions are calculated. The Finnish Centre for Pensions also publishes other handbooks and publications.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN